TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDE DEYİMLER

Ülkü TOGAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDE DEYİMLER

Ülkü TOGAY

Danışman : **Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN**
Jüri üyesi : **Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN**
Jüri üyesi : **Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2017

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Muna YÜCEOL ÖZEZEN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Oğuz ERGENE

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2017

Prof. Dr. H.Mahir FİSUNOĞLU
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. …. / …. / 2017

Ülkü TOGAY

ÖZET

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDE DEYİMLER

Ülkü TOGAY

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN
Nisan 2017, 238 sayfa

Bu çalışma, Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimleri söz dizimi açısından incelemek ve Türkiye Türkçesinde kullanılıp kullanılmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda söz konusu sözlükte yer alan deyimler incelenmiştir.

Çalışma beş ana bölümden oluşmuştur. Çalışmanın giriş bölümünde, amaç, kapsam, yöntem, kuramsal açıklamalar ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ayrıca deyimlerin diğer söz öbekleri ile ilişkileri, deyim-anlatım kalıbı, deyim-atasözü, deyim-ikileme ilişkisi hakkında bilgi verilmiştir.

"Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Söz Dizimi Özellikleri" başlığı altında deyimler söz dizimi açısından sınıflandırılmıştır. "Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması" başlığı altında deyimler "Türkiye Türkçesinde Kullanılan Deyimler", "Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Eş / Yakın / Zıt Anlamda Karşılığı Olan Deyimler", "Türkiye Türkçesinde Kullanılmayan Deyimler" olarak alt başlıklar altında incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde, incelenen deyimlerle ilgili ulaşılan sonuçların değerlendirmesi yapılmıştır. Türkiye Türkçesindeki kullanım sayıları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tanıklarıyla tarama sözlüğü, deyimler, Türkiye Türkçesi, söz dizimi, anlam.

ABSTRACT

THE IDIOMS IN SCANNING DICTIONARIES WITH WITNESSES

Ülkü TOGAY

Master's Thesis,Turkish Languagae and Literature
Supervisor: Associate Professor Yeter TORUN ÖĞRETMEN
April, 2017 238 Page

This study was carried out in order to examine the terms in the Dictionary of Browsing Witnesses from a syntactic point of view and to determine whether they were used in Turkey Turkish. In this context, the phrases in the dictionary are examined.

The study consists of five main sections. In the introductory part of the study, the aim, scope, method, theoretical explanations and limitations are emphasized. In this section, we have also been informed about the relation of phrases to other phrases, idiom-expression pattern, idiom-proverb, idiom-diligence relation.

The phrases under the heading "Syntax Characteristics of the Expressions in the Words of Browsing with Witnesses" are categorized in terms of syntax. "Witnesses Scanning the Dictionary of phrases in comparison with Turkey Turkish under the title" the statement "expressions which are used in Turkish", "Turkish vocabulary in the Dictionary of the statement of the Witnesses Scanning identical / close / statements which are Equivalent in the sense opposite to", "Unused Expressions in Turkish" as sub-headings under were examined.

In the results section of the study, reviewed the assessment of the results achieved with the surveyed statement. The number of uses in Turkey Turkish is emphasized.

Key Words: The dictionary of browsing with witnesses, idioms, Turkey Turkish, syntax, meaning

ÖN SÖZ

Derin bir geçmişi olan Türkçe deyimler bakımından zengindir.

Çalışmamızda, XIII ve XIX. yüzyıllar arasında Anadolu sahasında yazılmış kitapların taranmasıyla oluşturulan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimler esas alınmıştır.

Giriş bölümünde araştırmacıların deyimlerle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Deyimlerin incelendiği bölümde deyimler söz dizimi ve Türkiye Türkçesinde kullanımları açısından incelenmiştir. Sonuç bölümünde ulaşılan sonuçlarla ilgili değerlendirime yapılmıştır.

Bu çalışmayla Türkoloji alanında deyimlerle ilgili yapılan çalışmalara bir nebze de olsa katkıda bulunmak hedeflenmiştir. Türk dilinin zengin bir deyim varlığına sahip olduğu, bu çalışmayla bir kez daha anlaşılmıştır.

Bugüne kadar bilgisinden, deneyiminden, kütüphanesinden yararlandığım değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Yeter TORUN ÖĞRETMEN'e, çalışma süresince bana destek olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ülkü TOGAY

ADANA / 2017

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
ÖN SÖZ ..... **vi**
KISALTMALAR ..... **xi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xii**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Tanıtımı 1
1.1.1. Amaç 1
1.1.2. Kapsam 1
1.1.3. Önemi 1
1.1.4. Yöntem 2
1.1.5. Malzeme 3
1.1.6. Sınırlılıklar 3
1.2. Çalışmayla İlgili Kuramsal Bilgiler 3
1.2.1. Deyim Nedir? 3
1.2.2. Dilbilgisel Açıdan Deyime Genel Bir Bakış 4
1.2.3. Dilbilgisel Açıdan Deyimin Sınıflandırılması Çalışmaları 7
1.2.4. Deyimin Diğer Söz Öbekleriyle İlişkisi 9
1.2.4.1. Deyim–Atasözü İlişkisi 9
1.2.4.2. Deyim-Anlatım Kalıbı İlişkisi 11
1.2.4.3. Deyim-Kalıpsöz İlişkisi 11
1.2.4.4. Deyim-İkileme İlişkisi 12
1.2.5. Eşdeğerlilik Açısından Deyimler 13

BÖLÜM II
TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDEKİ DEYİMLERİN SÖZ DİZİMİ ÖZELLİKLERİ

2.1. İsim Tamlamasından Oluşanlar 15
2.1.1. Belirtili İsim Tamlamasından Oluşanlar 15
2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlamasından Oluşanlar 15
2.2. Sıfat Tamlamasından Oluşanlar 17
2.3. İsnat Grubundan Oluşanlar 19
2.4. İkilemeden Oluşanlar 20
2.5. Edat Grubundan Oluşanlar 22
2.6. Yönelme Grubundan Oluşanlar 22
2.7. Çıkma Grubundan Oluşanlar 23
2.8. Kısaltma Grubundan Oluşanlar 23
2.9. Birleşik Fiillerden Oluşanlar 24
2.9.1. *İsim+ yardımcı* Fiil Yapısından Oluşanlar 24
2.9.1.1. *İsim+et-/it-* yapısından Oluşanlar 24
2.9.1.2. *İsim+eyle-* yapısından Oluşan 25
2.9.1.3. *İsim +kıl-* yapısından Oluşanlar 26
2.9.1.4. *İsim + et-/ kıl-/eyle-*yapısından Oluşan Deyimler 28
2.9.1.4.1. *İsim+ et-/ eyle* 28
2.9.1.4.2. *İsim + et- / kıl-* 28
2.9.1.4.3. *İsim+ eyle- /kıl-* 28
2.9.1.4.4. *İsim+ et-/ eyle- /kıl-* 29
2.9.1.5. *İsim +ol- yapısından* Oluşanlar 29
2.10. Fiilimsi Grubundan Oluşanlar 31
2.10.1. İsim Fiil Grubundan Oluşanlar 31
2.10.1.1. İki Ögeden Oluşanlar 31
2.10.1.1.1. *Özne + Ycik* Yapısından Oluşanlar 31
2.10.1.1.2. *Bli N + Ycik* Yapısından Oluşanlar 33
2.10.1.1.3. *Bsiz N + Ycik* Yapısından Oluşanlar 36
2.10.1.1.4. *Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 42
2.10.1.1.5. *Bulunmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 46
2.10.1.1.6. *Çıkmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 47

2.10.1.1.7. *ZT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 48
2.10.2. Üç ve Daha Fazla Ögeden Oluşanlar 51
2.10.2.1. *Özne + Yönelmeli DT + Ycik* 51
2.10.2.2. *Özne + Bulunmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 52
2.10.2.3. *Özne + Çıkmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 52
2.10.2.4. *Özne + ZT +Ycik* Yapısından Oluşanlar 53
2.10.2.5. *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 53
2.10.2.6. *Bli N + Bulunmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 55
2.10.2.7. *Bli N + ZT+ Ycik* Yapısından Oluşanlar 55
2.10.2.8. *Bsiz N + Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 56
2.10.2.9. *Yönelmeli DT + Özne + Ycik* 56
2.10.2.10. *Yönelmeli DT + Bsiz N + Ycik* 57
2.10.2.11. *Yönelmeli DT + ZT + Ycik* 58
2.10.2.12. *Bulunmalı DT + Özne + Ycik* 58
2.10.2.13. *Çıkmalı DT + Bsiz N + Ycik* 58
2.10.2.14. *ZT+ Bli N + Ycik* Yapısından Oluşanlar 58
2.10.3. Sıfat Fiil Grubundan Oluşanlar 59
2.10.3.1. *Özne + Ycik* Yapısından Oluşanlar 59
2.10.3.2. *Bli N + Ycik* Yapısından Oluşanlar 59
2.10.3.3. *Bsiz N + Ycik* Yapısından Oluşanlar 60
2.10.3.4. *Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 61
2.10.3.5. *Çıkmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 61
2.10.3.6. *ZT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 62
2.10.3.7. *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar 62
2.10.4. Zarf Fiil Grubundan Oluşanlar 63
2.10.4.1. *Özne + ZT+Ycik* 63
2.11. Cümle Yapısından Oluşanlar 63

BÖLÜM III
TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDEKİ DEYİMLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Kullanılanlar 65

3.1.1. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamını Koruyanlar 65
3.1.2. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamı Farklılaşanlar..... 85
3.2. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesi Söz Varlığındaki Eş / Yakın/ Zıt Anlamda Karşılığı Olanlar..... 91
3.2.1. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Eş / Yakın Anlamda Karşılığı Olan Deyimler..... 92
3.2.2. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Zıt Anlamda Karşılığı Olan Deyimler ... 168
3.3. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Karşılığı Olmayanlar 170

BÖLÜM IV
TABLOLAR **179**

BÖLÜM V
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME **183**

SÖZLÜK..... 185
KAYNAKÇA..... 232
ÖZGEÇMİŞ 238

KISALTMALAR

BAAD: Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler

TS: Türkçe Sözlük

TTS: Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü

ÖAA: Ömer Asım Aksoy

YÇ: Yusuf Çotuksöken

Ycik: Yüklemcik

Bli N: Belirtili Nesne

Bsiz N: Belirtisiz Nesne

Yönelmeli DT: Yönelmeli Dolaylı Tümleç

Çıkmalı DT: Çıkmalı Dolaylı Tümleç

ZT: Zarf Tümleci

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Deyimlerin Sözdizimsel Dağılımı 202
Tablo 2. İsim+ Yardımcı Fiil Yapısından Oluşan Deyimlerin Dağılımı 202
Tablo 3. İsim Fiil Grubundan Oluşan Deyimlerin Dağılımı 204
Tablo 4. Sıfat Fiil Grubundan Oluşan Deyimlerin Dağılımı..... 205
Tablo 5. Fiilimsi Grubundan Oluşan Deyimlerin Dağılılmı
Tablo 6. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması İle İlgili Tablo 205

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Tanıtımı

1.1.1. Amaç

Bu çalışma, XIII ve XIX. yüzyıl arasında yazılmış olan kitapların taranmasıyla oluşturulan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerin sözdizimsel incelemesini yapmak ve tespit edilen deyimlerin Türkiye Türkçesinde kullanılıp kullanılmadığını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

1.1.2. Kapsam

Bu çalışma, Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimleri kapsamaktadır. Bunun yanında, özellikle anlam açısından yapılan incelemede, Türkiye Türkçesindeki deyim varlığımız da göz önünde bulundurulmuştur.

1.1.3. Önemi

Deyimler kalıplaşmış yapılarıyla bir dilin anlam ve anlatım zenginliği kazanmasında önemli bir yer tutar. Mecaz anlamın çokça kullanıldığı deyimler, taşıdığı sanatlı söyleyişlerle bu zenginliği ortaya koyar. Derin bir geçmişi olan Türkçe de deyimler bakımından zengindir.

Deyimler kültür tarihine mâl olmuştur. Bununla birlikte değişen yaşam düzeni, kültürel değişim ve dönüşüm ile deyimlerde unutulmalar olmuştur. Deyimlerdeki tarihsel gelişimi gözlemlemek, unutulmuş deyimleri tespit etmek Türkçenin söz varlığına ışık tutacaktır.

XIII ve XIX. yüzyıllar arasında Anadolu sahasında yazılmış kitapların taranmasıyla oluşturulan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nün tarihsel sözlük olması, deyimlerin tarihsel gelişimini gözlemlemek açısından önemlidir.

Eserdeki deyimlerin söz dizimsel özellikleri ve Türkiye Türkçesinde kullanımları açısından tasnifi yapılmıştır. Böylece deyimlerin tarihsel gelişimini izlemeye bir nebze de olsa katkı sağlanmıştır.

XIII ve XIX. yüzyılları kapsayan deyimlerin söz dizimsel incelemesini yapmak, Türkiye Türkçesindeki kullanımlarını tespit etmek deyimler konusunda yapılacak diğer çalışmalara da ışık tutacaktır.

1.1.4. Yöntem

Tezin ilk aşamasında XIII. yüzyıldan beri Anadolu sahasında yazılmış kitapların taranmasıyla oluşturulan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde bulunan, deyim olduğu düşünülen söz öbekleri belirlenmiştir. Bir anlatım kalıbının deyim olup olmadığı Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlüğü'ne, Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü (2013), Yusuf Çotuksöken'in Deyimlerimiz (1992), Bölge Ağızlarında Atasözü ve Deyimler (1996) sözlüğüne bakılarak karar verilmiştir. Deyimlerin incelenmesi yapılırken Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki madde başları ve anlamları esas alınmıştır.

Çalışmamız, girişle birlikte beş ana bölümden oluşmuştur. Giriş bölümünde araştırmanın konusunun sınırları, amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir.

Belirlenen deyimler tezin ikinci aşamasında söz dizimi açısından incelenmiştir. Sınıflama yapılırken madde başları esas alınmıştır. Sınıflama şu şekilde yapımıştır: 1. İsim Tamlamasından Oluşanlar: 1. 1. Belirtili İsim Tamlamasından Oluşanlar, 1. 2. Belirtisiz İsim Tamlamasından Oluşanlar, 2. Sıfat Tamlamasından Oluşanlar, 3. İsnat Grubundan Oluşanlar, 4. İkilemeden Oluşanlar, 5. Edat Grubundan Oluşanlar, 6. Yönelme Grubundan Oluşanlar, 7. Çıkma Grubundan Oluşanlar, 8. Kısaltma Grubundan Oluşanlar, 9. Birleşik Fiillerden Oluşanlar: 9. 1. İsim+ yardımcı fiil yapısından oluşanlar, 10. Fiilimsi Grubundan Oluşanlar: 10. 1. İsim Fiil Grubundan Oluşanlar, 10. 2. Sıfat Fiil Grubundan Oluşanlar, 10. 3. Zarf Fiil Grubundan Oluşanlar, 11. Cümle yapısından Oluşanlar.

Tezin üçüncü aşaması olan *"Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması"* bölümünde deyimlerin Türkiye Türkçesinde kullanılıp kullanılmadığı incelenmiştir. Deyimlerin Türkiye Türkçesinde kullanılıp kullanılmadığı Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'ne, Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü (2013), Yusuf Çotuksöken'in Deyimlerimiz (1992), Bölge Ağızlarında Atasözü ve Deyimler (1996) adlı sözlüklere bakılarak belirlenmiştir. Belirlenen deyimler üç alt başlık atında incelenmiştir: 1. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerden Türkiye Türkçesi söz varlığında kullanılanlar, 2. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerden Türkiye Türkçesi söz varlığında eş / yakın / zıt anlamda karşılığı olan

deyimler, 3. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Karşılığı Olmayanlar.

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde olup Türkiye Türkçesinde de kullanılan deyimlerin birer tanığı verilmiştir. Türkiye Türkçesinde kullanılan deyimlerden anlam değişikliği olanlar "*Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamı Farklılaşanlar*" başlığı altında incelenmiştir.

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerden Türkiye Türkçesi söz varlığında yakın / eş / zıt anlamda karşılığı olan deyimlerin olup olmadığı Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü'ne, Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü (2013), Yusuf Çotuksöken'in Deyimlerimiz (1992), sözlüklerine bakılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Belirlenen deyimler, anlamları ile birlikte verilmiştir.

Sonuç ve değerlendirme bölümünde, elde edilen bulgulara yer verilmiştir ve değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde ayrıca Türkiye Türkçesinde kullanılan ve kullanılmayan deyim sayıları verilmiştir.

1.1.5. Malzeme

Araştırmamızın malzemesini asıl olarak Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ündeki deyimler oluşturmaktadır. TTS'deki deyimleri karşılaştırmak için Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü, Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü (2013), Yusuf Çotuksöken'in Deyimlerimiz (1992), Bölge Ağızlarında Atasözü ve Deyimler (1996) sözlüğü kullanılmıştır.

1.1.6. Sınırlılıklar

Araştırmamız, Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde geçen deyimlerle sınırlı tutulmuştur. Bu tarihsel sözlükteki deyimler esas alınıp söz dizimi incelemesi yapılmış ve anlam boyutuyla Türkiye Türkçesindeki kullanımının karşılaştırılmasıyla çalışma sınırlandırılmıştır.

1.2. Çalışmayla İlgili Kuramsal Bilgiler

1.2.1. Deyim Nedir?

Deyimler konuşma ve yazıda sıklıkla kullanılan, anlatılmak isteneni kısaca anlatan, anlatımı ilgi çekici hâle getiren kalıplaşmış ifadelerdir.

Kaynaklarda deyim konusuna değinilmekle birlikte deyim-atasözü, deyim kalıpsöz, deyim–birleşik sözcük, deyim-argo ve deyimin diğer söz öbekleri ile arasındaki fark kesin olarak verilmemiştir. Örneğin, Ömer Asım Aksoy'un Deyimler Sözlüğü'nde *"acele etmek"* söz öbeği deyim olarak verilmekle birlikte, Yusuf Çotuksöken'in Deyimlerimiz adlı çalışmasında *"acele etmek"* söz öbeği kalıpsöz olarak değerlendirilmiştir (Çotuksöken, 1992, s. 9)**.**

1.2.2. Dilbilgisel Açıdan Deyime Genel Bir Bakış

Türkçenin ilk yazılı belgelerinden beri Türk yazılı metinlerinde deyimlerin izlerini sürebiliyoruz. Kimi deyim yapıları, dilin tarihi devirlerinden bu yana değişiklik geçirerek bugüne ulaşabilmiştir (Sinan, 2008, s. 91).

Deyimler, Türkçenin her döneminde kullanılan söz varlığı unsurlarıdır. Orhun Yazıtları'nda, Kutadgu Bilig'de, Divanü Lugati't Türk'te bugün de kullanılan birçok deyime rastlanmaktadır (Yalçın, Çalışır, 2012, s. 141).

Divan edebiyatımız, deyimler "hikemiyya" adı altında toplanabilecek eserler ve öğütler bakımından çok zengin bir hazine, bir kaynaktır (Agah Sırrı Levend, s. 137). 15-19. yüzyıllar arasında yaşamış klasik şairlerimiz arasında birçoğu şiirlerini süslemek, düşüncelerini güçlendirmek, söylemek istediklerini daha açık ve etkili bir biçimde ifade etmek için atasözleri ve deyimlerden yararlanmıştır (Kaya, 2011, s. 15).

Türkçede deyimler için çok sayıda terim kullanılmıştır. Deyimin karşılığı olarak önceleri *darbımesel, ta'bir, ıstılah* sözcükleri kullanılmış. Darbımeseller daha çok atasözlerini karşılayan bir terimdir. Tanzimat'tan sonra *ta'bir* sözcüğü kullanılmış, Cumhuriyetten sonra da uzun süre *ta'bir* sözcüğü kullanılmaya devam etmiş, 1935 yılında bastırılan Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu'nda *ta'bir* yerine *deyim* sözcüğü önerilmiş ve zamanla tutulmuştur (Sinan, 2008, s. 92).

Deyim yeni bulunan bir kelimedir. Tabir sözü deyim kelimesinin yerini karşılayamıyordu. Tabir bir tek kelime ile de olabilir. Halbuki deyim en az iki kelimeden kurulur (Hatiboğlu, 1963, s. 221).

Türkçe Sözlükte, "Deyim, genellikle gerçek anlamından az çok ayrı ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir." şeklinde tanımlanır (TS, 2009, s. 517). Akyalçın, deyimlerin düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan, gerçek anlamının dışına çıkmış özel anlam, anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbeği olarak değerlendirir. Deyim öbeğini oluşturan

sözcüklerin bütün (gerçek, yan, mecaz, terim, argo) anlamlarından ayrı olarak farklılaşmış boyutta kullanıldığından bahseder (Akyalçın, 2012, s. 10).

Hatiboğlu'na göre deyimlerin mübalağa yönü, anlamda mantık dışına çıkma çabası vardır. Dikkati çekip, anlatımı kuvvetlendirmek, kolay anlatımı sağlamak için göz önüne olağanüstü manzaralar, hayaller, resimler çizilmeye çalışılır (Hatiboğlu, 1963, s. 229).

Hatipoğlu (1972, s. 194-195), deyimi anlatım gücünü artırmak için az çok mantık dışına kayan, bazı sözcüklerin değişmediği halde bazılarının değişip çekimlere giren kalıplar olarak değerlendirmektedir. Deyimlerin bazı özellikleri ile atasözlerine, bazı özellikleri ile birleşik sözcüklere, terimlere benzediğine değinir. Birleşik sözcüklerde benzetme yoluyla anlam kaymasının varlığı görülürken, deyimlerde mantık dışına çıkma yolu ile anlam kaymasının geliştiğinden bahseder.

Yüceol Özezen, deyimler üzerine yapılan çalışmalarda deyimlerin saptanması ve sınıflanmasında birtakım karışıklıklar olduğuna, birçok kullanımın deyim mi, atasözü mü yoksa başka birliktelikler mi olduğu konusunda tereddütlerin olduğunu belirtir. Az çok mecazlı kalıpların "deyim", mecazsız kalıp anlatımların ise "kalıpsöz" olarak değerlendirilmesinin yaşanan karışıklığı gidermede yerinde olacağından bahseder. Söz içinde çekime giren deyimlerin ayrı mı, birlikte mi değerlendirilmesi gerektiğinin söz dizimi açısından önemli bir sorun olduğunu, Osman Bolulu'nun yaptığı deyim ve deyimsi ayrımının pratik bir çözüm olduğunu, bununla birlikte söz konusu sorunun yine de çözümlenmemiş olduğunu belirtir (Yüceol Özezen, 2001, s. 869-871).

Deyimler, belirli bir kültürde yaygın bir şekilde bilinip kullanılan ve anlamı kendisini oluşturan birimlerin gerçek anlamlarından çıkarılmayacak öbek veya cümleler olarak tanımlanabilir (Gökdayı, 2015, s. 39).

Karaağaç, deyimi "Bireysel ve nedenli olan bir söz dizimi biriminin genelleşip yaygınlaşarak nedenliliğini yitirmesiyle ortaya çıkan ve tek bir sözlük birimi gibi algılanan söz öbeğine deyim denir." şeklinde tanımlar (Karaağaç, 2013, s. 228).

Abik, deyimlerin bir kısmının birleşik fiil kabul edilip edilmeyeceğini, birleşik fiillerin deyim olarak değerlendirilmesi gibi konularda bir görüş birliğinin oluşmadığını, zamanla örneklemelere dayanan çalışmaların artması ile ortak doğrultuların tespit edilebileceğini belirtir (Abik, 2003, s. 4).

Yusipova, Türkçedeki deyimleri üç gruba ayırır. Birinci grup, deyimlerin birbiriyle kaynaşması sonucu olması. Bu gruba *"başgöstermek"*, "*meydan okumak"* örneğini verir. İkinci grup deyimlerde bazı değişmeler yapılabileceğinden bahseder.

"Gözünde tütmek", "burnunda tütmek", "kalbini kırmak", "gönlünü kırmak" örneklerini verir. Üçüncü grup analitik şekilde yapılan deyimlerdir. Bu gruptaki deyimlere *"karar vermek", "sıkıntı çekmek"* örneğini verir. Deyimler ile *etmek ve olmak* mastarıyla meydana gelen birleşik fiiller arasında büyük fark olduğunu belirtir (Yusipova, 1968, s. 249- 250).

Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde, "Belli bir anlama gelmek üzere iki veya ikiden artık kelimeden meydana gelmiş söz öbeği." şeklinde tanımlanır (Dilbilim Terimleri Sözlüğü, 1949, s. 57). Hatipoğlu, Dilbilgisi Terimler Sözlüğü'nde, "Deyim (Osm. tabir, Fr. locution, İng. idiom Alm. Ausdruck, Redensart) anlatım gücünü artırmak için, gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcüklerin değişmediği hâlde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış birden çok sözcük." şeklinde tanımlar (Hatipoğlu, 1982, s.38). Deyimlerin tanımı kaynaklarda genel olarak birbirine benzemektedir.

Uğur'a göre deyimler birden çok sözcükten oluşan kalıpsözlerdir. Bu kalıpsözler genellikle değişmeceli sözcüklerden oluşmakla birlikte gerçek anlamlı sözcüklerden de oluşabilir (Uğur, 2003, s. 198).

Vardar'a göre deyim bir tür sözlüksel birim oluşturan anlam birim toplaşması, genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış sözdür (Vardar, 1988, s. 74).

Deyimin anlambilimsel yapılarında, deyimleşmenin yapısı gereği bildiri, bilginin doğrudan taşıyıcısı değil, dolaylı yoldan taşıyıcısı durumundadır. Bu durum, deyim yapısında her zaman dolaylı anlatımın aracı olan bir gösterge dizisinin, yani bir deyimlik anlam yapılanmasının bulunmasını gerektirir (Subaşı, 1991, s. 113).

Deyimler genel olarak eşdizimli (collacation) sözcükler içeren, söz dizimsel sınırlılıkları olan kalıplaşmış sözlerdir. Deyimlerin hem biçimsel hem de kavramsal özellikleri vardır (İşeri, 2010, s. 186).

Türkçenin her döneminde kullanılan deyimlerin tanımı kaynaklarda genel olarak birbirine benzemektedir. Deyimler, en az iki kelimeden meydana gelir. Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılır. İlgi çekici bir anlam taşıyan, kalıplaşmış söz öbeği olarak değerlendirilmiştir. Anlambilimsel yapılarda bilginin doğrudan taşıyıcısı değil, dolaylı yoldan taşıyıcısıdır.

1.2.3. Dilbilgisel Açıdan Deyimin Sınıflandırılması Çalışmaları

Deyimler çeşitleri, biçim özellikleri açısından kaynaklarda çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır.

Çotuksöken, 1. Birleşik fiil kuruluşundan olan deyimler: *Boynuz takmak/ fırsat kollamak* vb. 2. Çekimlenebilen bir fiil ile ona bağlı tümleçlerden olan deyimler*: Aba altından değnek göstermek/ arı kovanı gibi işlemek* vb. 3. Cümle kuruluşunda olan deyimler*: Adı çıkmış sekize inmez dokuza/ Açtı ağzını yumdu gözünü vb.* 4. İkileme türünde olan deyimler: A*çık saçık, bile bile* vb. 5. Sıfat tamlaması biçiminde olan deyimler*: Acemi çaylak/ açık fikirli* vb. 6. Ad tamlaması biçiminde olan deyimler: *Adam evladı/ ağız dalaşı vb.* 7. İlgeçlerle kurulu olan deyimler: *Açık alınla/ bacak kadar vb.* 8. Cümle başında özel bir anlam yüküyle kalıplaşmış olarak kullanılan deyimler: *Gel gelelim/ nedir ki* vb. şeklinde deyimleri biçim özelliklerine göre sınıflar (Çotuksöken, 1992, s. 9-10).

Aksoy, deyimleri biçim bakımından iki bölüğe ayrılırlar: a) Sözcük öbeği durumundaki deyimler: *Ağır başlı, eli bayraklı* b) Tümce durumundaki deyimler: *Dostlar alış verişte görsün, halep ordaysa arşın burda.* Mastarla sona eren deyimleri de çekime gireceklerinden üçüncü bölüm içerisinde inceler: *Göz yummak, gönül almak* örneklerini verir (Aksoy, 2013, s. 38-39).

Aksoy, deyimlerin çeşitlerini: 1. Anlatım özgünlüğü bulunanlar: *Abayı yakmak, ağzı bozuk* vb. 2. İki yargılı ve uyaklı olanlar: *Akşam kavil, sabah savil*, *Allah'tan sıska ne yapsın muska* vb. 3. Öykücük ve konuşma biçiminde olanlar: *Adı ne? –Mülayim Ağa. –Sert olsan ne halt edersin? -Akıllınız kim?- Öndeki zincirli* vb. 4. Bir olayı imleyenler: *Ateş pahasına, altından Çapanoğlu çıkmak* vb. 5. İnanışa ve geleneğe dayananlar*: Ağzından yel alsın, ahiret kardeşi olmak* vb. 6. Bir kavramın kalıbı olanlar: *Ağzını hayra aç, boğaz tokluğuna* vb. 7. Özel biçimlerle kurulmuş olanlar: *Aç açına, aklı sıra* vb. 8. Eksiltili anlatımlar: *Aman zaman, baştan ayağa* vb. 8. İkilemeler: *Abuk subuk, abur cubur vb.* 9. Özel yardımcı eylemliklerle kurulanlar: *Abayı yakmak, adaylık koymak* vb. şeklinde sınıflandırır (Aksoy, 2013, s. 497-511).

Yüceol Özezen'in, deyimleri biçim olarak üç bölüme ayırdığı görülmektedir: 1. İki ya da daha fazla sözcüğün bir araya geldiği ve herhangi bir öbek türünde olanlar*: Göz açık, yalın ayak başı kabak.* 2. Sonu mastarla bitenler: *Hafife al-, göze bat-* vb. 3. Cümle biçiminde olanlar: *Aklına turp sıkayım, buyurun cenaze namazına* (Yüceol Özezen, 2001, s. 872).

Elçin, deyimleri şekil ve anlam bakımından iki kolda inceler. Şekil olarak: 1. Deyimlerin birçoğu mastar halindedir*: Göze girmek, dile düşmek* vb. 2. Deyimler fiil kiplerinin hepsiyle kullanılabilir: *Kaş yaparken göz çıkardı (Çıkarsın, çıkarma).* 3. Deyimlerdeki bazı kelimeler isim ve fiil çekimlerine girerler: *Anasından (anamdan) emdiği (emdiğim) süt (sütü) burnundan (burnumdan) geldi (Gelecek, getir, getirmelisin).* 4. Kalıplaşma sebebiyle fiil çekimine girmeyen az sayıdaki deyimlere: *Tut kelin perçemini (perçeminden), ayıkla pirincin taşını vb.* örneklerini verir. 5. Hiçbir fiil kipi taşımadıkları için cümle halinde bulunmayan deyimlere*: Kel başa şimşir tarak, iki dirhem bir çekirdek…*örneklerini verir. 6. Cümle halinde bulunmayan deyimlerin bir kısmında kelimelerin bazıları çekime girer: *İki eli (elim) kanda olsa, darısı başına (başıma) vb.* 7. Deyimlerin bazıları iyelik ekleriyle kurulurlar: *Gözü açık, baldırı çıplak vb.* 8. Deyimlerde tekrarlar: *Çoluk çocuk, konu komşu* vb. 9. Aynı kelimenin tekrarı ile yapılan ikizleme deyimler: *Günü gününe kaçan kaçana* vb. örneklerini verir. 10. Kafiyeli deyimler*: Akdeniz'e kaptan Mısır'a sultan, azıcık aşım kaygusuz başım* vb. 11. Deyimlerde olumsuz kavramlı kalıplar*: Ağzını (ağzımı) bıçak açmıyor, gözünü (gözümü) budaktan sakınmaz (sakınmam).* 12. Deyimledeki eski kalıplar: *Ne idüğü belirsiz, neme bir iş*, örneklerini verir. Ek olarak 1. Atalar sözünden yapılan deyimler: *Ne ekersen onu biçersin* (atalar sözü) *ektiğini biçti* (deyim), *kurt kocayınca köpeklerin maskarası olur* (atalar sözü). *Kurt kocadı köpeklerin maskarası oldu* (deyim). 2. Hikaye ve fıkralarla ilgili deyimler: *Ayvaz kasap, hep bir hesap; ipe un sermek vb.* 3. Geleneklere dayanan deyimler: *Çileden çıkarmak meydan okumak vb.* örneklerini verir (Elçin, 2000, s. 643-644).

Delice, "Deyimlerin Yapısal Özellikleri" başlığında, deyimler geniş tabanlı dil birlikleri olduğu için daha çok, deyimlerin kelime yapısıyla oluştuğundan bahseder. Deyimi oluşturan kelime öbeklerini: Ayrılma öbeğinde deyim (*ateşten gömlek, baştan aşağı vb.*); Arapça sıfat tamlamasından deyim (tek örnek *affi ilahi*); isim tamlamasından deyim *(alnının kara yazısı, ada yavrusu* vb.); bağlama edatı öbeğinde deyim (*aç ve çıplak, ya deve ya deveci* vb.); çekim edatı öbeğinde deyim (*abanoz gibi, aç kurt gibi vb.*); fiil öbeğinde deyim *(acele etmek, açık etmek* vb.); Farsça sıfat ve isim tamlamasından oluşan deyim (*afeti can, akl-ı evvel* vb.); İki durumlu öbekten oluşan deyim (*açıktan açığa, altan alta vb.*); isim fiil öbeğinde deyim (*aba altından sopa göstermek, abdestsiz yere basmak vb.*); isnat öbeğinde deyim (*aklı sıra, ardı sıra*) kalma öbeğinde deyim *(arada bir, ayda yılda bir* vb.); pekiştirme öbeğinde deyim (*şöyle ki, kaldı ki* vb.); sıfat fiil öbeğinde deyim *(abası yanık, ağzı açık* vb.); sıfat yapım ekli

öbekten deyim (*kalın kafalı, karı ağızlı* vb.); sıfat tamlamasından deyim (*acı çığlık, açık baş*); şart öbeğinden deyim (*canı isterse, dili olsa da söylese* vb.); ünlem edatı öbeğinden deyim (*evvel Allah, ha babam vb.)*; yönelme öbeğinden deyim *(akla yakın, akla zarar* vb.); zarf öbeğinden deyim (*adı batasıca,balık kavağa çıkınca vb.)*; cümlelerden deyim (*Elifi görse mertek sanır. Bastığı yerde ot bitmez vb.*) şeklinde sınıflandırma yapmıştır (Delice, 2003, s. 183-193).

Kaynaklarda deyimlerin biçim özellikleri hakkında bilgi verilirken sözcük öbeği durumundaki deyimler ve cümle durumundaki deyimler şeklinde ortak bir sınıflama yapıldığı görülmektedir (Çotuksöken, 1992; Aksoy, 2013; Özezen, 2001). Ayrıca deyimlerin, ikileme biçimindeki deyimler, sıfat tamalaması biçimindeki deyimler, ad tamlaması biçimindeki deyimler şeklinde söz dizimsel özelliği bakımından incelendiği görülmektedir (Çotuksöken, 1992; Özezen, 2001; Delice, 2003).

Dilbilgisel açıdan deyimlerin sınıflandırılması gördüğümüz kadarıyla birbirine benzemektedir. Biz de Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerin söz dizimsel özelliklerini şu şekilde sınıflandırdık: 1. İsim Tamlamasından Oluşanlar, 2. Sıfat Tamlamasından Oluşanlar, 3. İsnat Grubundan Oluşanlar, 4. İkilemeden Oluşanlar, 5. Edat Grubundan Oluşanlar, 6. Yönelme Grubundan Oluşanlar, 7. Çıkma Grubundan Oluşanlar, 8. Kısaltma Grubundan Ouşanlar, 9. Birleşik Fiillerden Oluşanlar, 10. Fiilimsi Grubundan Oluşanlar, 11. Cümle Yapısından Oluşanlar.

1.2.4. Deyimin Diğer Söz Öbekleriyle İlişkisi

Kalıplaşmış dil birimlerini bir grup olarak kabul edersek atasözleri, deyimler, ikilemeler, birleşikler ve kalıp sözleri bu grubun içinde düşünebiliriz. Bütün dil kullanıcıları tarafından rahatlıkla anlaşılıp aynı biçimde kullanıldığını söylemek güç olduğu için argo, terim ve küfürlerin kalıplaşmış dil birimleri içinde yer alması uygun görünmüyor (Gökdayı, 2015, s. 33).

1.2.4.1. Deyim–Atasözü İlişkisi

Deyim ve atasözlerinin birbirine çok karıştırıldığı görülür. Bunun sebebi bu iki söz kalıbının temellerinin atalar tarafından söylenmiş olması ve hazır söz kalıpları oluşudur (Sinan, 2013, s. 136).

Deyimler atasözleri gibi kalıplaşmıştır. Aynı anlamda da olsa bir deyimin sözcükleri değiştirilip yerine başka sözcükler konulamaz (Aksoy, 1962, s. 140).

Deyimler de atasözleri gibi ulusal damga taşır. Ulusun söz yaratma gücünden doğmuştur. (Aksoy, 1962, s. 146).

Kimi atasözleri deyimlerden, kimi deyimler de atasözlerinden kaynaklanır. Bunların tamamını ortaya çıkarmak mümkün değilse de eldeki örneklerden bir sonuca varmak mümkündür (Sinan, 2013, s. 137).

Deyimleri ve atasözlerini birbirinden ayırırken kavram ve anlam farkını göz önünde bulundurmak gerekir (Yüceol Özezen, 2001, s. 875).

Deyimlerde güçlü bir anlam kaybı varken, atasözleri çoğunlukla sözlük anlamında kullanılır. Atasözlerinde amaç ders vermek, yol göstermek olduğu için mecaz zayıftır (Gümüşatam, 2012, s. 363).

Deyimlerle atasözleri amaçta birbirinden ayrılmaktadır. Deyimlerin amacı bir kavramı özel kalıp içinde çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerinin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir (Aksoy, 1962, s. 142).

Hatiboğlu'na göre atasözlerindeki hayaller, çizilmek istenen resimler, tabiatta olduğu gibidir. Tabiat olayları örnek gösterilerek, verilmek istenen akıl ve öğüt göz önünde canlandırılır. Fakat, deyimlerdeki resimler hayaller, daha olağanüstüdür ve daha çok anlatım gücünü arttırır, mantık dışındaki durumlar ile dikkati çeker (Hatiboğlu, 1963, s. 241).

Atasözleri ve deyimler birbirleriyle anlamsal ve durumsal açıdan karşılıklı ilişki içerisindedir. Söz gelimi "Bir kızı bin kişi ister bir kişi alır." atasözünde "kız istemek" ve "kız almak" deyimleri kullanılmıştır. Atasözleri kalıplaşmış bir yargıyı nasihat biçiminde ele alırken, deyimler de söz konusu yargının durumsallığı ile ilgili bilgi vermektedir (Özkan, Gündoğdu, 2011, s. 1136).

Deyimler anlamsal, kavramsal bütünlüğü olan söz öbekleridir. Atasözleri yargısal bütünlüğü olan söz öbekleridir. Atasözleri uzun gözlem ve deneyimler sonucu bir olayı, durumu açıklar, olaylardan ders çıkarılması gerektiğini vurgular, öğüt verir, gelenek, töreleri belirtir. Deyimlerin bu özelliği yoktur. Atasözleri kalıplaşmış olduğundan söz diziminde herhangi bir değişiklik yapılamaz. Deyimlerde kimi sözcükler, ad durum eklerini, olumsuzluk eklerini, yapım eklerini alabilmektedir (Çotuksöken, 1992, s. 8). Deyimler öğüt yollu bir düşünceyi de 3. şahısla anlatabilir. Bu özelliği ile atasözleriyle karışır (Hatiboğlu, 1963, s. 224).

Yargı içeren atasözleri, kalıplaşmış biçimde genel kural bildirir, öğüt verir, sosyal olayların ve doğa olaylarını anlatır. Birtakım gerçekleri ve düşünceleri iletir.

Kimi inanışları bildirir. Atasözlerinin işlevsel yönleri düşünüldüğünde birisinin davranışlarını eleştirme, birisiyle ilgili bir yargıya varma, durumu ve olayı özetleme, öğüt verme, neden-sonuç ilişkisini gösterme amaçlarıyla kullanıldığı görülür (Gökdayı, 2015, s. 39).

Atasözleri ve deyimlerde anlam derinliği yoğundur. Atasözleri genel bir doğruyu verdikleri için somut olgulara, bir gerçeğe dayanır. Bu nedenle atasözlerinde mecaz unsuru genellikle zayıftır. Bugünkü dil biliminde ad aktarması olarak adlandırılan dil olgusu atasözlerinin oluşumunda başlıca anlam bilimsel çıkış noktasıdır (Sarı, 2014, s. 917).

Deyimler, atalardan kalmış olması, kalıplaşmış olması, ulusal damga taşıması yönüyle atasözlerine benzer.

Deyimlerin atasözlerinden farkı, deyimler bir durumu, bir kavramı anlatırken, atasözleri yol gösterir, öğüt verir. Deyimler genel kural niteliğinde bir söz öbeği değildir. Atasözleri ise genel kural niteliğindedir. Deyimler, atasözlerine göre daha özel anlatım kalıplarıdır. Atasözlerinin söz diziminde herhangi bir değişiklik yapılmazken, deyimler çekim eki ve yapım eki alabilmektedir.

1.2.4.2. Deyim-Anlatım Kalıbı İlişkisi

Deyimlerle anlatım kalıpları en az iki sözcükle kurulma, hem sözcük öbeği hem de cümle yapısında olabilme açısından benzer. Deyimleri oluşturan sözcükler çoğunlukla mecaz anlamlıdır. Anlatım kalıplarında ise ögeler mecaz anlam ifade etmek için değil, bir anlamı ifade etmek için bir araya gelir (Altınöz, 2013, s. 42).

Deyimleri oluşturan söz öbekleri kendi anlamlarından farklı anlamı ifade ederken, anlatım kalıbı bir anlamı ifade eder.

1.2.4.3. Deyim-Kalıpsöz İlişkisi

Karaağaç'a göre deyim kalıp sözlerin en yaygın türüdür. Anlamı ögelerinin anlamlarıyla ilgili olmayan kalıp sözler, deyim diye adlandırılır (Karaağaç, 2013, s. 229).

"Kalıpsözlerle deyim ayrımını yapmak oldukça güçtür. Bu ayrım yapılırken kalıpsözlerin mecazsız ve herkesçe büyük bir sıklıkla kullanıla kullanıla artık tek kavramın karşılığı olan birliktelikler olduğu düşüncesini gözden uzak tutmamak gerekmektedir." (Yüceol Özezen, 2001, s. 876).

Kalıp sözlerin deyimlerden ayrılması anlamsal kavramsal yöndedir. Kalıp sözler yapı bakımından deyimlere benzer. Kalıp sözler en az iki sözcükten oluşan, içindeki sözcükler temel anlamını yitirmeden bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleridir (Çotuksöken, 1992, s. 8).

Gökdayı, kalıp sözleri "Bir toplumun bireyleri arasında belirli iletişim durumlarında geleneksel olarak kullanılan, duyguları, düşünceleri ve dilekleri açığa vuran, en az iki sözcükten oluşan, tek bir kavramı mecazsız olarak karşılayan, zaman ve kişiyi gösteren ekler dışında biçim olarak hep aynı kalan, kullanım yerleri sınırlı kalıplaşmış sözcük dizeleri." şeklinde tanımlar (Gökdayı, 2015, s. 69).

Kalıp sözlerin ne zaman, hangi durumda söyleneceği kanıksanmış, gelenek halini almıştır. Deyimlerin, toplum içinde benimsenmiş bir durum ve zamanda söylenmesi gibi kuralları yoktur. Konuşulan konuya göre kullanılır (Gümüşatam, 2012, s. 363).

Kalıp sözler yapı bakımından deyimlere benzer ancak kalıp sözler mecazsızdır ve bir kavramı karşılar.

1.2.4.4. Deyim-İkileme İlişkisi

İkilemelerin meydana gelmesi için uzun zamana ihtiyaç vardır. İkilemelerin en önemli özelliklerinden biri budur. Bunun yanında toplumların bulundukları kültür ve din ortamının değiştirilmesi de ikilemelerin oluşumunda büyük rol oynar (Erdem, 2005, s. 191).

Erdem, ikilemelerin tanımı yapılırken şu noktalara dikkat edilmesi gerektiğini vurgular: 1. İki kelime aynı anlamı ifade eder hale gelir. 2. İkilemelerin oluşumu çoğu zaman asırlarca sürebilmektedir. 3. Özellikle din ve kültür değişimi ikilemelerin oluşumu için uygun zemini hazırlar. 4. İkilemelerin içindeki her bir kelime, cümle içinde görev yönünden aynı işlevi yüklenirler. 5. İkilemelerde her iki kelime de aynı eki alır. 6. İkilemeler tam anlamıyla bir dil olgusudur ve oluşumun esasını Türk dilinin yapısından almaktadır. 7. Sözlük yazılırken madde başı olabilecek nitelik taşırlar (Erdem, 2005, s. 190).

Ağakay, kelime koşmalarının dizilişinin birtakım kurallara bağlı olduğunu, kelime koşmalarının yeri değiştirilecek olursa ya anlaşılmaz olacağını ya da başka bir anlamı vereceğini belirtir (Ağakay, 1988, s. 100).

Özkan (2010, s. 579), ikili tekrarların Türkçenin söz varlığında sözlük birimselleşmesi, onların kalıp ifadeler içinde yer alması, eşdizimli yapılar oluşturması, anlam değişmelerine uğraması, sözcük türü etiketlerinde değişim vb. niteliklerle gerçekleştiğini belirtir.

Yastı (2007, s. 52), deyimler içerisinde ikilemelerin uzun uzun anlatılacak konuyu birkaç sözcükle ifade ettiğini bu özelliği ile deyimlere yaklaştığını, bazı ikilemelerin dilimizde başlı başına deyim özelliği kazandığını belirtir.

Özkan, deyimlerin pek çoğunun söz dizimi bakımından belli grupların kalıplaşmasıyla oluştuğunu (*ağzı bozuk, ağız tadı…),* aynı biçimde ikilemelerin de kalıplaşarak (*paşa paşa, harıl harıl…)* deyim özelliği gösterdiğini belirtir (Özkan, 2004, s. 142).

Atasözlerinin çoğu ve deyimler değişmece anlamlı birimlerken ikilemeler ancak deyim olarak kullanıldıklarında veya bir deyim içinde yer aldıklarında değişmece anlamlı görünürler. Bu nedenle ikilemelerin bir bölümü değişmece bir bölümü de gerçek anlamlıdır (Gökdayı, 2015, s. 47).

İkilemeler deyimler gibi geniş bir şekilde anlatılacak konuyu az sözcükle anlatır. Ancak iki sözcüğün tekrarından kurulan ikilemeleri deyim saymak doğru değildir. İkilemeler kalıplaşarak deyim özelliği kazanır.

1.2.5. Eşdeğerlilik Açısından Deyimler

Dilbilim sözlüğünde, eşdeğerlilik "1. Değişik dibilgileri arasında güç eşitliği ilişkisi. 2. Dağılımsal eşdeğerlilik aynı ortamda kullanılan dilbilimlerinin niteliği 3. Üyeleri mantıksal açıdan eşit olan, eksik ögeli ile aşamalı karşıtlıktan ayırt edilebilen karşıtlık. 4. Çeviride kaynak ve erekdillerde yapı anlam ve işlev ilişkisi kurma ile ilgili nitelik." şeklinde tanımlanır (Dilbilim Sözlüğü, 211, s. 120).

Uğurlu'ya göre, "Tam eş değerlilik, kaynak anlaşma birliğindeki bir kelimenin bütünüyle, ses, anlam, çağrışım, kullanım şekli vb. yönlerden hedef anlaşma birliğinde bir eş değerinin olmasıdır." (Uğurlu, 2012, s. 218).

Yalancı eş değerler, birbirinin karşılığı olmayacak kadar farklı anlamlarda kelimelerdir (Resulov, 1995, s. 921). Yalancı eşdeğerlilik, eşdeğer gözüken kelime, yapı ve dizim birimlerinin eşdeğer olmamasıdır. Yalancı eşdeğerlilik iki kısımda tasnif edilir: 1. Tam yalancı eş değerlilik, 2. Kısmi yalancı eş değerlilik. Tam yalancı eşdeğerlilik, kaynak metinde geçen kelimenin, okur dilinde aynen bulunması ama kavram alanlarının

birbiriyle örtüşmemesi durumudur. Kısmi yalancı eşdeğerlilik ise, kaynak metinde geçen kelimenin okur kümesinin dilinde aynen bulunması ancak kavram alanlarının her bağlamda birbirini karşılamaması durumudur (Uğurlu, 1877, 1882).

Resulov, yalancı eşdeğerliliği üç gruba ayırır: 1. gruba eş adlı kelimeler girer. Bunlar yazılış ve söylenişleri aynı köken ve anlamları farklı olan kelimelerdir. 2. gruba kökenleri de aynı olan fakat değişik anlamlarda kullanılan kelimeler girer. 3. gruba ise yazılış, söyleniş ve kökenleri aynı olup anlamlarından biri ya da bir kaçı örtüşüp, farklı anlam ve üslupta da kullanılan kelimeler girer (Resulov, 1995, s. 917).

Yalancı eş değerli kelimeler, her iki lehçede, görünüşte aynı anlamca farklı olan kelimelere denir. Yalancı eş değerlilik kavramı *sahte karşılıklar, sözde denkteşler, tam yalancı eş değer kelimeler, sahte tanış, biçimdeş sözcükler, biçimsel eşteş sözcükler, yalancı eşteş, yanıltıcı eşteş, yalancı eşdeğerlilik, yanlış arkadaş, aldatıcı kelimeler* gibi başka terimlerle de adlandırılır (Alkan, 2012, s. 673).

Özeren'e göre, yalancı eşdeğerlerin odak noktasında, aynı kökenden gelme bulunmaktadır. Daha çok aynı kökenden gelen sözcüklerdeki anlam farklılıkları (kısmen benzeşenler veya benzeşmeyenler) ve bunlara bağlı olarak ses durumları kastedilmektedir (Özeren, 2014, s. 115).

Aktaş' a göre, ses ve yapı bakımından aynı veya kaynak lehçe ve hedef lehçe arası düzenli ses denklikleriyle ortak kökten geldikleri bilinen kelimelerden oluşan deyimler, farklı anlamları ifade edebilir. Ses ve yapı bakımından aynı olmasa da, hedef lehçeden kaynak lehçeye tek tek aktarıldığında aynı anlamı veren (eş anlamlı veya denk çift) kelimelerden oluşan deyimler, farklı anlamları ifade edebilir (Aktaş, 2014, s. 8-10).

Tam eşdeğerlilik, bir kelimenin ses, anlam ve kullanım açısından eş değerinin olmasıdır. Yalancı eşdeğerlilik ise kelimenin ses açısınadan aynı olan fakat anlam ve kullanım açısından farklı olan eş değerinin olmasıdır. Lehçeler arası aktarmada kullanılan eş değerlilik kavramının Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerle Türkiye Türkçesinde kullanılan deyimler arsında da olduğu görülmüştür.

BÖLÜM II

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDEKİ DEYİMLERİN SÖZ DİZİMİ ÖZELLİKLERİ

2.1. İsim Tamlamasından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğünde isim tamlaması yapısından oluşan 46 deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerden 1'i belirtili isim tamlaması yapısından oluşmuş, diğerleri belirtisiz isim tamlaması yapısından oluşmuştur.

2.1.1. Belirtili İsim Tamlamasından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde 1 deyim *belirtili isim* tamlaması yapısından oluşmuştur.

***Ağzının kaşığı*:** 1. Bir kimsenin yerli yersiz ağzına aldığı ve kendisinden şöyle böyle bahsettiği (kişi). 2. Bir kimsenin yapabileceği, layıkı, bir kimseye yakışan, uygun gelen, denk olan.

Ne mansıb ü ne cah ü nesaman ü ne devlet
***Ağzın kaşığı** sanma beni eyleme sıklet (Fazıl. XVIII-XIX. 22), (TTS, I, 61).*

2.1.2. Belirtisiz İsim Tamlamasından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde 44 deyim *belirtilisiz isim* tamlaması yapısından oluşmuştur.

Baht körlüğü: Talihsizlik.

*Sen hemişe doğru söyleyici ve muhkem işli idin ve benim şakavetimden ve **bahtım körlüğünden** üşbu vakıa içinde güzaf işliliğe el urdun (Kel. XIV. 74), (TTS, I, 381).*

Can bazarı: Ölüm kalım yeri.

*Derya cengi **can bazarıdır** içinde bulunmayan bilmez (Tuh. Ki. XVII. 136), (TTS, II, 749).*

***El genliği (el ginliği)*:** Zenginlik.

*Ferah-destî [Fa.]: **El genliği** yani baylık. (Ni'meti.XVI.471)*

*Ferah-destî [Fa.]: **El ginliği** ki gınâdan ibarettir. (Nuh.Tuh.XVII.211), (TTS, III, 1431).*

***Gönül çürüklüğü**:* Fesat, kötü düşüncelik.

*Gışş [Ar.]: Kin, haset ve **gönül çürüklüğü** (Bab. XVI. 1,170), (TTS, III, 1765).*

***Yürek berkliği**:* Cesaret, şecaat.

*Eş-şecaatü [Ar.]: Bahadırlık, **yürek berkliği**. (Terceman.XV.423-1), (TTS, VI, 4769).*

TTS'te yer alan *belirtisiz isim* tamlaması yapısından oluşan diğer deyimler

Baş bunluğu
Baş kayusu
Boğaz yari
Böğür iği
Can evi
Can gözü
Can hırsuzu
Can keseği
Cuhud yolunması
Dil açıklığı
Dil bağı
Dirlik genliği
Dirlik yatı
El altındağı
El ulağı
Süt hırası
Tırnak yeri
Yel devesi
Yürek burusu
Ev bekçisi
Gönül arılığı
Gönül eri
Gönül evi
Gönül gözü
Gönül katılığı
Gönül pası
Gönül uğrusu
Gönül yufkalığı
Gözsüz alkışı
Kara uğrusu
Kılıç etmeği
Kuş kanadı
Öz göynüğü
Söz uğrusu
Yürek oynaması
Yürek tasası
Yürek yankusu
Yüz suyu

2.2. Sıfat Tamlamasından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde 68 deyim sıfat tamlaması yapısından oluşmuştur. Sıfat tamlaması şeklindeki bu deyimler iki sözcükten oluştuğu görülmektedir. Sıfatlardan en çok niteleme sıfatlarına yer verildiği görülmüştür. Niteleme sıfatı olarak kullanılan sözcükler genellikle varlığın durumunu anlatır niteliktedir. Belirtme sıfatlarından da sayı sıfatı kullanılmıştır.

Acı dil: Dedikodu, acı söz.

*Hasta oldum bu **acı diller***

Def'için bu gümanı illerden (Yuz. Hamdi. XV. 139-1), (TTS, I, 3).

Dar dirlik (tar dirlik): Zaruret içinde yaşama.

*Ya daki hemişe ziyanda ve **tar dirlikte** ömür sürmüş ola (Kel. XIV. 31), (TTS, II, 1010).*

*Bedürüsti biz anı dünyada **tar dirliğe** bırağırız, bundan sonra ahrette dahi gözsüz koparırız (Müneb. XV. 2-2), (TTS, II, 1010).*

*Sağ iken dınk-i maişet [Ar.] demektir: **tar dirlik** (Nuhbe. XVIII-XIX. 159), (TTS, II, 1010).*

İki dillü: Münafık, iki yüzlü.

*Her kim **iki dillü** olsa, kıyamette ol kişinin iki dili ola… (Cennet. XV. 313), (TTS, III, 2022).*

Müddainin yayını yasmak gerek

***İki diillünün** dilini kesmke gerek (Man.Tayr. XIV. 121), (TTS, III, 2022).*

Müddainin güzelim deftere sığmaz adı

*Başını kes **iki dillü** olanın hep kalem it (Revani. XV. 12), (TTS, III, 2022).*

Kan ayaklı: Fakir, biçare, zavallı, aciz.

Şive-i reftarına öykünmez ey serv-i Bülent

*Sana nispet kebkdir bir **kan ayaklı** dertment*

*(**Kan ayaklı** deyimi ile kekliğin ayağının kırmızı olduğuna da işaret edilmiştir.) (Atai. XVII. 10), (TTS, IV, 2202).*

Onat dillü: Tatlı dilli.

*Ve lakin hünerleri oldu ki **onat dillü** olurlar, ya'ni dili çalmaz, dürüst söyleğen olurlar (Kab. XV. 265), (TTS, V, 2991)*

TTS'te yer alan *sıfat tamlaması* yapısından oluşan diğer deyimler

Açuk gönüllü
Ağır baş
Arı dirlik
Arı dirlüklü
Arı etekli
Aşak dilli
Aşak gönüllü
Bir ağız
Dört kaşlı
Eyü toğuşlu
Eyü yollu
Gök kandil
Isıcak kanlu
Isıcak yüz
İç ara
İç yar
İki bölüklük
İki sözlü
İki yüz
İlerü yollu
İt canlu
İti gönüllü
Kara bağır
Kara baş
Kara gönüllü
Kara yazulu
Kara yer
Karanu gönüllü
Katı yürek
Katı yüzlü
Kuru yerden
Kuş yürekli
Od gözlü
Ofuduk burun
Oğulluk kul
Olmaz yere
Pek yüzlülük
Sağ gönüllü
Sente baş
Sınık gönüllü
Sivri akıllu
Sol ağızlu
Taş bağır
Taş yatur
Taze yüzlülük
Uğru yol
Ulu başlu
Ulu yolla
Uz elli
Yakası açılmadık söz
Yaramaz gönüllülük
Yaramaz göz
Yarı can
Yavuz baş
Yavuz dil
Yavuz dirliklü
Yavuz gönüllü
Yavuz göz
Yavuz yollu
Yel ayaklı
Yeyni başlı
Yeyni kişi
Yoğun gönüllü
Yoğun yumru

2.3. İsnat Grubundan Oluşanlar

Biri diğerine isnat edilen iki isim unsurundan meydana gelen kelime grubundan oluşan 50 deyim bulunmaktadır.

Bağrı katı: Merhametsiz.

Dili tatlının hem dinidir dürüst

*Olur **bağrı katıların** ağzı süst (Süh. XIV. 15), (TTS, I, 377).*

Eli boş: Yoksul.

*Eğer **eli boş** ve malsız kişi diler ise kim bir iş işlemek üzerine dura, yoksulluk gerü anı aşağa oturtur (Kel. XIV. 87), (TTS, III, 1433).*

*Tehi dest [Fa.]: **Eli boş** (Cam. Fa. XVII. 9), (TTS, III, 1433).*

*Tehi dest [Fa.]: **Eli boş** müflis, fakir, züğürt (Kam. Os. XIX. 174), (TTS, III, 1433).*

Gönlü açuk: Endişesiz, kedersiz, içi rahat, şen.

Otururlar idi meğer bir gece

***Gönüllüleri açuk** yapılu baca (Süh. XIV.), (TTS, III, 1760).*

***Gönlü açuk** yar istersen cihan bağında gel*

Gül gibi Firdevs-i gülzara açıl ey hur-i i'n (Zati. XVI. 6), (TTS, III, 1760).

Saçı bıçik: Bir kötülüme, yerme sıfatı.

*Bunlar kızlara bire **saçı biçik**, ben size bir azap ideyim ki olmaya diyüp… (Müslim. XV. 35,147), (TTS, V, 3212).*

Tabanı pek: Azimli, sebatlı.

*Zira Nasr-ı Seyyar ve **tabanı** can u dilden (Müslim. XV. 4,85), (TTS, V, 3695).*

TTS'te yer alan *isnat grubu* yapısından oluşan diğer deyimler:

Ağzı çelikli
Ağzı kutlu
Avcı delik
Avurdu yelli
Ayağı sıvık
Bağrı başlu
Baş açuk
Baş şeker
Baş yelli
Bıyığı yelli
Boğazı kulu
Boğazı tolusuna

Boynu burulu
Canı azacuk
Dili zifir
Eli gin
Eli sulu
Eli uz
Eli üstün
Eli vergili
Eli yaramaz
Eli yufka
Eteği arı
Hulkı dar
İçi eğri
İçi kara
İçi yatlu
İmi bir
İpi çürük
Kabı dar
Kanı ısıcak
Kolanı enlü
Kursağı dar
Kuşağı berk
Kuşağına tolu
Saçı bıçik
Sözü bütün
Yüzü çalık
Yüzü sulu
Sözü geçkin
Suyu düşük
Südü yavuz
Süksünü düşük
Yalımı alçak
Yıldızı düşük
Yüzü berk

2.4. İkilemeden Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğünde ikilemeden oluşan 50 deyim tespit edilmiştir. Bu ikilemeler zıt anlamlı kelimelerin tekrar edilmesiyle, aynı kelimelerin tekrarıyla, biri anlamlı diğeri anlamsız kelimelerin tekrarıyla, anlamı birbirine yakın kelimelerin tekrarıyla, sesleri birbirine yakın kelimelerin tekrarıyla oluşmuştur.

Ağı karası: İyisi kötüsü, her çeşidi.

*Bilad ve kurası ahalisi **ağı karası** ile emn ü eman döşeğinde fariğü'l-bal idiler (Mevahib. XVI. 220), (TTS, I, 33).*

Emiş karış: Canciğer, sarmaş dolaş, karmakarışık.

Razı değil yanından ırağ ola bir karış
*Dil şöyle oldu câm'ı lebinle **emiş karış** (Âli. XVI. 105), (TTS, III, 1464).*
*Bir tağarcığın içinde **emiş karış** yatur idik*

Kırdık bağı badruğı hep olmaz yerden savaş oldu (Lâmii. XVI. 76), (TTS, III, 1464).

Heleşe keleşe: Dedikodu.

Anlar da ne güne mahluktur deyü nice bin güne ***heleşe keleşe*** *edip (Ev. XVII. 618), (TTS, III, 1464).*

Issı sovuk**:** İyi ve fena günler, germ ü serd.

… Ol sıçanın adı Zirek idi, çok fikirli, temam uslu ve rüzgarın ***ıssısın*** *ve* ***sovuğun*** *görmüş… (Kel. XIV. 79), (TTS, III, 1983).*

Bununla ***ıssı sovuk*** *dahi çekmez, dürlü dürlü korkular geçirmez… (Müneb. XIV-XV. 280-1), (TTS, III, 1983).*

Nice ***ıssı sovuk*** *çektim su gibi nice yer gezdim*

Usandım basılı ey dil yeter gezdim yeter gezdim (Ali. XVI. 58), (TTS, III, 1983).

Ölmek dirilmek (ölüp dirilmek): Ne yapıp yapmak, her çareye baş vurmak, çalışıp çabalamak.

Bir ayağ üzre bin ayak olsa elden komayam

Cam-ı aşkı sakıya maşerde ***ölem dirilem*** *(Yahya. Bey. XVI. 153), (TTS, V, 3081).*

Ve'l-hasıl elinden komaya damen-i afvin

Mahşer günü oldukta ***öle dirile*** *Yahya (Yahya. Bey. XVI. 5), (TTS, V, 3081).*

Cana ile Yahya gibi terk-i vatan ettim

Ölüp dirilüp *son nefes iyman ile gittim (Yahya. Bey. XVI. 144), (TTS, V, 3081).*

TTS'te yer alan *ikileme* yapısından oluşan diğer deyimler:

Aktan karadan
Alıp verişme
Almak vermek
Alup vermek
Apur sapur
Avurt savurt
Ayık oyuk
Çoluk çolpa
Derip devşirmek
Dilli dilince
Düşe dura
Düşlü düşüne
Düzmek koşmak
Enü yanu
Esüp savurmak
Eşmiş yortmuş
Etlü canlu
Etmek çıkarmak
Görüp gözetmek
Göze göz
Güdüp gözlemek
Hırtı pırtı
İçerü içerü
İn cin

Kana kan
Kanlu bıçaklu
Karılup katılmak
Kıçın kıçın
Kıldan kıla
Kollu kolunca
Kuru yaş
Miş yaş
Oğul oğula
Oğul oğulcuk
Salınma bulanma
Sarmaşık dolaşık
Selip sepmek
Sollu sağlı
Uzun uzak
Üzülüp kesilmek
Varlu varınca
Yalın aç
Yazup yanılmak
Yollu yolunca
Yüze yüz

2.5. Edat Grubundan Oluşanlar

Edat grubundan oluşan 3 deyim tespit edilmiştir.

Ayak beraber: Beraberce, hep birden.

*Asakir-i İslamın yayasiyle atlısını **ayak beraber** saldırtalım (Ev. XVII. 356), (TTS, I, 301).*

El uciyle: Gönülsüz olarak, işe önem vermeyerek.

Edüp tezvir ü mekr ü al ü hilye
*İl elliğin ederdi **el uciyle** (Hadidi. XVI. 461), (TTS, III, 1447).*

***Gönül birle (Gönül ile)*:** İçten, gönülden, samimi olarak.

*Ve günde beş namaz oldu ve **gönül birle** tevbe kılsa kabul kıladı.*
... Ne gönül ile gengel idüp gülebilir (Maarif. XV. 94), (TTS, III, 1765).

2.6. Yönelme Grubundan Oluşanlar

Yönelme grubundan oluşan 4 deyim tespit edilmiştir.

Etine canına tolu: Etli canlı.

***Etine canına tolu** güzeller koçmak olurdu*
Hayali neylesün cür'et deminde kise arıktır (Hayali. XVI. 69), (TTS, III, 1562).

Kendözüne buyrukluk: Nefsine hakim olma.

Arslan diledi kim kendinin korkmaklık halin dinmeden gizleye. Nagah ol halde Şenzebe bir kez heybet ile öğürdü, şöyle kim anın avazı arslanı yerinden iletti,

kendözüne buyrukluk *ve dilin dutmaklık dizginin anın elinden aldı (Kel. XIV. 30), (TTS, IV, 2418).*

Kendüye buyruk*:* Nefsine, iradesine hakim.

Vay ana ki ***buruk*** *değil* ***kendüye***

Gerek dürlü dürlü belaya döye (Süh. XIV. 307), (TTS, IV, 2432).

Yüze dokunç: Yüze vurulan şey.

Başımıza kakınç, ***yüzümüze dokunç*** *ola (Fütuh. XIV. 9), (TTS, VI, 4782).*

2.7. Çıkma Grubundan Oluşanlar

Çıkma grubundan oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

Baştan kara: Çok sarhoş kendini kaybetmiş.

Siyah [Fa] : Yedi manası var…2-geçgin sarhoş,mesti tafih manasına ki ***baştan kara*** *ve gök kandil tabir olunur (Bürh. XVIII-XIX. 373), (TTS, I, 454).*

Gelest[Fa] : Geçgin sarhoştur ki ***baştan kara*** *ve gök kandil tabi olunur.Arabide tafih denir (Bürh. XVIII-XIX. 527), (TTS, I, 454).*

Çöpten çelebi: Gayet zayıf ve sıska adam.

Ed-dava [Ar.]: Bir kimse hilkaten ya hüzalen ince ve çelimsiz hıra ve arık olmak manasınadır ki ***çöpten çelebi*** tabir olunur. (Kam. XVIII-XIX. 3,816) *(TTS, II, 950).*

2.8. Kısaltma Grubundan Oluşanlar

Kısaltma grubundan oluşan 4 deyim tespit edilmiştir.

El arkası yerde: Pes diyerek, aczini itiraf ederek.

Eğer sen beni kaldırırsan ***el arkası yerde*** *sana ölünce kul olurum (Müslim. XV. 34,66), (TTS, III, 1420).*

Barek-Allah ***el arkası yerde*** *(Arifin. XVI. 164), (TTS, III, 1420).*

Kanı boynuna*:* Ölümün vebali boynuna.

Şu kuzunun ola ***kanı boynuna***

Ki göz göre kurdu koya koynuna (Süh. XIV. 212), (TTS, III, 2230).

Ol ki tiryak içmezem der kon anı

Ölür ise ***boynuna*** *kendi* ***kanı*** *(Ga. XIV. 164), (TTS, III, 2230).*

Münadi nida etti: Sabah kimse evinden çıkmasın, dükkana gelmesin; duhter-i Şah-ı Yemen bağa varır; ***kanları boynuna*** *dedi… Fahrünnisa'nın hadimleri irişti, gördüler şehzadeyi, eyittiler: Ey napak canına niçin sitem edersin, kanın boynuna deyüp geçtiler. Birisi diledi kim kılıçla çala… (Ferec. XV. 449), (TTS, III, 2230).*

Tırnağı dibinde: Peşin.

En-ankdü inde'l-hafire [Ar.]: … Atın kıymeti ***tırnağı dibinde*** *hazır gerek; zira feres-i Cevat nis'e ile bey olunmaz (Aks. XVII-XVIII. 450), (TTS, V, 3802).*

Yelkeni suda: İddiasız, sakin.

Niçin keşti-i bade asudedir
Hababın neden ***yelkeni sudadır*** *(Atai. Ha. XVII. 38), (TTS, VI, 4503).*
Dökülmüş berg-i ezharı dirahte kıl nazar cüda
Bahar eyyamı geçti şimdi bağın ***yelkeni suda*** *(Atai. XVII.61), (TTS, VI, 4503).*

2.9. Birleşik Fiillerden Oluşanlar

2.9.1. *İsim+ yardımcı* Fiil Yapısından Oluşanlar

İsimler, et-/it-, eyle, kıl-, ol- yardımcı fiilleri kullanılarak birleşik fiil yapısından oluşan deyim haline gelmiştir. Bunlardan it-, kıl-, eyle- ile yapılanlar geçişli, ol ile yapılanlar geçişsiz anlam oluşturur. İsimler, et-/it-, eyle, kıl-, ol- yardımcı fiilleri kullanılarak birleşik fiil yapısından oluşan 187 deyim tespit edilmiştir.

2.9.1.1. *İsim+et-/it- yapısından* Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + et-/ it* yapısından oluşan 32 deyim tespit edilmiştir.

Acık etmek: Izdırap vermek, elem ve keder içinde bırakmak.

Ben anların bir ulusun öldürsem bir ***acık itsem*** *gerek idi (Anter. XIV. 2,260), (TTS, I, 5).*

Dandin etmek: Çocuk oynatmak.

Dandin etmek: *zehzeka [Ar.], lü'b ü mizah oldu: sema' [Ar.] (Asım. XVIII-XIX. 38), (TTS, II, 994).*

Ensi etmek: Aklı başından gitmek, şaşırmak, rengi atmak.

Melik Esvet bu hali görücek ***ensi etti*** *mütehayyir oldu (Anter. XIV. 284), (TTS, III, 1475).*

Çün Hüzeyme bu sözü ol hatundan işitti, aklı perakende olup ***ensi endüp****… (Rahat. XVI. 133), (TTS, III, 1475).*

Günden düne Ömer bin Abdülaziz'in bu cariyeye teaşşuku ziyade olup ***ensi*** *edüp aklı perakende olup… (Rahat. XVI. 153), (TTS, III, 1476).*

Olçumluk etmek: Bilgiçlik satmak.

Vehm ***olçumluk idüp*** *ortaya gider, dürlü dürlü temvihat ile karıştırır (Maarif. XV. 53), (TTS, V, 2970).*

Pers itmek: Tersine döndürmek, çarpıtmak.

Günahımdır ki dinledim sözünü

Urup ***pers etmedim*** *çirkin yüzünü (Şeh. Ş. XVI. 821), (TTS, V, 3188).*

TTS' te yer alan *isim + et- / it-* yapısından oluşan diğer deyimler:

Ağız etmek
Avurd etmek
Baş hoş itmek
Baş terk etmek
Bir hal etmek
Bir yana etmek
Çıkış etmemek
Eli uzluluk etmek
Erlik etmek
İki bir etmek
İki gözünü dört etmek
İmi bir etmek
Kızlık etmek
Körlük etmek
Kumsuluk etmek
Sokak sokak etmek
Sovukluk etmek
Sözü bir etmek
Tizlik etmek
Udlu itmek
Ululuk etmek
Vire etmek
Yakınlıcık etmek
Yeng etmek
Yol etmek
Yücelik etmek
Yürüyüş etmek

2.9.1.2. *İsim+eyle- yapısından* Oluşan

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + eyle-* yapısından oluşan 20 deyim tespit edilmiştir.

***Benlik eylemek*:** Kendini üstün görmek.

*Gel **benlik eyleme** nefsini öldür*

Hak yoluna canın armağan getür (Katibi. XVII. 74), (TTS, I, 509).

Ev eylemek: Medar edinmek.

*Cedy'i vü Devl'i **ev eylendi** Zühal*

Burc ola Mirrih'e Akrep hem Hamel (Man. Tayr. XIV. 191), (TTS, III, 1571).

Olta eylemek: İleri geri gidip gelmek.

*Revze [Ar.]: Beri öte gidip gelmek manasınadır. Amed şüd etmek, **olta eylemek** ta'bir olunur (Nuhbe. XVIII-XIX. 28), (TTS, V, 2977).*

Tıraş eylemek: Elde etmek.

*Sen bundan ne **tıraş eyledin** (Müslim. XV. 15,60) , (TTS, V, 3800).*

Ki tutarlardı ad ile cihanı (Şeh. Ş. XVI. 553), (TTS, VI, 4087).

Yüz eylemek: Havale etmek.

*El-havale [Ar.]: Borçluyu bir adama **yüz eylediği** akçaya denir (Kam. XVIII-XIX. 3,187), (TTS, VI, 4783).*

TTS'te yer alan *isim + eyle* yapısından oluşan diğer deyimler

Belini taş eylemek
Dirliğini gin eylemek
Doyum eylemek
Durak eylemek
Genez eylemek
Govuş galebe eylemek
Gümür samur eylemek
Kakığan eylemek
Kan eylemek
Kişilik eylemek
Konuş eylemek
Nefsini kör eylemek
Vire eylemek
Yalam yalam eylemek
Yalıncak eylemek

2.9.1.3. *İsim +kıl- yapısından* Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + kıl-* yapısından oluşan 10 deyim tespit edilmiştir.

Diri kılmak: Diriltmek, ihya etmek.

Bunda bir hoş nükte geldi dile

Ölenleri Hak yarın ***diri kıla*** *(Yuz. Şeyd. XIII. 35), (TTS, II, 1170).*

… Bir kez dahi okudu, buğur beni ***diri kıldı*** *(Tez. Ün. XVI. 95-2), (TTS, II, 1170).*

Dedi Battal'ım ol agah, oda yaktın beni nağah

Diri kıldı *yine Allah beni oddan edip azat (Tez.Un. XVI. 95-2), (TTS, II, 1170).*

Hoy kılmak (hovlamak): Bağırarak şiddetle hücum etmek.

Andan Müslümanlık çerisi ikiledin ***hoy kıldılar*** *(Fütuh. XIV. 40), (TTS, II, 1927).*

Kal'anın kavmine hamle getürdüler, ***hoy kıldılar*** *(Fütuh. XIV. 501), (TTS, II, 1927).*

Tekrar ***hovlayup*** *bunlar cenge başladılar (Müslim. XV. 34,38), (TTS, II, 1928).*

Kendözün yavı kulmak (kendözün yavu kılmak, kendini yavu kılmak): Kendini kaybetmek, ne yapacağını bilmeyecek hale gelmek.

Hak Taala Musa Peygambere hitap kıldı kim var azmış, ***kendözün yavı kulmuş*** *Fir'avn'i öğütle (Tuh.Le.XV.184), (TTS, VI, 2420).*

Ben ol yerde tenha kaldım, ***kendümi yavu kıldım*** *(Ferec. XV. 281), (TTS, VI, 2420).*

Sabr ü hûşün yağmaya verip ***kendüzin yavu kıldı*** *(Hüs. Dil. XVI. 134), (TTS, VI, 2420).*

Meydanlu kılmak: Serbest, geniş hareket etmesine imkan vermek.

El-firaş [Ar.]: Bir nesneyi yapmak ve döşemek manasınadır… ve bir kimseye bir işi tazyık eylemeyip ***meydanlu kılmak*** *manasınadır (Kam. XVIII-XIX. 2,342), (TTS, IV, TTS, 2806).*

Üzün kılmak: Alakayı kesmek.

Yar bizimle yine ***kıldı üzün***

Özgeler ile kılur oldu sözün (Kadı. XIV. 109), (TTS, VI, 4141).

TTS'te yer alan *isim + kıl-* yapısından oluşan diğer deyimler:

Aşağa kılmak

Sağınç kılmak

Yarı kılmak

Yeynicek kılmak

Yohlu kılmak

2.9.1.4. *İsim + et-/ kıl-/eyle-yapısından* Oluşan Deyimler

2.9.1.4.1. *İsim+ et-/ eyle*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + et-/ eyle-* yardımcı fiillerden isim unsurunun ortak kullanıldığı 10 deyim tespit edilmiştir

.

Ağız bir et-/ eyle-
Arka bir et-/ eyle-
Baş et-/ eyle-
Dilküceklik et-/eyle-
Dirlik et-/ eyle-
El bir et-/ eyle-
İşini altun et-/ eyle-
Kıft et-/eyle-
Kılınç et-/eyle-
Öneğülük et-/eyle-

2.9.1.4.2. *İsim + et- / kıl-*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + et-/ kıl-* yardımcı fiillerden isim unsurunun ortak kullanıldığı 4 deyim tespit edilmiştir**.**

Çin et-/ kıl-
Yanu et-/ kıl-
Yavuz dua et-/ kıl-
Zarılık et-/ kıl-

2.9.1.4.3. *İsim+ eyle- /kıl-*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + eyle-/ kıl-* yardımcı fiillerden isim unsurunun ortak kullanıldığı 3 deyim tespit edilmiştir**.**

Aşaklık eyle-/kıl-
Günü eyle-/kıl-
Üründü eyle-/kıl-

2.9.1.4.4. *İsim+ et-/ eyle- /kıl-*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *isim + et-, kıl-, eyle-* yardımcı fiillerden isim unsurunun ortak kullanıldığı 4 deyim tespit edilmiştir.

Alkış et-/ eyle-/ kıl-
Düş et-/eyle-/ kıl-
Düzenlik et-/eyle-/ kıl-
Tapu et-/eyle-/ kıl-

2.9.1.5. *İsim +ol- yapısından* Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama **S**özlüğünde *isim + ol-* yapısından oluşan 74 deyim tespit edilmiştir.

***Acığ olmak*:** Muzdarip olmak, canı acımak.

*Bunlar keyd kıldılar iymana gelenlere **acığ olup** gerü döneler (Leys. Ar. XV. 379), (TTS, I, 4).*

Babalı kızlı olmak: Aralarında sıkı münasebet bulunmak, içli dışlı olmak.

Zannetme duhter-i rezi rind ile gizlidir
*Anınla şeyh efendi de **babalı kızlıdır** (Nedim. XVIII. 137), (TTS, II, 357).*

***Gel olmak**:* Gel diye çağırılmak, davet olunmak.

Gene bülbül bilir gülün halinden
Yeter deli oldum yarin elinden
Aşıp aşıp gelir yayla belinden
*Yarden bize **gel olduğu** zamandır (Kara. XVII. 180), (TTS, III, 1628).*
Kalktı deli gönül sürdü yürüdü
***Gel oldu** gidelim bizim ellere (Saz. Kara. XVII. 290), (TTS, III, 1628).*

***İliği su olmak**:* Bitkin hale gelmek.

*Halit bunları görücek **iliği su oldu** (Anter. XIV. 170), (TTS, III, 2058).*

Öğür olmak: Birbirleriyle ünsiyet peyda etmek, birbirine alışmak, bir işe alışmak.

*El-ilfü [Ar.]: Bir nesneye öğrenişmek ve **öğür olup** üns tutmak (Terceman. XV. 120), (TTS, V, 3068).*
*Müvaneset [Ar.]: **Öğür olmak** (Müntehab. XVII. 97-2), (TTS, V, 3068).*

El-i'tiyad [Ar.]: Kendi bir kara ***öğür olmak*** *(Kdeb. XVIII. 392-1), (TTS, V, 3068).*

TTS'te yer alan *isim* + *ol-* yapısından oluşan diğer deyimler

Ağız olmak
Alçak olmak
Anın dirisi olmak
Ardınca olmak
Arka bir olmak
Ayakdaş olmak
Ayın bayın olmak
Başı aşağa olmak
Çöngül olmak
Dili bağlı olmak
Dilsiz olmak
Doyum olmak
Dölek olmak
Dudaş olmak
Dümük olmak
Düş olmak
Düz olmak
Ektü olmak
El kısa olmak
El süvar olmak
Eli üstün olmak
Enü yanu olmak
Er avrat olmak
Gönlü yavuz olmak
Görklüsünden olmak
Güre olmak
Hoş olmak
İl olmak
İşleyesi olmak
Kan olmak
Başı hoş olmak
Başı kayusu olmak
Becid olmak
Bir hoş olmak
Bir koyun aşığı olmak
Bir yana olmak
Boyun olmak
Çav olmak
Katında yeri olmak
Kesmelü olmak
Kıft olmak
Kulak dinç olmak
Kulak olmak
Küt olmak
Öğüş olmak
Pers olmak
Puç olmak
Sağ işi sol olmak
Sak olmak
Saparı olmamak
Sol işi sağ olmak
Sözde uz olmak
Suyunca olmak
Şaş olmak
Takatı tak olmak
Tap olmak
Uğumca olmak
Üründü olmak
Üzerine olmak
Yaka yakaya olmak

Yamsı yumsu olmak
Yavaş olmak
Yeğin olmak
Yerinde olmak
Yüzü kir olmak
Yetirü olmak
Yukaru olmak
Yüz olmak
Yüze yüz olmak

2.10. Fiilimsi Grubundan Oluşanlar

2.10.1. İsim Fiil Grubundan Oluşanlar

2.10.1.1. İki Ögeden Oluşanlar

2.10.1.1.1. *Özne* + *Ycik* Yapısından Oluşanlar

TTS' te *Özne* + *Ycik* yapısından oluşan 101 deyim tespit edilmiştir.

Aklı bulanmak: Aklı karışmak, zihni daramadağınık olmak.

Üftadesi oldum bir padişahın
Yüzünü gördükçe ***aklım bulanır*** *(Katibi. XVII. 74), (TTS, I, 73).*

Bilüsü şaşmak (bilisi şaşmak): Bilgisi dağılmak, bildiği şeyleri zihninde toplayamamak, bildiğini şaşırmak**.**

Server ve serfiraz, sergivan mübarizler kendüye üştü, var ***bilisi şaşdı****. (İs. H. XIV- XV. 378), (TTS, I, 574).*

Çiciği genşemek: Gönlü yumuşamak, arzu ve iştihası kabarmak.

... Avrat, vali katına varıp ahvali didi. Vali avratı görücek marazı depreşti, ***çiciği genşedi*** *eyitti: Adem göndereyim asan vechile rızkını alıversin eğer vefa kapısından girersen ve dahi bir ol kadar dinar ben dahi vereyim (Ferec. XV. 191), (TTS, II, 910).*

Devleti dönmek: Talihi kötüye dönmek.

Zekatın vermedi ***devleti döndü***
Haber bu olucak yer yine sundu (Yunus. XIII-XIV. 29), (TTS, II, 1125).

Gönlü kapılmak*:* İnanmak, kanmak, meclüp olmak, aldanmak.

O tatlı sözlere ***gönlü kapıldı***
Yüreği tazelendi, su serpildi (Dah. XIV. 60), (TTS, III, 1760).

TTS' te yer alan *Özne* + *Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Akıl gitmek
Aklı ırılmak
Aklı şaşmak
Ameli azmak
Ayağı şaşmak
Bağrı çıkmak
Başı çevrilmek
Başı şaşmak
Beniz geçmek
Benzi alınmak
Benzi çalınmak
Benzi gülmek
Benzi ürpermek
Bilüsü yanılmak
Boyu bükülmek
Buyruğu yürümek
Cin tutmak
Dane dükenmek
Derdi depreşmek
Dili bağlanmak
Dili yitmek
Dirliği çalınmak
Dirlik dirilmek
Dirlik tağılmak
Eksiği tutmak
El irişmak
Gönlü kararmak
Gönlü kopmak
Gönlü oturmak
Gönlü sarsılmak
Gönlü tonmak
Gönlü yapılmak
Gönlü yufkalmak
Gönül akmak
Gönül azmak
Gönül dölenmek
Göz değmek
Gözü dolukmak
Gözü ilmek
Gözü yenmek
Gücü kesilmek
Ilduzu ışımak
İçi dolmak
İçi gitmek
İçi göyünmek
İçi kopmak
İçi sürmek
İçi taşmak
İçi yürütmek
İliği kurumak
İş açılmak
İş düşmek
İş yenilenmek
İşi dönmek
Kalem çalınmak
Kan tutmak
Kanı kurumak
Karalığı ağarmak
Karnı bağlamak
Kaşı karağı açılmak
Kıran girmek
Kızıllık gelmek
Kirpiği kurumamak
Kulak burulmak
Kuşak bağlanmak
Nutku bağlanmak

Od ile su barışmak
Ödü sıdmak
Ödü sınmak
Ödü yarılmak
Öykeni yellenmek
Özü göyünmek
Özü yanmak
Perdesi yırtılmak
Putu sınmak
Savaş karılmak
Sıcağı geçmek
Söz azmak
Sözü karışmak
Tüsü onmamak
Usan gelmek
Öğü dirilmek
Öğü gelmek
Öğü gitmek
Öykeni kabarmak
Uykusu uçmak
Vaktı düzünmek
Yazuğu gelmek
Yazuğu soyulmak
Yıldızı düşmek
Yol kesilmek
Yüreği burmak
Yüreği kopmak
Yüreği oynamak
Yüzü eğilmek
Yüzü ışımak

2.10.1.1.2. *Bli N + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bli N + Ycik* yapısından oluşan 133 deyim tespit edilmiştir.

Bıyıgın burmak: Böbürlenmek, gururlanmak.

*Sakalını serper **bıyıgını burar** yani kim*
Beyem, naibem ya bahadırven adım şuca (Muham. XV. 356), (TTS, II, 543).

Cabayı kesmemek: Bedava vermekte devam etmek.

Arkadaş zemmetme kahvecileri
Kahvenin bazen iyisi vardır
*Yedirir ekmeği, **kesmez cabayı***
Harcın hesabetmez dayısı vardır (Saz. Sırrı. XVIII. 430), (TTS, II, 747).

Dilin beklemek (dilini beklemek): Sükut etmek, dilini tutmak.

*Her kişi kim kendi **dilin bekleye***
Başını kılıçtan ol gey saklaya (Kel. XIV. 68-2, (TTS, II, 1152).
*Saadet ol kişinin kim **dilini bekleye** ile (Cennet. XV. 307) (TTS, II, 1152).*

Peygambere sordular kim: Ya Resulallah Adem oğlanı ne ile kurtulur? Eyetti: ***Dilin beklemek*** *ile (Cennet. XV. 313), (TTS, II, 1152).*

Elin tutmak: Elinden tutmak, yardımda bulunmak.

Zeliha eydür ya sanem anla halüm
Aşık oldum göynürem ***tutgıl elüm*** *(Yuz. Şeyd. XII. 29), (TTS, III, 1438).*

...Kendözüne eyitti: Diriga kim ömür dükendi ve tecrübeden ve iş görmekten artık elde nesne kalmadı kim üşbu pîrlik vaktında ***elimüz duta*** *idi; imdi çün kuvvetten ve av almaktan kaldım.. (Kel. XIV. 33), (TTS,III, 1438).*

Göğsün kütlemek: Göğsünü dövmek.

*Kâ'be ile seninarana giremez,ıraktan göyner,****göğsün kütleyü*** *günü geçer (Tuh. Le. XV. 263), (TTS, III, 1728).*

TTS' te yer alan *Bli N + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Acığını almak
Ağzı(nın) tadını vermek
Ardın almak
Ardın basmak
Ardın sürmek
Avucunu açmak
Bağrı yağın eritmek
Bağrını ezmek
Başını almak
Başını örtmek
Belini bağlamak
Beynini suvarmak
Birbirini almak
Boynunu burmak
Boynunu urmak
Burnunu sımak
Can gözün uyarmak
Çapağını silmek
Çerinin yüzünü döndürmek
Çevresini bağlamak
Depesi döğmek
Devletini depmek
Dilini bilemek
Dilini depretmek
Dilini kesmek
Dini dinlemek
Dünyasın değişmek
Elini dişlemek
Elini ovmak
Etini yimek
Etrafını almak
Evin bağlamak
Göğsünü güğünmek
Göğsünü kakmak
Gönlü karartmak
Gönlünü açmak
Gönlünü aramak
Gönlünü düzeltmek
Gönlünü eğmek
Göz gözü görmek

Gözü anlamak
Gözünü öğretmek
Gücün kurumak
Gücünü kurutmak
Gücünü üzmek
Gülüncün istemek
Günü salmak
İçi yürütmek
İçin bağlamak
İçin öttürmek
İçini geçürmek
Karasın dutmak
Karşusını almak
Kaşını burtarmak
Katını almak
Kaydın görmek
Kaydın yimek
Kaydını kayurmak
Kaygusunu yimek
Kayusın yemek
Kayusunu kayurmak
Kendini kurmak
Kendözün görmek
Kendözünü divşürmek
Kendözünü komak
Kendözünü yenememek
Kendüyi görmek
Kendüyi uğurlamak
Kendüyi unutmak
Kendüyi urmak
Kendüyi yenememek
Kendüyi yitirmek
Kılıcın çalmak
Kıyın vermek
İleyini almak
İpini uzatmamak
İş ucu tutmak
İşi sağlamak
İşin sürmek
İşini bitürmek
İşini düzmek
İzini azıtmak
İzini çalmak
Kadasın almak
Kızılı çıkarmak
Kinini ödemek
Kolayın gözlemek
Malı beslemek
Namusunu beklemek
Ödünü sıdurmak
Öğün azdurmak
Öğünü dermek
Öğünü gidermek
Önün almak
Öykesini yutmak
Özün bulmak
Özün görmek
Özünü dişürmek
Özünü salmak
Özünü yığmak
Özünü yütürmek
Pençesin burmak
Sakal başı göstermek
Sonunu sürmek
Sözü pişirmek
Sözü yüceltmek
Sözünü karşulamak

Suçunu almak
Suyun bulmak
Tamarı kesmek
Ucun tutmak
Uğrunu açmak
Uğumu uçurmak
Vaktını düzmek
Varını unutmak
Yakayı dutmak
Yanın almak
Yayını yasmak
Yerin bulmak
Yerini beklemek
Yıldızı sevmek
Yolu varmak
Yolun almak
Yolun bağlamak
Yolun sürmek
Yolunu urmak
Yükün bırakmak
Yüzün burtarmak

2.10.1.1.3. *Bsiz N + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan 354 deyim tespit edilmiştir.

Abdest vermek: İyice darılmak, haşlanmak.

*Sipihr-i cehule **verüp abdest***

Biraz eyledim ol gece Hak perest (Mihnet. XIX. 114), (TTS, I, 1).

***Barmak dişlemek*:** Parmak ısırmak, şaşmak.

*Hayret ilen **barmağın dişler** kim etse istima*

Barmağından verdiği şiddet günü ensare su (Fuzuli. XVI. 16), (TTS, II, 404).

Can eskitmek: Can sıkmak, ruh sıkmak, sıkıntı vermek.

*Nacinsin sohbeti ziyade **can eksidici** can, yani rüha ziyade elem ve azap verici olur (Saa.Pend. XVI. 56), (TTS, II, 749).*

***Çölmek kayatmak**:* Tarikat yapmak, fesat çıkarmak.

*Bu kez kendüler **çölmek kaynatmağa** başlarlar (Fütuh. XVI. 32), (TTS, II, 950).*

Dirlik bulmak: Hayata kavuşmak, canlanmak, dirilmek.

Sur-ı evvelde kamu mahluk öle

*Sur-ı sanide gerü **dirlik bula** (Vahdet. XV. 38-2), (TTS, II, 1179).*

*... Üşbu kararsız dünyadan yüz döndürmüşlerdir, anın lezzetlerinden ve arzularından **el dartmışlar** (Kel. XIV. 64), (TTS, III, 1423).*

TTS' te yer alan *Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Acı dil vermek
Ad bağlamak
Ad çıkarmak
Ağırlık bulmak
Ağız biriktirmek
Ağız çakmak
Ağız eğmek
Ağız koklamak
Ağız üşürmek
Ahd bağlamak
Alabanda vermek
Alkış kazanmak
Alkış vermek
Arka biriktirmek
Arka dönmek
Arka dutmak
Arpa salmak
Aşak varmak
Avrat çekmek
Avurd öttürmek
Avurt urmak
Ayak almak
Ayak basmak
Ayak dolanmak
Ayak götürmek
Bağır basmak
Baha kesmek
Baş almak
Baş asmak
Baş bilmemek
Baş çatmak
Baş çekmek
Baş düzmek
Baş götürmek
Baş indirmek
Baş kaldırmak
Baş kesmek
Baş komak
Baş koşmak
Baş oynamak
Baş öğrenmek
Baş tartmak
Baş tutmak
Baş u can oynatmak
Baş urmak
Baş utmak
Başka çıkarmak
Başka çıkmak
Becid dutmak
Becid dutmamak
Bel bağlamak
Benem demek
Beniz aldırmak
Beraberlik çekişmek
Bilişlik vermek
Bilü vermek
Bir iki dimemek
Boy boylamak
Boy çekmek
Boyun almak
Boyun dutmak
Boyun sunmak
Boyun tartmak
Boyun vermek
Bön düşmek
Burun sürtmek

Busu açmak
Can arıtmak
Can ısmarlamak
Can iletmek
Can karıştırmak
Can oynamak
Can özemek
Can tapşırmak
Can tartınmak
Can tartmak
Can tutmak
Cevap döndürmek
Cılk kesmek
Çadır yarmak
Çav dutmak
Çevre almak
Çevre çalmak
Çıbuk çalmak
Çök urmak
Çöp tutuşmak
Dak dutmak
Daşra aşmak
Daşra salmak
Daşra vurmak
Dav istemek
Deh düşmek
Demin yümün oynatmak
Demür komak
Ders demek
Dil ağız vermemek
Dil kesmek
Dil üşürmek
Dil vermek
Dirlik sürmek
Diş bilemek
Diş göstermek
Diş koymak
Don idinmek
Döğün urmak
Döl dökmek
Döş vermek
Durak tutmak
Duruş vermek
Duyuş vermemek
Düş azmak
Düş tutmak
Düzen bağlamak
Düzen düzmek
Düzen idinmek
Düzen kurmak
Eksik gözetmek
El almak
El dartmak
El dutmak
El götürmek
El katmak
El kavşurmak
El kesmek
El komak
El salmak
El serpmek
El sunmak
El üşürmek
El vermek
El yumak
Emek dartınmak
Emek dartmak
Emek görmek

Emek yetürmek
Emek yimek
Er almak
Er özlemek
Etek salmamak
Ev delmek
Ev eyelemek
Eyer çalmak
Fing urmak
Gedük düzülmek
Göç tutmak
Göğüs germek
Göğüs örtmek
Gölge kovmak
Gönül ağrıtmak
Gönül akıtmak
Gönül akmak
Gönül aldırmak
Gönül bağlamak
Gönül berkitmek
Gönül biriktirmek
Gönül çekinmek
Gönül düşürmek
Gönül götürmek
Gönül indirmek
Gönül koşmak
Gönül koymak
Gönül yazmak
Gönül yıkmak
Gövde bağlamak
Göz bağlamak
Göz dutmak
Göz kakmak
Göz karartmak
Göz kazanmak
Göz kızartmak
Göz kulak tutmak
Göz urmak
Gussa dutmak
Güç değürmek
Güç dökmek
Güç görmek
Güç götürmek
Güman iletmek
Gün çalmak
Haber bilmek
Haber bilmek
Horata dutmak
Hödük vermek
Işık urunmak
İç geçürmek
İç karartmak
İnamlık berkitmek
İş geçmek
İşkil almak
İz azıtmak
İz sürmek
Kadem basmak
Kadem urmak
Kalem çekmek
Kalem çekmek
Kalem urmak
Kan derlemek
Kan kaşandırmak
Kan kaşanmak
Kan yutmak
Kan yutturmak
Kanat bükmek

Kapu geçmek
Kapu yapmak
Karalar giymek
Karın kasık salmak
Karış götürmek
Karış karmak
Karış vermek
Kaş kantarmak
Kaş karak çatmak
Kaş kararmak
Kaş kurmak
Kaygu sanmak
Kaygu yimek
Kayıt görmek
Kayıt yimek
Kef geçmek
Kemer bağlamak
Kenar çizmek
Kıç serpmek
Kılıç girmek
Kılıç koymak
Kılıç üşürmek
Kılıç yürütmek
Kıyı çizmek
Kız çıkarmak
Kin biçmek
Kin dartmak
Kirpik çatmak
Konak idinmek
Konak salmak
Koz kırmak
Kulak asmak
Kulak burmak
Kulak çekmek
Kulak ovmak
Kulak tutmak
Kulak urmak
Kuşak berkitmek
Kuşak çözmemek
Kuvvet dutmak
Külah eğmek
Laf çatlatmak
Laf urmak
Lâka burmak
Lem kapmak
Lenger bırakmak
Lenger bırakmak
Ling urmak
Mal dökmek
Meydan almak
Meze almak
Na'ra urmak
Nakş oynamak
Nazar salmak
Nazar yetişmek
Oğul edinmek
Oğul kız getirmek
Ok bırakmak
Omuz sıkmak
Oynaş tutmak
Oyun karmak
Öç ödeştirmek
Ön vermek
Övlüç vermek
Parmak sokmak
Perde dutmak
Renk geçmek
Sabak almak

Salma komak
San edinmek
Sanu anıtmak
Sanu sanmak
Savaş koparmak
Sebük sallamak
Sikke suret bağlamak
Sokaklar açmak
Soru vermek
Sovuk demür döğmek
Sovuk koymak
Söz çatmak
Söz eşitmek
Söz getürmek
Söz götürmek
Söz sürmek
Söz uçkunmak
Söz uğurlamak
Söz yaraştırmak
Suç dilemek
Suret bağlamak
Sür salmak
Şeker çiğnemek
Taban berkitmek
Taban çalmak
Taban götürmek
Taban kakmak
Taban kaldırmak
Tahta kakmak
Tamar götürmek
Taş koparmak
Teessüf yimek
Tekye vurmak
Tel kırmak
Ter düşmek
Ter geçmek
Tertip saklamak
Tımar vermek
Tırnak çalmak
Tohum tutmak
Toz koparmak
Ün çekmek
Üzengü germek
Yalan çıkarmak
Yaman sanmak
Yanu yanmak
Yaş ağlamak
Yaş dolmak
Yaş yaşlanmak
Yavuz dil vermek
Yavuz güman iletmek
Yavuz sanmak
Yeğlik vermek
Yel çalmak
Yel kovmak
Yel ölçmek
Yel tutmak
Yelte vermek
Yem dökmek
Yen devşirmek
Yen silkmek
Yer deprenmek
Yer edinmek
Yiyi dutmak
Yol azmak
Yol başlamak
Yol bozmak
Yol bulmak

Yol çekmek
Yol dartmak
Yol dokumak
Yol döğmek
Yol iletmek
Yol izlemek
Yol kesmek
Yol komak
Yol sürmek
Yol urmak
Yol varmak
Yol vermek
Yön dutmak
Yum tutmak
Yunı görmek
Yürek berkitmek
Yürek burmak
Yürek koparmak
Yürek oturmak
Yüz berkitmek
Yüz döndürmek
Yüz dürmek
Yüz göstermek
Yüz kızdırmak
Yüz sürtünmek
Yüz tutmak
Yüz urmak
Yüz vermek
Yüzüne göre tabanca urmak
Zağ vermek
Ziyan sanmak
Zort vermek

2.10.1.1.4. *Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan 173 deyim tespit edilmiştir

Aldaya düşmek: Aldanmak, hileye kapılmak.

Amma, çünki fursat bulasın ve zaferle düşmanı bastın, ardınca aldaya düşüp tizcek kova gitme (Kab. XV. 416), (TTS, I, 98).

Başa varmak: 1. Başa çıkmak.

*Düşman çün cemi'i hiyle ile **başa varmıya** dostluk suretin gösterür (Güls. XV. 69-2), (TTS, II, 420).*

2. Olup bitmek, bitmek, neticelenmek.

*Yalınız ilm ile **başa varmaz** (Beş. XV.100), (TTS, II, 420).*

3. Bitirmek, neticelendirmek, tamamlamak.

*Rah beser bürden [Fa.]: **Başa varmak** ve bitirmek ve tamam etmekten kinaye olur (Bürh. XVIII-XIX. 296), (TTS, II, 421).*

Cana kalmamak (cana başa kalmamak): Canı başı esirgememek.

Sahib-kadem uğur eri bir ihtiyardır

*Kalmaz gaza yolunda gider **başa caba** yuğ (Aşki. XVI. 32), (TTS, II, 748).*

Başım üstüne canım ister isen

***Kalmazın baş ü cana** beğciğezim (Arifin. XVI. 144), (TTS, II, 748).*

Canım vereyim yoluna merdane desinler

*Merdane imiş **kalmadı** bir **cana** desinler (Solak. XVII. 76), (TTS, II, 749).*

Delüye urmak: Deli yerine koymak.

*Halk anı **delüye ururlar** idi*

Sözünü gülüp geçürürler idi (Man. Tayr. XIV. 7), (TTS, II, 1070).

Ele girmek: Ele geçmek, elde edilmek, yakalanmak.

*Ol düşman kim müdara ve yumuşaklık birle **ele girmez** andan kurtulmak olmaz, illa anı kahreylemek birle… (Kel. XIV. 43), (TTS, III, 1429).*

*Karamanoğlu Mehmet Bey **ele girdi** (T. Oruç. XV .42), (TTS, III, 1429).*

*Gör ne fursatlar ne mehrular **gider** cana **ele***

İyddir çık naz ile seyrana kurban olduğum (Nedim. XVIII. 199), (TTS, III, 1429).

TTS' te yer alan *Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Acıya koymak
Adam (Adem) tonuna girmek
Ağızlara düşmek
Akla sinmek
Ardına atmak
Ardına uymak
Aşağa komak
Avurda çekmek
Başa iletmek
Başa varılmak
Başına dönmek
Başına komak
Başına söylemek
Başuna çezginmek
Bıçağa düşmek
Ayağa bağlanmak
Ayağa binmek
Ayağa düşmek
Ayağa salmak
Ayağına düşmek
Başa çıkarmak
Başa gelmek
Bıçağa gelmek
Bilmeze urmak
Bir yere gelmek
Boya yetmek
Boynuna almak
Boynuna salmak
Boynuna sarmak

Buna uğramak
Canına boyanmak
Canına geçmek
Çalımına gelmek
Çöpe saymamak
Çullara komak
Dana batmak
Dana gelmek
Depüke bırakmak
Derde varmak
Derisine sığmamak
Dile gelmek
Dile getirmek
Doluya bakmak
Dondan dona girmek
Döşeğe düşmek
Dutuya durmak
Dutuya komak
Düşüne çıkmak
Eksikliğine kalmamak
Harca sürmek
Harca sürülmek
Hatıra yörendirmek
Hiçe dilemek
Hiçe satmak
Horataya götürmek
İşe gelmek
İşitmeze urmak
İşkile varmak
İzine uymak
Kaleme gelmek
Kaleme getirmek
Kana yunmak
Karaya çalmak
El ele ısmarlamak
Ele düşmek
Ele getirmek
Ele girmek
Eme seme yaramamak
Ere varmak
Ere vermek
Ettiğine kalmamak
Fıtramaya varmak
Genine komamak
Gönlüne bırakmak
Gönüle yörenmek
Göze almak
Gözüne getirmemek
Gözüne salmamak
Güce görmek
Güce uğramak
Gücüne gelmek
Gülünceğe almak
Hakkına komak
Kaygulu başına ağmak
Kayguya yüklemek
Kendülere gelmek
Kendüye gelmek
Kendüye koçmak
Kengele getürmek
Keseneye vermek
Kesime kesmek
Kesime yazmak
Kitabete kesmek
Kola almak
Kolayına komak
Kolayına yürümek
Koz kabuğuna komak

Kulağa almamak
Kulağına çalınmak
Kulağına dokunmak
Kulluğa durmak
Kulluğa tutmak
Mala kesmek
Oda uçmak
Oynağa düşmek
Oyuna vermek
Öğüde girmek
Öğüne düşmek
Öğüne gelmek
Öğüne getirmek
Ökçesine basmak
Önüne bırakmak
Öz özüne gelmek
Postuna sığışmamak
Pula saymamak
Sakalına güldürmek
Samana saymamak
Sana sağışa gelmemek
Sarpa çekmek
Sevdaya yelmek
Söze çekmek
Söze eslemek
Söze komak
Söze varmak
Söze yatmak
Suya vermek
Şeytan atına binmek
Tapuya turmak
Tavala urmak
Ters izine dönmek
Tundan tuna atmak
Tutmağa vermek
Tüleğe gelmek
Uca çıkmak
Ucuna ermek
Uyhuya varmak
Üstüne ağlamak
Üstüne düşmek
Üstüne girmek
Üzerine sürmek
Üzerine uğramak
Yabana atmak
Yabana gitmek
Yabana gitmek
Yabana salmak
Yabana söylemek
Yabana söylemek
Yada kalmak
Yasağa değürmek
Yaşa doymak
Yele gitmek
Yele varmak
Yele vermek
Yele yapışmak
Yere bırakmak
Yere getürmek
Yere ısmarlamak
Yere yamamak
Yerine iletmek
Yerine komak
Yola girmek
Yoluna gelmek
Yumruğa tükürmek
Yüze gelmek
Yüzüne dökmek

Yüzüne eğmek *Zindana urmak*

Zindana bırakmak

2.10.1.1.5. *Bulunmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bulunmalı DT + Ycik* yapısından oluşan 6 deyim tespit edilmiştir

Bucakta oturmak: Bir köşeye çekilmek, inziva etmek.

İnziva[Ar.]: ***Bucakta oturmak*** *(Müntehab. XVII. 9-1), (TTS, I, 674).*

Burunda kokmak: Burunda tütmek.

Düşmenin helvası da ***burnunda koktu*** *galiba*

Zannım oldur kim zaman-ı sayfedek etmez karar (Nedim. XVIII. 74), (TTS, I, 714).

Gözde uçmak*:* Gözde tütmek.

Erişmeli guşüme avaz-ı müezzin

Her kanda bakam, ***gözde üçar*** *sahn-ı musalla (Cem. XV. 11), (TTS, III, 1812).*

Fikri eğlence olup şam ü seher

O peri hasılı ***gözümde uçar*** *(Atai. Ha. XVII.216), (TTS, III, 1812).*

Reng-i ruhu ***gözümde uçar*** *ol peri-veşin*

Kim tab-ı rüzeden yıkılıp mest-i hab olur (Ş. Galip. XVIII. 28), (TTS, III, 1812).

Kendüde dutmak*:* Saklanmak, zaptetmek.

Kardaş, kişi dilini ***kendüde dutmağın*** *faydası iğen çoktur (Müz. XV. 355), (TTS, IV, 2421).*

Sözün altında kalmak: Verdiği sözü yerine getirememek.

Dedi kim ey mürüvvetsiz yalan şah

Deyip bir ***sözü altında kalan*** *şah (Larendi. XVI. 123), (TTS, V, 3559).*

TTS' te yer alan *Bulunmalı DT + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Kolayında gezmek

2.10.1.1.6. *Çıkmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Çıkmalı DT + Ycik* yapısından oluşan 39 deyim tespit edilmiştir.

Elden komak (Elden koymak): Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.

Niçün şöyle hayran oldunuz, dünyayı ***elden kodunuz*** *(Tebareke. XIV. 17-1), (TTS, III, 1423).*

Malimiz al ü esir eyle bizi

Dek şeha öldürme ***elden ko*** *bizi (İbrahim. XV. 51-2), TTS, III, 1423).*

Ne hoş usanmadın ***elden komadın***

Üşenmedin bunu yer yer yamadın (Letaif. XVI. 40), (TTS, III, 1424).

Gözden bırakmak: Nazardan, gözden düşürmek.

Kelile eyitti: Oranlamasven kim arslan anın menziletin aşağa indire ve anı ***gözden bırağa*** *(Kel. XIV. 32), (TTS, III, 1811).*

Elimi almadı çeng ü rebabım

Bırakma *bari* ***gözden*** *sen Çalabım (Ravza. XV. 85), (TTS, III, 1811).*

Ne bazı ola naz-ı hub-ruyan

Bırağur gözden *olur yine cuyan (Niga. Ter. XVII. 164-1), (TTS, III, 1811).*

Hakkından çıkmak: Hakkından gelmek.

Bunu ***hakkından*** *ancak sen* ***çıkarsın***

Bunun canını oda sen yakarsın (Şeh. Ş. XVI. 226), (TTS, III, 1894).

***Kendünden uğunmak*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak.

Gaşy [Ar.]: ***Kendünden uğunmak*** *kıyh: irin Da: ağrı, baş ağrısı: suda (Genc. XVII. 17), (TTS, IV, 2425).*

Oğlandan kalmak (oğuldan kızdan kalmak): Çocuktan kesilmek, doğurma çağını geçirmek.

Bir kişi Muaviye'ye geldi dedi ki, anan Hind'i bana nikah et. Muaviye dedi ki, anam ***oğlandan kaluptur****, ana er gerekmez (Hay. XV. 15), (TTS, V, 2930).*

Ve erlikten kalana ve ***oğuldan*** *ve kızdan* ***kalana*** *kuvvet-i hazımaya ve sancuya ve yürek yeline nafi'dir (M. Na. XV. 15), (TTS, V, 2930).*

TTS' te yer alan *Çıkmalı DT + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Aradan götürmek
Aradan götürülmek
Ayaktan çıkmak
Baştan çıkmak
Belinden gelmek
Dölden kalmak
Dört yanından tutmak
Elden ayaktan düşmek
Elden ayaktan gitmek
Elden salmak
Elden varmak
Erlikten kalmak
Etten tenden düşmek
Gözden çıkmak
Gözden salmak
Gözden savmak
Halden gitmek
Kendü kendülerden turgurmak
Kendünden geçmek
Kendünden gitmek
Kendünden varmak
Öğünden geçmek
Öğünden gitmek
Özünden gitmek
Suçdan geçmek
Topraktan kaldırmak
Yardan uçurmak
Yerden götürmek
Yerden kopmak
Yerinden düşmek
Yerinden iletmek
Yoldan eğilmek
Yoldan iletmek
Yolundan eğmek

2.10.1.1.7. *ZT* + *Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *ZT* + *Ycik* yapısından oluşan 134 deyim tespit edilmiştir.

***Arı dirilmak*:** Temiz yaşamak.

*Kendi aslın gibi **arı diril** (Kab. XV. 7), (TTS, I, 196).*

Bellü bilmek: İyi bilmek iyice anlamak kanaat getirmek.

Deve yüklüdür didiğim anı bil
*Etmeyesin eşek yükü **bellü bil** (Yuz. Şeyd. XIII. 65), (TTS, I, 497).*

*İmdi **bellü bilün** kim tanırınun metaı kız metadur (Yüz. Ha. XIV. 162), (TTS, I, 497).*

*Çalk koyun görünse bu ay **bellü bil***
Çok ola yağmur bulutlu ola yıl (Melhame. XV. 111-2)), (TTS, I, 498).

Dinç geçmek: Sükunet içinde yaşamak.

*Kamu halkı söyle **geçerlerdi dinç***

Ki bulunmaz olmuştu zahmet ödünç (Süh. XIV. 295), (TTS, II, 1160).

Eğri çekmek: Yanlış yola kılavuzlamak, götürmek.

*Ol **eğri çekerse** ko doğruya sap*

Ol od yandırırsa su üstüne sep (Süh. XIV. 19), (TTS, III, 1400).

Gerü turgurmak: Alıkoymak, geri bırakmak.

*Iktisar [Ar.]: Kısaltmak ve **gerü turgurmak**. (Müntebah. XVII. 6-1), (TTS, III, 1673)*

TTS' te yer alan *ZT + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Ac dirilmek
Açmaz komak
Açuk boyamak
Ağır basmak
Alu kalmak
Anlamayu bakmak
Ardınca gitmek
Ardınca olmak
Arı sıfatlamak
Arkuru çıkmak
Arkuru gelmek
Arkuru tutmak
Arkuru varmak
Aşağı kalmak
Aşağı varılmak
Ayağa kalkmak
Ayağın durmak
Ayak üzere(üzerine) gelmek
Ayakta bırakmak
Ayakta kalmak
Ayakta komak
Ayaktan düşmek
Aykırı inmak
Aza saymak
Bap tutmak
Baş üzre gelmek
Bile koşmak
Bir biriyle koşulmak
Birbirine çalmak
Biri birine koymak
Biri birine urmak
Boş komak
Bozgun söylemek
Bunla gelmek
Çalaca tutulmak
Gerü turgurmak
İlerü turmak
Karşı düşmek
Mumla okumak
Sağdan söylemek
Şaşı bakmak
Dan görmek

Daşra kalmak
Değirü bakmak
Dek oturmak
Deneyü bakmak
Derüp döşürülü görmek
Dik gelmek
Dike bakmak
Dikine gitmek
Dir dir ditremek
Dokuz dolanmak
Dolu bakmak
Durduklayın durmak
Duta komak
Dutu komak
Düş gelmek
Düzgün düzmek
Düzün koşunmak
Eğri okumak
Eğri söylemek
El uciyle görüşmek
El uciyle tutmak
Eren erene turmak
Eyle dutmak
Gen düşmek
Gerü dutmak
Gerü karmak
Gerü komak
Gönliyle söyleşmek
Gönülden yazılmak
Göz gözü görmek
Gücün dutmak
Güzel düşmek
Hoş dutmak
Hoş geçmek
Imır yamur söylemek
İlerü çekmek
İlerü dutmak
İlerü gelmek
İlerü getirmek
İlerü iletmek
Karşu varmak
Karşulayu çıkmak
Kat kalmak
Katı dutmak
Kesip geçmek
Kıya bakmak
Kolayına büyümek
Kolayına gelmek
Ling ling yelmek
Onat gelmek
Ortak katmak
Ödeye tutmak
Ölümlü geçinmek
Ön gelmek
Sağ esen yürümek
Salını yürümek
Samur samur samranmak
Suylayu gitmek
Suyunca varmak
Süpürü içmek
Şaş gitmek
Taş yatur kalmak
Ucuz dutmak
Udlu düşmek
Ulu tutmak
Uturu uturu bakmak
Uz dirilmek
Uz düşmek

Uz gelmek
Uz söylemek
Uzak uçmak
Yakasız kalmak
Yakın varmak
Yan basmak
Yan gitmek
Yan vermek
Yanbaşı gelmek
Yar geçmek
Yaramaz sanmak
Yavu varmak
Yavuz sanmak
Yeyni dutmak
Yeyni görmek
Yüce dutmak
Yüksek uçmak
Yüzlü göstermek
Yüzün düşmek

2.10.2. Üç ve Daha Fazla Ögeden Oluşanlar

2.10.2.1. *Özne + Yönelmeli DT + Ycik*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Özne + Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan 12 deyim tespit edilmiştir.

Ayağı yere basmamak: Sevinçten yerinde duramamak, ayağı yere erişmemek.

*Ferahtan **yer mi basasrdı ayağı***

Giderdi bir edüp iki konağı (Yuz. Şems. XVI. 182), (TTS, I, 297).

Baş ele gelmek: Kendine aklını başkasının aklına uydurmak.

Aşkın yolunda düştüğüm ayaklara bu kim

*Ya **baş geliser ele** ya baş vara akıbet (Sarıca. XV. 3)), (TTS, I, 429).*

Bıçak sünüğe ermek: Bıçak kemiğe dayanmak.

***Bıçak sünüğe erdi** neyleyeyin*

Bari razımı bir bir söyleyeyin (Dah. XIV. 77), (TTS, I, 537).

Benim başıma tanrı dert verdi

*Ne saklayam **bıçak sünüğe erdi** (Şeh. Ş. XVI. 125), (TTS, I, 537).*

Canı yerine oturmak: İçi rahat etmek.

Felek saklar yürürdü tahtını Dara vü Cemşid'in

*Ana teslim edince **yerine oturmadı canı** (Haleti. XVII. 24), (TTS, II, 752).*

*Tamam kendüye itimat geldikçe **canı yerine oturup** bizimle mahremane sohbete başladı. (Naima. XVII-XVIII. 4,40), (TTS, II, 752).*

Göbeği yerine gelmek: Yüreği, kalbi sakinleşmek, sükunet bulmak.

Şapur'u dergaha ilettiler… Yahya, Şapur'u yakına okudu yer eylediler, oturdu: Gönlünü hoş tut, Emir-ül-mü'minin sana in'am eyledi. Sırrı sakla, şükr-i Huda kıl, dahi neler görürsün, hürmetin nice artar, bunca ademler himayetinde ola. Şapur çün mes'eleyi bildi ***göbeği yerine geldi*** *oturdu; divan dağılınca hazrette turdu (Ferec. XV. 298), (TTS, III, 1713)*

TTS' te yer alan *Özne + Yönelmeli DT+ Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Burnu yere depilmek
İş başa çıkmak
Öğü başına derilmek
Ölüsü dirisine binmek
Öykesi topuğuna çıkmak
Yüreği ağzına gelmek
Yüzü yere düşmek

2.10.2.2. *Özne + Bulunmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Özne + Bulunmalı DT + Ycik* yapısından oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

İki eli kanda bulunmak: Çok büyük günah işlemek.

Bu ravza-i behişt-arayı temaşa edem sandım, bilmezlik ile azim isyanda ve ***iki elim kanda bulunup****… (Hüs. Dil. XVI. 46), (TTS, III, 2023).*

Bil-farz ki ben müstement boyumca isyanda ve ***iki elim kanda bulundu*** *(Hüs. Dil. XVI. 155), (TTS, III, 2023).*

Kulağı yolda bulmak: Haber beklemek.

…Ebunevas bu sözü işitti sevindi.Beş yüz dînar ve on atlas ve on kasap dâyeyle viribidi,ma'zur tutun ve iki bin dînarvarıçak bile getirem,ne edersemveradır dedi. Delle çıktı evine gitti.İki üç gün, geçti ebunevas'ın ***kulağı yolda kaldı*** *gördü gelür gider yok (Ferec. XV. 495), (TTS, IV, 2711).*

2.10.2.3. *Özne + Çıkmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Özne + Çıkmalı DT + Ycik* yapısından oluşan 3 deyim tespit edilmiştir.

İş elden gitmek: İş işten geçmek.

Peşimanlıkta faide yoktur, ***iş elden gitmiştir*** *(Mevahib. XVI. 478) ,(TTS, III, 2112).*

Su baştan aşmak: İş haddini geçmek.

Gözetgil bizi ey gemiler süren

Ki ***su baştan aştı*** *değildir oran (Ferh. XIV. 11), (TTS, V, 3566).*

... İşrete meşgül oldular, tolular içtiler; ***su baştan aştı*** *kay'etti, süci urdu başına, bir ay miktarı yattı (Ferec. XV. 270), (TTS, V, 3566).*

Yüzü kıbleden dönmek: Dinden çıkmak.

Kaşı mihrabın aramazsa gözüm

Döne *ey daye* ***kıbleden*** *bu* ***yüzüm*** *(Miri. XVI. 252), (TTS, VI, 4797)*

2.10.2.4. *Özne + ZT +Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Özne + ZT + Ycik* yapısından oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

Ayağı düz basmak: İşi yoluna girmek

Ayağım düz basarsa *sizlere ikram idem (Müslim. XV. 8,13), (TTS, I, 293).*

Mervan: Eğer benim de ***ayağım düz basarsa*** *bu intikam sizin evlatlarınıza kalmaya, dedi (Müslim. XV. 8,13), (TTS, I, 293).*

Canı kılca kalmak: Sabrı, tahammülü kalmamak.

Taguli melunun isle ***canı kılca kalup*** *(Müslim. XV. 11,94), (TTS, II, 750).*

2.10.2.5. *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan 23 deyim tespit edilmiştir.

Ağzını yele açmak (ağzını poryaza açmak): Ağzını havaya açmak, eli boşa çıkmak, mahrum kalmak.

Kovan gibi her kim güvüden kaça

Azık tükenip yele ***ağzın açа*** *(Süh. XIV. 202), (TTS, I, 61).*

Hemin gölge kovan irdikçe yaza

Kışın ***ağzını açar*** *poyraza (Güvahi. XVI. 75), (TTS, I, 61).*

Andını yere komak: Yeminini yerine getirmemek.

*Tahlil[Ar.]: Kişi **andını yere komak** faret-i yemin etmek (Terceman. XVI. 55-2), (TTS, I, 144)*

Başını ortaya komak: Canını feda etmek.

*Dost yolunda **başın ortaya koyindek** yürü*

Yüğrük at bin kuş gibi koş düşman ile var kovuş (D. B. XVI. 98), (TTS, I, 438).

*...Ben dahi ol hizmeti uhdeme alup **başım ortaya kodum** (Arifin. XVI. 170) (TTS, I, 438).*

Canını ağzına almak: Hayatını tehlikeye koyarak bir teşebbüse girişmek, canını dişine almak.

Adniya şirin lebin algıl dehanına müdam

*Gerçi **canın ağzına almak** kişi assan değil (Adni. XV. 7-1), (TTS, II, 751).*

El arkasını yere komak: Pes demek, aczini itiraf etmek.

***Kodu el arkasına** yeryüzüne mihr-i münir Alem-i ilm ü vekarı olalı hemçü-cibal (Yahya Bey. XVI. 40), (TTS, III, 1420).*

Olar kim benlik adını okurlar

***El arkasın** önünde **yere korlar** (Şeh. Ş. XVI. 19), (TTS, III, 1420).*

TTS' te yer alan *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Başı canı ele almak
Başını taşa döğmek
Boğazı ele vermek
Canı yoka komak
Elin eneğine urmak
Emeğini yele vermek
Eskiyi yeniye geçürmek
Yolu başa aparmak
Yüzünü ele almak
Kanını pamuğa almak
Keçeyi suya salmak
Kilimi suya bırakmak
Öğünü başına dermek
Özünü bilmeze urmak
Özünü hıraya geçmek
Sözü bir yere koymak
Yüzünü ayağına bırakmak
Yüzünü yere depmek

2.10.2.6. *Bli N + Bulunmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bli N + Bulunmalı DT + Ycik* yapısından oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

Elini yeninde tutmak: Bir şeye dokunmamak.

Sağalıcak ***elin tutmaz yeninde***

Hemin sayruyu avla döşeğinde (Güvahi. XVI. 57), (TTS, III, 1438).

Parmağını ağzında komak: Parmağını dudaklarına dokundurarak sükut işareti yapmak.

... Nagah gözü bana tuş oldu, gördü, bağlayum, döğülmekten sayruram; diledi kim feryat eyleye, ***parmağım ağzımda kodum*** *epsem oldu (Ferec. XV. 244), (TTS, 3179).*

2.10.2.7. *Bli N + ZT+ Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bli N + ZT + Ycik* yapısından oluşan 6 deyim tespit edilmiştir.

İpi uzun tutmak: Ölçüsüz hareket etmek , ileri gitmek.

Altıncı oldur kim: Şehvet ve arzu bahlarında ***ipi uzun duta*** *ve arzuları gönül kıblesin edine (Kel. XIV. 164), (TTS, III, 2086).*

Kendüyi yüce tutmak: Büyüklük taslamak, kendini büyük göstermek.

Be'va*[Ar.]:Farhlanmak ve kendüyü yüce tutmak (Bab. XVI. 20), (TTS, IV, 2436).*

***Kuşağını iki yerden bağlamak (kuşağını iki yerden kuşanmak)*:** Güçlüğe karşı iyi hazırlanmak, sıkı durmak.

Kığırdı Hurrem'i dedi ki ey yâr

Kuşağıñ iki yerden *bağla zinhar (Işk.XIV.272-2), (TTS, IV,2751).*

İki yerden kuşanur kuşağı *mûr*

Öldürür kâhili lâbüd zenbur (Atai. Ha. XVII.37), (TTS, IV,2751.).

Sözü ürce söylemek: Vakıtsız, yersiz söylemek.

Ecel kişinin bağlanıcak gözün

Bilüzüs olur ***ürce söyler sözün*** *(Süh. XIV.175), (TTS, IV, 3560).*

Yükünü yukaru yığmak (yükünü yukarı tutmak): Nazlanmak, kendini naza çekmek.

*… Sizi görüp, gitmiş kaygum yenileni ve yaralarım tazelendi ev karar tutmuş gönlüm bi-karar odlu, senden vefa bulam deyü satıldım, ne bileydim ki kanıma girdim, beni görelden **yükünü yukaru yığdın**, gözümden uyhuyu giderdin… (Ferec. XV. 274), (TTS, VI, 4759).*

Farza birine arpa süalini eylesen
*Çarh-ı felek gibi **yükünü yukaru yığar** (Yahya Bey. XVI. 53), (TTS, VI, 4759).*

Buseye azm eylese derya eğer
*Naz ile **yükünü yukarı tutar** (Atai. Ha. XVII. 61), (TTS, VI, 4760).*

Ömrü hiçe vermek

2.10.2.8. *Bsiz N + Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bsiz N + Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan 1 deyim tespit edilmiştir.

Baş yere komak (baş yerde komak): Yere yüz sürmek.

*Ebül-kasım çün bu ahvale vakıf oldu sevindi **baş yere kodu** söze girdi (Ferec. XV. 21), (TTS, II, 456).*

*Ol manzarada bir sanem gördüm valih olup **baş yerde kodum** alkış ittim ızharı mahabbet ittim ol dilberi mah-peyker yenin silkti yüzüne örttü eyitti:hey…(Ferec. XV. 87), (TTS, II, 456).*

2.10.2.9. *Yönelmeli DT + Özne + Ycik*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Yönelmeli DT + Özne + Ycik* yapısından oluşan 5 deyim tespit edilmiştir.

Başına sovuk geçmek: Anlayışını kaybetmek, anlayıştan uzak kalmak.

*Sakine: varın sizin **başınıza sovuk geçmiş** dedi (Müslim. XV.), (TTS, I, 435).*

*Ol pelid oğlu mel'unlara söyleyin,anların **başlarına sovuk geçmiş** (Hamza XIV. 54,136), (TTS, I, 435).*

Canına od düşmek: İçi yanmak.

*Mekke kavmi **canına çün od düşer***
Kamusu Safvan'ın üstüne düşer (Man. Tayr. XIV. 14), (TTS, II, 751).

Canına od düşüp Zeliha'nın

Dedi ey nür-i didesi canın (Yuz. Hamdi. XV. 113-2), (TTS, II, 751).

Burnuna yel girmek

Sözüne kalem çalınmamak

Yüze kir gelmek

2.10.2.10. *Yönelmeli DT + Bsiz N + Ycik*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Yönelmeli DT + Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan 18 deyim tespit edilmiştir.

Ateşe nal koymak: Bir kimseyi büyülemek için ateşte bir nal kızdırmak.

Salıp aks-i ebru mey-i bigaşe

Benimçün kodun na'lini ateşe (Haleti. Sa. XVII. 191), (TTS, I, 273).

Barmağa diş urmak: Parmağını ısırmak, şaşmak.

İşidüp bu sözü ol pir-i dil-riş

*Taaccüp birle **urdu barmağa diş** (Larendi. XVI. 81), (TTS, II, 402).*

Gözüne koruk vermemek: Faydası olmayan bir şeyi dahi esirgemek.

Sakın feyz umma bu nüh taremin

***Gözüne koruk mu verir** ademin (Atai. Ha. XVII. 23), (TTS, III, 1833).*

Havaya baş koşmak: Boyun eğmek.

*Bir servdir ki **koşmadı** hergiz **havaya baş***

Kim gördü bir anın gibi sahip-vakar serv (Hayali. XVI. 20), (TTS, III, 1903).

İşe yel iletmek: İşi soğutmak, unutuvermek, ihmal etmek, işi aksatmak.

Sen işbu işe bağla bu gece bel

*Getir balta vü **işe iletme yel** (Süh. XIV. 121), (TTS, III, 2114).*

TTS' te yer alan *Yönelmeli DT + Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan diğer deyimler:

Ayağına balta urmak

Ayağına baş urmak

Başına and içmek

Başına toprak koymak

Boynuna el bırakmak

Kanına etmek doğramak

Kaşa çin bırakmak

Ocağına su koymak

Önünde baş komak

Saça seğirdim salmak

Tabana kayar vermek *Yüze kir getirmek*

2.10.2.11. *Yönelmeli DT + ZT + Ycik*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Yönelmeli DT + ZT + Ycik* yapısından oluşan 1 deyim tespit edilmiştir:

***Eyerine tolu turmak**:* Cüsseli olmak.

*Fülan pehlevan **eyerine tolu turuptur** dirler (Fütuh. XIV. 83), (TTS, III, 1581).*

2.10.2.12. *Bulunmalı DT + Özne + Ycik*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bulunmalı DT + Özne + Ycik* yapısından oluşan 1 deyim tespit edilmiştir.

Çöreğinde çiği olmamak: İşinde hilesi bulunmamak.

Kamer gibi yüzün ak alnım açuk

*Güneş gibi **çöreğimde çiğim yok** (Yuz. Şems. XVI. 269), (TTS, II, 955).*

2.10.2.13. *Çıkmalı DT + Bsiz N + Ycik*

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Çıkmalı DT + Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

Bir yakadan baş çıkarmak: Toplu bir halde, dirlikle yaşamak.

***Baş çıkarmışlar idi yakadan** ser-cümle*

Dil-i viranları memlü idi gencine-i cüd (Ali. XVI. 54), (TTS, I, 608).

Baştan candan el yumak: Hayattan el çekmek vazgeçmek.

*Çün aşık oldum **baştan candan el yudum** canımı feda kıldım (Ferec. XV. 170), (TTS, I, 453).*

2.10.2.14. *ZT+ Bli N + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *ZT+ Bli N + Ycik* yapısından oluşan 1 deyim tespit edilmiştir.

Kirpikle harmanı süpürmek: Gerçekleştirilmeyecek işe girişmek.

Kirpiğinle süpürme *gel* ***harman*** *(Miri. XVI. 70), (TTS, IV, 2577).*

2.10.3. Sıfat Fiil Grubundan Oluşanlar

2.10.3.1. *Özne + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Özne + Ycik* yapısından oluşan 3 deyim tespit edilmiştir.

Başı çalkalanmış: Başı dönmüş, şaşkın, aklı başında olmayan

Serasime [Fa.]: ***Başı çalkalanmış*** *(Sıh. Ac. XV. 71-2), (TTS, I, 431).*

Serasime [Fa.] : ***Başı çalkalanmış*** *(Cam. Fa. XVII. 94-2), (TTS, I, 431).*

Boynu burulmuş: Boynu bükülmüş, mahzun.

Burulmuş boynu *san armut sapıdır*

Salınmış yüreği na'na çöpüdür (Letaif. XVI. 30), (TTS, I, 649).

Gönlü kapılmış*:* Aşık.

Bidare [Fa.]: ***Gönlü kapılmış*** *ya'ni aşık. (Şamil. XVI. 400), (TTS, III, 1761).*

Bidare [Fa.]: Yüreksiz, korkak manasına ve ***gönlü kapılmış*** *ya'ni asık. (TTS, III, 1761).*

2.10.3.2. *Bli N + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bli N + Ycik* yapısından oluşan 3 deyim tespit edilmiştir.

Kendüyi görmüş (kendüyi görücü): Kendini beğenmiş, hodbin, kibirli, bencil.

Hud-bin [Fa.]: ***Kendüyi görmüş*** *kişi ve mütekebbir (Ni'meti. XVI. 283), (TTS, IV, 2435)*

Allahü Taala ol günde ***kendüyi görücü*** *kimseye ve ululanıcıya hergiz nazar eylemeye (Rahat. XVI. 50), (TTS, IV, 2435).*

Hud-bin [Fa.]: ***Kendüyi görücü*** *… Mütekebbir demek olur (Deş. XVI. 255-2), (TTS, IV, 2436)*

Kendözün görücü (kendin görücü): Hotbin, bencil.

Hudbin [Fa.]: ***Kendüzün görücü*** *(Sıh. Ac. XV. 55), (TTS, IV, 2419).*

Mu'cib [Ar.]: ***Kendözün görücü*** *(Müntehab. XVII. 93-1), (TTS, IV, 2419).*

*Hudbin [Fa.]: **Kendözün görücü** (Cam. Fa. XVII. 69), (TTS, IV, 2419).*

Uyhusu alınmadık: Uykusu geçmemiş, uykusunu almamış.

Bakmadı murg-ı dile ol çeşm-i mestin nazı var
*Neylesün bit **uyhusu alınmadık** şahbazı var (Atai. XVII. 13), (TTS, VI, 4041).*

2.10.3.3. *Bsiz N + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan 13 deyim tespit edilmiştir.

***Güç edici**:* Zalim.

*Sitemkar [Fa.]: **Güç edici**, zalim manasına (Deş. XVI. 112-1), (TTS, III, 1845).*
*Sitemkar [Fa.]: **Güç edici** (Şamil. XVI. 458), (TTS, III, 1845).*
*Öldürücü: katildir, **güç idicidir**: zalim [Ar.] (Cev. Ke. XVII. 72), (TTS, III, 1845).*

Er gören (er görmüş): Dul kadın.

*Kâlem [Fa.]: **Er görmüş** avrat. Mi'yâr-ı Cemali'de eri ölüp bir ere dahi varmış avrat (Ni'meti. XVI. 502), (TTS, III, 1498).*
*Şûy-dide [Fa.]: **Er görmüş** avrat (Şamil. XVI. 235), (TTS, III, 1498).*
*Azrâ: vü kız: dûşizedir, seyyib [Ar.] ne kâlem [Fa.]: **er gören** (Men. Cev. XVII. 8), (TTS, III, 1498).*

Oğuz ıslatan: Ahmak ıslatan.

*Bağiş [Ar.]: Hurde kartalı zaif yağıcı yağmurdur; Türkide çisenti ve **oğuz ıslatan** denir (Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 91), (TTS, V, 2936).*

Ön geçenler: Daha önce geçmiş olanlar, eslaf.

*Devletlüler kendülerden **ön geçenler** vakıalarıyle öğüt tutarlar (Güls. XV. 77), (TTS, V, 3103).*
*Becit olun Tanrı'nın sünneti üzerine ki bunlardan **ön geçen** kavm içinde idi (Cev. Es. XV. 136), (TTS, V, 3103).*

Söz sürücü: Söz ileri süren, fikir beyan eden.

*Sehun-güzar [Fa.]: Hacip ve keleci ve hazır-cevap ve rast-guy ve **söz sürücü** manasına da gelür. (Deş. XVI. 110-1), (TTS, IV, 3558).*

Buyruk tutucu

Tamar urucu

Var yimez

Yer götürmez

Yol basan

Yürek yakan

Yüz görmüş

Yüz yazıcı

2.10.3.4. *Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan 4 deyim tespit edilmiştir.

Başa geçmiş: Başa gelen.

***Başa geçmiş** işleri bu anlatır*

Zehi Sani bunu bize söyletir (Yuz. Şeyd. XIII. 86), (TTS, I, 417).

Başa yazılan: Kader, mukadder, alın yazısı.

*Sernüvişt[Fa.]: **Başa yazılan** yani takdir-i Rabbani ve unvan-ı name. (Nimet. XVI. 384), (TTS, I, 421).*

Cana geçer: Yürekten kabul edilir.

*Faris etti: Buyur birader nedir muradın, **cana geçer** dedi (Müslim. XV. 3, 83), (TTS, II, 748).*

Ele öğrenmiş (elde öğrenmiş): Ele alışmış, ele gelmeye, elde yem yemeye alışmış.

*Dest-âmûz [Fa.]: El öğrencesi ve **elde öğrenmiş** hayvanlar, koyun ve gayri gibi (Ni'meti. XVI. 301), (TTS, III, 1430).*

*Dest-âmûz [Fa.]: **El öğrenmiş** kuştur, şikari olsun, hayrisi olsun (Bürh. XVIII-XIX. 273), (TTS, III, 1431).*

2.10.3.5. *Çıkmalı DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Çıkmalı DT + Ycik* yapısından oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

***Anadan toğmuş*:** Anadan doğma.

*Ol kavm gerü İsa'ya geldiler bir **anadan toğmuş** gözsüzle bir teni ala tuta geldiler (Leys. Ar. XV. 174), (TTS, I, 122).*

Bir elden çıkmış: Yeknesak.

Dest[Fa.] : On beş manası vardır..7-hem-cins ve hem nevi ve muvafık manasınadır : ıstılahımızda ***bir elden çıkmış*** *tabir olunur (Bürh. XVIII-XIX. 272), (TTS, I, 590).*

2.10.3.6. *ZT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *ZT + Ycik* yapısından oluşan 2 deyim tespit edilmiştir.

Aşağı kalmış: Pespaye, furümaye, alçak.

Kerim kişi bir saatlık dizar ve bir günlük bilişmek içiçn dürlü gönül istemeği ve şefkati vacip görür ve kardaşlığı lütfun gayetine irürür ve ***aşağa kalmış****, leim kişi birle niceme kim kadim sohbet olmuşsa dahi andan lütuf ve eylik ummağa yaramaz (Kel. XIV. 82), (TTS, I, 260).*

Fücur ehlinden ve yatlı himmetli ve ***aşağa kalmış*** *kişilerden ırak olmak gerek (Kel. XIV. 28), (TTS, I, 260).*

Yeler onmaz: Uğraşıp durduğu halde eline bir şey geçmez, çalışır kazanamaz.

Zerki gammaz ol ***yeler onmaz*** *kola binüp… (Müslim. XV. 2,136), (TTS, VI, 4496).*

Yiler onmaz levent idi yakasız

Başında onmağ u devlet bekasız (Güvahi. XVI. 79), (TTS, VI, 4496).

Hiç kare heme kare [Fa.]: Ol kimesnedir ki asla sa'yinde faide görmez ki Türkide andan ***yeler onmaz*** *ta'bir olunur (Aks. XVII-XVIII. 130), (TTS, VI, 4496).*

2.10.3.7. *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* yapısından oluşan 1 deyim tespit edilmiştir.

Beni bana komaz: Beni kendi halime bırakmaz irademi elimden alır hayatıma kasdeder.

Kıldı nakdi vucudumu ifna

Beni bana komaz *dili şeyda (Haleti. VXII. 168), (TTS, I, 508).*

2.10.4. Zarf Fiil Grubundan Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde ***Zarf Fiil Grubundan Oluşan*** yapısından oluşan 1 deyim tespit edilmiştir.

2.10.4.2. *Özne + ZT+Ycik*

Gün ayağu dururken: Güneş henüz batmamışken.

*Andan İbrahim Aleyhisselamı kaçan zir-i zeminden çıkardılar ve **gün ayağu dururken** eve getirdiler (Enb. XIV. 143), (TTS, III, 1865).*

2.11. Cümle Yapısından Oluşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde *Cümle Yapısından Oluşan* yapısından oluşan 8 deyim tespit edilmiştir.

Canına ne sığarsa: Vicdanı neyi kabul ederse.

***Ne sığarsa canına** etsin bana hal-i lebin*

İşlesin tir-i müjen her ne düşerse adına (Ali. XVI. 172), (TTS, II, 751).

Dek değil (tek değil): Tekin değil, boş değil, beyhude değil.

Bular dahi hiç dınmadın sezdiler

Ki bulardan ataları söz diler

*Dediler şaha iş bu iş **dek değil***

Bu kardaşımızdır bizim şek değil (Süh. XIV. 137), (TTS, II, 1062).

*Gönlüm kopagelür hele bu **dek değil** görün*

Dilber midir gelen yakut bad-i saba mıdır (İrşad. XV. 188), (TTS, II, 1062).

*Dedi bu suret issi **dek değildir***

Cihanı tutusardır şek değildir (Şeh. Ş. XVI. 836), (TTS, II, 1063).

Eksiği değil: Nesine lazım, ilgileneceği şey değil.

*Naperva [Fa.]: Serasime ve kayırmaz ve korkmaz ve **eksiği değil** demektir. (Ni'meti. XVI. 594).*

*Naperva [Fa.]: Serasime ve korkmaz ve kayırmaz ve **eksiği değil** demektir. (Nuh. Tuh. XVII. 17), (TTS, III, 1412).*

El benim etek senin: Eteğini tuttum, bırakmam; ya elimi kes, ya eteğini kes.

Daman-ı lûtfuna elim irmek gerek senin

*Geldim kapuna **el benim** ey şah **etek senin** (Âli. XVI.194), (TTS, III, 1420).*

Gönül varmaz: Gönül arzu etmek, istemek.

Gönül varmaz *kim anı terk idesi*

Kıyına kim gelir gelmez gidesi (Çeng. Dai. XV. 199), (TTS, III, 1771).

Ne yeller esti

Var mıdır

Yol mu

BÖLÜM III

TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ'NDEKİ DEYİMLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Kullanılanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde tespit edilen 136 deyimin Türkiye Türkçesinde kullanıldığı görülmüştür. Bunlardan bir kısmı anlamını korurken, bir kısmı farklı anlamda kullanılmıştır.

3.1.1. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamını Koruyanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde tespit edilen 146 deyim Türkiye Türkçesinde anlamını korumuştur. Bu deyimler eş değerli deyimlerdir.

Abdest vermek*:** İyice darılmak, haşlanmak **(**TS: ***Abdestini vermek: Azarlamak).

*Sipihr-i cehule **verüp abdest***

Biraz eyledim ol gece Hak perest (Mihnet. XIX.114), (TTS, I, 1)

Ağız eğmek: Minnet etmek, yalvarmak (ÖAA: ***Ağız eğmek***: Yalvarırcasına istemek. YÇ: ***Ağız eğmek***: Bir şeyi ondan yalvarırcasına istemek. BAAD: ***Ağız eğmek***).

*Aftaba bir daha nur için **eğmezdi ağız** Mihr-i cüdundan eğer bir gez edeydi cer hilal (Mesihi. XV. 5), (TTS, 44).*

Ağız etmek: Ağız yapmak, oyalayacak söz söylemek (YÇ: ***Ağız etmek***: Bir kimseyi sözle, davranışla oyalamaya, aldatmaya çalışmak. ÖAA: ***Ağız yapmak***: Yapamayacağı işi yapabilir görünerek bir kimseyi oyalamaya, aldatmaya çalışmak).

Sabir olan bana dilbade deyip ağzetti

Çevresinde oyalanı oyalardı beni (Vasıf. XIX. 353), (TTS, I, 45).

Ağız koklamak*:** Ağız aramak (TS: ***Ağzını koklamak: Niyetini ve durumunu öğrenmek).

*Kimi der ki dün **ağzını kokladım***

Bakayım ne dermiş deyü yokladım (Mihnet. XIX. 8), (TTS, I, 45).

Ağzını yele açmak (ağzını poyraza açmak): Ağzını havaya açmak, eli boşa çıkmak, mahrum kalmak [TS: ***Ağzını havaya (veya poyraza) açmak***: Umduğunu elde

edememek. ÖAA: ***Ağzını havaya (poyraza, yele) açmak***: Ele geçen fırsatı kaçırdıktan sonra, boş yere bir şeyler elde etmeyi ummak. YÇ: ***Ağzını havaya (poyraza, yele) açmak***: Ele geçen fırsatı kaçırdıktan sonra, boş yere bir şeyler beklemek, ummak].

Hemin gölge kovan irdikçe yaza

Kışın ***ağzını açar*** *poyraza (Güvahi, XVI. 75), (TTS, I, 61).*

Akıl gitmek: Bayılmak (ÖAA: ***Aklı gitmek***: Çok beğenmek, bayılmak. YÇ: ***Aklı gitmek***: 1. Çok korkmak 2. Çok beğenmek).

Eğer ol damardan yüreğe sevda varırsa ***akıl gitmek*** *gaşy, cünun getirir (Hazain. XV. 62-2), (TTS, I, 71).*

Aklı şaşmak*:** Düşünmez hale gelmek, muhakemesini kaybetmek (TS: ***Aklını şaşırmak: Yerinde olmayan bir iş yapmak, yersiz düşünmek).

Halifeyi ditremek tuttu, ***aklı şaştı*** *yere düştü akılsız yattı, üç güne değin başını kaldıramadı (Tez. La. XV. 16-1), (TTS, I, 73).*

Alabanda vermek: Gözdağı vermek, bir adamı kuru görültü ile korkutmak (TS: ***Alabanda vermek***: Azarlamak, paylamak, haşlamak).

Ed-demdeme [Ar.]: …ve bir adama hışım ve gazapla kömürdenerek söz söylemek ve ***alabanda vermek*** *manasınadır (Kam. XVIII-XIX. 3,453), (TTS, I, 81).*

Alup vermek: Bir işin türlü yönlerini, heyecan içinde düşünmek (ÖAA: ***Alıp vermek***: 1. Yürek çarpıntısı geçirmek. 2. Bir konuyu, içinden kendi kendine tartışmak).

Bu taraftan Mervan Dımışk şehrinde oturup ***alup vermede*** *idi (Müslim. XV. 1,110), (TTS, I, 117).*

Anadan toğmuş*:** Anadan doğma (TS: ***Anadan doğma: 1. Çırılçıplak. 2. Doğuştan olan ÖAA: ***Anadan doğma***: 1. Çırılçıplak 2. Doğuştan. YÇ: ***Anadan doğma***: 1. Çırılçıplak. 2. Doğuştan, sonradan değil).

Ol kavm gerü İsa'ya geldiler bir ***anadan toğmuş*** *gözsüzle bir teni ala tuta geldiler. (Leys. Ar. XV. 174), (TTS, I, 122).*

And içmek (ant içmek): Yemin etmek (TS: ***Ant içmek***: Bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya söz vermek, yemin etmek. ÖAA: ***Ant içmek***: Bir şey yapacağına ya da yapmayacağına kutsal bir şeyi tanık göstererek söz vermek. YÇ: ***Ant içmek***: Bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya kutsal bir şeyi tanık gösterip söz vermek).

Gider iken kamusu tanıştılar

Öldürelim beyüben ***and içtiler*** *(Yuz. Şeyd. XIII. 4), (TTS, I, 145).*

Ayağa düşmek: 1. Acz içinde kalmak, kuvvetten düşmek. 2. Olduğu yere yıkılmak. 3. İtibardan düşmek, kıymetini kaybetmek (TS: ***Ayağa düşmek***: 1. İlgisiz ve yetkisiz kimseyle karşılaşmak. 2. Artık her yerde bulunabilir olmak. YÇ: ***Ayağa düşmek***: Bir işe olur olmaz kimseler de karışır olmak).

*Nice gürbüz **ayağa düşer** kalur*

Nice düşmüşe baht yari kılur (Ferh. XIV. 27), (TTS, I, 292).

Ayın bayın olmak: Şaşıp kalmak (BAA: ***Ayın bayın***).

Nite kişi söz söyler uğurlayın

*Ki faş olıcak ola **ayın bayın** (Ferh. XIV. 57), (TTS, I, 319).*

Bağrını ezmek*:** Yüreğini yaralamak (TS: ***Bağrını ezmek: Üzülmek, dertlenmek)

Yavrum alagözün süzer

Bülbül dili bağrım ezer (Katibi, XVII. 50), (TTS, 377).

Başa çıkarmak: Şımartmak (ÖAA: ***Başa çıkarmak***: 1. Bir işi sona erdirmek. 2. Bir kişiyi şımartmak. YÇ: ***Başa çıkarmak*:** 1. Bir işi sona erdirmek. 2. Onu çok şımartmak).

Görün nitti bu pir-i sal hurdı

*O tıfla yüz verüp **başa çıkardı** (Yuz. Şems. XVI. 167), (TTS, I, 417).*

Baş açuk: Korkusuz, pervasız (BAA: ***Başı açık***. ÖAA: ***Baş açmak***: Bir işi yapmaya büyük bir istekle koşmak.).

*Meydan-ı vegaada tuğ gibi **baş açuk** cihan pehlivanı dirilen serkeşleri… binam ü nişan etmiş… (Saadet. XV. XVI. 83-1), (TTS, I, 417).*

Başa varmak: 1. Başa çıkmak. 2. Olup bitmek, bitmek, neticelenmek. 3. Bitirmek, neticelendirmek, tamamlamak [BAA**:** ***Başa varmak***. TS: ***(Bir şeyle) başa çıkmak***: Güçlükler çıkaran biriyle olan işini, kendi istediği yolda sonuçlandırmak. YÇ: ***Başa çıkmak***: Ona gücünü kanıtlamak, istediğini yaptırabilmek].

*Düşman çün cemi'i hiyle ile **başa varmıya** dostluk suretin gösterür (Güls. XV.69-2), (TTS, I, 420).*

Başını ortaya komak*:** Canını feda etmek (TS: ***Başını ortaya koymak: Bir işe girişirken ölümü göze almak).

*Dost yolunda **başın ortaya koyindek** yürü*

Yüğrük at bin kuş gibi koş düşman ile var kovuş (D.B.XVI.98), (TTS, I, 438).

Baş kesmek: Baş eğerek saygı selamı vermek, alçak gönüllü davranmak (TS: ***Baş kesmek:*** Selam vermek için baş eğmek).

Baş keser *kaddine servi gülşende*

Hey kameti bala seni görünce (Saz. Dertli XIX. 272), (TTS, I, 443).

Baş keseni *çarh idemez sernigun (Molla. XIX. 398), (TTS, I, 443).*

Baş komak (baş koymak): 1. Can feda etmeye razı olmak. 2. Saygı ile baş eğmek (ÖAA: ***Baş komak***: Bir amaca varmak için ölümü göze almak. YÇ: ***Baş koymak:*** Bir ülkü, amaç uğrunda ölümü bile göze alıp uğraşmak).

Ali önünde Cebrail ***kodu baş***

Ali kıldı çü sırrı aleme faş (Ala. XVI. 72.), (TTS, I, 444).

Baş koşmak: 1. Baş başa vermek, fikir birliği yapmak. 2. Canla başla bir işin üzerinde düşmek anlamındaki deyim, Türkiye Türkçesinde de aynı anlamında kullanılmıştır (TS: ***Baş koşmak***: Bir işi başarmak için çalışmak. ÖAA: ***Baş koşmak***: Bir işi başarmak için özveriyle çalışmak).

Koşma baş *her yad ile şahı güli rana gibi (Sarıca. XV. 43), (TTS, I, 445).*

Belinden gelmek: Sulbünden gelmek, evladı olmak [BAAD: ***Belinden inmek (gelmek)***].

Bunun içine nazar kılasın her ne ki senin ***belinden gelür*** *mürsel peygamberler ve ülül-azm nebiler ve sahibi kerametler evliyalar cümlesinin şekil ve sureti bunun içindedir (Si. Da. XIV. 38), (TTS, I, 491).*

Bıyıgın burmak*:** Böbürlenmek, gururlanmak (TS: ***Bıyık burmak: Çalım yapmak amacıyla bıyıklarını kıvırmak).

Sakalını serper ***bıyıgını burar*** *yani kim*

Beyem, naibem ya bahadırven adım şuca (Muham. XV. 356), (TTS, II, 543)

Bıyıgını balta kesmez olmak: Çok kibirli olmak, kimseden korkusu olmamak (TS: ***Bıyığını balta kesmez olmak***: Kimseden korkusu olmamak).

Bıyıgın kesmez idi balta *veli*

Verdi seffah'ın eline sakalı (Atai. Ha. XVII. 52), (TTS, I, 543).

Bıyığı yelli: Kibirli, gururlu anlamındaki deyim Türkiye Türkçesinde de aynı anlamda kullanlmıştır (ÖAA: ***Bıyığı yelli***: Kibirli, gururlu).

Bad-ı bürut (Fa.): Vücut ve enaniyyet ve gururdan kinayedir ve mağrur ve muaccip ve mütekebbir kimesneye dahi denür. Lakin sükun-ı dal ile ve Türkide dahi bu mazmunda ol maküle kimesneye ***bıyığı yelli*** *tabir olunur (Bürh. XVIII-XIX. 92), (TTS, I, 543).*

Bir yakadan baş çıkarmak: Toplu bir halde, dirlikle yaşamak (TS: ***Bir yakadan baş çıkarmak:*** Bir çatı altında dirlik düzenlik içinde yaşamak).

Baş çıkarmışlar idi yakadan *ser-cümle*

Dil-i viranları memlü idi gencine-i cüd (Ali. XVI. 54), (TTS, I, 608).

Boy çekmek: 1. Boy atmak, uzamak. 2. Ayrı baş çekmek, bağımsızca iş görmek [TS: ***(Çocuk) boya çekmek***: Boyuna büyümek, uzamak. ÖAA: ***Boy çekmek (çocuk):*** Şişmanlamaksızın boyu uzamak. YÇ: ***Boy atmak*** (boya çekmek), (çocuk için) Boyu uzamak, boylanmak].

Otlu sulu yerde büyüyüp yiyip içip enine uzununa istediği gibi ***boy çeküp*** *bir haylı karın kasık salmış (Hamza. XIV. 4,62), (TTS, I, 647).*

Boynu burulu: Boynu bükük (BAAD: ***Boynu burulu***. TS: ***Boynu bükük***: 1. Zavallı, boynu eğri. 2. Üzgün, kırılmış, kimsesiz, acınacak ve yardım bekler durumda, zavallı biçimde. ÖAA: ***Boynu bükük***: Kimsesiz, üzgün, acınacak ve yardım bekler durumda. YÇ: ***Boynu bükük***: 1. Acınacak, zavallı kimse için söylenir. 2. Acınacak, yardım bekler bir durumda).

Boynu burulu *ayağı bağlu*

Şehla gözü nemlü, canı dağlu (Fuzuli. XVI. 272), (TTS, I, 649).

Boynuna almak: Üzerine almak, deruhte etmek (TS: ***Boynuna almak***: Bir şeyi borç ve ödev olarak üzerine almak).

Kasım voyvoda ki serhat beylerinden yarar ve namdar birmerd-i rüzgar idi. Padişah-ı memalakara hazretlerinin uğurunda can ü başı feda etmeği reva görüp on iki bin askeri müntehab dilaverler ile düşmanın iç illerin urmağı ***boynuna aldı*** *(Solak. XVII. 474), (TTS, I, 650).*

Boyun olmak: Kefil olmak, üzerine almak (TS: ***Boyun olmak***: Kefil olmak).

Devenin sinirin kırmağa ***boyun olan*** *ol idi (Leys. Ar. XV.164), (TTS, I, 655).*

Boynunu urmak (boynun urmak): Başını kesmek (TS: ***Boynunu vurmak***: Başını keserek öldürmek. ÖAA: ***Boynunu vurmak***: Başını keserek öldürmek).

Avrat eydür Şatt'a ayruk girmegil

Geçmeğe vü ömr ***boynun urmagil*** *(Man. Tyar. XIV.21), (TTS, I, 451).*

Boyun vermek (boy vermek): İtaat ve inkıyat etmek, teslim olmak boyun eğmek (TS: ***Boyun vermek:*** Buyruk altına girmek. ÖAA: ***Baş eğmek***: Güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek. YÇ: ***Boyun eğmek***: Güçlü birinin isteğini, zorla ya da istemeyerek kabul etmek).

El-inkıyad[Ar.]: Bir kimsenin emr ü fermanına ***boyun vermek*** *ki itaat eylemektir (Kdeb. XVIII. 392-1), (TTS, I, 657).*

Böğür iği: Yakınında bulunup sürekli olarak rahatsızlık veren (Şey veya kişi) (BAAD: ***Böğür iti***).

*Ol dahi bize bir **böğür iği** ola didi (Anter. XIV. 2,68), (TTS, VI, 664).*

Can bazarı: Ölüm kalım yeri (ÖAA: ***Can pazarı***: Herkesin ölüm tehlikesi karşısında bulunduğu ve kendini kurtarmaya çalıştığı durum).

*Derya cengi **can bazarıdır** içinde bulunmayan bilmez (Tuh. Ki. XVII. 136), (TTS, II, 749).*

Can evi: Kalb, yürek, anlamındaki deyimin Türkiye Türkçesindeki anlamı da aynıdır (YÇ: ***Can evi***: Kalp, yürek, gönül. 2. Bir şeyin en duyarlı noktası).

*Gizli **canım evine** böyle atıp da kundak*

Beni yaktın yaka ol Hazreti Allah da seni (Ged. XIX. 90), (TTS, II, 750).

Cin tutmak: Delirmek (TS: ***(Birini) cin tutmak***: Bir inanışa göre cinlerin etkisiyle delirmek. ÖAA: ***Cini tutmak***: Çok sinirlenmek. YÇ: ***Cin çarpmak***: Boş inançlara göre, cinlerin saldırısına uğrayıp hastalanmak, sakatlanmak, aklını yitirmek.).

*Sayezet ve sayedar (Fa.): **Cin tutmuş** kimesne (Aks. XVII-XVIII. 116-2), (TTS, II, 775).*

Çalımına gelmek: Biçime gelmek [TS: ***Çalımına gelmek (veya getirmek***): Uygun zaman ve durum ele geçirmek. ÖAA: ***Çalımına getirmek***: Yapmayı tasarladığı iş için, kolladığı yararlanma fırsatını bulmak. YÇ: ***Çalımına getirmek***: Tasarlanan bir iş için uygun zaman ve durumu bulmak].

*Birisi **çalımına gelse** heman*

Çalasın vermeyesin hiç aman (Atai. Ha. XVII. 103), (TTS, II, 810).

Çöpten çelebi: Gayet zayıf ve sıska adam [YÇ: ***Çöp gibi (çöpten çelebi)***: Çok zayıf, güçsüz. ÖAA: ***Çöpten çelebi***: Çok zayıf, güçsüz kişi. TS: ***Çöpten çelebi***: Çok zayıf, güçsüz kişi].

*Ed-dava [Ar.]: Bir kimse hilkaten ya hüzalen ince ve çelimsiz hıra ve arık olmak manasınadır ki **çöpten çelebi** tabir olunur (Kam. XVIII-XIX. 3,816), (TTS, II, 954).*

Deh düşmek: Muttali olmak (BAAD: ***Deh düşmek***).

Yüzüne urma görüp görmeze ur setr kıl geh

*Eğer bir kimsenin aybına on kere **düşersen deh** (D. B. XVI. 170),(TTS, II,1057).*

Derdi depreşmek, (marazı depreşmek)*:** Derdi tazelenmek [TS: ***Derdini deşmek (veya depreştirmek): Derdini hatırlatıp yeniden üzülmesine yol açmak].

*...Avrat vali katına varıp ahvali didi. Vali avratı görücek **marazı depreşti**, çiciği genşedi, eyitti: Adem göndereyim asan vechile rızkını alıversin, eğer vefa kapısına girersen ve dahi bir ol kadar dinar ben dahi vereyim. (Ferec.XV.191), (TTS, II, 1100).*

Dikine gitmek: Aksine hareket etmek (ÖAA: ***Dikine gitmek***: Kimseyi dinlemeyerek kendi bildiğini yapmak. YÇ: ***Dikine gitmek*:** O kimsenin sözünü dinlemeyip kendi bildiğini yapmak).

*Dik başlı kahpe yansılayıp **gitme dikime***

Pay verip öyle taş başına ninemin deme (Vasıf. XIX. 50), (TTS, II, 1144).

Dil ağız vermemek: Çok hasta olduğundan konuşamamak (TS: ***Dil ağız vermemek***: Ağız dil vermemek).

Bimar nigahın elemiyle dil-i aşık

***Vermez dil ağız** hasta yatur, üstüne sağluk (Vasıf. XIX. 326), (TTS, II, 1146).*

Dile gelmek: Evvelce söylemezken, söylemeye başlamak (TS: ***Dile gelmek***: 1. Dile düşmek. 2. Konuşma kudreti, yeteneği olmayan varlık konuşmak, dillenmek, lisana gelmek. ÖAA: ***Dile gelmek***: 1. Dile düşmek 2. Önce konuşmazken konuşmaya başlamak. YÇ: ***Dile gelmek***: 1. Yaptıkları hakkında dedikodu çıkmak. 2. Konuşma yeteneği yokken ya da herhangi bir nedenle bu yeteneği kaybetmişken konuşmaya başlamak).

Ol balı söyler Çalap sun'u ile

*Anda kim turur idi **gelür dile** (Yuz. Şeyd. XIII. 22), (TTS, II, 1148).*

Dile getirmek: Ağzına almak, söylemek, anmak (TS: ***Dile getirmek***: 1. Konuşturmak. 2. Belirtmek, anlatmak, açıklamak, ifade etmek. ÖAA: ***Dile getirmek***: 1. Dile düşürmek. 2. Susan birini söyletmek 3. Bir durum ya da olayın anlamını sözle belirtmek. YÇ: ***Dile getirmek***: 1. Onu açıklamak, anlatmak. 2. Onu konuşturmak).

*Kendözünü sen **getürürsün dile***

Yohsa senin gibileri kim bile (Man.Tayr. XIV.110), (TTS, II, 1148).

Dilini kesmek**:* Susmak [TS: ***Dilini kesmek (veya kesip oturmak): Susmak. ÖAA: ***Dilini kesmek***: 1. Susmak. 2. Bir kimseyi herhangi bir yolla söz söylemez ya da söyleyemez duruma getirmek].

***Kes dilün** kurbağa kimi kaal ile zikretmedin*

Dönüben balığa etgil samt ile Hakka nida (Gülşeni. XVI. 5), (TTS, II, 1152).

Dili yüğrük: Talakatli, düzgün konuşan (BAAD: ***Diline yürük***).

*Zuban-aver [Fa.]: **Dili yüğrük** ve fasih (Ni'meti. XVI. 367), (TTS, II, 1153).*

Dili zifir: Ağzı bozuk (ÖAA: ***Dili zifir***: Şunu bunu incitecek sözler söyleyen).

*Beziy-ül-lisan (Ar.): Dili fuhuş söylemekle mündar olmuş kimse ki Türkide **dili zifir** tabir olunur (Aks. XVII-XVIII. 281-1), (TTS, II, 1153).*

Dil kesmek: İskat etmek, ikna yoluyla susturmak [TS: ***Dilini kesmek*** (veya kesip oturmak): Susmak. ÖAA: ***Dilini kesmek***: 1. Susmak 2. Bir kimseyi herhangi bir yolla söz söylemez ya da söyleyemez duruma getirmek].

*Zeban-bür [Fa.]: **Dil kesmek** ki müddaiyi*

Edile ve berahin ile iskat ve ifham etmekten kinayedir (Bürh. XVIII-XIX. 315), (TTS, II, 1153).

Dir dir ditremek: Tir tir titremek (TS: ***Tir tir titremek***: Çok üşümek, çok korkmak. YÇ: ***Tir tir titremek***: 1. Çok üşümek. 2. Çok korkmak).

Nüzıl etti peyk-i hazret Hira dağına

*Havadan idüp şayha **ditredi dir dir** cibal (Muham. XV. 106), (TTS, II, 1166).*

Dirlik etmek (Dirlik edinmek, dirlik eylemek): Geçinmek, yaşamak, taayyüş etmek (BAAD: ***Dirlik etmek***).

*Balıkçır cevap verdi kim nite kaygulu olmayayın kim ben dirlik sebebin şunu edinmiş idim kim her gün iki balık tutar idim kanaat ile **dirlik eder** idim (Kel. XIV. 34), (TTS, II, 1179).*

Döl dökmek: (Koyun, keçi) yavrulamaya başlamak (TS: ***Döl dökmek***: Yavru vermek, üremek).

El almak: 1. Bir mürit, mürşidinden, başkalarına yol göstermek iznini almak [TS: ***El almak***: 1. Tarikatlarda bir mürit, mürşidinden başkalarına yol gösterme iznini almak. 2. Bir sanatı yapmak için ustasının iznini almak. 3. Kağıt oyunlarında karşı tarafın oynadığı kağıdın daha önemlisini oynayarak üstünlük sağlamak. ÖAA: ***El almak:*** 1. Yetkinliğe ulaşan mürit, mürşit gibi işler yapmak üzere ondan izin almak. 2. Bir sanatı öğrenmiş olan çırak, ustasından kendi başına iş yapabilme izni almak. YÇ: ***El almak*** (birinden): Tarikatlarda bir mürit, mürşidinden başkalarına yol gösterme iznini almak. 2. Bir sanat öğrenen çırak, ustasından kendi başına iş yapabilme iznini almak. 3. İskambil oyunlarında karşı taraftan daha kuvvetli kağıdı oynayarak üstünlük sağlamak].

*Şeyh Abdülkadir hizmetinden **el almışlardır** (Şeref. XVI. 193), (TTS, III, 1419).*

El arkası yerde: Pes diyerek, aczini itiraf ederek (BAAD: ***El arkası yerde etmek***).

Eğer sen beni kaldırırsan ***el arkası yerde*** *sana ölünce kul olurum. (Müslim. XV. 34,66), (TTS, III, 1420).*

Elden ayaktan düşmek: El, ayak tutmaz olmak, ihtiyarlayıp düşkün hale gelmek (TS: ***Elden ayaktan düşmek*** (veya kesilmek): Yaşlılık sebebiyle veya sağlığı büsbütün bozularak çalışamaz duruma gelmek. ÖAA: ***Elden ayaktan düşmek***: Yaşlılık ya da hastalık nedeniyle iş yapamaz yürüyemez olmak. YÇ: ***Elden ayaktan düşmek***: Hastalık ya da yaşlılık sonucu yürüyemez, iş yapamaz duruma gelmek. BAAD: ***Elden yaktan çıkmak***].

Tağılup ***düşmeden elden ayaktan***

Medet erdş olara ilm-i Hak'tan (Tennuri. XV. 65), (TTS, III, 1422).

El dutmak: Yardım etmek (TS: ***El tutmak***: Bir iş uzun süre uğraştırmak, vakit kaybettirmek. BAAD: ***El tutmak***).

Bu kez kim baht atından kaldı yayak

Zamane ***el dutarken*** *aldı ayak (Yuz. Şems. XVI. 380), (TTS, III, 1424).*

El katmak: Karışmak, müdahale etmek (TS: ***El katmak***: 1. Bir işe karışmak, müdahale etmek. 2. Bir işin yapılmasına yardım etmek. ÖAA: ***El katmak***: Yapılmasına yardım etmek).

Kimin ne zehresi vardır sana kılınç yaratmağa

Cümle âlem hükmündedir kim ne bilir ***el katmağa*** *(Yunus. XIII-XIV. 48), (TTS, III, 1440).*

El uciyle: Gönülsüz olarak, işe önem vermeyerek (ÖAA: ***El ucuyla vermek***: Çok az vermek. BAAD: ***El uciyle yapmak***).

Edüp tezvir ü mekr ü al ü hilye

İl elliğin ederdi ***el uciyle*** *(Hadidi. XVI. 461), (TTS, III, 1447).*

El vermek: 1. Yardım etmek, fırsat vermek, husûl bulmak (TS: ***El vermek***: 1. Yardım etmek. 2. Tarikatlarda mürşit bir müride, başkalarına yol gösterme izni vermek. 3. Halk hekimliği ile uğraşan kimse bilgilerini bir başkasına öğretmek. 4. Kağıt oyunlarında elde olan vea olmayan sebeplerle oyun üstünlüğünü karşı tarafa kazandırmak. ÖAA: ***El vermek***: Mürşit artık yetişmiş olan müridine mürşitlik izni vermek. YÇ: ***El vermek***: 1. Ona yardım etmek. 2. Mürid mürşide başkalarına yol gösterme izni vermek. 3. Birine bir konuda yetki vermek. 4. İskambil oyunlarında karşı tarafa oyun üstünlüğü tanımak).

Eyitti: Ey âzade-i mert, sen benim yöreme yörenme; zira bir kimsenin mülküyem, sanma kime gerekse ***el verem*** *hiyanet edem (Ferec. XV. 282), (TTS, III, 1451).*

Eme seme yaramamak*:** Hiçbir işe yaramamak (ÖAA: ***Eme seme yaramamak: İşe yaradığı kabul edilmemek, makbule geçmemek, takdir edilmemek).

*Nice **eme seme yaramaz** taşrakiler sandıkları gibi şeyler verip. (Ev. XVII. II,414), (TTS, 1463)*

Ere varmak: Kocaya varmak [TS: ***Ere gitmek (veya varmak)***: Kadın veya kız evlendirmek. ÖAA: ***Ere varmak***: Kadın evlenmek].

*Medine'de bir kişi vardı yatsu namazına çıktı, gaip oldu, nice yıl gelmedi, avratı **ere vardı** (Hay. XV. 47), (TTS, III, 1497).*

Ere vermek: Evlendirmek, kocaya vermek (TS: ***Ere vermek***: Kızı evlendirmek).

Ol sebepten azdırır bu üç kızı

*Der ki atanız **ere vermez** sizi (Battal. XVIII. 231), (TTS, III, 1497).*

Esüp savurmak (esip savurmak, esmek savurmak): Atıp tutmak, palavra savurmak (ÖAA: ***Esip savurmak***: Bağırıp çağırmak, öfke ile fena sözler söylemek).

*Izhar-ı kuvvet ü hüner eyleyip bir miktar **estı savurdu** (Letaif. XVI. 16), (TTS, III, 1553).*

Eteği arı: Pak-damen, namuslu, afif (TS: ***Eteği arı***).

*Bir zahidin bir **eteği arı** avratı var idi (Kel.XIV.136), (TTS, III, 1554).*

Etrafını almak: Etrafını çevirmek (TS: ***(Bir şeyin) Etrafını almak***: Çevresinde toplanmak, ortaya almak, kuşatmak).

***Etrafımız alursa** nola asker-i bela*

Gam barigahının güzelim şahrahıyız (Figani. XVI. 3), (TTS, III, 1566).

Gönlü kararmak**:* Ye'se kapılmak, hüzün içinde olmak (ÖAA: ***Gönlü kararmak: Dünya zevklerine kaşı isteği kalmamak, hiçbir şeyden tat almaz olmak).

*Ey Tanrı Resulü oğlu, bana bir öğüt ver kim **gönlüm karamıştır**. Sadık eyitti: Ya Eba-Süleyman ne gökçek zahitsin, benim sana öğüdüm ne hacettir (Tez. Ba. XV. 7), (TTS, III, 1761).*

Gönlü karartmak: Ye'se düşürmek, küstürmek (TS: ***Gönlünü karartmak***: Yaşamaya karşı sevgi ve isteği azaltmak).

Akartır sakalı, kızartır gözü

***Karartır gönülü** sarartır yüzü (Süh. XIV. 274), (TTS, III, 1761).*

Gönlünü açmak*:** Gönlünü ferahlandırmak (TS: ***Gönlünü açmak: İnsanın iç sıkıntısını gidermek, iç açmak).

Yedi gün feryad idüp su içmedi

*Yas ü matem duttu **gönlün açmadı**. (Battal. XVIII. 65), (TTS, 1761).*

Gönül bağlamak: Rabt-ı kalp etmek **(**TS: ***Gönül bağlamak***: Severek bağlanmak, içten sevmek, aşık olmak).

Eğer sevmeğe baş edersen bükül

Sen ana ol ayruğa ***bağlar gönül*** *(Süh. XIV. 519), (TTS, III, 1764).*

Gönül eri: Temiz yürekli, ehl-i dil (ÖAA: ***Gönül eri***: Hoş görülü, açık yürekli, kendisiyle iyi arkadaşlık kurulabilen kişi).

İlahi bizi ***gönül erleriyle*** *celis et (Tazarru. XV. 166), (TTS, III, 1768).*

Gönül indirmek: Tenezzül göstermek (TS: ***Gönül indirmek***: Kendisine yakıştıramadığı bir şeye razı olmak. ÖAA: ***Gönül indirmek***: Kendisine yaraşır değerde olmayan şeye razı olmak).

Da'vet itsen dinine girse heman

Hem sana arka ola ol pehlevan

Didi alimdir, dinime girmez ol

Değme kimseye ***gönül indirmez*** *ol (Battal. XVIII. 133), (TTS, III, 1769).*

Gönül koymak: Gücenmek alınmak, darılmak (TS: ***Gönül koymak***: Gücenmek, alınmak, darılmak. ÖAA: ***Gönül koymak***: Gücenmek, alınmak).

Katibi düşman sözüne uyamam

El sözüyle dosta ***gönül koyamam*** *(Katibi. XVII. 23), (TTS, III, 1770).*

Gönül uğrusu: Gönül çalan, gönül alan (TS: ***Gönül uğrusu***).

Müdebbir ve mütebassır ***gönül uğrusu*** *kimesne imiş (Ev. XVII. 45) ,(TTS, III, 1771)*

Görüp gözetmek: 1. Beklemek, gözetmek. 2. İdare etmek, bakmak (TS: ***Görüp gözetmek:*** Korumak, yardım etmek, mukayyet olmak. ÖAA: ***Görüp gözetmek:*** Perişan olmaması için yardım etmek, korumak).

... Müfettişe, benim için tamga dükkanında bile otursun demiş, anın için bile ***görüp gözedürün*** *dediği... (Sic. A. XVI. 1,412), (TTS, III, 1783).*

Göz değmek: Nazar isabet etmek, nazar değmek (ÖAA: ***Göz değmek***: Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ya da hayran bakışlar dolayısıyla fena bir duruma düşmek. YÇ: ***Göz değmek***: Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç ya da hayran bakışlar nedeniyle kötü bir duruma düşmek).

Vüzera eyitti: ***Göz değmiştir*** *ola. Muazzimler cem'etti, okuyup ta'viz yazdılar (Ferec. XV. 346), (TTS, III, 1811).*

Göze almak: Ehemmiyet vermek (TS: ***Göze almak***: Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek).

*Gerçi bir hak-i rehim kimse beni **almaz göze***

Çok haraketle nazar kılma gubarımdan sakın (Fuzuli. XVI. 181), (TTS, III, 1813).

Hoş dutmak: 1. İncitmemek, iyi muamele etmek. 2. İkram etmek, ağırlamak, ziyafet etmek [TS: ***Hoş tutmak***: (Birini) birine iyi ve sevecenlikle davranmak. ÖAA: ***Hoş tutmak***: Okşayıcı davranışlarla incinmemesine dikkat etmek. YÇ: ***Hoş tutmak***: Ona iyi davranmak, onu kırmaktan, incitmekten kaçınmak].

*Kaçan meli benim hünerlerim ve kulluğum böyle göre, bei **hoş dutmağa** ve ululuğa erürmeğe haris ola (Kel. XIV. 27), (TTS, III, 1924).*

İçi gitmek (içi geçmek): İshal olmak (TS: ***İçi gitmek***: 1. İçi sürmek. 2. Bir şeyi yapmayı ve elde etmeyi çok istemek. ÖAA: ***İçi gitmek*** 1. Karnı gitmek. 2. Bir şey yapmayı bir şey elde etmeyi çok istemek. YÇ: ***İçi gitmek***: Bir şeyi yapmayı ya da elde etmeyi çok istemek. 2. İshal olmak, sürgün gitmek).

*İştihasından hariç tenavül edip imtila ve hedaya müptela ola yani **içi gide** (Tibr. XVI. 52), (TTS, III, 2000).*

İşini bitürmek: Hayatına son vermek, öldürmek (TS: ***İşini bitirmek***: Öldürmek. ÖAA: ***İşini bitirmek:*** 1. Yapılması kendisinden beklenen işi sona erdirmek. 2. Birini artık iş yapamayacak güçsüzlüğe uğratmak. 3. Öldürmek. YÇ: ***İşini bitirmek***: Birini artık iş yapamaz duruma getirmek. 2. Onu öldürmek).

Ani tutup katına getirelim

*Ger dilersen **işini bitürelim** (Bektaş. XV. 75), (TTS, III, 2116).*

İt canlu: Zahmet ve sıkıntıya çok dayanır, yorulmak bilmez (ÖAA: ***İt canlı***: Çok can acıtan sızılara, zahmetlere, yaralara…of demeden dayanabilen).

*Seg-ciger [Fa.]: Hamul ve saht-can ki **it canlu** ta'bir olunur (Aks. XVII-XVIII.115), (TTS, III, 2126).*

İz sürmek: İzine bakarak gittiği yolu bulmak (TS: ***İz sürmek***: İzlemek, arkasından gitmek, takip etmek. 2. Av sırasında hayvan ayak izlerine bakarak gittiği yeri bulmaya çalışmak. ÖAA: ***İz sürmek***: İnsan ya da hayvanın yolda kalan ayak izlerine baka baka ilerleyip gittiği yeri bulmaya çalışmak. YÇ: ***İz sürmek***: İnsan ya da hayvanların ayak izlerine bakarak nereye gittiklerini anlamak ve gittikleri yeri bulmaya çalışmak. 2. İzlemek arkasından gitmek).

*Zikrolunan develerimi ve atlarımı alıp giderken **izlerin sürüp** zikrolunan karyeye götürdüm (Sic. K. XVI. 83,317), (TTS, III, 2142).*

Kalem çekmek: 1. İptal çizgisi çekmek. 2. Yazmaya başlamak (TS: ***Kalem çekmek***: Gereksiz olduğunu belirtmek için üstünü çizmek).

Kalem çek *bu suçumuz defterine*

Atalar kıl hatamızın yerine (Şeh. Ş. XVI. 4), (TTS, IV, 2182).

Kanı kurumak: Bitkin, cansız hale gelmek (TS: ***Kanı kurumak***: 1. Çok usanmak, çok bıkmak. 2. Bitkin, yorgun, cansız duruma düşmek. ÖAA: ***Kanı kurumuş***: Acıma duygusu yok. YÇ: ***Kanı kurumak***: İyice usanmak, bıkmak. BAA: ***Kanı kurumuş***).

Canı şehvettir çü bulmaya anı

Beli iki kat olup ***kurur kanı*** *(İbrahim. XV. 78-2), (TTS, IV, 2231).*

Kanına etmek doğramak: Canına kastetmek (TS: (***Birinin) kanına ekmek doğramak***: 1. Birinin ölümüne yol açarak sevinmek. Birini küçük düşürmek, birine zarar vermek. ÖAA: ***Kanına ekmek doğramak***: Birini acılar içine düşüren davranışta bulunmak. YÇ: ***Kanına ekmek doğramak***: Bir kimsenin büyük bir yıkıma uğramasına neden olup bundan çıkar sağlamak).

Kanıma *gamzelerin göz göre* **etmek doğrar**

Yoktur arada meğer anın ile hakk-ı nemek (Revani. XVI. 78), (TTS, IV, 2232).

Kanlu bıçaklu (kanlı bıçaklı): Birbirinin canına kasteden (TS: ***Kanlı bıçaklı***. ÖAA: ***Kanlı bıçaklı olmak***: Birini öldürecek kadar düşman olmak.YÇ: ***Kanlı bıçaklı olmak***: Aralarındaki anlaşmazlık, birbirini öldürecek kerteye varmak).

Dil müjenle kan yalaştırlar karındaş oldular

Zahira gören sanur ***kanlu bıçaklu*** *yağıdır (Aşki. XVI. 152), (TTS, IV, 2238)*

Kan olmak: Kan dökülmek, cinayet işlemek [TS: ***Kan olmak***: İnsan öldürülmek. ÖAA: ***Kan olmak***: Kan davası bulunmak bir taraf öteki taraftan birini öldürmüş olmak].

... Nam avratlar yaramazdır, daima ikisi bile namahrem ile musahabet ve mülaabe ederler, bir gün mahalleden ihraç olumasın talep ederiz (Sic. A. XVI. 1,269), (TTS, IV, 2239).

Kan tutmak: Yaptığı katilden dolayı şaşkınlığa uğramak [TS: ***Kan tutmak***: 1.Kan gördüğünde bayılmak. 2. Şok geçirmek. ÖAA: ***Kan tutmak***: 1. Adam öldüren kişi, dizinin bağı çözülüp kaçamamak. 2. Kan görünce bayılmak. 3. Ansızın ölmek. YÇ: ***Kan tutmak***: 1. Kanı görünce bayılmak. 2. (Adam öldüren için) Donup kaldığı için kaçamamak, şok geçirmek].

Kangı bülbül ***kanı tutmuş*** *bilmezem kim muttasıl*

Geh esir-i har olur geh müptela-yi naz gül (Fuzuli. XVI. 23) ,(TTS, IV, 2239).

Kan yutturmak: Fazla eza ve cefa etmek (ÖAA: ***Kan yutturmak***: Bir iş meydana gelinceye kadar, o işi yapana çok sıkıntı vermek).

Dehre halk-ı Basra vü ehl-i Cezayir fitnesi

*Çok zamanlar gerçi **kan yutturdu** pehvan eyledi (Fuzuli. XVI. 34), (TTS, IV, 2241).*

Kara bağır: Dertli göğüs, dertli yürek (TS: ***Bağrı kara***).

***Kara bağrı** sarsıldı, düm yüreği oynadı.(Dede. XIV. 69)*

***Kara bağrım** gamınla kan toldu*

Halini bilmezem senin noldu(Mîri. XVI. 121), (TTS, IV, 2253)

Karalar giymek (karalara girmek): Siyahlara bürünmek, matem elbisesi giymek. [TS: ***Karalar bağlamak (veya giymek):*** Yas tutmak. ÖAA: ***Karalar bağlamak (giymek)***: Bir felaket dolayısıyla siyah örtü bağlamak, siyah elbise giymek. YÇ: ***Karalar bağlamak***: Çok üzülmek, büyük acısı olmak].

*Rıdavan Şah'tan ümidin kestiler, bu kez memleket bozulmasın deyü Fağfur soyundan birisi beğ edindiler. Daye **karalara girüp** vardı zaviyesinde mücavir oldu (Ferec. XV. 73), (TTS, IV, 2265).*

Kara yer (yir): Toprak, zemin, yer (TS: ***Kara yer***. YÇ***: Kara yer***: Toprak, mezar).

***Kara yerin** üstünde ağban evin diktirmiş idi (Dede. XIV. 35), (TTS, IV, 2285).*

Keçeyi suya salmak: Ar ve namusu terk etmek (TS: ***Keçeyi suya atmak***: Ar ve namusu hiçe saymak. ÖAA: ***Keçeyi suya attık, çıkan yerini taşlıyor***: İşimiz bozuldu. Düzeltme umudumuz yok. ***BAAD: Keçeyi suya atıp çıkan yerini taşlamak***).

*Siper ber-ab efkend [Fa.]: Ar ve namusu terk etti ki **keçesin suya saldı** ta'bir olunur.(Aks. XVII-XVIII. 114), (TTS, IV, 2395).*

Kendünden geçmek: Kendini kaybetmek, bayılmak (TS: ***Kendinden geçmek***: 1. Bilinç işlemez olmak, kendini kaybetmek, bayılmak. 2. Bir şey karşısında coşkuya kapılmak, duygulanmak. 3. Uykuya dalmak, uyuyakalmak. ÖAA: ***Kendinden geçmek:*** Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak. YÇ: ***Kendinden geçmek***: Bilincini yitirmek, bayılmak. 2. Duygulanmak, çok heyecanlanmak).

*Şem (Fa.): ...ve nevha ve zari ve girye ve bihud olmak ve **kendünden geçmek** manalarınadır (Bürh. XVIII-XIX. 398), (TTS, IV, 2423).*

Kıçın kıçın*:** Geri geri, geriye doğru (TS: ***Kıçın kıçın: 1. Geriye doğru gitmek, geri geri gitmek. 2. Henüz yürümeyen bebek kıçüstü gitmek).

Koyup ser yine pay-i taht-i şaha

***Kıçın kıçın** geri çekine, dura, gitmeye (Rahat. XVI. 219), (TTS, IV, 2469).*

Kılıç üşürmek: Hep birden kılıç vurmak, her taraftan kılıçla hucüm etmek (TS: ***Kılıç üşürmek***: Kılıç çekerek saldırmak).

*Heman ardın alup **kılıç üşürdüler** (Solak. XVII. 9-1), (TTS, IV, 2483).*

Kıran girmek: Öldürücü hastalık salgını musallat olmak (TS: ***Kıran girmek***: 1. Kısa bir zaman için çok sayıda ölmek. 2. Bir şey hiç bulunmaz olmak. ÖAA: ***Kıran girmek***: 1. İnsanlar ya da hayvanlar arasında öldürücü bir hastalık yayılmak. 2. Daha önce çok olan nesne bulunamaz olmak. YÇ: ***Kıran girmek***: İnsanlar ya da hayvanlar arasında çok sayıda ölüme yol açan bir hastalık yayılmak. 2. Bir şey artık bulunmaz olmak).

*Acayip, han askerine bir **kıran girdi** ki yerinden turan ah idip depesi üzre yıkılıp can verdi. (Müslim. XV.), (TTS, IV, 2503)*

Kin biçmek: Kin beslemek, öç almaya hazırlanmak (TS: ***Kin beslemek*** (veya tutmak): Birine karşı öç alma duygusunu sürdürmek. YÇ: ***Kin beslemek***: Ona karşı içinde öç alma duygusu oluşmak. BAAD: ***Kin biçmek***).

*Bu sebepten Anter'e gayette gazap idüp **kin biçerlerdi** (Anter. XIV. 2,750), (TTS, IV, 2573).*

Kolayına gelmek*:** Kendisine uygun duruma gelmek [TS: ***Kolayına gelmek: Bir işin herhangi bir şekilde yapılmasını daha kolay bulmak. ÖAA: ***Kolayına gelmek***: (Böyle yapmayı) Daha kolay bulmak. YÇ: ***Kolayına gelmek:*** O türlü yapmayı daha kolay görmek].

Kemanın çekti bir ahu gözetti

***Kolayına gelicek** anı attı (Şeh. Ş. XVI. 207), (TTS, IV, 2614).*

Kulağına çalınmak: Tesadüfen işitmek, kulağına gelmek (TS: ***Kulağına çalınmak***: Başkasına söylenirken kendisi de duymuş olmak. ÖAA: ***Kulağına çalınmak***: İşitmiş olmak. YÇ: ***Kulağına çalınmak:*** Onu tesadüfen duymuş olmak).

Acep mi şîr-i kûh ü deşti tep tutsa hirasından

***Kulağına çalınmıştır** nehib-i tığ-ı bürranın (Hâleti. XVII. 29), (TTS, IV, 2711).*

Kulak tutmak (Kulak dutmak): 1. Kulak vermek, dikkatle dinlemek. 2. Kulak dikmek, kulağı dik tutmak [TS: ***Kulak tutmak***: Dinlemek; işitmek istemek. ÖAA: ***Kulak vermek***, (kulak tutmak): İyi anlamak üzere dinlemek. YÇ: ***Kulak tutmak***: 1. Dinlemeye çalışmak. 2. İşitmek, dinlemek, dediğini yapmak].

Maksudu nedir anın aydam size

Varsa canın ***tut kulak*** *üşbu söze (Yuz. Şeyd. XIII. 67), (TTS, IV, 2718).*

Nefsini kör eylemek: Nefsini körlemek, nefsin zarurî ihtiyacını te'min etmek (TS: ***Nefsini köreltmek***: Beden isteklerinin herhangi birini üstünkörü gidermek. ÖAA: ***Nefsini körletmek***: Gereğini yaparak iştah duygusunu dindirmek. YÇ: ***Nefsini körletmek:*** İsteklerini en az ölçüde karşılamak).

*Mescitte üç gün üç gece oturdu,açlıktan takatı tak oldu,durdu mahalleye girdi kim kapılardan etmek dilene,****nefsini kör eyle*** *(Ferec. XV. 25), (TTS, IV, 2833).*

Ne gününe durur: Ne zamanı bekler, daha ne bekler, niçin ölmez [ÖAA: ***Ne güne duruyor?*** Şimdi yapmazsa (kullanılmazsa) ne zaman yapacak. YÇ: ***Ne güne duruyor***: "Bir kişinin ya da bir nesnenin kendisini göstermesinin işe yaramasının tam sırasıdır." anlamında].

Ne günüme tururun *ah medet vah medet*

Ki yamanlar iyü oldu, iyüleroldu yaman (Yahya Bey. XVI. 50), (TTS, IV, 2834).

Nutku bağlanmak: Dili tutulmak [ÖAA: ***Nutku kurumak*** (***Nutku bağlanmak***): Korku heyecan gibi nedenlerle söz söyleyemez olmak. TS: ***Nutku tutulmak***: Korkudan, şaşkınlıktan ve öfkeden konuşamaz olmak. YÇ: ***Nutku tutulmak***: Gelişen olağan dışı olaylar karşısında şaşkınlıktan konuşamamak. BAA: ***Nutku kurumak***].

Ben ol ayine-ruhsarı görünce ***bağlanur nutkum*** *(Nabi. XVII-XVIII. 165), (TTS, IV, 2902).*

Sivri akıllu: Dahi (TS: ***Sivri akıllı:*** Acayip düşünceleri olan ve kimsenin aklını beğenmeyen. . ÖAA: ***Sivri akıllı***: Düşünceleri başkalarınınkine benzemeyen ve kimsenin aklını beğenmeyen. YÇ: ***Sivri akıllı***: Başkalarının aklını beğenmeyen, başkalarına ters gelebilecek biçimde düşünceleri olan kimse için alay yoluyla söylenir).

Dahi (Ar.): Cin fikirli, ***sivri akıllu*** *kimsedir (Nuhbe. Ş. XVIII-XIX.185), (TTS, V, 3492).*

Söz eri: İyi söz söyleyen kimse, sühansaz, sühandan (TS: ***Sözünün eri olmak***: Verdiği sözü ne olursa olsun yerine getiren bir kişi olmak. ÖAA: ***Sözünün eri olmak***: Verdiği sözü ne pahasına olursa olsun yerine getiren bir kişi olmak. YÇ: ***Sözünün eri*** (olmak): Herhangi bir konuda vermiş olduğu sözü her ne pahasına olursa olsun yerine getiren (bir insan olmak); lafının eri olmak).

Ne var kadri yoğ ise ***söz erinin***

Bilünür kıymeti söz gevherinin (Yuz. Şems. XVI.43), (TTS, V, 2553).

Taban kaldırmak*:** Süratle gitmek (TS: ***Tabanları kaldırmak: Koşarak kaçmak).

İşte ben gittim, deyü ***kaldırdı tabanı*** *(Müslim. XV. 2, 177), (TTS, V, 3695).*

Tel kırmak*:** Münasebetsiz harekette bulunmak, hata işlemek. (TS: ***Teli kırmak: Bağlı bulunduğu kuruluşla ilişkisini kesmek. ÖAA***: İpi koparmak***: Bağlı bulunduğu kuruluş ya da yakınlığı bulunan kişi ile ilişkisini kesmek. YÇ: ***İpi koparmak***: Bağlı bulunduğu yer ya da kişiyle ilişkisini kesmek.)

Sakın ***tel kırar*** *zahid-i dil-şikenden*

Ne arar bu mecliste ol tahta-zen (Atai .Ha. XVII. 50), (TTS, V, 3790).

Topuk çalmak: İnsan ve hayvan yürürken iç topuklarını birbirine çarpmak (TS: ***Topuk çalmak***: Yürürken ayakların iç kesimlerini birbirine çarpmak. ÖAA: ***Topuk çalmak***: Yürürken ayakların çıkıntılı olan iç kemiklerini birbirine çarpmak).

El-medes (Ar.): Devenin bilekçelerinin iç yüzleri yürürken bir birine çarpılmak cihetiyle ***topuk çalmağa*** *denir (Kam. XVIII-XIX. 2,351), (TTS, V, 3827).*

Tundan tuna atmak*:** Diyar diyar dolaşmak zorunda bırakmak (TS: ***Tundan tuna atmak: Bir kişiyi uzaklara sürüp dolaştırmak).

Mervan-ı Himar gibi Padişahı ***tundan tuna atup*** *akıbet Mısır altında katlede (Müslim. XV. 34,109), (TTS, V, 3854).*

Uz elli (uz ellü): Marifetli, hünerli, eli işe yakışır (ÖAA: ***Eli uz***: Usta, becerikli, hünerli).

Çire-dest [Fa.]: ***Uz ellü*** *kimesne. Ve ol ki her işe sokula ve başara. (Deş. XVI. 39-2), (TTS, V, 4052).*

Yabana atmak: Dikkate almamak, itibar etmemek, hiçe sayma, değer vermemek [TS: ***Yabana atmak***: Önem vermemek, önemsiz görünmek. ÖAA: ***Yabana atmak***: Önem vermemek, önemsiz görmek. YÇ: ***Yabana atmak (bir şeyi***): Onu önemsememek, önemsiz görmek].

Aramızda olan tuz etmek hakkın

Yabana atmadan *muradı nedir (Katibi. XVII. 30), (TTS, VI, 4179).*

Yabana gitmek: Heder olmak (TS: ***Yabana gitmek***: 1. Hiç tanınmayan, bilinmeyen biriyle, bir yabancıyla evlendirilmek. 2. Bulunduğu yerden başka bir yere yaşamak için gitmek. Derleme Sözlüğü: ***Yabana gitmek***: Boşa gitmek).

Düş rah-ı meale iz azıtma

Yolsuzluk edüp ***yabana gitme*** *(Sür. XVIII. 7), (TTS, VI, 4179).*

Yabana söylemek: Esası olmayan şeyler söylemek, hezeyan etmek (TS: ***Yabana söylemek***: Saçma şeyler söylemek, boşa konuşmsak. ÖAA: ***Yabana söylemek:*** Uygun olmayan saçma bir şey söylemek).

Visalin anduğumca ol peri dir

*Delürmüş bu **yabana söyler** olmuş (D. B. XVI. 97), (TTS, VI, 4180).*

Yakası açılmadık söz: İşitilmedik söz [TS: ***Yakası açılmadık***: Hiç duyulmamış, ayıp çok ağır hakaret içeren (söz, övgü, açık saçık nükte). ÖAA: ***Yakası açılmadık*** (Küfür, açık saçık söz): Kimsenin bilmediği işitmediği (Küfür, açık saçık söz). YÇ: ***Yakası açılmadık***: Kimsenin bilip kullanmadığı (küfür, açık saçık söz.)].

Goncaya karşı andelib-i seher

*Der **yakası açılmadık sözler** (Ruhi. XVI. 197), (TTS, VI, 4216).*

Yalımı alçak: 1. İtibarı düşük, mevkii olmayan. 2. Yüzü yerde, yumuşak huylu, mütevazı. 3. Yüksekliği az, yassı yaygın (ÖAA: ***Yalımı alçak***: Alçak gönüllü, yüzü yerde. TS: ***Yalımı alçak***: Yüreksiz).

***Yalımı alçağ** u sözü süz değül*

Döyleyicek kimsene kılmaz kabul (Ga. XIV. 394), (TTS, VI, 4238).

Yeler onmaz: Uğraşıp durduğu halde eline bir şey geçmez, çalışır kazanamaz (BAAD: ***Yeler onmaz, iflah gömleği giymez***).

*Hiç kare heme kare [Fa.]: Ol kimesnedir ki asla sa'yinde faide görmez ki Türkide andan **yeler onmaz** ta'bir olunur (Aks. XVII-XVIII. 130), (TTS, VI, 4496).*

Yele vermek: Heder etmek, heba etmek, mahvetmek (TS: ***Yele vermek***: Savurmak, boşuna harcamak. ÖAA: ***Yele vermek***: Savurup telef etmek, boşuna harcamak).

Sücü içevün sücü deli olavün deli

*Nem var **verevem yele** seni dutavüm bir gün (Velet. XIII-XIV. 22), (TTS, 4497).*

Yel yeperek: Telaş ile, acele ile, çabucak (TS: ***Yel yeperek***. ÖAA: ***Yel yeperek*** (yepelek) Yelken kürek: İvedelik ve telaşla. YÇ: ***Yel yeperek*** (yepelek) Yelken kürek).

Emr ü fermanı ile padişeh-i zişanın

*Diktiler ana da bir desti gidip **yel yeperek** (Vasıf. XIX. 275), (TTS, VI, 4521).*

Yem dökmek: Bir kimseyi, hoşuna gidecek şeylerle aldatıp tuzağa düşürmeğe çalışmak [TS: ***Yem dökmek*** (veya koymak): 1. Avlanılacak hayvanları bir yere çekmek için yiyecek dökmek. 2. Aldatabilmek için inanç verici davranışta bulunmak.

ÖAA: ***Yem dökmek***: Bir kişiyi aldatabilmek ya da kazanmak için, kendisine bir çıkar sağlamak ya da sağlanmış olduğu kanısını vermek].

Sayd-ı anka-yı himmet-i mülukane-i şah-ı Cem-hademe ***yem dökmek*** *olduğu… (Sür. XVIII. 46), (TTS, VI, 4521).*

Yerinde olmak: Kararınca, ne az ne çok, yeteri kadar, miktarınca olmak (YÇ: ***Yerinde olmak*** (birinin): Bulunduğu konumda herhangi bir gelişme, aşama göstermemek).

… Azacık ılımış su ile yoğuralar katı tutmaya hamırın igen sıvık eylemeyeler, tuzlu tuzsuz yoğurmayalar, tuzu ***yirinde ola*** *(Hazain. XV.30-2), (TTS, VI, 4539).*

Yıldızı düşmek: Nekbete uğramak, talihi ters dönmek [ÖAA: ***Yıldızı düşmek***: Talihsiz, gözden düşmüş. YÇ: ***Yıldızı düşük***: Talihsiz (kimse)].

Yıldızı düştü *meh-i bedrin işi odlu temam*

Ruşen idelden yüzün mihri sipihr eyvanını (Figani. XVI. 6), (TTS, IV, 4581).

Yol bulmak: 1. Fırsat bulmak. 2. Benliğine girmek, tesir ve nüfuz etmek (TS: ***Yol bulmak***: Çare bulmak. ÖAA: ***Yol bulmak***: Sonuca varmak için uygulanması gereken davranış biçimini bulmak. YÇ: ***Yol bulmak***: Çözüm yolu bulmak).

Eğer gerçek aşıkmıssadun hergiz uyku sana ***yol bulmayadı*** *(Tuh. Le. XV. 311), (TTS, VI, 4652).*

Yol etmek: 1. Yol bulmak. 2. Yol açmak [TS: ***(Bir yeri) yol etmek***: O yere sık sık gitmek. ÖAA: ***Yol etmek*** (Bir yeri): Bir işin sonunu almak için bir yere sık sık, sürekli olarak gitmek].

Ve liykin kimesne bilmez nedür ol

Edemedi *bu sırra hiç kes* ***yol*** *(Yuz. Şems. XVI. 47), (TTS, VI,* 4655).

Yol kesmek: Yol almak, kat-ı mesafe etmek [TS: ***Yol kesmek***: Geçmesine engel olmak, durdurmak. 2. Issız yerlerde soygunculuk yapmak. 3. Motor v.b. hızını azaltmak, devrini düşürmek. ÖAA: ***Yol kesmek***: Issız yollarda soygunculuk yapmak, yolcuları zor kullanarak durdurup soymak. YÇ: ***Yol kesmek*** (vurmak): Issız yörelerde soygun yapmak].

Bile elimiz dutavuz gözün açavuz (Velet. XIII-XIV.18), (TTS, VI, 4656).

El-cevb (Ar.): ***Yol kesmek*** *ki çok yürümek manasına (Kdeb. XVIII. 248-1), (TTS, VI, 4656).*

Yol vermek: Müsaade etmek (TS: ***Yol vermek***: Geçmesine izin vermek. 2. Hızını arttırmak, işine son vermek. ÖAA: ***Yol vermek***: 1. Geçmesine izin vermek. 2. İşten çıkarmak. YÇ: ***Yol vermek***: 1. Geçmesine müsaade etmek. 2. İşten uzaklaştırmak, görevine son vermek).

İkincisi uyanığın oldur kim, çün kendi işin gözetimedi, bir vakıa ana erdi; gönlün yerinden ırmaya ve iymenmeye ve hayranlığa kendüden yana hiç ***yol vermeye*** *(Kel. n XIV. 40), (TTS, VI, 4663).*

Yüksek uçmak: Yüksekten atıp tutmak, azamet furuşluk yapmak, büyüklük taslamak [TS: ***Yüksekten uçmak:*** 1. Yükseklerde dolaşmak. 2. Palavra atmak, çok abartmak. ÖAA: ***Yüksekten uçmak***: Kolay kolay elde edilmeyecek şeyler istemek. YÇ: ***Yüksekten uçmak*** (yükseklerde dolaşmak): Elde edilmesi güç şeyleri istemek].

Deve dalalı mısın yoksa sermest

İgende ***yüksek uçma*** *kıl sözün pest (Veyse. XVI. 47-1), (TTS, VI, 4757).*

Yüreği ağzına gelmek: Çok korkmak, çok heyecanlanmak (TS: ***Yüreği ağzına gelmek***: Birdenbire çok korkmak, aşırı korku ve sevinçten fazlasıyla heyecanlanmak, endişelenmek. ÖAA: ***Yüreği ağzına gelmek***: Birden bire çok korkmak. YÇ: ***Yüreği ağzına gelmek***: Beklemediği bir anda karşılaştığı tehlikeli bir olay nedeniyle çok korkmak).

Koptu cudundan ***yüreği geldi*** *k'anın* ***ağzına***

Nişe kim kahrın sadasından adunün Husreva (Hüs. Dil. XVI. 20), (TTS, VI, 4767)

Yüreği oynamak: Kalbi çarpmak (TS: ***Yüreği oynamak***: Ansızın heyecanlanmak veya korkmak. ÖAA: ***Yüreği oynamak***: Birden heyecanlanmak. BAA: ***Yürek oynatmak***. YÇ: ***Yüreği oynamak***: Çok korkmak).

Bulup bie la'l-i mey-günu düşüp ayağına küp küp

Hasetten cam-ı yakutun ***yüreği oynasın*** *düp düp (Selim. XVI. 223), (TTS, VI, 4767).*

Yüzü berk: Sıkılması utanması olmayan, katı yüzlü **(**ÖAA: ***Yüzü berk:*** Yumuşak yüzlü olmayan; istenen şeyi kabaca "vermem, yapmam" diyen).

Yüz koyunludan ***yüzü berk*** *yeğdir (Ata. XV. 35), (TTS, VI, 4796).*

Yüz vermek: Yüz göstermek, teveccüh etmek (TS: ***Yüz vermek***: İlgi, yakınlık göstermek, hoşgörülü davranmak, şımartmak, itibar etmek. ÖAA: ***Yüz vermek***: İlgi, yakınlık göstermek, bütün davranışlarını hoş görmek. YÇ: ***Yüz vermek***: 1. Ona ilgi ve yakınlık göstermek. 2. Ona hoş görülü davranmak, onu şımartmak).

Gerçi ey dil yâr için ***yüz verdi*** *yüz mihnet sana*

Zerrece kat-ı mahabbet etmedim rahmet sana (Fuzulu. XVI. 126), (TTS, VI, 4801).

3.1.2. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamı Farklılaşanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde tespit edilen 41 deyim Türkiye Türkçesinde anlamı farklılaşmıştır. Bu deyimler yalancı eş değerli deyimlerdir.

Ad çıkarmak: Ün salmak, şöhret kazanmak (TS***: Adı çıkmak***: Kötü bir ün kazanmak. 2. Hakkı olmayan bir ün kazanmak. ÖAA: ***Adını…e çıkarmak:*** Kendini… gibi göstermek ve öyle tanıtmak. YÇ: ***Adı çıkmak***: Kötü bir adla anılır olmak).

*Çok dürüşe ve düşman ile uğraşa, eğer kurtulubilir ise **ad çıkara** eğer can kurtarımazsa bari anın erliği, hamiyyeti ve uyanıklığı halk dilinde ayıplu olmaya, uruşu öldü deyü söylenenler (Kel. XIV. 23-1), (TTS, I, 17).*

Ağır basmak (Ağır basan, ağır basma): Kâbus (TS: ***Ağır basmak***: Ağırlık olarak fazla gelmek. YÇ: ***Ağır basmak:*** 1. Ağırlığı fazla gelmek. 2. Bir yön bir taraf daha üstün gelmek).

*Yiğirmi birinci bap: **Ağır basma** ve tatar kurdu ve göbek zahmeti sebebinde ve ilacındadır (Mü. Şi. XIV-XV. 59), (TTS, I, 36).*

Ağzı bozuk: Ne çeşit gem vurulsa zaptedilemeyen (at) (ÖAA: ***Ağzı bozuk***: Hep söven sözleri küfürle dolu olan. YÇ: ***Ağzı bozuk***: Küfürlü konuşmayı huy edinen küfürbaz).

*Bed-ligam (Fa.): Ol attır ki ne güne gem takılsa asla biriyle zaptolunmamapla anınçün mahsus ağır gem düzerler. Atçılar beyninde ol ata **ağzı bozuk** tabir olunur (Bürh. XVIII. 6,82), (TTS, I, 60).*

Ağzı çelikli: Çenesi kuvvetli, düzgün söz söyleyebilen (ÖAA: ***Ağzı çelikli***: Çok sıcak yiyecek ve içeceği hiç sıcak değilmiş gibi yiyip içebilen. YÇ: ***Ağzı çelikli***: Çok sıcak yiyecek ve içecekleri rahatlıkla yiyip içebilen kimse).

*Hazır olduklarında sipah kethudayerlerinden bir **ağzı çelikli** ayak üzere durup… (Naima. XVII-XVIII. 6,82), (TTS, I, 60).*

Avucunu açmak*:** Cömert davranmak [TS: ***Avuç (veya el) açmak: Dilenmek, para istemek, yardım istemek. ÖAA: ***Avuç (el) açmak***: 1. Başkasından para ister duruma düşmek. 2. Dilenmek. YÇ: ***Avuç açmak***: Dilenmek, muhtaç duruma düşmek].

*Gözünü **avucunu açmak** gerek*

Bağışlamağu mali saçmak gerek (Süh. XIV. 38), (TTS, I, 286).

Ayağa kalkmak: Ayaklanmak (TS: ***Ayağa kalkmak***: Ayaklar üzerinde durmak, dikilmek. 2. Saygı göstermek için oturma durumundan ayak üzeri duruma geçmek. 4. Harekete geçmek. ÖAA: ***Ayağa kalkmak***: 1. Hasta iyileşip dolaşmaya başlamak. 2. Birisine saygı göstermek için oturma durumundan ayak üzeri duruma geçmek. YÇ: ***Ayağa kalkmak***: 1. Hasta için iyleşmek. 2. Saygı gereği oturma durumundan ayakta durumuna geçmek).

*Halk-ı vilayet **ayağa kalkup** dükkanlar kapandığı sem-i hümayuna vasıl olucak (Naima. XVII-XVIII. 3,80), (TTS, I, 293).*

Ayak basmak: Azmetmek, ıkdam etmek, ısrar etmek, ayak diremek [TS: ***Ayak basmak:*** 1. Bir yere varmak, ulaşmak. 2. Girmek, gelmek, ulaşmak. 3. Mesleğe girmek. ÖAA: ***Ayak basmak:*** Bir yere varmak. YÇ: ***Ayak basmak*** (bir yere): 1. Bir yere inmek varmak. 2. Bir şeye başlamak, girmek].

***Ayak basmış** ki kanım döke dilber*

Bihamdillah yine demdir kademdir (Nizami. XV. 11), (TTS, I, 301).

Ayakta kalmak: İşi ilerletemeyip yarıda bırakmak (ÖAA: ***Ayakta kalmak***: Oturacak yer bulamamak).

Aşin varmağa başa terk-i ser kıl

***Ayakta kalmadan** ahir hazer kıl (Mih. XV. 161), (TTS, I, 307).*

Bağır basmak: Saygı göstermek için elini göğsüne koymak. [TS: ***Bağrına basmak***: 1. Kucaklamak. 2. Biriyle ilgilenerek onu koruyup, kayırmak. ÖAA: ***Bağrına basmak:*** 1. Göğüs üzerine yaslanıp sevmek. 2. Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek. YÇ: ***Bağrına basmak (birini)***: Sevgi gösterip onu, koruyuculuğuna almak].

Başa gelmek: 1. Hitam bulmak, sona ermek. 2. Başa çıkmak, gücü yetmek (ÖAA: ***Başa gelmek***: Kötü bir duruma uğramak. YÇ***: Başa gelmek***: Kötü bir durumla karşılaşmak. TS: ***Başa gelmek***: Kötü bir duruma uğramak).

*Dükendi ömrü meddet **başa geldi***

İçim yandı yüreğim taşa geldi (Çeng. Dai. XV. 247), (TTS, I, 417).

Baş almak: Baş kesmek [TS: ***(Bir şeye) baş almak:*** Fırsat bulmak].

Çü mülkinde kaadirdürdür padişah

*Gehi **baş alur** geh bağışlar günah (Niga. Ter. XVII. 17-1), (TTS, I, 419).*

Baş çekmek: 1. Ayrılmak, vazgeçmek (TS: ***Baş çekmek***: Ön ayak olmak anlamlarında kullanılmıştır. ÖAA: ***Baş çekmek***: 1. Ön ayak olmak. 2. Halayın başında bulunup oyun yönetmek).

Hü'da hem icat var hem in'dam

***Çekme** hüdan **başına** ol hü'ya ram (Ruşeni. XV. 172), (TTS, I, 426).*

Baş etmek (baş eylemek): Reis yapmak, komutan tayin etmek [TS: ***Baş etmek:*** Gücü yetmek (yetmemek) başarı kazanmak (kazanamamak). YÇ: ***Baş etmek***: Onu yenmeye gücü yetmek, o konuda başarı kazanmak].

*Leşkere sen oğlunu **baş eylegil***

*Kafiri kır bağrını **baş eylegil** (Bektaş.XV.39), (TTS, I, 429).*

Baş kaldırmak: Belirgin durum göstermek (ÖAA: ***Baş kaldırmak***: Buyruğa, yönetime karşı gelmek, ayaklanmak. YÇ: ***Baş kaldırmak***: Ayaklanmak, isyan etmek, karşı gelmek).

*Kibr ü nahvet, nihadında **baş kaldırdı** eyitti: Bencileyin cihanda kim var (Ferec. XV. 312), (TTS, I, 443).*

Baştan çıkmak (baştan candan çıkmak): Canını, başını, kaybetmek, canı, başı elinden gitmek (ÖAA: ***Baştan çıkmak***: Ayartmak, doğru yoldan saptırmak, kötü yola sürüklemek. YÇ: ***Baştan çıkmak***: Yasa dışı, ahlak dışı yollara sapmak; kötü insan olmak).

Şahın sırrını kim ki halka çaka

*Kanına gire vü **başından çıka** (Süh. XIV. 239), (TTS, I, 453).*

Baş tutmak: Baş çıkarmak, başlanmak (TS***: Baş tutmak***: Elebaşı olmak).

*…Ol sebeple yerden biten daneler üzerine **baş tutup** evin bağlaya. (Leys. Ar. XV. 458), (TTS, I, 454).*

Baş urmak: Baş eğmek, saygı ile eğilmek (BAA: ***Baş vurmak***: İşin yapılmasını bir kimseden ya da bir kuruluştan istemek, müracaat etmek. 2. Gereksemesini karşılamak üzere yararlanacağı şeyle ilişki kurmak).

Kim ki gönderse Lamii ye cevap

***Baş urup** aşkına tolular içer (Şeref. XVI. 207), (TTS, I, 455).*

Bel bağlamak (bil bağlamak): Ehemmiyet vermek, azmetmek, hazırlanmak (TS: ***Bel bağlamak***: Birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak. ÖAA: ***Bel bağlamak:*** Kendisine yardımı olacağına inanıp bir kimseye ya da bir şeye güvenmek. YÇ: ***Bel bağlamak***: Ona güvenmek, inanmak).

*Sen işbu işe **bağlabu** gece **bel***

Getir balta vü hacet olmaya bel (Süh. XIV. 121), (TTS, I, 486).

***Belini bağlamak*:** 1. Hazırlanmak 2. Tarikate kabul edildiğinin belgesi olarak şeyh bir kimsenin beline kemer kuşatmak **(**TS: ***Bel bağlamak*:** Birinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek).

Boş komak:* S**erbest bırakmak (TS: ***Boş koymak: Yoksun bırakmak).

Buyurdu getirin şu tutgunları
Ki tutula uğrayıcağaz çeri
Buların gibi gey eren görmedim
Yara yara kılıç uran görmedim
Namusunu bağlı getirin k'anı
Nite ***boş komağa*** *yarar aslanı (Süh. XIV. 181), (TTS, I, 641).*

Derisine sığmamak (derisine sığmaz olmak): Heyecanın fazlalığından kabına sığamamak (TS: ***Derisine sığmaz***: Çok kibirli. ÖAA: ***Derisine sığmamak***: Çok böbürlenmek. BAAD: ***Derisine sığmamak***).

Germiyyetimde ***derime sığmazdım*** *(Hüs. Dil. XVI. 80), (TTS, II, 1108).*

Diş bilemek*:** Tama beslemek, iştahalanmak, iştah göstermek [TS: ***(Birine) diş bilemek: Kötülük yapmak için fırsat beklemek, hıncını gösterir bir durum almak. ÖAA: ***Diş bilemek***: Hıncını gösterir durum almak, kötülük yapmak için fırsat beklemek. YÇ: ***Diş bilemek***: Kızdığı birine kötülük yapmak için fırsat kollamak].

Diş biledim *sana sözü kogıl*
Nice bekleyübile aç kurt ağıl (Süh. XIV. 212), (TTS, II, 1182).

Diş göstermek*:** Sırıtmak (TS: ***Diş göstermek: Güçlü olduğunu, saldırıya geçebileceğini durumuyla belli etmek, tehtit etmek. ÖAA: ***Diş göstermek*:** Güçlü olduğunu, kötülük yapmaya hazırlandığını durumuyla göstermek).

Bugün başıma geldi bir müşkil iş
Benim halime gülme, ***gösterme diş*** *(Süh. XIV. 260), (TTS, II, 1184).*

Döşeğe düşmek: Esir-i Firaş olmak, yatalak olmak (TS: ***Döşeğe düşmek***: Yatağa düşmek).

Eğer bir gün olursam senden ayru
Döşeklere düşem *yıllarla sayru (Şeh. Ş. XVI. 994), (TTS, II, 1242).*

Düzen kurmak*:** Ev bark yapmak (TS: ***Düzen kurmak: 1. İşler duruma getirmek. 2. Düzenlemek).

*Dahil-i raiyyet ve ya hariç bir karyerde yeniden **düzen kurup** eğer sahib-i arzın izni olmadın bir dürlü bina eylese sahib-i arz muhtardır. (Os. Kanun. XVII. 83), (TTS, II, 1365)*

Elden gitmek: Kendini kaybetmek, mahvolmak [TS: (***Bir şey) elden gitmek***: Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak. ÖAA: ***Elden gitmek***: Bir şey yitirilmiş olmak o şeyden yoksun kalmak. YÇ: ***Elden gitmek***: Onu yitirmek, ondan mahrum kalmak].

*Ya ol elim gire ya **gideven elden** ben*

Ya ana yâr olam yahut yüreğimi yaram (Süh. XIV. 85), (TTS, III, 1423).

Ele gelmek: 1. Elde edilmek, husul bulmak. 2. Yakalanmak, derdest olunmak (TS: ***Ele gelmek***: 1. Tutabilmek. 2. Bebek kucağa alınacak kadar büyümüş olmak. ÖAA: ***Ele gelmek***: 1. El ile tutulabilir olmak. 2. Bebek kucağa alınabilecek duruma gelmek. YÇ: ***Ele gelmek:*** 1. Bir şey elle tutulabilir duruma gelmek. 2. Bebek kucağa alınacak kadar büyümek).

*Rey ve tedbir ile ele gelesi işi hergiz kılıçla **ele getirmek** yaramaz (Kel. XIV. 54), (TTS, III, 1425).*

Eli boş: Yoksul (ÖAA: ***Eli boş olmak***: O sırada işi bulunmamak. YÇ: ***Eli boş olmak***: O sırada yaptığı bir işi olmayan. BAAD: ***Eli boş, yüzüm kalbi boş***).

*Eğer **eli boş** ve malsız kişi diler ise kim bir iş işlemek üzerine dura, yoksulluk gerü anı aşağa oturtur (Kel. XIV. 87), (TTS, III, 1433).*

Göğüs germek (göğüz germek, göğüs gerişmek): Öğünmek, böbürlenmek, tefahür (TS: ***Göğüs germek***: Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak. ÖAA: ***Göğüs germek***: Bir güçlüğe karşı koymaya hazır olmak, karşı koyup dayanmak).

Germe göğüs, cihana aldanma

Hüsne, male ya ömre var mı sebat (Muham. XV. 264), (TTS, III, 1729).

Göze göz: 1. Göz göze, yüz yüze. 2. Açıktan açığa, göz göre göre (ÖAA: ***Göze göz, dişe diş***: Bir kötülüğü yapana, aynı kötülüğü yaparak öç alma yöntemi. YÇ: ***Göze göz, dişe diş***: Kötülüğe kötülükle karşılık verme yöntemi).

Bir ol kaldı idi ki Hak Hazretin

***Göze göz** göre sınayan devletin (Süh. XIV. 9), (TTS, III, 1814).*

Göz dutmak: 1. Gözetlemek. 2. Umutla beklemek, beklemek. **(**TS**: *Gözü tutmak*:** Güvenmek, beğenmek).

*Ey mü'minler siz muntazır olup **göz tutun** Allahü Taala va'desine. (Leys. Ar. XV. 209), (TTS, III, 1813).*

İş düşmek: Hadise zuhur etmek, vak'a tahaddüs etmek (TS: ***İş düşmek***: Birinin iş yapması gerekmek. ÖAA: ***İş düşmek***: Yapması gereken bir iş belirlemek).

Süheyl oğlan adem eğer ansızın
Çevirir ise tali andan yüzün
*Bir **iş düşse** yalınız ol neylesin*
Kimin ile tanışıben soylasın (Süh. XIV. 162), (TTS, III, 2112).

İş ucu tutmak (iş ucuna yapışmak): Bir iş yapmaya başlamak. [TS: (***Bir işin veya bir şeyin) ucundan tutmak***: 1. Bir şeyle meşgul olmak, katkı sağlamak, yardımcı olmak. 2. Bir işi yeterince ilgilenmeden, önemsemeden yapmak].

Kapu yapmak: Kapı kapamak (TS: ***Kapı yapmak***: Bir şey istemek veya söylemek için önceden başka sözlerle hazırlamak. 2. Ev gezmesi yapmak. 3. Kapı almak. ÖAA: 1. ***Kapı yapmak***: Daha sonra istenecek şey için önceden hazırlayıcı sözler söylemek. 2. Tavla oyununda bir hanede iki pul toplamak. 3. Şu kadar eve uğramış olmak).

*Sarayın **yaptı kapusun** bağladı*
Yusuf anı görüceğez ağladı (Yuz. Şeyd. XIII. 33), (TTS, IV, 2251).

Oy vermek: 1. Cevap vermek, ses vermek, emre itaat etmek. 2. Bahsetmek, dem vurmak [TS: ***Oy vermek*** (veya kullanmak): Herhangi bir konuya ait tercihini belirlemek, rey vermek].

Acmayınca kulluğa boy vermedi
*Allaha kulvan deyü **oy vermedi** (Ga. XIV. 448), (TTS, I, 3042).*

Söz almak: Söz dinlemek (TS: ***Söz almak***: Konuşmak için toplantı başkanından izin almak, konuşmaya başlamak. 2. Birinin bir işi yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak. ÖAA: ***Söz almak*:** 1. Brinin bir işi yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak. 2. Erkek tarafı, çocuklarıyla evlendirmek üzere istedikleri kızın ailesinden "peki" vadini almak. 3. Konuşmak için, toplantı başkanından izin almak konuşmaya başlamak. YÇ: ***Söz almak***: 1 Bir kimsenin bir işi yapacağını kesin olarak bildirmesini sağlamak. 2. Bir toplantıda, sınıfta ilgili kimseden konuşmak amacıyla izin almak. 3. Erkek tarafı çocuklarıyla evlendirmeyi istedikleri kızın ailesinden "evet, peki, kabul" biçimindeki vaadi almak).

*Etti sabreylegil **söz almadı***
Cehdedip hot maksut ele girmedi (Ga. XIV. 74), (TTS, V, 3550).

Söz getürmek: Söz söylemek [TS: (***Birine) söz getirmek***: 1. Birinin eleştirilmesine sebep olmak, bir kimseye söz gelmesine yol açmak. ÖAA: ***Söz getirmek***: Bir kimseye söz gelmesine yol açmak. YÇ: ***Söz getirmek*** (birine): Bir kimseye söz gelmesine yol açacak davranışlarda bulunmak].

Bir altın kürsi kodular oturdu

Anarudan beriden ***söz getürdü*** *(Şeh. Ş. XVI. 202), (TTS, V, 3553).*

Suçdan geçmek*:** Suç bağışlama, affetmek (TS: ***Suçunu bağışlamak veya birinin suçundan geçmek): Bir kimseye işlediği suçun cezasını vermemek).

Küfv: bendeş, hulv: tatlı, afv [Ar.]: ***suçdan geçmeğe*** *(Cev. Ke. XVII. 92), (TTS, V, 3568).*

Üstüne düşmek: Etrafına, üstüne toplanmak [TS: ***Üstüne düşmek***: Bir kimse veya bir şeyle çok igilenmek. ÖAA: ***Üstüne düşmek***: (Çocuğu) sevmek ve korumakta çok ileri gitmek. 2. (Bir şeyi) elde etmek için çok uğraşmak. YÇ: ***Üstüne düşmek***: 1. Bir çocuğu ya da kimseyi sevme ve korumada aşırı davranmak. 2. Bir şeyi elde etme için çok çaba harcamak].

Ah edüben çünkim ol tahtten düşer

Karavaşlar kamu ***üstüne üşer*** *(Yuz. Şeyd. XIII. 25), (TTS, VI, 4097).*

Yan basmak: Yanında yer almak, tarafını iltizam etmek (TS: ***Yan basmak***: 1. Bir işte aldanmak. 2. Dürüst davranmamak, kaypaklık etmek. ÖAA: ***Yan basmak***: 1. Aldanmak. 2. Dürüst davranmamak. YÇ: ***Yan basmak***: 1. Aldanmak. 2. Kaypak davranmak, oyunbozanlık etmek).

Yan bassa *ger ol Yusuf-ı gül-çehreye ağyar*

Manend-i terazu kefini pür-direm eyle (Atai. Ha. XVII. 71), (TTS, VI, 4271).

Yürek burmak: Bağırsakta ishal sancısı peyda olmak (TS: ***Yürek burmak***: İçine sızı vermek)

Ez-zihar [Ar.]: ***Yürek*** *burmak ki istıtlak-ı batndır. (Kdeb.XVIII.475-2), (TTS, VI,* 4769)

3.2. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesi Söz Varlığındaki Eş / Yakın/ Zıt Anlamda Karşılığı Olanlar

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde tespit edilen Türkiye Türkçesinde kullanılmayan 763 deyimin eş / yakın anlamlarının ya da zıt anlamlarının Türkiye Türkçesinde kullanıldığı görülmüştür.

3.2.1. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Eş / Yakın Anlamda Karşılığı Olan Deyimler

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde tespit edilen Türkiye Türkçesinde kullanılmayan 748 deyimin anlamlarının ya da benzer anlamlarının Türkiye Türkçesinde kullanıldığı görülmüştür.

Acebe kalmak*:** Hayrette kalmak, şaşakalmak. ↔ TS: ***Hayrete (veya hayretlere) düşmek: Şaşakalmak, şaşırmak**.** YÇ: ***Hayrete düşmek***: Şaşmak, şaşırıp kalmak.

Acı dil: Dedikodu, acı söz. ↔ TS: ***Acı söz***: Kişinin onuruna dokunan gönlünü inciten söz.

Acı dil vermek: Acı söz söylemek. ↔ TS: ***Acı söylemek***: Olumsuz bir davranışa karşı gerçeği olduğu gibi söylemek. YÇ: ***Acı söylemek***: Yanlış yolda olan bir kimseyi çekinmeden uyarmak, sert dille eleştirmek.

Acığını almak: İntikamını almak ↔ TS: ***Acısını çıkarmak***: 1. Acılığını yok etmek. 2. Uğradığı maddi ve manevi zararı karşılayacak bir iş yapmak. 3. Öc almak, intikam almak. YÇ: ***Acısını çıkarmak***: 1. Uğradığı maddi ve manevi kayıpları gidermek. 2. Zamanında gereği gibi yapılmayan bir şeyi fırsatı düşünce fazlasıyla yapmak, telafi etmek, gidermek. 3. Yapılan kötülüğe kötülükle karşılık verip öç almak, intikam almak.

Acığ olmak: Muzdarib olmak, canı acımak. ↔ TS: ***Canı acımak***: Çarpma, vurma v.b gibi sonucu acı duymak. 2. Üzülmek, rahatsız olmak. YÇ: ***Canı acımak***: Vücudun herhangi bir yerinde acı duymak.

Acık etmek: Izdırap vermek, elem ve keder içinde bırakmak. ↔ YÇ: ***Izdırap vermek (bir şey birine)***: 1. O şey o kimsenin acı çekmesine yol açmak. 2. O şey o kimseyi üzmek.

Acıya koymak: Izdıraba sokmak, zahmet vermek. ↔ YÇ: ***Izdırap vermek (bir şey birine)***: 1. O şey o kimsenin acı çekmesine yol açmak. 2. O şey o kimseyi üzmek.

Açmaz komak*:** Olduğu gibi terk etmek, yüzüstü bırakmak. ↔ TS: ***Yüzüstü bırakmak: 1. Birini yapayalnız, kimsesiz, kötü bir durumda bırakmak. 2. Bir işi zamanında yapmayıp savsaklamak, ihmal etmek. ÖAA: ***Yüzüstü bırakmak***: Bir işi ilerletemeyip olduğu gibi bırakmak. YÇ: ***Yüzüstü bırakmak:*** 1. Onu yapayalnız, kötü bir durumda bırakmak. 2. Bir işi savsaklamak, ihmal etmek.

Açuk gönüllü*:** Saf kalbli, temiz yürekli. ↔ TS: ***Açık yürekli: Düşündüğünü olduğu gibi söyleyen**,** içi temiz, gizli yönü olmayan kimse, samimi, açık kalpli. ÖAA: ***Açık yürekli (kalpli)***: Düşündüğünü olduğu gibi söyleyen, gizli yönü olmayan içi temiz (kişi). YÇ: ***Açık yürekli***: İçi dışı bir, dürüst kimse.

Adam (Adem) tonuna girmek*:** İnsan kıyafetine girmek, insan kılığı almak. ↔ TS: ***Adama dönmek (benzemek): 1. Giyim kuşamıyla, davranışlarıyla insana yakışır bir biçim almak. 2. Beğenilir duruma gelmek. ÖAA: ***Adama dönmek*:** Kötü iken iyi beğenilir bir duruma gelmek. YÇ: ***Adama dönmek***: Giyimi ve tavrıyla herkesçe beğenilir duruma gelmek, derlenip toplanmak.

Ad bağlamak: Ad olarak almak. ↔ TS: ***Ad almak***: Kendisine ad verilmek, ün kazanmak. ÖAA: ***Ad almak***: Ün kazanmak, iyi olarak tanınmak. YÇ: ***Ad almak*:** Kendisine ad verilmek.

Ağı karası: İyisi kötüsü, her çeşidi. ↔ TS: ***İyi kötü:*** Ne çok uygun ne de çok aykırı, şöyle böyle. ÖAA: ***İyi kötü***: 1. Pek fena sayılmayacak bir durum içinde, oldukça iyi. 2. İyi de olsa kötü de olsa.

Ağır baş: Ağır başlı. ↔ ÖAA: ***Ağır başlı***: İşlerini düşüne taşına yapan, kendini hafifliklere kaptırmayan. YÇ: ***Ağır başlı***: Ciddi, tutarlı (kimse).

Ağız bir etmek*:** Söz birliği yapmak ↔ ÖAA: ***Ağız söz birliği etmek: Aynı şeyi söylemeyi ya da yapmayı aralarında kararlaştırmak. YÇ: ***Ağız birliği etmek*:** Bir konuda aynı şeyler söylemeyi ya da yapmayı kararlaştırmak.

Ağız biriktirmek: Söz birliği yapmak, bir rey üzerinde toplanmak, ittifak etmek. ↔ ÖAA: ***Ağız söz birliği etmek***: Aynı şeyi söylemeyi ya da yapmayı aralarında kararlaştırmak. YÇ: ***Ağız birliği etmek*:** Bir konuda aynı şeyler söylemeyi ya da yapmayı kararlaştırmak.

Ağızlara düşmek: Dile düşmek, herkes tarafından duyulup bilinmek ↔ TS: ***Ağızlara sakız olmak***: Herkesin diline düşmek. ÖAA: ***Ağızlara sakız olmak:*** Herkes olağanüstü bir durumundan dolayı onu konuşmak.

Ağız üşürmek: Ağız birliği etmek ↔ ÖAA: ***Ağız söz birliği etmek***: Aynı şeyi söylemeyi ya da yapmayı aralarında kararlaştırmak. YÇ: ***Ağız birliği etmek:*** Bir konuda aynı aynı şeyler söylemeyi ya da yapmayı kararlaştırmak.

Ağlamış yüzlü*:** Ekşi suratlı ↔ TS: ***Ekşi surat: Küskünlük veya hoşnutsuzluk anlatan yüz, ekşi yüz. ÖAA: ***Ekşi yüz (surat)***: Bir insanın istenmediğini, bir işten hoşlanmadığını anlatan yüz.

Ağruk çekmek*:** Ağır basmak, ağır halde bulunmak. ↔ TS: ***Ağır basmak: Ağırlık olarak fazla gelmek. ÖAA: ***Ağır basmak***: Başkalarınınkinden daha üstün güç kullanarak istediğini yaptırmak. YÇ: ***Ağır basmak:*** 1. Ağırlığı fazla gelmek. 2. Bir yön bir taraf daha üstün gelmek.

Ağzı(nın) tadını vermek*:** Ağzının payını vermek, haddini bildirmek ↔ TS: ***Ağzının payını vermek (ölçüsünü) vermek: Verilen karşılıkla bir kimseyi söylediğine, yaptığına pişman etmek. ÖAA: ***Ağzının payını vermek***: Paylamak, sert sözlerle haddini bildirmek. YÇ: ***Ağzının payını vermek:*** Bir kimseyi bir söz ve davranışlarından ötürü paylamak.

Ahd bağlamak: Söz vermek, ahd etmek ↔ TS: ***Söz vermek***: Bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek. ÖAA: ***Söz vermek***: Yapacağını kesin olarak söylemek. 2. Oğullarıyla evlendirmek üzere bir kızı isteyen aileye, kızın ailesi "peki" demek. 3. Bir toplantıya başkanlık eden kişi konuşmak isteyen kimseye konuşma izni vermek. YÇ: ***Söz vermek***: Herhangi bir şeyi yapacağını kesin olarak söylemek.

Akla sinmek*:** Akla yatmak ↔. TS: ***Aklı yatmak: Anlamaya başlamak, olacağına inanmak, tatmin olmak. ÖAA: ***Aklı yatmak***: Uygun olduğu sonuca varmak.YÇ: ***Aklı yatmak***: O şeyin olabileceğine, onu yapabileceğine inanmak.

Aklı bulanmak*:** Aklı karışmak, zihni darmadağınık olmak ↔ ÖAA: ***Zihni (aklı karışmak): Düşündüğü şeyler alt üst olmak, ne yapacağını şaşırmak. YÇ: ***Aklı karışmak:*** Ne yapacağını bilememek, sağlıklı düşünememek. TS: ***Aklı karışmak:*** Ne yapacağını bilememek, şaşırmak, bocalamak.

Aklı ırılmak: Aklı gitme, bayılmak. ↔ ÖAA: ***Aklı gitmek***: Çok beğenmek, bayılmak. YÇ: ***Aklı gitmek:*** 1. Çok korkmak. 2. Çok beğenmek. TS: ***Aklı gitmek***: 1. Şaşırmak, korkmak. 2. Çok beğenmek, bayılmak.

Alçak olmak*:** Mütevazi olmak, alçak gönüllü olmak ↔ TS: ***Alçak gönüllü: Kendi değerini olduğundan aşağı gören, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen, mütevazı. ÖAA: ***Alçakgönüllülük***: Kendini olduğundan daha aşağı düzeyde sayma durumu.

Alkış etmek*:** Alkışlamak, övmek; tazin etmek dua etmek. ↔ TS: ***Alkış tutmak: 1. Topluca el çırparakyüksek sesle "yaşa, varol" v.b. sözler söyleyerek birini alkışlamak. 2. Taraftar olmak, belli bir örüşten yana olmak. YÇ: ***Alkış tutmak***: 1. El çırparak alkışlamak. 2 Bir kimseyi hem alkışlamak hem de "yaşa, var ol" gibi sözlerle ululamak; övmek.

Alkış kazanmak*:** Takdir kazanmak. ↔ TS: ***Alkış almak: Çok beğenilmek. YÇ: ***Alkış almak***: Alkışlanmak, beğenilmek.

Alkış vermek: Alkışlanmak, övmek, dua etmek. ↔ TS: ***Alkış tutmak***: 1. Topluca el çırparak yüksek sesle "yaşa, varol" v.b. sözler söyleyerek birini alkışlamak. 2. Taraftar olmak, belli bir örüşten yana olmak. YÇ: ***Alkış tutmak***: 1. El çırparak alkışlamak. 2 Bir kimseyi hem alkışlamak hem de "yaşa, var ol" gibi sözlerle ululamak; övmek.

Almak vermek: Mücadele, mukatele etmek, savaşmak ↔ TS: ***Mücadele vermek***: Savaş vermek, mücadele etmek. YÇ: ***Mücadele vermek***: Bir şeye karşı koymak, çok çaba harcamak.

Alu kalmak*:** Geri kalmak, aşağı kalmak ↔ TS: ***Geri kalmak: Yapmaktan kaçınmamak. 2. Birinden daha az başarılı olmamamak. ÖAA: ***Geri kalmak***: 1. Nitelik ve zamanca daha geride bulunmak. 2. Benzerlerinden daha az gelişmiş olmak. YÇ: ***Geri kalmak***: 1. Nitelik ve zaman yönünden geride bulunmak.

Ameli azmak: İşi ters gitmek ↔ ÖAA: ***İşi bozulmak***: Daha önce kazanç sağladığı işten artık zarar etmeye başlamak. YÇ: ***İşi bozulmak***: Geçimini sağladığı işte zarar etmeye başlamak.

Anlamayu bakmak*:** Sezdirmeyerek bakmak, göz ucuyla tetkik etmek. ↔ ÖAA: ***Göz ucuyla bakmak: Başını çevirmeden gözlerini yana çevirerek bakmak, sezdirmeden bakmak. YÇ: ***Göz ucuyla bakmak***: Başını çevirmeden gözleriyle yandan, sezdirmeden bakmak.

Aradan götürmek*:** Ortadan kaldırmak. ↔ TS: ***Ortadan kaldırmak: Saklamak. 2. Yok etmek. YÇ : ***Ortadan kaldırmak***: 1. Onu saklamak, gizlemek. 2. Onu yok etmek, öldürmek; meydandan kaldırmak.

Aradan götürülmek: Ortadan kaldırılmak ↔ TS: ***Ortadan kaldırmak*:** 1. Saklamak, 2. Yok etmek, 3. Öldürmek. YÇ: ***Ortadan kaldırmak*** (bir şeyi) (birini): 1. Onu saklamak gizlemek. 2. Onu yok etmek öldürmek; meydandan kaldırmak. ÖAA: ***Ortadan kalkmak*** (bir nesne)**:** Görülmez, bulunmaz olmak.

Ardın almak*:** Arkasını çevirmek, kuşatmak, ricat hattını kesmek. ↔ YÇ: ***Arkasını çevirmek: Onunla ilgilenmez olmak, ona önem vermemek.

Ardına uymak: Ardına düşmek, peşinden koşmak. ↔ ÖAA: ***Ardına (arkasına) düşmek***: 1. Bir kişinin gittiği yoldan gitmek. 2. Bir işi sona erdirmek için aralıksız çalışmak. YÇ: ***Ardına düşmek***: Herhangi bir amaçla onun arkasından gitmek, peşini hiç bırakmamak. 2. Bir işi sonuçlandırmak için sürekli uğraşmak.

Ardınca gitmek*:** Bir kimseye uymak. ↔ TS: ***(Bir kişinin, bir işin) ardına (veya arkasına) düşmek: Arkasından gitmek, peşini bırakmamak.

Ardınca olmak*:** Hevesinde, sevdasında olmak. ↔ ÖAA: ***Ardına (arkasına) düşmek: 1. Bir kişinin gittiği yoldan gitmek. 2. Bir işi sona erdirmek için aralıksız çalışmak. YÇ: ***Ardına düşmek***: Herhangi bir amaçla onun arkasından gitmek, peşini hiç bırakmamak. 2. Bir işi sonuçlandırmak için sürekli uğraşmak.

Ardın sürmek: Peşini bırakmamak azminde olmak, izinde bulunmak, arkasını bırakmamak, takip etmek. ↔ TS: ***Peşini bırakmak (veya bırakmamak):*** Bir kimseyi veya bir şeyi izlemekten vazgeçmek (veya vazgeçmemek). ÖAA: ***Peşini bırakmak (bırakmamak):*** Bir kimseyi, bir şeyi izlemekten vazgeçmek (vazgeçmemek). YÇ: ***Peşini bırakmak (bırakmamak) (birinin, bir şeyin)***: Bir kimseyi bir şeyi izlemeye son vermek (son vermemek), o kimseden, o şeyden vazgeçmek (vazgeçmemek).

Arka bir etmek: Birbirine muzaharat etmek. ↔ TS: ***Arka arkaya vermek***: Birbirini korumak için birleşmek, destek olmak, dayanışmak. ÖAA: ***Arka arkaya vermek***: Dayanışmak, birbirine yardımcı ve destek olmak. YÇ: ***Arka arkaya vermek***: Dayanışma içinde olmak, işbirliği yapmak; sırt sırta vermek.

Arka bir olmak: Birbirine zahir olmak. TS: ***Arka arkaya vermek***: Birbirini korumak için birleşmek, destek olmak, dayanışmak. ÖAA: ***Arka arkaya vermek:*** Dayanışmak, birbirine yardımcı ve destek olmak. YÇ: ***Arka arkaya vermek***: Dayanışma içinde olmak, işbirliği yapmak; sırt sırta vermek.

Arka dönmek: Yüz çevirmek, dönüp kaçmak ↔ TS: ***Yüz çevirmek***: Gösterdiği ilgiyi kesmek. ÖAA: ***Yüz çevirmek***: Ona karşı gösterdiği yakın ilgiyi kesmek. YÇ: ***Yüz çevirmek***: Ona karşı gösterdiği yakın ilgi ve desteği kesmek.

Arkuru çıkmak: Yolunu kesmek, karşısına çıkmak. ↔ TS: ***Yolunu kesmek***: Engel olmak, engellemek. ÖAA: ***Yolunu kesmek***: Yürüyen kimsenin önüne geçip yürümesini durdurmak.

Arkuru gelmek*:** Karşı koymak, karşısına çıkmak, önüne gerilmek. ↔ TS: ***Karşı koymak: Boyun eğmemek. ÖAA: ***Karşı koymak***: Sert bir davranışla ya da güç kullanarak engel olmaya çalışmak. YÇ: ***Karşı koymak***: Ona karşılık vermek, direnmek, önlemeye çalışmak.

Arkuru tutmak*:** Göğüs germek, maruz olmak. ↔ ÖAA: ***Göğüs germek: Bir güçlüğe karşı koymaya hazır olmak, karşı koyup dayanmak. YÇ: ***Göğüs germek***: Her türlü güçlüğe dayanmak, bilinçlice karşı koymak, direnmek.

Arkuru varmak*:** Karşı koymak ↔ ÖAA: ***Karşı koymak: Sert davranışla ya da güç kullanarak engel olmaya çalışmak. YÇ: ***Karşı koymak***: Ona karşılık vermek, direnmek, önlemeye çalışmak.

Aşağı kalmak*:** Geri kalmak ↔ TS: ***Geri kalmak: Arkada kalmak, gecikmek. 2. Çağdaşlarının ve yaşıtlarının düzeyine gelememek, düzeyinde olamamak. YÇ: ***Geri kalmak***: 1. Nitelik ve zaman yönünden geride bulunmak. 2. Benzerliklerinden daha az gelişmiş olmak.

Aşağa kılmak*:** İndirmek, aşağı etmek. TS: ***Aşağı almak: Devirmek, yıkmak.

Aşağa komak: 1. Alçak görmek, değer vermemek. 2. Alçatmak, hafifletmek. ↔ TS: ***Aşağı görmek:*** Küçük görmek, beğenmemek, hor görmek. YÇ: ***Aşağı görmek***: Onu beğenmemek, küçümsemek.

Aşak dilli*:** Alçak gönüllü. ↔ TS: ***Alçak gönüllü: Kendi değerini olduğundan aşağı gören, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen, mütevazı. ÖAA: ***Alçak gönüllülük***: Kendini olduğundan daha aşağı düzeyde sayma.

Aşak gönüllü*:** Aciz, gönlü kırık. ↔ TS: ***Alçak gönüllü: Kendi değerini olduğundan aşağı gören, başkalarını küçük görmeyen, büyüklenmeyen, mütevazı. ÖAA: ***Alçak gönüllülük***: Kendini olduğundan daha aşağı düzeyde sayma.

Aşak varmak: Gönül alçaklığı göstermek. ↔ ÖAA: ***Alçak gönüllülük*** (Gönül alçaklığı): Kendini olduğundan daha aşağı düzeyde sayma durumu.

Avurda çekmek: Söze tutmak, lakırdıya boğmak. ↔ TS: ***Lafa tutmak***: Yersiz, zamansız ve sürekli konuşarak meşgul etmek, oyalamak. ÖAA: ***Lafa tutmak*** (birini): Konuşmayı uzatıp bir kimseyi işinden alıkoymak. YÇ: ***Lafa tutmak***: Konuşmayı uzatıp onu işinden alıkoymak.

Avurd etmek*:** Atıp tutmak. ↔ TS: ***Atıp (veya atmak) tutmak: 1. Bir kimse veya bir şey için kötü konuşmak. 2. Abartmalı konuşmak. ÖAA: ***Atıp tutmak***: 1. Yüksek laflar etmek, büyük işler yapacağını söylemek. 2. Ağır sözlerle öfkesini göstermek. YÇ: ***Atıp tutmak***: Biri hakkında ileri geri konuşmak. 2. Büyük işler yaptığını göstermek.

Avurdu yelli: Lafazan, palavracı. ↔ TS: ***Avurt etmek*** (veya avurt zavurt etmek): 1. Beceremeyeceği şeyleri becerebilecekmiş gibi konuşmak. 2. Korkutucu büyük sözler söylemek.

Avurd öttürmek*:** Çene yormak, bağırıp çağırıp. ↔ ÖAA: ***Çene yormak: Boşuna söyleyip durmak. YÇ: ***Çene yormak:*** Boşuna konuşmak. TS: ***Çene yormak***: Boşuna söylenip durmak. ***Çene yormak***: Boşuna söylenip durmak.

Avurt urmak*:** Çene çalmak, sohbet etmek. ↔ TS: ***Çene çalmak: Gevezelik etmek. ÖAA: ***Çene çalmak***: Arkadaşlarıyla şundan bundan konuşup vakit geçirmek. YÇ: ***Çene çalmak***: Oradan buradan konuşmak, gevezelik etmek.

Ayağa salmak: Ayak altında bırakmak, ayak altına atmak. ↔ TS: ***(Birini) ayağının altına almak***: Tekme ile dövmek. ÖAA: ***Ayağının altına almak***: 1. Çiğnercesine dövmek. 2. Yararalanabileceği şeyi hor görüp tepmek. YÇ: ***Ayaklar altına almak***: Önemli, kutsal, değerli şeyleri çiğnemek, hiçe saymak.

Ayağı düz basmak*:** İşi yoluna girmek ↔ TS: ***Ayağı düze basmak: Güçlükleri yenerek ilerisinden korkmayacak bir duruma girmek. ÖAA: ***Ayağı düze basmak***: Güçlüklerden kurtularak işi kolay yürür duruma gelmek.

Ayağına balta urmak: İşine engel olmak. ↔ TS: ***Ayağına bağ olmak***: Birinin bulunduğu yerden ayrılmasına veya yaptığı işi sürdürmesine engel olmak. YÇ: ***Ayağına bağ olmak***: İşine engel olmak.

Ayağına baş urmak: Ayağına kapanmak. ↔ TS: ***Ayağına (veya ayaklarına) kapanmak***: Alçalırcasına yalvarmak. 2. Bağışlanmak için yalvarmak. ÖAA: ***Ayağına kapanmak***: Alçalırcasına yalvarmak.

Ayağına düşmek: Ayağına kapanmak. Yalvarmak. ↔ ÖAA: ***Ayağına kapanmak***: Alçalırcasına yalvarmak. TS: ***Ayağına (veya kapanmak)***: Alçalırcasına yalvarmak. 2. Bağışlanmak için yalvarmak.

Ayağı sıvık: Bir yerde durmayıp daima dolaşan. ↔ ÖAA: ***Ayağı cıvık***: Durmadan gezip dolaşan.

Ayağı şaşmak*:** Ayağı kaymak, sürçmek. ↔ YÇ: ***Ayağı kaymak: Kötü yola düşmek.

Ayağı yere basmamak: Sevinçten yerinde duramamak, ayağı yere erişmemek. ↔ ÖAA: ***Ayağı yere değmemek***: Çok sevinmek sevinçten hoplayıp zıplamak. YÇ: ***Ayağı yere değmemek***: Şevinçten yerinde duramamak.

Ayak almak*:** Aleyhte bulunarak kuvvet ve itibardan düşürmek, çelme takıp yere sermek. ↔ YÇ: ***Çelme atmak (takmak), (birine), (bir işe): Çelme ile onu düşürmeye çalışmak. 2. İşin başarı ile sonuçlanmasını engellemek. ÖAA: ***Çelme takmak:*** 1. Bir kimseyi, ayağına çelme geçirerek yıkmaya çalışmak. 2. Bir kimsenin iyi yolda olan işini engelleyecek, bozacak davranışta bulunmak. TS: ***(Birine) çelme atmak***: 1. Çelme ile yıkmaya çalışmak. 2. Bir işi veya kimseyi baltalamak.

Ayakdaş olmak*:** Ayak uydurmak. ↔ YÇ: ***Ayak uydurmak: Yürüyüşte adımları başkalarının adımlarına uydurmak. 2. Bir başkasının davranışlarına uygun

davranmak, bir değişikliğe uyum sağlamak. ÖAA: ***Ayak uydurmak*****:** Kendi gidiş ve davranışlarını başkalarınkine benzetmek. TS: ***Ayak uydurmak***: 1. Yürüyüşte adım atışını başkalarınınkine uydurmak. 2. Ayak açmak. 3. Kendi gidiş ve davranışlarını başkalarınınkine benzetmek.

Ayak dolanmak**:** İftira ederek fena duruma düşürmek. ↔ ÖAA: ***Ayak dolaştırmak***: Yürümekte olan bir işe engel çıkarmak, bir kimseyi kötü duruma düşürecek davranışta bulunmak. YÇ: ***Ayakları dolaşmak***: 1. İşi yapan birinin çevresinde dolaşıp iş yapmasına engel olmak. 2. Yaptığı kötülüklerin karşılığını göstermek. BAA: ***Ayak dolaştırmak***.

Ayaktan çıkmak**:** Harekete takatı kalmamak, kendini kaybetmek. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendini kaybetmek***: 1. Düşüp bayılmak 2. Öfkesinden ne yaptığını bilmemek. YÇ: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak, bilincini yitirmek. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek.

Ayaktan düşmek: 1. Yıkılmak- takatsiz kalmak, kuvvetten düşmek. 2. Acz içinde kalmak, felakete uğramak. ↔ TS: ***Elden ayaktan düşmek*** (veya kesilmek): Yaşlılık sebebiyle veya sağlığı büsbütün bozularak çalışamaz duruma gelmek. ÖAA: ***Elden ayaktan düşmek***: Yaşlılık ya da hastalık nedeniyle iş yapamaz, yürüyemez olmak.

Ayık oyuk: Bomboş, işsiz güçsüz. ↔ TS: ***İşsiz güçsüz***: Yapacak hiçbir işi olmayan veya iş tutamayan.

Aykırı inmak**:** Yol kesmek, önüne çıkmak. ↔ TS: ***Yol kesmek***: Geçmesine engel olmak. 2. Issız yerlerde soygunculuk yapmak. 3. Motor v.b. azaltmak, devrini düşürmek. ÖAA: ***Yol kesmek*****:** Issız yollarda soygunculuk yapmak, yolcuları zor kullanarak durdurup soymak. YÇ: ***Yol kesmek***: Issız yörelerde soygun yapmak.

Aza saymak: Az bulmak, az görmek, küçümsemek. ↔ TS: ***Az bulmak:*** Yeterli görmemek, az saymak, azımsamak. ÖAA: ***Az bulmak***: Azımsamak, az saymak, umduğu kadar olmadığını düşünmek.

Babalı kızlı olmak: Aralarında sıkı münasebet bulunmak, içli dışlı olmak. ↔ TS: ***İçili dışlı olmak***: 1. Karşılıklı olarak candan ve içten davranmak, teklifsiz görüşmek. 2. Kız ve oğullarını karşılıklı olarak evlendirmek. 3. Karşılıklı olarak resmi davranışlardan uzaklaşmak, candan ve içten davranmak. ÖAA: ***İçli dışlı olmak***: 1. Özel yaşamları dahil birbirlerinden saklamayacak kadar teklifsiz arkadaş

olmak. 2. Kız ve oğlanlarını karşılıklı olarak evlendirmek. YÇ: ***İçli dışlı olmak***: Onunla çok samimi ilişkiler içinde bulunmak; senli benli olmak.

Bağrı başlu: Ciğeri kalbi yaralı. ↔ TS: ***Yüreği yaralı***: 1. Felakete uğramış (kimse). 2. Gönlü yaralı, aşık, tutkun (kimse). ÖAA: ***Yüreği yaralı***: Acısı geçmemiş büyük üzüntüsü bulunan.

Bağrı çıkmak: Canı çıkmak. ↔ TS: ***Canı çıkmak***: 1. Çok yorulmak ve çok zorluk çekmek. 2. Ölmek. 3. Çok yıpranmak. ÖAA: ***Canı çıkmak:*** Ölmek 2. Yaptığı zor bir işten dolayı çok yorulmak, bitkin bir hale gelmek. YÇ: ***Canı çıkmak***: 1. Zor bir iş görüp pek bitkin bir duruma düşmek. 2. Çok örselenip yıpranmak. 3. Ölmek.

Bağrı katı: Merhametsiz. ↔ TS: ***Yüreği katı***: Acınacak durumlar karşısında duygusuz kalabilen (kimse). ÖAA: ***Katı (taş) yürekli***, (Yüreği katı), (Taş yürekli): Acıklı şeylerden üzüntü duymayan, acıması olmayan. YÇ: ***Katı yürekli***: Acıklı durumlar karşısında üzüntü duymayan acımasız kimse.

Bağrını baş eylemek: Yüreğini yaralamak ↔ TS: ***Yüreği yaralı***: 1. Felakete uğramış (kimse). 2. Gönlü yaralı, aşık, tutkun (kimse). ÖAA: ***Yüreği yaralı***: Acısı geçmemiş büyük üzüntüsü bulunan. YÇ: ***Yüreği parçalanmak*** (parça parça olmak): Herhangi bir acılı, üzücü durumdan çok üzülmek, bu durumda olan kimseye çok acımak; içi parçalanmak.

Bağrı yağın eritmek*:** Korku ve üzüntü içinde bırakmak ↔ TS: ***Yüreğinin yağı (veya yağları erimek): 1. Çok üzülmek. 2. Çok korkmak.

Baha kesmek: Paha biçmek, kıymet takdir etmek. ↔ TS: ***Paha biçmek***: Değerini tahmin etmek veya belirlemek. ÖAA: ***Paha biçmek***: Bir şeyin değerini tahmin etmek, para ile değerinin ne kadar olabileceğini söylemek. YÇ: ***Paha biçmek***: Değer, fiyat vermek.

Baht körlüğü: Talihsizlik. TS: ***Bahtı kara:*** Mutsuz, talihsiz. ↔ ÖAA: ***Bahtı kara***: İşleri hep ters giden, talihi kötü. YÇ: ***Bahtı kara***: Talihi kötü olan.

Barmağa diş urmak: Parmağını ısırmak, şaşmak. ↔ TS: ***Parmak ısırmak***: Büyük şaşkınlık duymak. ÖAA: ***Parmak ısırmak***: Şaşa kalmak, hayretler içinde kalmak. YÇ: ***Parmak ısırmak***: Meydana gelen durum karşısında şaşakalmak.

Barmak dişlemek: Parmak ısırmak, şaşmak. ↔ ÖAA: ***Parmak ısırmak***: Şaşa kalmak, hayretler içinde kalmak. YÇ: ***Parmak ısırmak***: Meydana gelen durum karşısında şaşakalmak.

Başa geçmiş*:** Başa gelen. ↔ TS: ***Başa gelmek: Kötü bir duruma uğramak. ÖAA: ***Başa gelmek:*** Kötü bir duruma uğramak. YÇ: ***Başa gelmek***: Kötü bir durumla karşılaşmak.

Başa varılmak: Başa çıkılmak. ↔ TS: (Bir şeyle) ***başa çıkmak***: Güçlükler çıkaran biriyle olan işini, kendi istediği yolda sonuçlandırmak. YÇ: ***Başa çıkmak***: Ona gücünü kanıtlamak, istediğini yaptırabilmek. BAA: ***Başa varmak***.

Başa varmak: 1. Başa çıkmak. 2. Olup bitmek, bitmek, neticelenmek. 3. Bitirmek, Neticelendirmek, tamamlamak. ↔ TS: ***(Bir şeyle) başa çıkmak***: Bir şeye gücü yetmek. ÖAA: ***(Bir şeyle) başa çıkmak:*** Gücü yetmek, gücünün daha üstün olduğunu göstermek. YÇ: ***Başa çıkmak*** (biriyle): Ona gücünü kanıtlamak, istediğini yaptırabilmek.

Başa yazılan*:** Kader, mukadder, alın yazısı. ↔ TS: Alın yazısı***: Yazgı. ÖAA: ***Alın yazısı***: Talih, kader, yazgı.

Baş bunluğu: Baş darlığı, sıkıntı. ↔ TS: ***Baş sıkılmak*** (veya sıkışmak): Herhangi bir güçlük karşısında kalmak, bunalmak. ÖAA: ***Başı sıkılmak***: Bir güçlük karşısında kalmak. YÇ: ***Baş sıkışmak*** (sıkılmak): Herhangi bir güçlükle karşılaşmak.

Baş çatmak*:** Baş başa vermek, ülfet etmek ↔ YÇ: ***Baş başa vermek: Görüş alışverişinde bulunmak amcıyla bir araya gelmek, bir iş için güçlerini birleştirmek; kafa kafaya vermek. ÖAA: ***Baş başa (kafa kafaya vermek)***: Birbirlerinin düşüncesinden yararlanmak üzere birkaç kişi toplanıp bir konuyu görüşmek.

Baş düzmek*:** Kendi aklını başkasının aklına uydurmak. TS: ***Aklına uydurmak: Birinin uygun olmayan görüşüne göre iş yapmak, davranmak. ↔ YÇ: ***Aklına uymak***: Bir kimsenin düşüncesi doğrultusunda iş yapmak.

Baş ele gelmek*:** Kendi aklını başkasının aklına uydurmak. ↔ TS: ***Aklına uymak: Birinin uygun olmayan görüşüne göre iş yapmak. YÇ: ***Aklına uymak***: Bir kimsenin düşüncesi doğrultusunda iş yapmak.

Baş götürmek: 1. Başını kaldırmak, başını yukarı kaldırmak. 2. Baş göstermek, meydana gelmek. ↔ TS: ***Baş göstermek***: Belirmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek, vuku bulmak.

Başı canı ele almak*:** Kelleyi koltuğuna almak, ölümü göze aldırmak. ↔ TS: ***Kellesini koltuğuna almak (veya kelleyi koltuğun altına almak): Ölümü gözü almak.

ÖAA: ***Kelleyi koltuğa almak***: Ölümü göze alarak bir işe girişmek. YÇ: ***Kelleyi koltuğa almak***: Ölümü göze almak.

Başı çalkalanmış*:** Başı dönmüş, şaşkın, aklı başında olmayan ↔ TS: ***Başı dönmek: 1. İnsana eşyanın dönmesi, ayağının alatından yerin çekilmesi v.b. duygu gelmek. 2. Sıkıntı yaratan bir durum karşısında bunalmak. 3. Görkemli bir şey karşısında şaşırmak. 4. Para veya makam sebebiyle şaşıp kalmak. ÖAA: ***Başı dönmek***: 1. Çevresi dönüyor kayıyor duygusu içinde dengesini yitirir gibi olmak. 2. Çok hareketli, yorucu durum karşısında düşünme gücü dağılarak olup bitenleri kavrayamayacak duruma düşmek. YÇ: ***Başı dönmek***: 1. Dengesini yitirip düşecek gibi olmak. 2. Kötü bir şey karşısında bunalmak. 3. Görkemli , ilk kez görülen bişey karşısında şaşırıp kalmak. 4. Ulaştığı zenginlik ya da mevki nedeniyle şımarıkça davranışlarda bulunmak.

Başı çevrilmek*:** Başı dönmek. ↔ TS: ***Başı dönmek: 1. İnsana eşyanın dönmesi, ayağınınalatından yerin çekilmesi v.b. duygu gelmek. 2. Sıkıntı yaratan bir durum karşısında bunalmak. 3. Görkemli bir şey karşısında şaşırmak. 4. Para veya makam sebebiyle şaşıp kalmak. ÖAA: ***Başı dönmek***: 1. Çevresi dönüyor kayıyor duygusu içinde dengesini yitirir gibi olmak. 2. Çok hareketli, yorucu durum karşısında düşünme gücü dağılarak olup bitenleri kavrayamayacak duruma düşmek. YÇ: ***Başı dönmek***: 1. Dengesini yitirip düşecek gibi olmak. 2. Kötü bir şey karşısında bunalmak. 3. Görkemli, ilk kez görülen bişey karşısında şaşırıp kalmak. 4. Ulaştığı zenginlik ya da mevki nedeniyle şımarıkça davranışlarda bulunmak.

Başı kayusu olmak*:** Başı dertte olmak, başının derdine düşmek. ↔ TS: ***Başı derde girmek: Sıkıntılı bir duruma düşmek. ÖAA: ***Başı dertte olmak***: Çok sıkıntılı bir durum içinde olmak. YÇ: ***Başı dertte*** (olmak): Sıkıntılı, tehlikeli bir durum içinde (olmak).

Başına and içmek*:** Adına yemin etmek. ↔ TS: ***Ant içmek: Bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya söz vermek, yemin etmek. ÖAA: ***Ant içmek***: Bir şey yapacağına ya da yapmayacağına kutsal bir şeyi tanık göstererek söz vermek. YÇ: ***Ant içmek*:** Bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya kutsal bir şeyi tanık gösterip söz vermek.

Başına dönmek*:** Hizmet için etrafında dolaşmak. ↔ TS: ***(Birinin) etrafında dört dönmek: İsteğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak. YÇ: ***Etrafında dört dönmek***: İstediğini elde etmek ya da korumak için

birinin yanından ayrılmamak. ÖAA: ***Etrafında dört dönmek***: Korumak ya da bir şey koparmak için birinin yanından ayrılmamak.

Başına komak*:** Yalnız bırakmak, kendi başına bırakmak. ↔ TS: ***Kendi haline bırakmak: İlgilenmemek. YÇ: ***Kendi haline (halinde) bırakmak***: 1. Üzerinde çalışmamak. 2. Onunla ilgilenmemek, ona karışmamak.

Başını almak*:** Başını kesmek. ↔ ÖAA: ***Boynunu vurmak: Başını keserek öldürmek.

Başını taşa döğmek*:** Başını taşa çalmak.↔ TS: ***Başını taştan taşa vurmak: Çaresiz kalarak çok pişman olmak. ÖAA: ***Başını taştan taşa vurmak***: Fırsatı bir daha ele geçiremeyeceği ya da çaresiz kaldığı için çok üzülüp dövünmek. YÇ: ***Başını taşa vurmak***: Bir fırsatı kaçırınca ya da başarısızlığa uğrayınca çok üzülmek.

Başı şaşmak*:** Başı dönmek, aklı başından gitmek. ↔ YÇ: ***Aklı başından gitmek: 1. Bayılmak, kendini kaybetmek. 2. Sevinç ya da korkudan ne yapacağını şaşırmak. 3. Sağlıklı düşünebilecek durumda olmamak.

Baş kayusu: Baş derdi baş gailesi, can baş kaygısı. ↔ YÇ: ***Can kaygısı*** (korkusu): 1. Öleceğini sanmaktan doğan korku. 2. Bu korkuyla ölmemek için çabalama.

Baş oynamak: Hayatını tehlikeye koymak, canını feda etmekten çekinmemek. ↔ ÖAA: ***Can kurban*** (Can feda): Çok beğendiğim bu kişi, şey ya da davranış uğruna kendimi feda etsem değer. YÇ: ***Can feda (kurban):*** Uğrunda ölüm bile göze alınabilecek kadar güzel, iyi olan kimse, şey için söylenir.

Baş tartmak: Baş kaldırmak isyan etmek. ↔ ÖAA: ***Baş kaldırmak***: Durup dinlenmeden çalışmak. YÇ: ***Baş kaldırmak***: Ayaklanıp isyan etmek.

Baş terk etmek*:** Can feda etmek. ↔ TS: ***Canını vermek: 1. Kendini feda etmek. 2. Hiçbir şey esirgememek. 3. Bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek. ÖAA: ***Can feda.*** (Can kurban): Çok beğendiğim bu kişi şey ya da davranış uğruna kendimi feda etsem değer. YÇ: ***Can feda*:** Uğrunda ölüm bile göze alınacak kadar güzel, iyi olan kimse, şey için söylenir.

Baş u can oynatmak: Hayatını feda etmeye hazır olmak. ↔ ÖAA: ***Can kurban*** (Can feda): Çok beğendiğim bu kişi, şey ya da davranış uğruna kendimi feda etsem değer. YÇ: ***Can feda (kurban):*** Uğrunda ölüm bile göze alınabilecek kadar güzel, iyi olan kimse, şey için söylenir.

Başuna çezginmek: Etrafında dolaşmak. ↔ TS: ***(Birinin) etrafında dört dönmek***: İsteğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak. ÖAA: ***Etrafında dört dönmek:*** Korumak ya da bir şey koparmak için birinin

yanından ayrılmamak. YÇ: ***Etrafında dört dönmek***: İstediğini elde etmek ya da korumak için birinin yanından ayrılmamak.

Baş utmak: Baş almak kelle kesmek. ÖAA: ***Boynunu vurmak***: Başını keserek öldürmek.

Baş üzre gelmek: Serfuru etmek saygı ile eğilmek. ↔ TS: ***Baş üstünde yeri var***: Büyük bir saygı ile karşılanır ve ağırlanır.

Becid dutmak*:** İkdam etmek, düşmek, ısrar etmek. ↔ TS: ***Üstüne düşmek: Bir kimse veya bir şeyle çok ilgilenmek. ÖAA: ***Üstüne düşmek***: 1. Çocuğu sevme ve korumada çok ileri gitmek. 2. Bir şeyi elde etmek için uğraşmak. YÇ: ***Üstüne düşmek***: 1. Bir çocuğu ya da kimseyi sevme ve korumada aşırı davranmak. 2. Bir şeyi elde etmek için çok çaba harcamak.

Becid dutmamak*:** Aldırış etmemek. ↔ TS: ***Aldırış etmemek: Önem vermemek, aldırmamak, ilgi göstermemek, ilgilenmemek, ilgisiz kalmak, umursamamak. ÖAA: ***Aldırış etmemek***: İlgilendirmek istendiği şeye önem vermemek, ilgisiz kalmak.

Becid olmak*:** Sürekli çalışmak, üzerine düşmek, ısrar etmek ↔ ÖAA: ***Üstüne (üzerine) düşmek: 1. Bir çocuğu ya da kimseyi sevme ya da korumada aşırı davranmak. 2. Bir şeyi elde etmek için çok çaba harcamak.

Benem demek*:** Kibirlenmek kendini beğenmek. ↔ ÖAA: ***Benim diyen: Değme, kendine güvenen. YÇ: ***Benim diyen***: Kendine çok güvenen (insan).

Beniz aldırmak*:** Benzi atmak korkudan sararmak. ↔ TS: ***Benzi atmak (veya uçmak): Ansızın yüzünün rengi sararmak, solmak. ÖAA: ***Benzi atmak***: Korkudan birdenbire benzi sararmak. YÇ: ***Benzi atmak*** (uçmak): Korkudan ya da heyecandan yüzü sararmak, beti benzi atmak.

Benlik eylemek: Kibirlenmek, kendini beğenmek. ↔ TS: ***Benlik davası***: Her şeyi kendi düşüncesine uydurmak ve her şeyde söz sahibi olmak çabası. ÖAA: ***Benlik davası***: Söz sahibi ben olmalıyım, benim dediğim olmalı tutkusu.

Benzi alınmak*:** Benzi bozulmak sararmak. ↔ YÇ: ***Benzi atmak (uçmak): Korkudan ya da heyecandan yüzü sararmak; beti benzi atmak. ÖAA: ***Benzi atmak***: Korkudan heyecandan birdenbire benzi sararmak.

Benzi gülmek: Yüzü gülmek sevinmek. ↔ ÖAA: ***Yüzü gülmek:*** Neşelenmek, sevinmek, sevindirici bir duruma kavuşmak. YÇ: ***Yüzü gülmek***: İstenen, özlenen bir duruma kavuşmaktan ötürü sevinmek, neşelenmek.

Benzi ürpermek*:** Rengi atmak. ↔ ÖAA: ***Rengi atmak: 1. Korku ya da üzüntüden benzi sararmak. 2. Renkli bir şeyin rengi solmak. YÇ: ***Rengi atmak***: Solmak, rengini yitirmek. 2. Korku ya da üzüntüden yüzü solmak.

Bıçak sünüğe ermek*:** Bıçak kemiğe dayanmak. ↔ TS: ***Bıçak kemiğe dayanmak: Çekilen sıkıntı artık katlanılmayacak duruma gelmek. ÖAA: ***Bıçak kemiğe dayanmak***: Çekilen zahmet artık dayanılmayacak kerteye ulaşmak. YÇ: ***Bıçak kemiğe dayanmak***: Sıkıntı zahmet artık dayanılmayacak duruma gelmek.

Bilişlik vermek: Aşinalık göstermek ↔ TS: ***Biliş çıkmak***: Tanımak, önceden tanış olmak.

Bilmeze urmak*:** Bilmez görünmek, bilmezlikten gelmek. TS: ***Bilmezlikten gelmek: Bilmiyor görünmek. ↔ ÖAA: ***Bilmezlikten gelmek***: Bilmez görünmek, davranmak. YÇ: ***Bilmezlikten (bilmemezlikten) gelmek:*** Bilmiyor görünmek, davranmak.

Bilüsü şaşmak*:** Bilgisi dağılmak, bildiği şeyleri zihninde toplayamamak, bildiğini şaşırmak. ↔ TS: ***Aklı dağılmak: Düşünceyi belli bir konu, sorun üzerinde toplayamamak.

Bilü vermek*:** Akıl öğretmek. ↔ TS: ***Akıl öğretmek: Nasıl davranacağını göstermek, yol göstermek, akıl vermek.

Birbirine çalmak*:** Birbirine düşürmek. ↔ TS: ***Birbirine düşmek: Araları açılmak, aralarında anlaşmazlık çıkmak. ÖAA: ***Birbirine düşmek:*** Aralarında anlaşmazlık çıkıp birbiriyle uğraşmaya başlamak. YÇ: ***Birbirine düşmek***: Aralarında anlaşmazlık çıkmak.

Bir hoş olmak*:** Tuhaflaşmak. ↔ ÖAA: ***Bir hoşluğu olmak: Hasta gibi bir hali, bir neşesizliği olmak, üzerinde bir uyuşukluk isteksizlik bulunmak.

Biri birine koymak*:** Birbirine düşürmek. ↔ TS: ***Birbirine düşmek: Araları açılmak, aralarında anlaşmazlık çıkmak. ÖAA: ***Birbirine düşmek***: Aralarında anlaşmazlık çıkıp birbiriyle uğraşmaya başlamak. YÇ: ***Birbirine düşmek***: Aralarında anlaşmazlık çıkmak.

Bir yana etmek*:** Bertaraf etmek, ortadan kaldırmak. ↔ TS: ***Ortadan kaldırmak: 1. Saldırmak. 2. Yok etmek. 3. Öldürmek. YÇ: ***Ortadan kaldırmak***: 1. Onu saklamak gizlemek. 2. Onu yok etmek öldürmek, meydandan kaldırmak

Boğazı ele vermek*:** Yakalanmak, yakayı ele vermek. ↔ TS: ***Yakayı ele vermek. ÖAA: ***Yakayı ele vermek:*** (Bir şeyden, bir yerden kaçan kimse) Yakalanmak. YÇ: ***Yakayı ele vermek***: Kaçamayıp yakalanmak, ele geçmek.

Boğazı tolusuna*:** Boğaz tokluğuna. ↔ TS: ***Boğaz tokluğuna: Ücret verilmeden yalnız karnını doyurmak. ÖAA: ***Boğaz tokluğuna çalışmak***: Ayrıca para almadan , sadece karnını doyurma karşılığı olarak çalışmak. YÇ: ***Boğaz tokluğuna***: Sadece karnını doyurma karşılığında (çalışmak).

Boğaz yâri: Boğazına düşkün. ↔ ÖAA: ***Boğazına düşkün***: Yemeği içmeyi çok seven, güzel yiyecekler arayan kişi. YÇ: ***Boğazına düşkün***: Yemeği ve içmeyi çok seven.

Boya yetmek*:** Yükselmek, boylamak. ↔ TS: ***(Çocuk) boya çekmek: Boyuna büyümek, uzamak.

Boynu burulmuş*:** Boynu bükülmüş, mahzun. ↔ ÖAA: ***Boynu bükük: Kimsesiz, üzgün, acınacak ve yardım bekler durumda. YÇ: ***Boynu bükük:*** 1. Acınacak zavallı kimse için söylenir. 2. Acınacak yardım bekler bir durumda.

Boynunu burmak: Boynunu bükmek, tezallüm etmek ↔ BAA: ***Boynu burulu***. ÖAA: ***Boynu bükük***: Kimsesiz, üzgün, acınacak ve yardım bekler durumda. YÇ: ***Boynu bükük***: 1. Acınacak, zavallı kimse için söylenir. 2. Acınacak yardım bekler bir durumda.

Boyu bükülmek*:** Beli bükülmek. ↔ TS: ***Beli bükülmek: Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak. Bir iş yapamayacak duruma düşmek. ÖAA: ***Beli bükülmek***: 1. Yaşlılık dolayısıyla beli öne doğru eğilmek. 2. Üzüntü yüzünden ruhça bir çöküntüye uğramak. YÇ: ***Beli bükülmek***: Yaşlılık dolayısıyla bir iş yapamaz duruma gelmek.

Boyun almak: Kefalet (boyun olmak.). ↔ TS: ***Boyun olmak***: Kefil olmak.

Boyun dutmak: 1. Azmetmek, üzerine almak. 2. İnkıyadetmek, itaat etmek, rıza göstermek. ↔ TS: ***Boyun eğmek***: İsteyerek ya da istemeyerek uymak, katlanmak. ÖAA: ***Baş eğmek*** (Boyun eğmek): Güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek. YÇ: ***Boyun eğmek***: Güçlü birinin isteğini zorla ya da istemeyerek kabul etmek.

Boyun komah: 1. Teslimiyet göstermek. 2. Selam verene karşı esenlik dilemek. TS: ***Baş eğmek***: İsteyerek ve istemeyerek uymak, katlanmak. . ÖAA: ***Baş eğmek***: Güçlü birinin buyruğuna uymayı kabul etmek. YÇ: ***Boyun eğmek***: Güçlü birinin isteğini zorla ve istemeyerek kabul etmek.

Boyun sunmak: İtaat etmek. ↔ TS: ***Boyun eğmek***: İsteyerek ya da istemeyerek uymak, katlanmak. ÖAA: ***Baş eğmek*** (Boyun eğmek): Güçlünün buyruğuna uymayı

kabul etmek. YÇ: ***Boyun eğmek***: Güçlü birinin isteğini zorla ya da istemeyerek kabul etmek.

Bucakta oturmak*:** Bir köşeye çekilmek, inziva etmek. ↔ YÇ: ***İnzivaya çekilmek: Dünyadan elini eteğini çekmek, hiçbir şeyle ilgilenmemek; bir köşeye çekilmek, dünyadan elini eteğini çekmek.

Buna uğramak*:** Sıkıntıya düşmek, kederlenmek, bunalmak. ↔ TS: ***Sıkıntıya düşmek: Darlık, yokluk içinde olmak. ÖAA: ***Sıkıntıya düşmek***: Geçim darlığı içinde olmak. YÇ: ***Sıkıntıya düşmek***: Parayla ilgili herhangi bir konuda, özellikle geçim konusunda zorluk içinde olmak.

Burnuna yel girmek*:** Kibirlenmek, gururlanmak. ↔ TS: ***Burnunun yeli harman savurmak: 1. Büyüklenmek, kibirlenmek. 2. Çok öfkelenmek. ÖAA**: *Burnunun yeli harman savuruyo***r: 1. Çok böbürleniyor, büyükleniyor. 2. Çok öfkelenmiş.

Burnunu sımak*:** Burnunu kırmak, gururunu kırmak. ↔ TS: ***Burnunu kırmak: Birini güç durumda bırakarak büyüklenmesini veya direnişini yok etmek. ÖAA: ***Burnunu kırmak***: Büyüklenen kimseyi sert eylemlerle hırpalayarak artık büyüklenmez duruma getirmek. YÇ: ***Burnunu kırmak***: Kibirli bir kimseyi güç güç duruma sokup, artık büyüklenemez duruma gelmek.

Burnu yere depilmek*:** Burnu sürtülmek. ↔ TS: ***Burnu sürtülmek (veya burnu sürtmek): Sıkıntı çektikten sonra daha önce beğenmediği bir durumu kabul etmek, gururundan vazgeçmek. ÖAA: ***Burnu sürtülmek***: Taşkın davranışlarının cezasını çekerek ya da güçlükler ve başarısızlıklarla karşılaşarak artık ılımlı bir yol tutmak. YÇ: ***Burnu sürtülmek***: Zorunlu yorucu olaylar yaşamak zorunlukları öğrenmek bunlardan ders çıkarmak.

Burunda kokmak*:** Burunda tütmek. ↔ TS: ***(Biri, bir şey) burnunda (veya gözünde) tütmek: Çok özlemek. ÖAA: ***Burnunda (gözünde) tütmek***: Çok özler, çok arar, çok ister olmak. YÇ: ***Burnunda tütmek***: Onu çok özlemek, istemek, aramak; gözünde tütmek.

Burun sürtmek*:** Birisinin hoşlanmadığı işi inadına yapmak. ↔ TS: ***Burnu sürtülmek (veya burnu sürtmek): Sıkıntı çektikten sonra daha önce beğenmediği bir durumu kabul etmek, gururundan vazgeçmek. ÖAA: ***Burnu sürtülmek:*** Taşkın davranışlarının cezasını çekerek ya da güçlükler ve başarısızlıklarla karşılaşarak artık ılımlı bir yol tutmak. YÇ: ***Burnu sürtülmek***: Zorunlu yorucu olaylar yaşamakzorunlukları öğrenmek bunlardan ders çıkarmak.

Busu açmak*:** Pusu kurmak. ↔ TS: ***Pusu kurmak: Saldıracağı kimseye görünmemek için bir yerde gizlenip beklemek. ÖAA: ***Pusu kurmak***: Saldıracağı kimseye görünmemek için bir yere gizlenip beklemek. YÇ: ***Pusu kurmak***: Yapacağı iş, öldüreceği insan ya da hayvan için tuzak hazırlamak.

Cana kalmamak*:** Canı başı esirgememek. ↔ TS: ***Canını vermek: 1. Kendini feda etmek. 2. Hiçbir şey esirgememek. 3. Bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek. ÖAA: ***Canını vermek***: Bir şey uğrunda en değerli varlığını feda etmeye hatta ölmeye hazır olmak. YÇ: ***Canını vermek***: Değerli bir şey uğruna her türlü fedakarlığı yapmak, hatta ölümü bile göze almak.

Can arıtmak: Kendini yormak, canını sıkıntıya koymak. ↔ TS: ***Canı sıkılmak***: 1. İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak. 2. Keyfi kaçmak, öfkelenmek.

Can eskitmek: Can sıkmak, ruh sıkmak, sıkıntı vermek. ↔ TS: ***Canını sıkmak***: Sözlerle ve davranışlarla kişinin neşesini kaçırmak, huzurunu bozmak. YÇ: ***Canını sıkmak***: Neşesini kaçırmak, keyfini bozmak, üzmek.

Can gözün uyarmak*:** İntibah hasıl etmek, gözünü dört açmak. ↔ TS: ***Gözünü dört açmak: Aldanmamak için çok uyanık bakmak. ÖAA: ***Gözünü dört açmak:*** Çok dikkatli olmak, aldanmamak için çok uyanık olmak. YÇ: ***Gözünü dört açmak***: Çok dikkatli olmak, aldatılmamak için uyanık bulunmak.

Can hırsuzu*:** Can düşmanı. ↔ YÇ: ***Can düşmanı: Aşırı düşmanlık gösteren kimse, şey.

Canına boyanmak*:** İçine işlemek, çok tesir etmek. ↔ TS: ***İçine işlemek: Duygulanmak, etkilenmek, dokunmak. . ÖAA: ***İçine işlemek:*** Söz, davranış, bir kimseye çok dokunmak, bir durumun acısını derinden duymak. YÇ: ***İçine işlemek***: Bir söz, davranış, durum bir kimseye çok dokunmak, derinden etkilenmek.

Canına geçmek*:** Canına yetmek, canına tak etmek. ↔ ÖAA: ***Canına tak etmek: Bir sıkıntı dayanılmaz hale gelmek. YÇ: ***Canına tak demek (etmek):*** Bir sıkıntı, olumsuz durum, artık katlanılmaz duruma gelmek.

Canına od düşmek: İçi yanmak. ↔ TS: ***İçi yanmak***: 1. Çok susamak. 2. Büyük acı, sıkıntı v.b. sebeplerle çok üzülmek. ÖAA: ***İçi yanmak***: 1. Çok büyük acı ve üzüntü duymak. 2. Çok susamak. YÇ: ***İçi yanmak***: 1. Çok üzülmek. 2. Susamak.

Canını ağzına almak*:** Hayatını tehlikeye koyarak bir teşebbüse girişmek, canını dişine almak. ↔ TS: ***Canını dişine almak (veya takmak): 1. Her türlü tehlikeyi göze

alarak işe girişmek. 2. Bütün gücünü harcayarak yapmak. YÇ: ***Canını dişine takmak (almak):*** Bir işe her türlü tehlikeyi göze alarak, bütün gücüyle girişmek.

Can ısmarlamak*:** Can vermek, teslim-i ruh etmek, ölmek. ↔ TS: ***Can vermek: 1. Ölmek 2. Ruha göç etmek. 3. Canlanmasına yol açmak. ÖAA: ***Can vermek*** 1. Ölmek. 2. Bir şeyi, hayatını feda edecek kadar çok istemek. 3. Güçlendirmek ya da yaşar duruma getirmek. YÇ: ***Can vermek***: 1. Ölmek. 2. Kutsal sayılan şeyler için hayatını feda etmek. 3. Diriltmek, canlandırmak.

Canı yerine oturmak*:** İçi rahat etmek. ↔ TS: ***Canı yerine gelmek: Yorgunluğu geçmek. 2. Sağlığını gücünü kazanmak. ÖAA: ***İçi rahat etmek*:** Kaygılanacak bir konu bulunmadığını öğrenerek ferahlamak. YÇ: ***İçi rahat etmek***: Kötü bir şey olmadığını görerek öğrenerek ferahlamak.

Canı yoka komak: Hayatı fedaya hazır olmak. ↔ TS: ***Canını vermek***: 1. Kendini feda etmek. 2. Hiçbir şey esirgememek. ÖAA: ***Canını vermek***: Bir şey uğrunda en değerli varlığını feda etmeye, hatta ölmeye hazır olmak. YÇ: ***Canını vermek***: Değerli bir şey uğruna her türlü fedakarlığı yapmak, hatta ölümü bile göze almak.

Can karıştırmak: Yakınlık göstermek, canciğer dost olmak. ↔ TS: ***Can ciğer olmak***: Birbirleriyle çok yakın arkadaş olmak. ÖAA: ***Can ciğer kuzu sarması***: Birbiriyle çok sevişen, birbirlerinden hiç ayrılmayan dostlar. YÇ: ***Can ciğer kuzu sarması:*** Birbirlerinden hiç ayrılmayan, birbirlerini çok seven, içli dışlı candan (iki dost).

Can keseği (Ciğer paresi)*:** Can, ciğer paresi. ↔ TS: ***Can ciğer olmak: Birbirleriyle çok yakın arkadaş olmak. ÖAA: ***Can ciğer kuzu sarması***: Birbiriyle çok sevişen, birbirlerinden hiç ayrılmayan dostlar. YÇ: ***Can ciğer kuzu sarması***: Birbirlerinden hiç ayrılmayan, birbirlerini çok seven, içli dışlı candan (iki dost).

Can oynamak Canını feda etmeğe hazır olmak. ↔ TS: ***Canını vermek***: 1. Kendini feda etmek. 2. Hiçbir şey esirgememek. 3. Bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek.

Can tapşırmak Can vermek. ↔ TS: ***Can vermek***: 1. Ölmek 2. Ruha göç etmek. 3. Canlanmasına yol açmak. ÖAA: ***Can vermek***: 1. Ölmek. 2. Bir şeyi hayatını onun uğruna feda edecek kadar çok istemek. 3. Güçlendirmek ya da yaşar duruma getirmek. YÇ: ***Can vermek***: 1. Ölmek. 2. Kutsal sayılan şeyler için hayatını feda etmek. 3. Diriltmek, canlandırmak.

Can tartınmak: Canını esirgemek. ↔ TS: ***Canını vermek***: 1. Kendini feda etmek. 2. Hiçbir şey esirgememek. 3. Bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek. ÖAA:

Canını vermek: Bir şey uğrunda en değerli varlığını feda etmeye, hatta ölmeye hazır olmak.

Can tartmak*:** Can çekişmek. ↔ TS: ***Can çekişmek: 1. Ölmek üzere olma. 2. Sona ermek, tükenmek, bitmek. ÖAA: ***Can çekişmek***: Ölmek üzere bulunmak.

Cebe satmak: Caka satmak. ↔ TS: ***Caka satmak***: Gösteriş yapmak, çalım satmak. ÖAA: ***Caka satmak***: "Çalım satmak'' YÇ: ***Caka satmak***: Gösteriş yapmak, büyüklük taslamak; çalım satmak.

Cevap döndürmek*:** Cevap vermek, itiraz etmek. ↔ TS: ***Cevap vermek: 1. Karşılıklı olarak bildirmek ve söylemek. 2. Gereksinimi karşılamak. 3. İyi sonuç vermek, iyi sonuç alınmak.

Cılk kesmek*:** Cılk olmak. ↔ TS: ***Cılk çıkmak: Kusurlu, boş ve bozuk çıkmak. ÖAA: ***Cılk çıkmak:*** İyi işe yarar sanılan şeyin ya da kişinin, bozuk kusurlu, işe yaramaz olduğu anlaşılmak..

Cuhud yolunması: Yaygara. ↔ TS: ***Yaygara koparmak*** (veya yaygarayı basmak): Bağırıp çağırmak. YÇ: ***Yaygarayı basmak*** (yaygara koparmak): Bağırıp çağırmak. ÖAA: ***Yaygarayı basmak***: Önemsiz nedenlerle bağırıp çağırmak.

Çav olmak: Şayi olmak, dile düşmek, adı yayılmak. ↔ TS: ***Dile (dillere) düşmek:*** Hakkında dedikodu yapılmak. ÖAA: ***Dile (dillere) düşmek***: Uygunsuz davranışı yüzünden çevrede onun için kötü şeyler söylemek. YÇ: ***Dile düşmek***: Yaptıkları hakkında dedikodu çıkmak, dile gelmek.

Çevre almak*:** Etrafını sarmak, kusatmak. ↔ TS: ***(Bir şeyin) etrafını almak: Çevresinde toplamak, ortaya almak, kuşatmak. ÖAA: ***Etrafını almak***: Çevresini kuşatmak.

Çevresini bağlamak: Etrafını kuşatma, muhasara altına almak. ↔ TS: ***(Bir şeyin) etrafını almak***: Çevresinde toplamak, ortaya almak, kuşatmak. ÖAA: ***Etrafını almak***: Çevresini kuşatmak.

Çıbuk çalmak: Dayak atmak. ↔ TS: ***Dayak atmak***: Dövme, sopa ile dövmek. ÖAA: ***Dayak (Sopa) atmak***: Sopa ile dövmek. YÇ: ***Dayak atmak (Birine):*** Onu dövmek, kötek atmak.

Çoluk çolpa*:** Çoluk çocuk. ↔ TS: ***Çoluk çocuk: 1. Çocuklarla birlikte aile topluluğu. 2. Bir işte gereken deneyimi kazanmamış yaşça küçük kimseler, gençler. ÖAA: ***Çoluk çocuk***: 1. Çocuklarla birlikte aile topluluğu. 2. İşe aklı ermeyen çocuklar gençler. YÇ: ***Çoluk çocuk***: 1. Bir kimsenin çocukları. 2. Bir kimsenin ailesi; eşi ve çocukları. 3. Yaşça küçük ve deneyimsiz kimseler için söylenir.

Çök urmak*:** Diz çökmek, dize gelmek. ↔ TS: ***Dize gelmek: Baş eğmek, boyun eğmek. ÖAA: ***Dize gelmek***: Güçlünün buyruğunu kabul etme durumuna gelmek. YÇ: ***Dize gelmek***: Baş eğmek, boyu eğmek. 2. Yenilip teslim olmak.

Çölmek kayatmak*:** Tarikat yapmak, fesat çıkarmak. ↔ TS: ***Fesat karıştırmak: Hile yapmak. ÖAA: ***Fesat karıştırmak***: İnsanları birbirine düşürecek işler yapmak. YÇ: ***Fesat karıştırmak*** (çıkarmak, kaynatmak): İnsanların arasını bozacak işler yapmak.

Çöngül olmak: Zayıflamak, kuvveti kaybolmak. ↔ TS: ***Çöpe dönmek***: Çok zayıflamak. YÇ: ***Çöpe dönmek***: Çok zayıflamak, çok güçsüz kalmak.

Dana batmak*:** Hayretler içinde kalmak. ↔ TS: ***Hayrete (veya hayretlere) düşmek: Şaşakalmak, şaşırmak. YÇ: ***Hayrete düşmek***: Şaşmak, şaşırıp kalmak.

Dana gelmek*:** Hayrette kalmak. ↔ TS: ***Hayrete (veya hayretlere) düşmek: Şaşakalmak, şaşırmak. YÇ: ***Hayrete düşmek***: Şaşmak, şaşırıp kalmak.

Dandin etmek*:** Çocuk oynatmak. ↔ ÖAA: ***Dandini bebek: Avutulan bebek durumunda bir kişi. TS: ***Dandini bebek***: Yaşına yakışmayacak davranışlarda bulunan kimse.

Dan görmek: Garip, acayip görmek. ↔ TS: ***Garibine gitmek***: Yadırgamak, şaşırmak. YÇ: ***Garip görmek***: Garipsemek, yadırgamak.

Daşra salmak*:** Açığa vurmak. ↔ TS: ***(Bir durumu) açığa vurmak: 1. Belli etmek, ortaya koymak. 2. Gizli bir durumu ortaya çıkarmak. ÖAA: ***Açığa vurmak:*** Saklı gizli tuttuğu bir konuyu herkese duyurmak. YÇ: ***Açığa vurmak***: 1. Gizli kalması gereken bir şeyi açıklamak, belli etmek. 2. Bir davranış her şeyin belirtisi olmalı.

Daşra vurmak: Açığa vurmak, izhar etmek. ↔ TS: ***(Bir durumu) açığa vurmak***: 1. Belli etmek, ortaya koymak. 2. Gizli bir durumu ortaya çıkarmak. ÖAA: ***Açığa vurmak***: Saklı gizli tuttuğu bir konuyu herkese duyurmak. YÇ: ***Açığa vurmak***: 1. Gizli kalması gereken bir şeyi açıklamak, belli etmek. 2. Bir davranış her şeyin belirtisi olmalı.

Dav istemek: Meydan okumak, cenk ve cidal talep etmek. ↔ TS: ***Meydan okumak***: Korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga ve yarışmaya çağırmak. ÖAA: ***Meydan okumak:*** Kendisinin daha üstün olduğu savıyla başkasını karşılaşmaya çağırmak. YÇ: ***Meydan okumak***: Kendisinin daha üstün olduğunu ileri sürerek başkalarını karşılaşmaya çağırmak.

Delüye urmak: Deli yerine koymak. ↔ TS: ***Deliliğe vurmak***: Kendini deli gibi göstermek. ÖAA: ***Deliliğe vurmak***: Kendini deli gibi göstermek.

Demin yümün oynatmak*:** Vaktini boş geçirmek ↔ TS: ***Vakit öldürmek: Zamanı yararsız, gereksiz işlerle veya hiç iş yapmadan geçirmek. ÖAA: ***Vaktini öldürmek***: Zamanını iş yapmadan boş şeylerle geçirmek. YÇ: ***Vakit öldürmek:*** Boş işe yaramayan uğraşlarla zaman geçirmek.

Demür komak*:** Demir atmak, demirlemek. ↔ TS: ***Demir atmak: 1. Gemi çapasını denize atmak. 2. Bir kimse bir yerde uzun süre kalmak. ÖAA: ***Demir atmak*:** Bir yerde kalacak gemi, çapasını denize salmak. 2. Bir kimse bir yerde uzun süre kalmak. YÇ: ***Demir atmak***: Bir yerde uzun süre kalmak.

***Depüke bırakmak*:** Tekmeletmek, payimal ettirmek. ↔ YÇ: ***Tekme atmak*:** 1. Ayakla vurarak bir yere atmak. 2. Çifte atmak.

Derde varmak: Derde düşmek. ↔ TS: ***(Bir şeyin) derdine düşmek***: 1. Yapılması gereken bir şeyi gerçekleşmesinin yollarını aramak. ÖAA: ***Derdine düşmek:*** Yapılması gereken bir şeyi gerçekleştirmenin yollarını aramak. YÇ: ***Derdine düşmek*** (Bir şeyin): Yersiz bir hevese kapılmak. 2. Yapılması gereken bir şeyi gerçekleştirmenin yollarını aramak.

Derip devşirmek*:** Derleyip toplamak, yığmak. ↔ TS: ***Derleyip toplamak (toparlamak): Dağınık olan şeyleri bir araya getirip düzenlemek, düzene sokmak.

Ders demek*:** Ders vermek. ↔ TS: ***Ders vermek: 1. Öğretmek, yetiştirmek. 2. Azarlamak, sert davranmak, sert bir karşılıkla yola getirmek. ÖAA: ***Ders vermek***: Bir kimseye, yaptığı işin yolsuz, yanlış olduğunu ağır sözlerle, darılarak bildirmek. Krş. "Haddini bildirmek." YÇ: ***Ders vermek***: Sert bir karşılıkla onu yola getirmek, sert davranmak, azarlamak. 2. Oyunda yenmek.

Derüp döşürülü görmek*:** Derlenip toparlanmak, hazırlanmak. ↔ TS: ***Derleyip toplamak (toparlamak): Dağınık olan şeyleri bir araya getirip düzenlemek, düzene sokmak.

Dike bakmak Dik dik bakmak, dikkatle bakmak. ↔ TS: ***Dik dik bakmak***: Çok sert bir biçimde, sert sert, öfkeli öfkeli bakmak. ÖAA: ***Dik dik bakmak***: Sert sert , öfkeli öfkeli bakmak. YÇ: ***Dik dik bakmak*** (birine, yüzüne): O kimseye sert, kızgın, öfkeli bir ifadeyle bakmak.

Dik gelmek*:** Muhalefet etmek, itiraz etmek, kafa tutmak. ↔ TS: ***Kafa tutmak: Boyun eğmemek, karşı gelmek, diklenmek. ÖAA: ***Kafa tutmak*:** Boyun eğmeyip karşı gelmek. YÇ: ***Kafa tutmak*:** Ona aksilenmek, diklenmek, karşı gelmek.

Dili bağlanmak*:** Dili tutulmak. ↔ TS: ***Dili tutulmak: Sevinç, korku, şaşkınlık v.b. sebeplerle birdenbire söz söylemez olmak. ÖAA: ***Dili tutulmak***: Korku heyecan gibi nedenlerle söz söyleyemez olmak. YÇ: ***Dili tutulmak***: Korku heyecan yüzünden konuşamaz duruma gelmek.

Dili bağlı olmak: Söz söylemez halde bulunmak. ↔ TS: ***Dilini bağlamak***: Bir kimseyi herhangi bir sebeple söz söyleyemez duruma getirmek. ÖAA: ***Dilini bağlamak***: Bir kimseyi herhangi bir yolla söz söylemez ya da söyleyemez duruma getirmek.

Dilin beklemek*:** Sükut etmek, dilini tutmak. ↔ TS: ***Dilini tutmak: Sonunu düşünmeden gelişigüzel konuşmaktan kaçınmak. ÖAA: ***Dilini tutmak***: Sonunu düşünerek rastgele söz söylemekten sakınmak. YÇ: ***Dilini tutmak***: Sonunu düşünerek rastgele söz söylemekten sakınmak.

Dili yitmek*:** Dili tutulmak. ↔ ÖAA: ***Dili tutulmak: Korku heyecan gibi nedenlerle söz söyleyemez olmak. YÇ: ***Dili tutulmak***: Korku heyecan yüzünden konuşamaz duruma gelmek.

Dil çiğnemek*:** Sözü ağızda gevelemek, tevil için uğraşmak ↔ TS: ***Lafı ağzında gevelemek: Söylemek istediğini söyleyememek. YÇ: ***Lafı ağzında gevelemek***: Söyleyeceklerini açık bir biçimde dile getirememek.

Dil üşürmek*:** Birçok kimse bir sözü aynı şekilde bir ağızdan söylemek. ↔ ÖAA: ***Bir ağızdan: Hepsi seslerini, sözlerini birleştirerek, hep birden. YÇ: ***Bir ağızdan***: Hep birlikte, beraberce.

Dini dinlemek*:** İki kişinin hafifçe konuştuğu sözlere kulak vermek. ↔ TS: ***Kulak vermek: Merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak. ÖAA: ***Kulak vermek*** (kulak tutmak): İyi anlamak üzere dinlemek. YÇ: ***Kulak tutmak*** (vermek) (bir şeye, birine): 1. Dinlemeye çalışmak. 2. İşitmek, dinlemek, dediğini yapmak.

Dirlik dirilmek: Hayat geçirmek, ömür sürmek. ↔ TS: ***Ömür sürmek***: 1. İyi ve rahat yaşamak. 2. Yaşamı belli şartlar içinde sürüp gitmek. ÖAA: ***Ömür sürmek***: 1. Rahat yaşamak. 2. Yaşamı belli koşullar içinde sürüp gitmek. YÇ: ***Ömür sürmek***: 1. İyi ve rahat koşullarda yaşamak. 2. Belli koşullarda ve belli bir süre içinde yaşamak.

Dirlik sürmek: Hayat geçirmek, ömür sürmek. ↔ ÖAA: ***Ömür sürmek***: 1. Rahat yaşamak. 2. Yaşamı belli koşullar içinde sürüp gitmek. YÇ: ***Ömür sürmek***: 1. İyi ve rahat koşullarda yaşamak. 2. Belli koşullarda ve belli bir süre içinde yaşamak.

Dirlik yatı*:** Geçim yolu, geçinmeyi sağlayan şeyler. ↔ TS: ***Geçim yolu: Yaşamak için gereken kazancı sağlama aracı ve çaresi. ÖAA: ***Geçim yolu***: Yaşamak için gereken kazancı sağlama çaresi. YÇ: ***Geçim yolu***: Yaşamak kazanç bulma yolları, çareleri.

Dondan dona girmek (tondan tona girmek): Şekilden şekle girmek, dilden dile dönmek. ↔ TS: ***Kılıktan kılığa girmek***: 1. Giysi değiştirmek. 2. Sık sık düşünce değiştirmek. YÇ: ***Kılıktan kılığa girmek***: 1. Giysilerini değiştirmek. 2. Sık sık düşünce ve kanı değiştirmek.

Döleği yeyni*:** Çevik hareketli, tez canlı, çalak. ↔ TS: ***Tez canlı: Aceleci. ÖAA: ***Canı tez:*** Bir işin çaçabuk yapılmasını ister yaradılışta olan, sabırsız, ivecen. YÇ: ***Tez canlı***: Bekleyemeyen, beklemeye tahammülü olmayan kimse.

Dört kaşlı*:** Bıyıkları terlemiş genç kimse. ↔ ÖAA: ***Bıyıkları terlemek: Bıyığı yeni yeni çıkmaya başlamak. YÇ: ***Bıyıkları terlemek***: Bıyığı yeni çıkmaya başlamak.

Döşeğe düşmek*:** Esir-i firaş olmak, yatalak olmak. ↔ TS: ***Yatalak olmak: Yataktan kalkamayacak durumda hasta olmak.

Döşek esiri*:** Yatalak, esir-i firaş. ↔ TS: ***Yatalak olmak: Yataktan kalkamayacak durumda hasta olmak.

Durmak oturmak: Düşüp kalmak, ülfet etmek. ↔ TS: ***(Biriyle) düşüp kalkmak***: 1. Erkek kadınla veya kadın ekekle yasa ve töre dışı yakın ilişki kurmak. 2. Biriyle çok yakın arkadaşlık etmek. ÖAA: ***Düşüp kalkmak*** (Biriyle): 1. Kadın erkekle ya da erkek kadınla yasa ve töre dışı sık sık bir araya gelmek. 2. Biriyle çok yakın arkadaşlık etmek. YÇ: ***Düşüp kalkmak*** (Biriyle): 1. Biriyle yasa ve törelerin uygun görmediği biçimde, birlikte yaşamak. 2. O kimseyle yakın arkadaşlık içinde bulunmak, yakın arkadaşlık etmek.

Duruş vermek: Mukavemet etmek, karşı koymak. ↔ ÖAA: ***Karşı koymak***: Sert bir davranışla ya da güç kullanarak engel olmaya çalışmak. YÇ: ***Karşı koymak*** (birine): Ona karşılık vermek, direnmek, önlemeye çalışmak.

Duru varmak*:** 1. Boşa gitmek. 2. Birden bire gitmek, kendini ileri atmak. ↔ YÇ: ***Boşa gitmek: Hiçbir işe yaramadan yok olmak. TS: ***Boşa gitmek***: Harcanan emek, para hiçbir işe yaramamak, olumlu bir sonuca uaşamamak. ÖAA: ***Boşa gitmek*** (harcanan emek, para): Bir işe yaramadan yok olmak.

Duyuş vermemek*:** Duymazlıktan gelmek, ehemmiyet vermemek. ↔ TS: ***Duymamazlıktan gelmek: İlgilenmek istemediği için duymamış gibi davranmak. YÇ: ***Duymamazlıktan (uymamazlıktan) gelmek***: Duymamış gibi davranmak.

Dünyasın değişmek: Öbür dünyaya göç etmek, ölmek. ↔ TS: ***Dünyaya gözlerini kapamak*** (veya yummak): Ölmek. ÖAA: ***Dünyaya gözlerini kapamak***: Ölmek.

Düşe dura*:** Düşe kalka. ↔ TS: ***Düşe kalka: 1. Güçlükle. 2. Birbiriyle yakın ilişki kurmak. ÖAA: ***Düşe kalka***: Kimileyin iyi kimileyin kötü durumda, güçlükle başarmaya çalışmak. YÇ: ***Düşe kalka***: Güçlüklerle karşılaşarak zor bela.

Düş eylemek*:** 1. Rast getirmek, karşı karşıya getirmek, nail etmek. 2. Müptela kılmak, giriftar etmek, uğratmak. 3. Havale etmek. ↔ TS: ***Rast getirmek: 1. Rast gelmesini sağlamak. 2. Kollamak, seçmek. 3. Aranmakta olan bir şeyi veya kimseyi umulmadık bir yer ve zamanda bulmak. 4. Tanrı uygun getirmek, başarılı olmak. ÖAA: ***Rast getirmek***: 1. Aranmakta olan şeyi umulmadık bir yer ve zamanda buluvermek. 2. Uygun bir durum sağlamak. YÇ: ***Rast getirmek:*** 1. O şeyin rast gelmesini sağlamak. 2. O zamanı kollamak. 3. Aranmakta olan şeyi ya da kimseyi umulmadık bir yer ve zamanda bulmak. 4. Uygun getirmek, başarılı kılmak.

Düş gelmek: Rast gelmek, tesadüf etmek, karşılaşmak. ↔ TS: ***Rast gelmek***: 1. Düşünmediği ummadığı halde karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek. 2. Düşünmediği ve düşülmediği halde payına düşmek. 3. Atılan şey hedefini bulmak. 4. Tesadüf etmek, denk gelmek. ÖAA: ***Rast gelmek***: 1. Karşılaşmak. 2. Düşünülmediği halde kendisini bulmak. 3. İsteğine uygun olmak. 4. Hedefini bulmak. YÇ: ***Rast gelmek***: 1. O kimseyle karşılaşmak. 2. O şey düşünülmediği halde kendisini bulmak. 3. Bir iş isteğine uygun olmak. 4. Atılan şey hedefini bulmak.

Düş olmak*:** 1. Yönelmek. 2. Rast gelmek, isabet etmek, musadif olmak, karşılaşmak. 3. Nail olmak, mazhar olmak, erişmek. 4. Delalet etmek, uygun gelmek. ↔ TS: ***Rast gelmek: 1. Düşünmediği, ummadığı halde karşılaşmak, rastlamak, tesadüf etmek. 2. Düşünmediği ve düşülmediği halde payına düşmek. 3. Atılan şey hedefini bulmak. 4. Tesadüf etmek, denk gelmek. ÖAA: ***Rast gelmek***: 1. Karşılaşmak. 2. Düşünülmediği halde kendisini bulmak. 3. İsteğine uygun olmak (iş). 4. Hedefi bulmak (atılan şey). YÇ: ***Rast gelmek*** (birine) (bir şeye): 1. O kimseyle karşılaşmak. 2. O şey düşünülmediği halde kendisini bulmak. 3. Bir iş isteğine uygun olmak. 4. Atılan şey hedefini bulmak.

Düşüne çıkmak*:** Karşısına çıkmak. ↔ ÖAA: ***Karşısına (önüne) çıkmak: Bir şeyi bir kimseyi karşısında görüvermek. 2. Bkz. ‘Karşısına dikilmek’

Düzen düzmek*:** 1. Tertibat almak, iş tanzim etmek. 2. Ev bark yapmak, kurmak. ↔ TS: ***Düzen kurmak: 1. İşler duruma getirmek. 2. Düzenlemek. 3. Hileye başvurmak. YÇ: ***Düzen kurmak***: Gerekli araç ve gereçleri kullanıma sokarak, onlara işlerlik kazandırmak. 2. Hileye başvurmak, dolap çevirmek.

Düzen bağlamak. İntizam vermek, tertibe koymak. ↔ TS: ***Düzen vermek*** (veya düzene koymak veya düzene sokmak): 1. Düzeltmek, dağınıklıktan kurtarmak. 2. Akort etmek. YÇ: ***Düzene koymak*** (sokmak) (bir şeyi): 1. Yolunda gitmesini sağlamak, uygun biçimde çalışır duruma getirmek. 2. Dağınıklıktan kurtarıp derli toplu duruma getirmek.

Düzgün düzmek*:** Tertibat almak, hile tertiplemek. ↔ TS: ***Düzen kurmak: 1. İşler duruma getirmek. 2. Düzenlemek. 3. Hileye başvurmak. YÇ: ***Düzen kurmak***: 1. Gerekli araç gereçleri kullanıma sokarak, onlara işlerlik kazandırmak. 2. Hileye başvurmak, dolap çevirmek.

Düz olmak: Düzelmek, yoluna girmek. ↔ TS: ***Yoluna girmek***: İstenilen, gerekli olan biçimde gelişmeye başlamak. ÖAA: ***Yoluna (rayına) girmek*** (iş): İstenilen biçimi almak. YÇ: ***Yoluna girmek*** (iş): O iş istenildiği gibi yürümek.

Eğri söylemek: Yanlış, yalan söylemek. ↔ TS: ***Yalan atmak*** (veya kıvırmak): Yalan söylemek. YÇ: ***Yalan atmak*** (kıvırmak): Yalan söylemek.

Eksikliğine kalmamak: Kusuruna bakmamak. ↔ TS: ***Kusura bakmamak*** (veya kalmamak): Hoş görmek. YÇ: ***Kusura bakmamak***: Hoşa gitmeyen bir davranışı ya da sözü hoşgörüyle karşılamak.

El altındağı: El altındaki, tebaa, maiyet. ↔ ÖAA: ***El altında***: İstenildiği zaman kullanılmak üzere hazır. YÇ : ***El altında***: Gizlice kimsenin haberi olmadan.

El arkasını yere komak*:** Pes demek, aczini itiraf etmek. ↔ BAAD: ***El arkası yerde etmek. YÇ: ***Pes etmek***: Birinin kurnazlığı şirretliği, çirkefliği karşısında hayretle yenilgiyi kabul etmek. 2. Güreşte yenildiğini eliyle ya da sözle bildirmek. ÖAA: ***Pes demek***: 1. Karşısındakinin kendisinden daha üstün olduğunu kabul etmek. 2. Birinin üstün kurnazlığını ya da şirretliğini görerek, ancak bu kadar olur kanısına varmak.

El arkası yerde: Pes diyerek, aczini itiraf ederek. ↔ BAAD: ***El arkası yerde etmek.*** YÇ: ***Pes demek***: 1. Karşıdakinin kendinden daha üstün olduğunu kabul etmek. 2. Birinin aşırı kurnazlığı, becerikliliği karşısında ancak bu kadar olur kanısına varmak. ÖAA: ***Pes demek***: 1. Karşıdakinin kendinden daha üstün olduğunu

kabul etmek. TS: ***Pes demek***: Karşıdakinin kendisinden daha üstün olduğunu kabul etmek, boyun eğmek.

El bir etmek*:** El birliği yapmak, ittifak etmek. ↔ TS: ***El ele vermek: 1. El ele tutuşmak. 2. Dayanışma içinde olmak. ÖAA: ***El ele vermek*:** İşbirliği yapmak, güçlerini birleştirmek. YÇ: ***El ele vermek (biriyle)***: Onunla işbirliği yapmak, güçlerini birleştirmek.

El dartmak*:** El çekmek, vazgeçmek, ferağat etmek. ↔ TS: ***El çekmek: Vazgeçmek. ÖAA: ***El çekmek***: Yapmakta olduğu bir işi artık yapmama durumuna gelmek. YÇ: ***El çekmek***: O şeyden vazgeçmek, artık onu yapmamak.

Elden ayaktan gitmek: El, ayak tutmaz olmak, ihtiyarlayıp düşkün hale gelmek. ↔ TS: ***Elden ayaktan düşmek*** (veya kesilmek): Yaşlılık sebebiyle veya sağlığı büsbütün bozularak çalışamaz duruma gelmek. BAA: ***Elden yaktan çıkmak***.

Elden varmak*:** Elden gitmek, zâyi olmak, mahvolmak. ↔ TS: ***(Bir şey) elden gitmek: Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak. ÖAA: ***Elden gitmek***: Bir şey yitirmiş olmak. O şeyden yoksun kalmak. YÇ: ***Elden gitmek***: Onu yitirmek, ondan mahrum olmak.

Ele düşmek*:** Ele girmek, yakayı el vermek, yakalanmak. ↔ TS: ***Yakayı ele vermek: Kaçamayarak ele geçmek, yakalanmak. ÖAA: ***Yakayı ele vermek***: Yakalanmak.

Ele getirmek*:** Ele geçirmek, elde etmek, yakalamak, kazanmak. ↔ TS: ***Ele geçirmek: 1. Yakalamak. 2. Sahibi olmak. ÖAA: ***Ele geçirmek***: 1. Kaçmakta olan kişiyi yakalamak. 2. Pek kolay bulunmayan bir şeyi edinmek. YÇ: ***Ele geçirmek***: Onu yakalamak. 2. Onu elde etmek, edinmek, ona sahip olmak.

Ele girmek*:** Ele geçmek, elde edilmek, yakalanmak. ↔ TS: ***Ele geçmek: 1. Yakalamak. 2. Edinimek. ÖAA: ***Ele geçmek***: 1. Yakalanmak. 2. Elde edilmek. YÇ: ***Ele geçmek***: Elde edilmek, yakalanmak.

El genliği*:** Zenginlik. ↔ ÖAA: ***Eli bol: 1.Elinde iş yapmaya yarayacak çok para ve eşya bulunan. 2. İş yaparken kullanılacak gereçleri esirgemeyen. YÇ: ***Eli bol*:** 1. İş yapabilecek parası olan (kimse). 2. İş için gerekli araçları esirgemeyen (kimse).

El götürmek*:** 1. El kaldırmak, el açmak, elini göğe doğru kaldırmak. ↔ TS: ***El açmak: 1. Dilenmek. 2. Başkasının yardımını isteyecek durumda olmak. 3. Kağıt açmak. ÖAA: ***Avuç (el) açmak***: 1. Başkasından para ister duruma düşmek. 2. Dilenmek.

YÇ: ***El açmak***: Dilenmek, başkasından para ve yardım ister duruma düşmek.

Eli ermek: Vakıt bulmak, fırsat, meydan bulmak, gücü yetmek. ↔ TS: ***Gücü yetmek*** (veya yetmemek): Eldeki imkanlarla, ancak altından kalkabilmek, üstesinden gelebilmek.

Elin tutmak*:** Elinden tutmak, yardımda bulunmak. ↔ TS: ***Elinden tutmak: 1. Yardım etmek. 2. Kayırmak. ÖAA: ***Elinden tutmak***: İlerlemesine yardım etmek. YÇ: ***Elinden tutmak***: 1. Ona yardım etmek. 2. İlerlemesine yardımcı olmak.

El irişmak: Güç yetmek, yapabilmek. ↔ TS: ***Gücü yetmek*** (veya yetmemek): Eldeki imkanlarla, ancak altından kalkabilmek, üstesinden gelebilmek.

Eli sulu*:** Eli işe yatkın, maharetli, elinden iş gelir. ↔ TS: (Bir işe) eli yatmak:*** Eli alışmak. ÖAA: ***Eli yatmak***: Eli bir işi yapabilecek alışkanlık kazanmak, bir işi yapabilecek el becerisinde bulunmak. YÇ: ***Eli yatmak***: Bir işi yapabilecek el becerisi edinmiş olmak.

Eli vergili*:** Cömert, eli açık. ↔ ÖAA: ***Eli açık: Çok para harcayan, cömert. YÇ: ***Eli açık***: Cömert, para harcamaktan çekinmeyen.

Eli yaramaz*:** Hırsız, eli uzun. ↔ ÖAA: ***Eli uzun: Fırsat buldu mu öteberi aşıran. YÇ: ***Eli uzun***: Fırsat buldu mu öteberi aşıran, hırsız.

Eli yufka*:** Fakir, eli dar. ↔ ÖAA: ***Eli dar: Para sıkıntısı içinde olan. YÇ: ***Eli darda***: Para sıkıntısı içinde.

El kavşurmak*:** Elpençe divan durmak, el kavuşturmak. ↔ TS: ***Divan kurmak: El pençe divan durmak. ÖAA: ***Divan durmak***: Büyük bir kimse katında, ellerini göğsü üzerine kavuşturup ayakta durmak.

El kesmek*:** El çekmek, ferağat etmek. ↔ TS: ***El çekmek: Vazgeçmek. ÖAA: ***El çekmek***: Yapmakta olduğu bir işi artık yapmama durumuna gemek. YÇ: ***El çekmek***: O şeyden vazgeçmek, artık onu yapmamak.

El komak: El çekmek, vazgeçmek. ↔ TS: ***El çekmek***: Vazgeçmek. ÖAA: ***El çekmek***: Yapmakta olduğu bir işi artık yapmama d urumuna geçmek.

El salmak: 1. El dokundurmak, el uzatmak. 2. El sallamak, el ile işaret etmek. ↔ TS: ***El uzatmak:*** 1. Birinden bir hakkı almaya kalkışmak. 2. Yardım etmek. ÖAA: ***El uzatmak***: 1. Dokunmaya, almaya kalkışmak. 2. Yardım etmek. YÇ: ***El uzatmak*** (birine) (bir şeye): 1. O kimseye yardım etmek. 2. Başkasının işine, çıkarına dokunmak, kendisine ait olmayan bir şey hak iddia etmek.

El serpmek: İstememek, fariğ olmak. ↔ TS: ***Yaka silkmek***: Bıkmak, usanmak. ÖAA: ***Yaka silkmek*** (birinden): Bıkıp yakınmak. YÇ: ***Yaka silkmek***: Ondan bıkıp usanmak, şikayet etmek.

El sunmak*:** 1. El uzatmak. 2. Cüret etmek. ↔ TS: ***El uzatmak: 1. Birinden bir hakkı almaya kalkışmak. 2. Yardım etmek. ÖAA: ***El uzatmak*:** 1**.** Dokunmaya almaya kalkışmak. 2. Yardım etmek. YÇ: ***El uzatmak***: O kimseye yardım etmek. 2. Başkasının işine çıkarına dokunmak, kendisine ait olmayan bir şey üzerinde hak idda etmek**.**

El üşürmek*:** El birliği yapmak. ↔ TS: ***El ele vermek: 1. El ele tutuşmak. 2. Dayanışma içinde olmak. ÖAA: ***El ele vermek*:** İşbirliği yapmak, güçlerini birleştirmek. YÇ: ***El ele vermek*** (biriyle): Onunla işbirliği yapmak, güçlerini birleştirmek.

El yumak*:** Vazgeçmek, el çekmek. ↔ TS: ***El yıkamak: (Bir işten) el yıkamak: O işle olan ilgiyi kesmek**.** ÖAA: ***El yıkamak***: Yapmakta olduğu bir işi artık yapamama durumuna geçmek.

Emek dartınmak*:** Emek çekmek, zahmet çekmek, yorulmak. ↔ TS: ***Emek çekmek: Bir işte çok çalışarak yorulmak. ÖAA: ***Emek vermek***: Bir şeyin meydana gelmesi için özenle ve çok çalışmak. YÇ: ***Emek çekmek*:** Bir işin yapılmasında çok çalışmak.

Emek dartmak*:** Emek çekmek, zahmet çekmek. ↔ ÖAA: ***Emek vermek: Bir şeyin meydana gelmesi için özenle ve çok çalışmak. YÇ: ***Emek çekmek***: Bir işin yapılmasında çok çalışmak.

Emek görmek: Emek sarfetmek, zahmet çekmek. ↔ TS: ***Emek vermek***: Bir şeyin meydana gelmesi için özenle ve çok çalışmak. ÖAA: ***Emek vermek***: Bir şeyin meydana gelmesi için özenle ve çok çalışmak. YÇ: ***Emek vermek***: 1. Bir şeyin meydana gelmesi için özen göstererek çok çalışmak. 2. Bir kimsenin yetişmesi için büyük çaba harcamak.

Emek yetürmek*:** Zahmet çekmek, istihkak hasıl etmek. ↔ TS: ***Zahmet çekmek: Sıkıntıya katlanmak, güçlükle karşılaşmak. YÇ: ***Zahmet çekmek*:** Sıkıntıya zorluğa katlanmak.

Emek yimek*:** Emek vermek, gayret sarfetmek, zahmet çekmek. ↔ ÖAA: ***Emek vermek: Bir şeyin meydana gelmesi için özenle ve çok çalışmak. YÇ: ***Emek vermek***: Bir şeyin meydana gelmesi için özen göstererek çok çalışmak. 2. Bir kimsenin yetişmesi için büyük çaba harcamak.

Emiş karış*:** Canciğer, sarmaş dolaş, karmakarışık. ↔ BAA**: *Emiş yakış olmak.

Ensi etmek*:** Aklı başından gitmek, şaşırmak, rengi atmak. ↔ TS: ***Aklı başından gitmek: Çok sevinçten ya da çok korkudan ne yapacağını şaşırmak. ÖAA: ***Aklı başından gitmek***: 1. Bayılmak. 2. Çok sevinçten ya da çok korkudan ne

yapacağını şaşırmak. YÇ: ***Aklı başından gitmek***: 1. Bayılmak, kendini kaybetmek. 2. Sağlıklı düşünebilecek durumda olmamak.

Er almak*:** Kocaya varmak. ↔ TS: ***Ere gitmek (varmak): Kadın veya kız evlenmek.

Eşmiş yortmuş*:** Gün görmüş, devran sürmüş, başından çok iş geçmiş. ↔ ÖAA: ***Gün görmüş: 1. Görüp geçirmiş. 2. Birçok yaşam deneyimi bulunan. YÇ: ***Gün görmüş:*** Başından pek çok olay geçmiş, yaşam deneyimi olan kimse.

Etek salmamak*:** Pabuç bırakmamak. ↔ TS: ***(Birine) pabuç bırakmamak: Yapacağından vazgeçmemek, hiçbir şeye aldırmamak, korkmamak. ÖAA: ***Pabuç bırakmamak***: Bu gibi şeylerden korkmamak, yılmayıp yapacağını yapmak. YÇ: ***Pabuç bırakmamak***: Belli bir şeyden korkmamak, baskıdan yılmamak, başarmak için sonuna kadar mücadele etmek.

Etine canına tolu: Etli canlı. ↔ YÇ: ***Etine dolgun***: Tombul (kimse)

Etlü canlu: İri yapılı, kanlı canlı. ↔ TS: ***Kanlı canlı:*** Sağlıklı sapasağlam vücut sağlığı yüzünden belli olan (kimse). ÖAA: ***Kanlı canlı***: Yüzünden sağlık ve güç fışkıran.

Etmek çıkarmak*:** Ekmek parası kazanmak. ↔ TS: ***Ekmeği çıkarmak: Çalıştığı işten geçimini karşılayacak kadar kazanç sağlamak.

Etten tenden düşmek*:** Pek zayıflamak. ↔ TS: ***Bir deri bir kemik kalmak: Çok zayıflamak. ÖAA: ***Bir deri bir kemik (kalmak)***: Çok zayıflamış olmak. YÇ: ***Bir deri bir kemik (kalmak):*** Vücutça çok zayıf (düşmek), zayıflamış (olmak).

Eyer çalmak: Eyer vurmak, eyerlemek, eyer kapamak. ↔ TS: ***(Hayvana) eyer vurmak***: Eyeri hayvanın sırtına koyup bağlamak. ÖAA: ***Eyer vurmak***: 1. Hayvanın sırtına eyer koyup bağlamak. 2. Eyer, hayvanın sırtını yara etmek.

Fing urmak*:** Fing atmak. ↔ TS: ***Fink atmak: Hiçbir şeye aldırmadan gönlünce gezip eğlenmek. ÖAA: ***Fink atmak***: Şurada burada keyfince dolaşıp eylenmek, oynayıp zıplamak. YÇ: ***Fink atmak:*** Keyfince, gönlünce gezip dolaşmak.

Gen düşmek*:** Geniş olmak, genişlemek. ↔ TS: ***Geniş gönüllü: Her olayı hoş karşılayan kimse. ÖAA: ***Geniş gönüllü***: Olayları hoş karşılayan.

Govuş galebe eylemek: İftira yollu sözlerle gürültü patırtı yapmak. YÇ: ***İftira atmak*** (etmek) (birine): Ona asılsız ve kasıtlı bir suç yüklemek. TS: ***İftira etmek*** (veya atmak): Bir suçu birinin üzerine atmak, kara çalmak, kara sürmek.

Göğsüne kısmak: Bağrına basmak ↔ TS: ***Bağrına basmak***: 1. Kucaklamak. 2. Biriyle ilgilenerek onu koruyup kayırmak, yetiştirmek. ÖAA: ***Bağrına basmak***: Göğsü üzerine yaslanıp sevmek. 2. Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak,

yetiştirmek. YÇ: ***Bağrına basmak*** (Birini): Sevgi gösterip onu koruyuculuğuna almak.

Göğsün kütlemek*:** Göğsünü döğmek. ↔ BAAD: ***Göğsünü çubuklamak.

Göğsünü güğünmek*:** Göksünü dövmek, dövünmek. ↔ BAAD: ***Göğsünü çubuklamak.

Göğsünü kakmak*:** Göğsünü dövmek, elini göğsüne vurmak. ↔ BAAD: ***Göğsünü çubuklamak.

Göğüs örtmek Göğüs geçirmek, içini çekmek. ↔ TS: ***Göğüs geçirmek:*** Üzülerek derinden soluk almak, içini çekmek. ÖAA: ***Göğüs geçirmek***: İçini çekmek. Üzüntü ile derin soluk almak. YÇ: ***Göğüs geçirmek***: Üzüntü nedeniyle derin derin nefes alıp vermek.

Gök kandil: Kör kütük, kör kandil, zilzurna. ↔ YÇ: ***Kör kütük***: Aşırı ölçüde sarhoş, aşık. ÖAA: ***Kör kütük***: Kendini bilmeyecek derecede (sarhoş). TS: ***Gökkandil:*** Kendini bilmeyecek kadar sarhoş.

Gönliyle söyleşmek: Kendi kendine demek, kalbinden geçirmek. ↔ TS: ***Gönlünden geçirmek*** (veya geçmek): 1. Bir şeyin olmasını veya bir şey yapmayı istemek. 2. Düşünmek. ÖAA: ***Gönlünden geçirmek*** (geçmek): İçinden bir şey yapmayı ya da bir şeyin olmasını istemek. YÇ: ***Gönlünden geçirmek*** (birini, bir şeyi): Onu şöyle bir düşünmek, istemek; içinden geçirmek.

Gönlü kapılmak*:** İnanmak, kanmak, meclüp olmak, aldanmak. ↔ TS**:** ***Gönlünü kaptırmak: Aşık olmak. ÖAA: ***Gönlü takılmak***: 1. Aşk ile sevmeye başlamak. 2. Bir şeye karşı çok ilgi duymak. YÇ: ***Gönlünü kaptırmak***: Ona aşık olmak.

Gönlü kapılmış: Aşık. ↔ TS: ***Gönlünü kaptırmak***: Aşık olmak. ÖAA: ***Gönlü takılmak***: 1. Aşk ile sevmeye başlamak. 2. Bir şeye karşı çok ilgi duymak. YÇ: ***Gönlünü kaptırmak***: Ona aşık olmak.

Gönlünü düzeltmek: Hatırını almak, gönlünü hoş etmek. ↔ TS: ***Gönlünü hoş etmek:*** (Birinin) Gönlünü hoş etmek: Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek. ÖAA: ***Gönlünü hoş etmek:*** İsteğini yerine getirerek sevindirmek. YÇ: ***Gönlünü hoş etmek***: Bir kimseyi istediğini yerine getirerek sevindirmek.

Gönlü sarsılmak*:** Acımak, merhamete gelmek. ↔ TS: ***Merhamete gelmek: Acıma duygusuna kapılmak. YÇ: ***Merhamete gelmek***: Acıma duygusuna kapılmak acımak.

Gönlü tar olmak*:** İçi sıkılmak. ↔ TS: ***İçi sıkılmak: Bir şey veya kişi için çok üzülmek. ÖAA: ***İçi daralmak***: Sıkılıp bunalmak, benliğini sıkıntı kapılmak. YÇ: ***İçi sıkılmak***: Bunalmak, sıkıntı duymak.

Gönlü yapılmak*:** Meyletmek. ↔ ÖAA: ***Gönlü ilişmek: Birine karşı içinde sevgi duygusu uyanmak.

Gönlü yavuz olmak*:** Canı sıkılmak. ↔ TS: ***Canı sıkılmak: 1. İçi sıkılmak, yapacak bir işi olmamaktan tedirginlik duymak. 2. Keyfi kaçmak. 3. Üzülmek, öfkelenmek. YÇ: ***Canı sıkılmak***: 1. Yapacak bir işi, oyalanacak bir şey olmadığı içi bir sıkıntı duymak. 2. Bir olaydan, durumdan büyük üzüntü duymak, neşenesi kaçmak. 3. Bir kimse için yarı üzülmek yarı öfkelenmek.

Gönül ağrıtmak: Gönül incitmek. ↔ TS: ***Gönül kırmak (yıkmak):*** Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek. ÖAA: ***Gönül (kalp) kırmak (yıkmak)***: Davranışıyla birini incitmek, üzüp gücendirmek. YÇ: ***Gönül kırmak***: Birini incitmek, gücendirmek.

Gönül akıtmak: Gönül kaptırmak, gönül meylettirmek. ↔ ÖAA***: Gönül kaptırmak***: Aşık olmak: Aşırı sevgiden kendisini kurtaramamak. TS: ***Gönül vermek***: 1. Sevmek, aşık olmak. 2. Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğilmek, meyletmek.

Gönül akmak*:** Temayül etmek, heves göstermek. ↔ TS: ***Gönlü akmak: Birine karşı güçlü sevgi duymak. ÖAA: (Birine, bir şeye karşı) ***gönlü akmak***: Güçlü bir sevgi duymak.

Gönül aldırmak Gönül kaptırmak, gönül vermek. ↔ ÖAA: ***Gönül kaptırmak:*** Aşık olmak: Aşırı sevgiden kendisini kurtaramamak. TS: ***Gönül vermek***: 1. Sevmek, aşık olmak. 2. Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğilmek, meyletmek.

Gönül azmak*:** Çok yemekten mide rahatsız olmak. ↔ TS: ***Gönlü bulanmak: 1. Kusacak gibi olmak. 2. Kuşkulanmak. ÖAA: ***Gönlü bulanmak***: 1. Midesi bulanmak. 2. İçine bir tasa ve üzüntü çökmek.

Gönül çekinmek*:** Hasret, iştiyak. ↔ TS: ***Gönül çekmek: Sevdali olmak.

Gönül dölenmek: İç rahat etmek. ↔ TS: ***İçi rahat etmek***: İçi rahat etmek: Kaygı duyulacak bir konu olmadığını öğrenerek ferahlamak. ÖAA: ***İçi rahat etmek:*** Kaygılanacak bir konu bulunmadığını görerek ferahlamak. YÇ: ***İçi rahat etmek***: Kötü bir şey olmadığını görerek rahatlamak.

Gönül düşürmek*:** Gönül kaptırmak. ↔ ÖAA: ***Gönül kaptırmak: Aşık olmak, aşırı sevgiden kendisini kurtaramamak. TS: ***Gönül vermek***: 1. Sevmek, aşık olmak. 2. Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğilmek, meyletmek.

Gönül yazmak: Gönül eğlendirmek. ↔ TS: ***Gönül eğlendirmek***: Geçici ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek. ÖAA: ***Gönül eğlendirmek***: Geçici bir ilgi sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

Gönül yıkmak*:** Gönül kırmak ↔ TS: ***Gönül kırmak (veya yıkmak): Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak, gücendirmek. ÖAA: ***Gönül kırmak***: Davranışlarıyla birini incintmek, üzüp gücendirmek. YÇ: ***Gönül kırmak*:** Birini incitmek, gücendirmek.

Göz bağlamak: Sihir, büyü yapmak.↔ TS: ***Büyü yapmak***: Büyü yolu ile etki altına almaya veya aldırmaya çalışmak.

Gözden bırakmak: Nazardan, gözden düşürmek. ↔ TS: ***Gözden düşmek*** (veya düşürmek): Sevgi ve ilgiyi yitirmek veya yitirtmek. ÖAA: ***Gözden düşmek*:** Daha önce kendisine değer verenlerin sevgi ve güvenini yitirmek. YÇ: ***Gözden düşmek***: Başkalarının sevgi, saygı güvenini söylediği sözler ya da yaptığı davranışlar nedeniyle yitirmek.

Gözden çıkmak Gözden çıkmak. ↔ TS: ***Gözden çıkmak***: Bir mal, para, değer yargısı v.b. maddi ve manevi varlığın elden çıkarılmasını kabul etmek. ÖAA: ***Gözden çıkarmak***: Bir malının elden gitmesine razı olmak, yokluğuna katlanmak. YÇ: ***Gözden çıkarmak***.

Gözden salmak Gözden uzaklaştırmak. ↔ TS: ***Gözden uzak tutmak***: Önem vermemek, arka plana itmek.

Gözden savmak: Ehemmiyet vermemek, nazara almamak. ↔ TS: ***Gözden gönülden çıkarmak***: Hiç önem vermemek, ilgisini kesmek. ÖAA: ***Gözden çıkarmak*:** Bir malın elden gitmesine razı olmak, yokluğuna katlanmak. YÇ: ***Gözden çıkarmak (bir şeyi):*** Bir şeyin elden gitmesine isteyerek ya da istemeyerek razı olmak, onu feda etmeye karar vermek.

Gözde uçmak*:** Gözde tütmek. ↔ TS: ***Gözünde tütmek: Çok özlemek. ÖAA: ***Gözünde tütmek:*** Çok özler, çok arar, çok ister olmak.

Göz kakmak*:** Göz ile işaret etmek, göz etmek, göz kırpmak. ↔ TS: ***Göz kırpmak: Göz kapağını kapayıp açmak. 2. Başkalarına söylediklerinin doğru olmadığını işaretle anlatmak için, benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak. ÖAA: ***Göz kırpmak***: 1. Göz kapağını açıp kapamak. 2. Başkasına söylediklerinin

doğru olmadığını işaretle anlatmak için benimsediği kimseye bakarak gözünü kapayıp açmak. YÇ: ***Göz kırpmak***: 1. Göz kapağını bilinçli ya da bilinçsizce açıp kapamak. 2. Bir kimsenin halini hatrını gözünü açıp kapayarak sormak. 3. Söylediği sözün doğru olup olmadığını yanındakine işaretle anlatmak için gözünü açıp kapamak.

Göz kulak tutmak: Göz kulak olmak. ↔ TS: ***Göz kulak olmak:*** 1. Gözetlemek, korumak, bakmak. 2. Görme işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak. ÖAA: ***Göz kulak olmak***: 1. Korunması gereken kimseyi ya da şeyi görüp gözetmek. 2. Görme işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışma. YÇ: ***Göz kulak olmak***: 1. Onu korumak amacıyla gözetlemek. 2. Ne olup bittiği hakkında görerek, duyarak bilgi toplamak.

Göz urmak: Dikkatle bakmak, göz koymak. ↔. TS: ***Göz koymak***: Bir kimseyi veya bir şeyi ele geçirmeyi istemek. ÖAA: ***Göz koymak:*** Bir şeyi elde etmeyi amaçlamak. YÇ: ***Göz koymak***: Onu elde etmeyi amaçlamak

Gözü anlamak: Görüp tanımak, gözü ısırmak. ↔ ÖAA: ***Gözü ısırmak:*** Tanır gibi olmak, görmüşlüğü bulunmak. YÇ: ***Gözü ısırmak***: Onu bir yerden tanıyacak gibi olmak, biri ona tanıdık gibi gelmek.

Gözü dolukmak: Gözü yaşla dolmak, ağlayacak hale gelmek. ↔ TS: ***Gözleri dolmak*** (veya dolu dolu olmak): Ağlayacak kadar duygulanmak. ÖAA***: Gözleri dolmak***: (Dolu dolu olmak): Üzülme ya da duygulanmadan gözleri yaşla dolmak. YÇ: ***Gözleri dolmak*** (dolu dolu olmak): Sevinçten ya da üzüntüden ağlayacak kadar duygulanmak.

Gözü ilmek: Gözü ilişmek, gözüne çarpmak. ↔ TS: ***Gözü ilişmek***: Birbirdenbire veya istemeden görmek. ÖAA: ***Gözü ilişmek:*** Rast gele görmek. YÇ: ***Gözü ilişmek***: Onu farkında olmadan görmek.

Gözüne salmamak: Hafif görmek, gözünde büyütmemek, önem vermemek. ↔ TS: ***Hafife almak***: Küçümsemek, önemsememek. ÖAA: ***Hafife almak***: Önemsiz saymak. YÇ: ***Hafife almak***: Onu küçümsemek, ona önem vermemek.

Gözü yenmek: Gözü kesmek. ↔ TS: (Birini veya bir şeyi) ***gözü kesmek***: Bir işi yapabilme konusunda kendisine veya başkalarına güvenmek. 2. Beğenip, seçememek. ÖAA: ***Gözü kesmek***: 1. Bir işi yapmaya kendisinde güç ve yeterlilik bulmak. 2. Birini verilecek işi yapabilecek güç ve yeterlilikte bulunmak, kendisinde, o kişinin bu işi yapabileceği güveni bulunmak. YÇ: ***Gözü kesmek***: Bir işi kendisinin ya da adı geçen kişinin yapabileceğine inanmak.

Gussa dutmak*:** Üzüntü çekmek, endişe etmek. ↔ TS: Endişe etmek:*** Tasaya kapılmak, kaygılanmak. YÇ : ***Endişe duymak***: O şey için kaygılanmak, tasalanmak.

Güce görmek*:** 1. Güçlükle, zoraki yapmak. 2. Zorlamak. 3. Zoruna gitmek, nefsine ağır gelmek. 4. Güçlük çıkarmak, zora getirmek. ↔ TS: ***Zoruna gitmek: Onuruna dokunmak, gücüne gitmek. YÇ: ***Zoruna gitmek***: Bir davranış onuruna dokunmak.

Güce uğramak*:** Güçlükle karşılaşmak, sıkıntıya düşmek. ↔ TS: ***Sıkıntıya düşmek: Darlık, yokluk içinde olmak. ÖAA: ***Sıkıntıya düşmek***: Geçim darlığı içinde olmak. YÇ: ***Sıkıntıya düşmek***: Parayla ilgili herhangi bir konuda, özellikle geçim konusunda zorluk içinde olmak.

Gücü kesilmek: Kuvveti kalmamak, yorgun düşmek. ↔ TS: ***Yorgun düşmek***: Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek. YÇ: ***Yorgun düşmek***: Herhangi bir işi yaparken çok yorulmuş olmak.

Gücüne gelmek*:** Gücüne gitmek, ağrına gitmek. ↔ TS: ***Gücüne gitmek: Gönlü kırılmak, onuruna dokunmak. ÖAA: ***Gücüne gitmek***: Bir söz, bir davranış, bir kimseye ağır gelmek, o kimsenin gücenmesine yol açmak, onuruna dokunmak. YÇ: ***Gücüne gitmek***: Bir söz, bir davranış, bir kimsenin gücenmesine yol açmak.

Gücünü kurtmak*:** Kuvvetini kesmek. ↔ ÖAA: ***Güçlük çıkarmak: Zorluklar, engeller yaratmak, güçlüklerle karşı karşıya getirmek, güçleştirici şeyler yapmak. ÖAA: ***Güçlük çıkarmak***: Bir iş yapılırken engeller zorluklar yaratmak. TS: ***Güçlük çıkarmak:*** Bir şeyin gerçekleşmesini engelleyici sebepler ileri sürmek.

Gücünü üzmek*:** Benzerini yapmak hususunda bir kimseyi aciz bırakmak, bir şey yapamaz hale getirmek, yormak, kuvvetini kesmek. ↔ YÇ: ***Aciz bırakmak: Birini güçsüz çaresiz duruma getirmek. 2. Bütün çabalarına karşın o işi yapamamak; çaresiz kalmak.

Güç görmek: 1. Gadre uğramak, zulmü görmek. 2. Zorluk, zahmet çekmek. ↔ TS: ***Zahmet çekmek***: Sıkıntıya katlanmak, güçlükle karşılaşmak. YÇ: ***Zahmet çekmek***: Sıkıntıya, zorluğa katlanmak.

Güdüp gözlemek: Görüp gözetmek. ↔ ÖAA: ***Görüp gözetmek***: Perişan olmaması için yardım etmek, korumak.

Gülünceğe almak*:** Maskaraya, alaya almak. ↔ TS: ***Alaya almak: Alay etmek, eğlenmek. YÇ: ***Alaya almak***: Onunla alay etmek, eğlenmek, onu küçümsemek, aşağılamak.

Gülüncün istemek: Gülünç olmasını istemek. ↔ TS: ***Alaya almak***: Alay etmek, eğlenmek. YÇ: ***Alaya almak***: Onunla alay etmek, eğlenmek, onu küçümsemek, aşağılamak.

Güman iletmek: Şüphelenmek, şüpheye düşmek. ↔ TS: ***Şüpheye düşmek***: Kuşkulanmak. YÇ***: Şüpheye düşmek***: 1. Kuşkulanmak. 2. Bir işin gerçekleşmesi güçleşmek.

Gün çalmak*:** Güneş çarpmak. ↔ TS: ***Güneş çarpmak: Sıcak havada güneş altında çok kalmaktan hasta olmak. ÖAA: ***Güneş çarpmak***: Sıcak havada güneş altında çok kalmaktan hasta olmak. YÇ: ***Güneş çarpmak***: Güneş altında fazla kalıp hastalanmak.

Haber bilmek*:** Haber almak, bilgi edinmek. ↔ TS: ***Haber almak: Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi vermek. ÖAA: ***Haber almak***: Kendisine haber ulaşmak. YÇ: ***Haber almak***: Birinden bir haber, bilgi öğrenmek, kendine haber iletilmek.

Hakkına komak: Hakkından gelmek, layık olduğu dersi vermek. ↔ TS: ***Hakkından gelmek***: 1. Zor bir işi başarı ile sona erdirmek. 2. Yenmek, öç almak veya cezasını vermek. ÖAA: ***Hakkından gelmek***: 1. Zor bir işi başarmak. 2. Birini hak ettiği sert işlemle cezalandırmak. YÇ: ***Hakkından gelmek:*** yapılması güç bir işi başarmak. 2. Bir kimseye hak ettiği cezayı vermek.

Hakkından çıkmak*:** Hakkından gelmek. ↔ TS: ***Hakkından gelmek: 1. Zor bir işi başarı ile sona erdirmek. 2. Yenmek, öç almak veya cezasını vermek. . ÖAA: ***Hakkından gelmek***: 1. Zor bir işi başarmak. 2. Birini hak ettiği sert işlemle cezalandırmak. YÇ: ***Hakkından gelmek***: 1. Yapılması güç bir işi başarmak. 2. Bir kimseye hak ettiği cezayı vermek.

Halden gitmek Kendini kaybetmek, vaziyeti değişmek, bulunduğu hali kaybetmek. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. YÇ: ***Kendini kaybetmek*:** 1. Bayılmak, bilincini yitirmek. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek. Kendini kaybetmek: 1. Düşüp bayılmak. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek.

Harca sürmek: 1. Harcamak, feda etmek, sarf edip bitirmek. 2. Telef etmek, helak etmek, öldürmek. ↔ TS: ***Helak etmek***: 1. Öldürmek, ortadan kaldırmak. 2. Aşırı derecede yormak, bitkin duruma getirmek. YÇ: ***Helak etmek*:** 1. Onu öldürmek, ortadan kaldırmak. 2. Onu çok yormak, bitkin duruma düşürmek.

Hatıra yörendirmek: Hatıra getirmek. ↔ TS: ***Hatrına gelmek***: Hatırlamak, aklına gelmek. ÖAA: ***Hatrına gelmek***: Hatırlamak, aklına gelmek, anımsamak. YÇ: ***Hatrına gelmek***: Anımsamak, hatırlamak.

Havaya baş koşmak: Boyun eğmek. ↔ TS: ***Boyun eğmek:*** 1. Baş eğmek: Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak. 2. Direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek, inkıyat etmek. ÖAA: ***Baş eğmek***: Güçlünün buyruğuna uymayı kabul etmek. YÇ: ***Boyun eğmek***: Güçlü birinin isteğini zorla ya da istemeyerek kabul etmek.

Heves bağlamak*:** Heves etmek, hevese kapılmak. ↔ TS: ***Heves etmek: Bir şeye karşı istek duymak, eğilimli olmak.

Hiçe dilemek*:** Yok pahasına almak istemek. ↔ TS: ***Yok pahasına: KAR elde etmeksizin, değerindn çok düşük bir biçimde. ÖAA: ***Ölü fiyatına (Yok pahasına):*** Değerinden pek çok az bir bir parayla. YÇ: ***Yok pahasına***: Değerinden az bir parayla, çok ucuza.

Horata dutmak*:** Alaya, maskaraya almak. ↔ TS: ***Maskara etmek: 1. Bir kimseyi veya bir şeyi gülünç ve şerefsiz duruma düşürmek. 2. Bir şeyi bozmak, berbat etmek. ÖAA: ***Maskaraya almak***: Biriyle alay etmek, eğlenmek. YÇ: ***Maskara etmek***: 1. Onu gülünç rezil duruma getirmek. 2. Onu bozmak, berbat etmek, işe yaramaz duruma getirmek.

Horataya götürmek: Alay almak, lafa boğmak. ↔ YÇ: ***Alaya almak***: Onunla alay etmek, eğlenmek, onu küçümsemek, aşağılamak.

Hödük vermek*:** Korku vermek, ürkütmek. ↔ TS: ***Korku vermek: Korkmak. YÇ: ***Korku vermek (bir şey, birini)***: Onu korkutmak.

Ilduzu ışımak: Talihi açılmak. ↔ TS: ***Yıldızı parlamak***: Başarı yönünden herkesin dikkatini çekecek bir duruma gelmek, ün kazanmak. YÇ: ***Yıldızı parlamak***: Ün kazanmak, tanınmaya başlamak.

Isıcak kanlu*:** Sıcak kanlı, cana yakın, sevimli. ↔ TS: ***Sıcak kanlı. YÇ: ***Sıcak kanlı:*** İyi dostluk kuran, cana yakın kimse.

Isıcak yüz*:** Güler yüz, yumuşak yüz. ↔ ÖAA: ***Yumuşak yüzlü: Kendisinden istenenleri yapan, istekleri geri çevirmeyen. YÇ: ***Yumuşak yüzlü***: Hemen her istenileni güceniklik olmasın diye yapmaya çalışan.

İç geçürmek*:** İshale uğratmak. ↔ TS: ***İçi sürmek: 1. İçi sürmek. 2. Bir şey yapmayı ve elde etmeyi çok istemek. ÖAA: ***Karnı gitmek:*** büyük abdestini sık sık sulu

olarak yapmak. YÇ: ***İçi gitmek***: Bir şeyi yapmayı ya da elde etmeyi çok istemek. 2. İshal olmak, sürgün gitmek.

İçi dolmak: Ağlayacak hale gelmek ↔ TS: ***Gözleri dolmak*** (veya dolu dolu olmak): Ağlayacak kadar duygulanmak. ÖAA: ***Gözleri dolmak*** (Dolu dolu olmak): Üzülme ya da duygulanmadan gözleri yaşla dolmak. YÇ: ***Gözleri dolmak*** (dolu dolu olmak): Sevinçten ya da üzüntüden ağlayacak kadar duygulanmak.

İçi eğri: Kötü kalpli, içinde kötü niyet olan. ↔ YÇ: ***Kötü kalpli***: Kötülük yapmayı düşünen.

İçi göyünmek*:** Yüreği yanmak, muzdarip olmak ↔ ÖAA: ***Yüreği yanmak: 1. Büyük bir felakete uğramak. 2. Pek çok acımak.

İçi kara*:** Kara gönüllü, fena kalpli. ↔ YÇ: ***Kötü kalpli (yürekli): Kötülük yapmayı düşünen kimse.

İçi kopmak: Çok heyecanlamak ↔. TS: ***İçi içine sığmamak***: Telaş, sabırsızlık, coşkulu göstermekten kendini alamamak. ÖAA: ***İçi İçne sığmamak***: Çok heyecanlanıp sevinmek.

İçini geçürmek: İshale uğratmak. ↔ TS***: İçi sürmek***: 1. İçi sürmek. 2. Bir şey yapmayı ve elde etmeyi çok istemek. ÖAA: ***İçi gitmek***: Karnı gitmek: Büyük abdestini sık sık sulu olarak yapmak. YÇ: ***İçi gitmek***: Bir şeyi yapmayı ya da elde etmeyi çok istemek. 2. İshal olmak, sürgün gitmek.

İçi taşmak: Çok bunalmak, tahammül edemez hale gelmek. ↔ TS: ***İçi sıkılmak***: Bunalmak. ÖAA: ***İçi daralmak (içi sıkılmak), (sıkıntı basmak):*** Sıkılıp bunalmak, benliğini sıkıntı kaplamak. YÇ: ***İçi sıkılmak***: Bunalmak, sıkıntı duymak

İçi yürütmek: Liynet vermek, ishal vermek. ↔ TS: ***İçi sürmek***: İshal olmak. ÖAA: ***Karnı gitmek*** (karnı sürmek), (İçi sürmek): Büyük abdestini sık sık sulu olarak yapmak. YÇ: ***Karnı sürmek*** (gitmek): Amel (ishal) olmak.

İç karartmak*:** Ümitsizliğe düşmek. ↔ TS: ***İçi kararmak: 1. Sıkılmak, bunalmak. 2. Hiçbir şeyden tat almaz olmak. 3. Umutsuzluğa düşmek. ÖAA: ***İçi kararmak***: Dünya zevklerine karşı isteği kalmamak, hiçbir şeyden tat almaz olmak. YÇ: ***İçi kararmak***: Hiçbir şeyden zevk almaz duruma gelmek, umutsuzluğa düşmek.

İç yar*:** Samimi dost, candan arkadaş, sırdaş. ↔ YÇ: ***Can dostu: Pek içten dost, çok sevilen dost.

İki dillü: Münafık, iki yüzlü. ↔ ÖAA: ***İki yüzlü***: İçtenlikli olmayan, birinin yüzüne karşı başka, arkasından başka konuşan.

İki eli kanda bulunmak: Çok büyük günah işlemek. ↔ TS: ***İki eli (kızıl) kanda olsa***: Elindeki işi ne kadar önemli olursa olsun. ÖAA: ***İki eli kanda olsa***: Elinde bırakamayacağı çok önemli işi olsa bile. YÇ: ***İki eli kanda olsa***: Ondan hesap sormak.

İki gözünü dört etmek: İki gözünü dört açmak. ↔ TS: ***Gözünü dört açmak***: Aldanmamak için çok uyanık bulunmak. ÖAA: ***Gözünü dört açmak***: Çok dikkatli olmak, aldatılmamak için çok uyanık olmak. YÇ: ***Gözünü dört açmak***: Çok dikkatli olmak, aldatılmamak için uyanık bulunmak.

İki yüz: İki yüzlü. ↔ TS: ***İki yüzlü***: 1. İki tarfı olan. 2. İki taraflı kullanılan. ÖAA: ***İki yüzlü***: İçtenlikli olmayan, birinin yüzüne karşı başka, arkasından başka konuşan.

İlerü dutmak: 1. İleri sürmek, öne sürmek, teklif etmek. 2. Üstün saymak, efdal addetmek. ↔ TS: ***İleri (veya öne) sürmek***: Öne doğru yürütmek. 2. Bir düşünceyi ya da tasarıyı önermek, serdetmek. ÖAA: ***İleri sürmek***: 1. Üzerinde görüşülmek üzere bir düşünce söylemek. 2. Kabul edilmesini önermek. YÇ: ***İleri sürmek***: 1. Onu öne doğru yürütmek. 2. Bir görüş ortaya atmak, önermek..

İlerü gelmek: 1. Ortaya çıkmak, öne çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek. 2. Terakki etmek, ilerlemek, yükselmek, ileri gitmek. ↔ TS: ***Ortaya çıkmak***: 1. Yokken var olmak, meydana çıkmak, türemek. 2. Biri kendini göstermek. ÖAA: ***Ortaya çıkmak***: 1. Belli olmak (Bir durum). 2. Ortada kendini göstermek (biri). YÇ: ***Ortaya çıkmak***: 1. Belli olmak 2. Kim olduğunu göstermek.

İlerü getirmek: 1. Ortaya getirmek, meydana koymak. 2. İleri sürmek, ortaya atmak. ↔ 3. Tüm maddi varlığını gözler önüne sermek. TS: ***Ortaya koymak***: Herkesin görebileceği yere koymak. 2. Yaratmak, yapmak. ÖAA: ***Meydana koymak (ortaya koymak)***: Herkese göstermek, herkesin bilgisine sunmak. YÇ: ***Ortaya koymak***: 1. Olan biten her şeyi göstermek. 2. Onu yapmak, yaratmak.

İlerü iletmek: İleri götürmek, devam ettirmek, başa çıkarmak.↔ ÖAA: ***Başa çıkarmak***: 1. Bir işi sona erdirmek. 2. Bir kişiyi şımartmak. YÇ: ***Başa çıkarmak***: 1. Bir işi sona erdirmek. 2. Onu çok şımartmak.

İlerü turmak: Beri gelmek, meydana çıkmak, ortaya çıkmak ↔ TS: ***Ortaya çıkmak***: 1. Yokken var olmak, meydana çıkmak. 2. Biri kendini göstermek. YÇ: ***Ortaya çıkmak***: 1. Belli olmak. 2. Kim olduğunu göstermek.

İleyini almak: Yolunu kesmek, önüne çıkmak. ↔ TS: ***Yolunu kesmek***: Engel olmak, engellemek. ÖAA: ***Yolunu kesmek***: Yürüyen kişinin önüne geçip yürümesini durdurmak.

İliği kurumak*:** Çaresizlik içinde bunalmak. ↔ TS: ***İliğini (veya kemiğini) kurutmak: Canından bezdirecek kadar sıkıntı vermek. ÖAA: ***Kanını (iliğini) kurutmak***: Pek çok eeziyet vermek. YÇ: ***İliğini kurutmak***: Canından bezdirecek duruma getirmek; kanını kurutmak.

İliği su olmak: Bitkin hale gelmek. ↔ YÇ: ***Bitkin düşmek***: Çok yorulmak

İn cin Sessiz, sakin, bomboş. ↔ TS: ***İn cin top oynamak***: Hiçbir canlı varlık bulunmamak. ÖAA: ***İn cin yok***: Issız, içinde üzerinde canlı yaratık yok.

İpi çürük: Sözüne güvenilmeyen kararında durmayan. ↔ TS: ***İpiyle kuyuya inilmez***: Kendisine güvenilmez. ÖAA: ***İpiyle kuyuya inilmez*** (suyuna pirinç haşlanmaz): Ona güvenilerek bir işe girişilmez.

İpi uzun tutmak*:** Ölçüsüz hareket etmek, ileri gitmek. ↔ TS: ***İleri gitmek (veya varmak): Söz ve davranışlarda ölçü dışına çıkmak, gereksiz, aşırı davranışta bulunmak. ÖAA: ***İleri gitmek:*** Sözde davranışlarında ölçüyü aşmak. YÇ: ***İleri gitmek*** (varmak): Söz veya davranışlarında aşırıya kaçmak.

İşe gelmek*:** İşe yaramak, fayda vermek. ↔ YÇ: ***İşe yaramak: 1. Elverişli nitelikte bulunmak. 2. İş yapabilecek durumda olmak.

İş elden gitmek: İş işten geçmek. ↔ TS: ***İş işten geçmek***: Bir işi gerçekleştirme imkanı kalmamış olmak. ÖAA: ***İş işten geçmek***: Daha önce davranılmadığı için bir fırsat kaçırılmış, artık o işi yapma olanağı kalmamış olmak. YÇ: ***İş işten geçmek***: Bir iş için uygun olan fırsatı kçırmak.

İşi dönmek*:** İşi bozulmak, talihi dönmek. ↔ TS: ***İşi bozulmak: Yapmakta olduğu işten gereği kadar kazanç sağlayamaz olmak. . ÖAA: ***İşi bozulmak***: Daha önce kazanç sağladığı işinde artık zarar etmeye başlamak. YÇ: ***İşi bozulmak***: geçimini sağladığı işinde zarar etmeye başlamak

İşini altun etmek (işini altun eylemek): İşini yoluna koymak. ↔ TS: ***İşini yoluna koymak***: İşi veya görevi olumlu olarak yürütmek. ÖAA***: İşi (işler) yolunda olmak***: İşi (işler) memnunluk verici biçimde yürümek. YÇ: ***İşi tıkırında (yolunda) olmak***: İşi istediği biçimde yürümek.

İşitmeze urmak: Duymuyormuş gibi davranmak, işitmemezlikten gelmek. ↔ TS: ***Duymamazlıktan gelmek:*** İlgilenmek istemediği için duymamış gibi davranmak. ÖAA: ***Duymamazlıktan gelmek***: Duymamış gibi davranmak. YÇ: ***Duymamazlıktan gelmek***: Duymamış gibi davranmak.

İşkil almak: Şüphelenmek, şüpheye düşmek. ↔ TS: ***Şüpheye düşmek***: Kuşkulanmak. YÇ: ***Şüpheye düşmek***: 1. Kuşkulanmak. 2. Bir işin gerçekleşmesi güçleşmek.

İşkile varmak: Şüpheye düşmek. ↔ TS: ***Şüpheye düşmek***: Kuşkulanmak. YÇ: ***Şüpheye düşmek***: 1. Kuşkulanmak. 2. Bir işin gerçekleşmesi güçleşmek.

İti gönüllü*:** Tez canlı. ↔ TS: ***Tez canlı: Aceleci. ÖAA: ***Canı tez***: Bir işin çarçabuk yapılmasını ister yaradılışta olan, sabırsız. YÇ: ***Tez canlı***: Bekleyemeyen, beklemeye tahammülü olmayan.

İzine uymak*:** İttibar etmek, izinde yürümek. ↔ TS: ***İzinde yürümek: Birine içten bağlanarak onun başladığı işi aynı anlayışla sürdürmek. ÖAA: ***İzinden yürümek***: Onun başladığı işi aynı anlayışla sürdürmek. YÇ: ***İzinde yürümek***: Bir kimsenin başladığı bir işi aynı anlayış ve yöntemle yürütmek.

İzini azıtmak: İzini kaybetmek. ↔ TS: ***İzini kaybetmek***: Bir kimse hakkında bilgi alamamak. ÖAA: ***İzi silinmek***: Kendisi ya da etkisi kaybolmak.

İzini çalmak: İzini yoklamak, izini aramak, takip etmek. TS: ***İz sürmek***: . izlemek, arkasından gitmek, takip etmek, 2. Av sırasında hayvanın ayak izlerine bakarak gittiği yeri bulmaya çalışmak. ÖAA: ***İz sürmek***: İnsan ya da hayvanın yolda kalan ayak izlerine baka baka ilerleyip gittiği yeri bulmaya çalışmak. YÇ: ***İz sürmek***: İnsan ya da hayvanların ayak izlerine bakarak nereye gittiklerini anlamak ve gittikleri yeri bulmaya çalışmak. 2. İzlemek, arkasından gitmek, takip etmek.

Kadem basmak: Azmetmek, ayak diremek, inat ve ısrar etmek. ↔ YÇ: ***Ayak diremek***: Kendi görüş ve tutumunda ısrar etmek. TS: ***Ayak diremek***: Bir düşünceyi bir davranışı sonuna kadar sürdürmek.

Kakığan eylemek: Hiddete sevk etmek, öfkelendirmek, asabını bozmak. ↔ YÇ: ***Asabına dokunmak:*** O kimse, şey sinirlenmesine yol açmak.

Kaleme gelmek: Yazılmak, kaydolunmak. ↔ ÖAA: ***Kaleme almak*** : Bir konuyu yazmak. YÇ: ***Kalem oynatmak***: 1. Yazı yazmak. 2. Bir yazıyı düzeltmek. 3. Yazılı bir belge üzerinde gizlice değişiklik yapmak.

Kaleme getirmek: Yazmak, kaleme almak. ↔ TS: ***Kaleme almak***: Bir konuyu yazı durumuna getirmek, yazıyla anlatmak. ÖAA: ***Kaleme almak*** : Bir konuyu yazmak. YÇ: ***Kalem oynatmak***: 1. Yazı yazmak. 2. Bir yazıyı düzeltmek. 3. Yazılı bir belge üzerinde gizlice değişiklik yapmak.

Kalem urmak: Kalem çalmak, nakış ve resim yapmak. ↔ ÖAA: ***Kaleme almak***: Bir konuyu yazmak. TS: ***Kaleme almak***: Bir konuyu yazı durumuna getirmek, yazıyla anlatmak.

Kana kan*:** Kısas, öldürenin öldürülmesi. ↔ ÖAA: ***Kana kan istemek: Birinin öldürülmesine karşı, öldürenin ya da bir yakınının öldürülmesini istemek.

Kanat bükmek*:** Bir hedefe doğru koşmak. ↔ TS: ***Kanat çırpmak: 1. Uçmak. 2. Kanatlarını hareket ettirmek. 3. Yeni bir başlangıç yapmak.

Kana yunmak: Kana boyanmak. ↔ TS: ***Kana boyamak*** (veya bulamak): Kan içinde bırakmak.

Kan derlemek*:** Kan ter içinde kalmak. ↔ TS: ***Kan ter içinde (kalmak): Çok terli, yorgun ve perişan bir durumda (kalmak). ÖAA: ***Kan ter içinde kalmak***: Sırılsıklam ter içinde kalmak. YÇ: ***Kan ter içinde kalmak***: Yaptığı ağır iş nedeniyle ter içinde kalmak.

Kan eylemek: Başkasının kanını dökmek, cinayet işlemek. ↔ TS: ***Kan dökmek***: Ölüme yol açmak, cana kıymak.

Kanı ısıcak*:** Kanı sıcak, sevimli. ↔ YÇ: ***Sıcak kanlı: İyi dostluk kuran, canı yakın kimse. TS: ***Sıcakkanlı.***

Kan kaşandırmak*:** Korkudan kan işetmek. ↔ TS: ***(Birine) kan kusturmak: Çok eziyet çektirmek. YÇ: ***Kan kusturmak*** (birine): Ona çok eziyet çektirmek.

Kan kaşanmak: Korkudan kan işemek. ↔ ÖAA: ***Kan kusmak***: Çok eziyet çekmek..

Kan yutmak*:** Pek çok sıkıtı, azap, ızdırap çekmek. ↔ YÇ: ***Izdırap çekmek: 1. Bir acıyı yaşamak. 2. Üzülmek.

Kapu geçmek: Baştan savmak, atlatmak, ihmal etmek. ↔ TS: ***Başından savmak***: Bir istekte bulunanı sözde bir sebeple uzaklaştırmak. ÖAA: ***Başından atmak***: 1. İstekte bulunan kimseyi bir bahane ile yanından uzaklaştırmak. 2. Zor bir işi yapmanın ya da başkasına yüklemenin yolunu bulmak. YÇ: ***Başından savmak***: Onu herhangi bir bahane ile uzaklaştırmak.

Karalığı ağarmak*:** Rengini atmak, başka renge girmek. ↔ ÖAA: ***Rengi atmak:1. Korku ya da üzüntüden benzi sararmak. 2. Renkli bir şeyin rengi solmak. YÇ: ***Rengi atmak:*** 1. Solmak, rengini yitirmek. 2. Korku ya da üzüntüden yüzü solmak, sararmak.

Karanu gönüllü*:** Siyah kalpli, kötü düşünceli. YÇ: ***Kötü kalpli (yürekli): Kötülük yapmayı düşünen (kimse).

Karasın dutmak: Metemini dutmak. ↔ TS: ***Matem tutmak***: Yas tutmak. YÇ: ***Matem tutmak***: Yas içinde olmak, çok üzülmek.

Karaya çalmak*:** Karaya oturmak. ↔ TS: ***Karaya oturmak: Gemi denizin sığ bölümüne saplanıp kalmak. YÇ: ***Karaya oturmak***: Gemi denizin sığ yerine saplanıp kalmak.

Kara yazulu*:** Bahtsız, talihsiz, bahtı kara, bedbaht. ↔ TS: ***Kara yazı: Kötü talih, kara baht. ÖAA: ***Bahtı kara***: İşleri hep ters giden, talihi kötü. YÇ: ***Bahtı kara***: Talihi kötü olan.

Karılup katılmak*:** Birbirine girmek, birbirine karışmak, hercümerç olmak.↔ TS: ***Birbirine girmek: Kavga etmek, dövüşmek. 2. Karışmak. 3. İplik v.b dolaşmak, çözülmeyecek duruma gelmek. ÖAA: ***Birbirine girmek***: Aralarında kavga çıkıp birbirlerine şiddetle saldırmak. YÇ: ***Birbirine girmek***: 1. Kavga etmek. 2. Heyecanla oraya buraya koşuşturmak.

Karın kasık salmak: Fazla şişmanlamak, göbek bağlamak. ↔ TS: ***Göbek bağlamak*** (veya salıvermek): Şişmanlayarak karnı büyümek, göbeklenmek. ÖAA: ***Göbek bağlamak***: Şişmanlayarak karnı büyümek. YÇ: ***Göbek bağlamak***: Göbeği sarkacak ölçüde şişmanlamak, göbeklenmek.

Karış karmak*:** Beddua etmek, lanet okumak. ↔ TS: ***Lanet okumak: Bir kimsenin Tanrı'nın merhametinden yoksun kalmasını dilemek. YÇ: ***Lanet okumak***: Bir kimsenin Tanrı'nın merhametinden yoksun kalmasını, Tanrı'nın gazabına uğramasını dilemek.

Karış muruş eylemek*:** Karmakarış, altüst, hercümerç etmek. ↔ TS: ***Alt üst etmek: onu karmakarışık etmek. 2. Aramadık yer bırakmamak. 3. Büyük zarar vermek. 4. Ruhsal bunalım yaratmak. ÖAA: ***Altüst etmek*** (olmak): 1. Alt yüzünü üste çevirmek, altını üstüne getirmek. 2. Karmakarışık duruma getirmek. YÇ: ***Altını üstüne getirmek***: 1. Karmakarışık bir duruma getirmek. 2. Bir şey bulmak için her yanı karıştırmak.

Karış vermek*:** Lânet okumak, beddua etmek. ↔ TS: ***Lanet okumak: Bir kimsenin Tanrı'nın merhametinden yoksun kalmasını dilemek. YÇ: ***Lanet okumak***: Bir kimsenin Tanrı'nın merhametinden yoksun kalmasını, Tanrı'nın gazabına uğramasını dilemek

Karşı düşmek*:** Karşı karşıya gelmek, tesadüf etmek. ↔ TS: ***Karşı karşıya gelmek: 1. Birden karşılaşmak. 2. Zıtlaşmak. ÖAA: ***Karşı karşıya gelmek***: Yüzleri birbirine karşı olduğu halde yaklaşmış olmak. YÇ: ***Karşı karşıya gelmek***: Karşılaşmak.

Karşusını almak*:** Karşısına geçmek, karşısında durmak. ↔ ÖAA: ***Karşısına (önüne) çıkmak (bir şey, bir kişi, birinin): 1. Bir şeyi, bir kişiyi karşısında görüvermek. 2.

Gelip karşısında durmak. 3. Karşısındakine engel olduğunu ya da olacağını sözüyle davranışıyla göstermek. YÇ: ***Karşısına dikilmek*****:** Gelip bir kimsenin karşısında durmak. 2. Engel yaratacağını sözle ve davranişla belirlemek.

Karşu varmak**:** 1.Karşı çıkmak, istikbal etmek. 2. Karşılamak, karşılaşmak, mukabele etmek**.** ↔ ÖAA: ***Karşı gelmek***: Boyun eğmeyip baş kaldırmak. YÇ: ***Karşı gelme***k: 1. Baş kaldırmak. 2. İtiraz etmek, dediğini yapmamak.

Kaşa çin bırakmak: Kaş çatmak. ↔ TS: ***Kaş çatmak***: Kızmak, öfkelenmek.

Kaşı karağı açılmak: Yüzü gülmek. ↔ TS: ***Yüzü gülmek***: 1. Sevinci yüzünden belli olmak. 2. Feraha kavuşmak. 3. Temiz, tertipli duruma gelmek. ÖAA: ***Yüzü gülmek***: Neşelenmek, sevinmek, sevindirici bir duruma kavuşmak. YÇ: ***Yüzü gülmek***: İstenen, özlenen bir duruma kavuşmaktan ötürü sevinmek, neşelenmek.

Kaşını burtarmak**:** Kaşını çatmak. ↔ TS***: Kaş çatmak***: Kızmak, öfkelenmek.

Kaş kantarmak: Kaş çatmak**.** ↔ TS: ***Kaş çatmak***: Kızmak, öfkelenmek.

Kaş karak çatmak**:** Kaş çatmak, surat asmak. ↔ ÖAA: ***Surat asmak***: Kaşlarını çatıp yüzüne küskün ve dargın bir anlam vermek**.**

Kaş kararmak: Ufuk kararmak, karanlık basmak. ↔ TS: ***Karanlık basmak*** (veya çökmek): Hava kararmak.

Kaş kurmak: Kaş çatmak. ↔ ÖAA: ***Surat asmak***: Kaşlarını çatıp yüzüne küskün ve dargın bir anlam vermek.

Katında yeri olmak**:** Yanında hatırı sayılmak, mevkii, ehemmiyeti olmak**.** ↔ ÖAA: ***Hatırı sayılır***: 1. Herkesin saygı gösterip istediğini yerine getirdiği (kişi). 2. Önemli, oldukça çok (şey). YÇ: ***Hatırı sayılır***: 1. Sözü geçen, saygı gören (kimse). 2. Oldukça çok.

Katı yürek: Taş yürekli, insafsız, merhametsiz. ↔ TS: ***Katı yürekli:*** Acıması olmayan, acımasız kimse, katı kalpli. ÖAA: ***Katı (taş) yürekli***, (yüreği katı), (taş yürekli): Acıklı şeylerden üzüntü duymayan, acıması olmayan. YÇ: ***Taş yürekli***: Acıklı durumlardan etkilenmeyen acımasız (kimse).

Kaydın görmek**:** Çaresine bakmak, vazifeyi, hizmeti yerine getirmek**.** ↔ TS: ***(Bir şeyin) çaresine bakmak***: Gerekeni yapmak, çözüm yolu aramak. YÇ: Ç***aresine bakmak***: Bir işin sorunun çözüm yolunu bulmak.

Kaydın yimek**:** Kaygısını çekmek, ilgi göstermek. ↔ TS: ***Kaygı çekmek***: Üzüntü, tasa duymak**.** YÇ: ***Kaygı çekmek***: Tasalanmak, üzülmek.

Kaygulu başına ağmak**:** Endişeye düşmek. ↔ TS: ***Endişeye düşmek***: Tasaya kapılmak, kaygılanmak. YÇ: ***Endişe duymak***: O şey için kaygılanmak, tasalanmak**.**

Kaygusunu yimek: Merakına düşmek, tasasını çekmek. ↔ TS: ***Tasa çekmek***: Kaygılanmak, üzüntü içinde olmak, üzülmek. YÇ: ***Tasa çekmek***: Üzülmek, kaygılanmak.

Kayguya yüklemek: Endişeye boğulmak. ↔ TS: ***Endişeye düşmek***: Tasaya kapılmak, kaygılanmak. YÇ: ***Endişe duymak (bir şeyden)***: O şey için kaygılanmak, tasalanmak.

Kaygu yimek*:** Gam çekmek, endişe etmek, tasalanmak. ↔ TS: ***Endişeye düşmek: Tasaya kapılmak, kaygılanmak. YÇ: ***Endişe duymak***: O şey için kaygılanmak, tasalanmak.

Kayıt yimek*:** Endişe etmek, meraka düşmek. ↔ TS: ***Endişeye düşmek: Tasaya kapılmak, kaygılanmak. YÇ: ***Endişe duymak***: O şey için kaygılanmak, tasalanmak.

Kayusunu kayurmak*:** İşin çaresine bakmak, bir işe çözüm yolu aramak. ↔ YÇ: ***Çaresine bakmak: Bir işin, sorunun çözüm yolunu bulmak. TS: (Bir şeyin) ***çaresine bakmak***: Gerekeni yapmak, çözüm yolu aramak.

Kef geçmek*:** Takati kesilmek, takatten düşmek. ↔ TS: ***Takati kalmamak (veya kesilmek): Gücü azalmak, bitmek.

Kenar çizmek*:** Yan çizmek ↔ TS: ***Yan çizmek: Bir işten kaçmak. YÇ: ***Yan çizmek***: Bir işi yapmaktan kaçınmak. ÖAA: ***Yan çizmek***: Bir işten kaçmak.

Kendini kurmak*:** Gurur duymak, böbürlenmek, kurulmak. ↔ TS: ***Gurur duymak: Gururlanmak. YÇ: ***Gurur duymak***: Onunla övünmek, gururlanmak.

Kendözüne buyrukluk*:** Nefsine hakim olma. ↔ YÇ: ***Nefsini yenmek (zapdetmek): İsteklerini, tutkularını denetim altına almak.

Kendözün görmek*:** Kendini beğenmek, hotbinlik etmek, gururlanmak, kibirlenmek. ↔ TS: ***Kendini beğenmek: Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek. ÖAA: ***Kendini beğenmek***: kendini başkalarından üstün görmek. YÇ: ***Kendini beğenmek***: kendini başkalarından üstün görmek, çevresindekileri küçümsemek.

Kendözün görücü (kendin görücü*):** Hotbin, bencil. . ↔ TS: ***Kendini beğenmek: Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek. ÖAA: ***Kendini beğenmek***: kendini başkalarından üstün görmek. YÇ: ***Kendini beğenmek***: Kendini başkalrından üstün görmek, çevresindekileri küçümsemek.

Kendözünü divşürmek*:** Kendini toplamak, kendine gelmek. ↔ TS: ***Kendine gelmek: 1. Ayılmak. 2. Aklı başına gelmek. ÖAA: ***Kendine gelmek***: Düşünebilecek duruma

gelmek, ayılmak. YÇ: ***Kendine gelmek***: 1. Ayılmak, bilinçli duruma gelmek. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzeltmek.

Kendözün yavı kulmak*:** Kendini kaybetmek, ne yapacağını bilmeyecek hale gelmek. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendini kaybetmek***: 1. Düşüp bayılmak. 2. Öfkesinden ne yapacağını bilememek. YÇ: ***Kendini kaybetmek*:** 1. Bayılmak, bilincini yitirmek. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek.

Kendünden gitmek*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendinden geçmek***: Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak. YÇ: ***Kendinden geçmek***: Bilincini yitirmek, bayılmak. 2. Duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Kendünden uğunmak*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendinden geçmek***: Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak. YÇ: ***Kendinden geçmek***: Bilincini yitirmek, bayılmak. 2. Duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Kendünden varmak: Kendinden geçmek. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendinden geçmek***: Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak. YÇ: ***Kendinden geçmek:*** Bilincini yitirmek, bayılmak. 2. Duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Kendülere gelmek*:** Kendilerine gelmek, akılları başlarına gelmek, kendilerini toplamak ↔ TS: ***Kendine gelmek: 1. Ayılmak. 2. Aklı başına gelmek. ÖAA: ***Kendine gelmek***: Düşünebilecek duruma gelmek, ayılmak. YÇ: ***Kendine gelmek*:** 1. Ayılmak, bilinçli duruma gelmek. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzeltmek.

Kendüye gelmek: Kendine gelmek, ayılmak, aklı başına gelmek. ↔ TS: ***Kendine gelmek***: 1. Ayılmak. 2. Aklı başına gelmek. ÖAA: ***Kendine gelmek:*** Düşünebilecek duruma gelmek, ayılmak. YÇ: ***Kendine gelmek***: 1. Ayılmak, bilinçli duruma gelmek. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzeltmek.

Kendüye koçmak*:** Bağrına basmak, kucaklamak. ↔ ÖAA: ***Bağrına basmak: 1. Göğsü üzerine yaslanıp sevmek. 2. Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek. YÇ: ***Bağrına basmak***: Sevgi gösterip onu koruyuculuğuna almak.

Kendüyi görmek: Hodbinlik etmek, kibirlenmek, kendini beğenmek. ↔ TS: ***Kendini beğenmek***: Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek. ÖAA: ***Kendini beğenmek***: kendini başkalarından üstün görmek. YÇ: ***Kendini beğenmek***: Kendini başkalarından üstün görmek, çevresindekileri küçümsemek.

Kendüyi görmüş*:** Kendini beğenmiş, hodbin, kibirli, bencil. ↔ TS: ***Kendini beğenmek: Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek. ÖAA: ***Kendini beğenmek***: Kendini başkalarından üstün görmek. YÇ: ***Kendini beğenmek***: Kendini başkalarından üstün görmek, çevresindekileri küçümsemek.

Kendüyi unutmak: Kendinden geçmek. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendinden geçmek:*** Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak. YÇ: ***Kendinden geçmek***: 1. Bilincini yitirmek, bayılmak. 2. Duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Kendüyi yitirmek*:** Kendini kaybetmek, aklı başından gitmek. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendinden geçmek:*** Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak. YÇ: ***Kendinden geçmek:*** 1. Bilincini yitirmek, bayılmak. 2. Duygulanmak, çok heyecanlanmak.

Kendüyi yüce tutmak: Büyüklük taslamak, kendini büyük göstermek. ↔ TS: ***Büyüklük taslamak***: Kendini üstün görmeye çalışmak, böbürlenmek. YÇ: ***Büyük görmek (birini, kendini)*:** Birini ya da kendini yüceltmek, olduğundan üstün tutmak.

Kengele getürmek: Alaya almak, istihza etmek. ↔ TS: ***Alaya almak***: Alay etmek, eğlenmek. YÇ: ***Alaya almak*:** Onunla alay etmek, eğlenmek, onu küçümsemek.

Kesime yazmak*:** Vergiye bağlamak, belli bir para ödemeye mecbur tutmak. ↔ TS: ***Vergiye bağlamak: 1. Bir kimse veya şeyden vergi almak. 2. Bir yerden bir kimseden yasal olmayan yollardan para almak.

Kıç serpmek: Kıç atmak. ↔ TS: ***Kıç (göt) atmak:*** 1. Çifte atmak. 2. Çok istemek. ÖAA: ***Kıç (göt) atmak:*** 1. At, katır, eşek, bir kimseyi ya da bir şeyi vurmak için arka ayaklarını birden bire geriye savurmak. 2. Aşağı sanan kişi, umulmadık zamanda birini sert davranışıyla incitmek.

Kıft olmak: Yakınlık, rağbet göstermek, bağlanmak. ↔ TS: ***Rağbet etmek*** (veya göstermek): İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

Kıft etmek (kıft eylemek): Rağbetlendirmek, teşvik etmek. ↔ TS: ***Rağbet etmek*** (veya göstermek): İstemek, beğenmek, istekle karşılamak.

Kıldan kıla*:** İnceden inceye. ↔ TS: ***İnceden inceye. ÖAA: ***İnceden inceye***: Çok dikkat ederek, en küçük ayrıntılarına değin. YÇ***: İnceden inceye***: Titizce en küçük ayrıntısına kadar.

Kılıcın çalmak: Tarafını tutmak. ↔ TS: ***Taraf tutmak*** (veya çıkmak veya olmak): Birinden yana olmak, birinin görüş ve düşüncesini benimsemek. ÖAA: ***Yan tutmak***: Tarafsız davranmamak, taraflardan birini benimseyip desteklemek. YÇ: ***Taraf tutmak***: Taraflardan birini desteklemek.

Kılıç girmek: Helak olmak, kırılmak. ↔ YÇ: ***Helak olmak***: 1. Ölmek, yok olmak. 2. Çok yorulmak, bitkin düşmek.

Kılıç koymak: Kılıçla hucüm etmek, saldırmak, kılıçtan geçirmek. ↔ ÖAA: ***Kılıçtan geçirmek***: Hepsini (kılıçla) öldürmek.

Kılıç yürütmek: Kılıçtan geçirmek. ↔ TS: ***Kılıçtan geçirmek***: Çok sayıda insanı kılıçla topluca öldürmek. ÖAA: ***Kılıçtan geçirmek***: Hepsini (kılıçla) öldürmek. YÇ***: Kılıçtan geçirmek***: Tümünü kılıçla öldürmek.

Kıyı çizmek: Yan çizmek, bir tarafa çekilmek. ↔ TS: ***Yan çizmek***: Bir işten kaçmak. ÖAA: ***Yan çizmek***: Bir işten kaçmak. YÇ: ***Yan çizmek***: bir işi yapmaktan kaçınmak.

Kız çıkarmak: Kız gelin etmek. ↔ TS: ***Kız vermek***: Bir ailenin kızını bir başka aileye gelin vermek. ÖAA: ***Kız vermek***: Kendi kızını bir aileye gelin olarak vermek.

Kilimi suya bırakmak: Kötü bir durumu düzeltmek gayretinden vazgeçmek, işi oluruna bırakmak. ↔ TS: ***İşi oluruna bırakmak***: İşi belli bir amca göre değil kendi akışı içinde yürütmek. ÖAA: ***İşi oluruna bağlamak***: Bir iş üzerinde çok titizlik göstermeyerek yapılabildiği kadarıyla yetinmek. YÇ: ***İşi oluruna bırakmak***: Yapmakta olduğu bir işte gerekli titizliği göstermemek, işi rastlantılara doğal akışına bırakmak.

Kin dartmak*:** Kin gütmek. ↔ TS: ***Kin beslemek (veya tutmak): Birine karşı öç alma duygusunu sürdürmek. YÇ: ***Kin tutmak***: Ona karşı düşmanca duygular beslemek.

Kirpik çatmak: Göz yummak, uyumak. ↔ ÖAA: ***Göz yummak***: Kusurları hoşgörü ile karşılamak. YÇ: ***Göz yummak***: 1. Hataları, kusurları hoşgörüyle karşılamak. 2. Görmemezlikten gelmek, görmemek.

Kişi oğlu kişi*:** Doğuştan hür olan, esir olmayan, asılzade. ↔ TS: ***Kişi oğlu: İnsan oğlu insan. 2. Soylu kimse. ÖAA: ***Kişi oğlu***: Temiz, soylu kişi.

Kola almak: Şefaat ve himaye etmek. ↔ TS: ***Himaye etmek***: Korumak, kayırmak, gözetmek.

Kolanı enlü: Zengin, malı mülkü, eşyası çok olan kimse. ↔ TS: ***Ensesi kalın***: 1. Güçlü, istediğini yapabilen, sözü geçer (kimse). 2. Varlıklı, zengin. ÖAA: ***Ensesi kalın***: Para vermesi için üzerine yüklenilebilir, ödeme gücü yüksek. YÇ: ***Ensesi kalın***: Maddi durumu yerinde olan kimse.

Kolay bulmak Fırsat bulmak, çalımına getirmek. ↔ TS: ***Kolayını bulmak***: Kolay bir biçimde yapma yolunu bulmak. ÖAA: ***Kolayını bulmak***: Kolayca yapma yolunu bulmak. YÇ: ***Kolayını bulmak***: Kolayca yapmanın yolunu bulmak.

Kolayına komak: Arzusuna bırakmak, serbest bırakmak. ↔ TS: ***Serbest bırakmak:*** Hiçbir şarta bağlı olmayan, istediği gibi davranabilen, erkin.

Kolayın gözlemek: Fırsat kollamak. ↔ TS: ***Fırsat kollamak*** (veya gözlemek): Yapmak istediği iş için uygun bir zaman veya bir durum beklemek. ÖAA: ***Fırsat kollamak***: Yapmak istediği iş için uygun zaman ve elverişli durum beklemek. YÇ: ***Fırsat kollamak***: Bir iş için elverişli durum ve zaman kollamak.

Körlük etmek*:** Nisbet vermek, inadına yapmak. ↔ TS: ***Nispet vermek (veya yapmak): Karşısındakini kızdırmak için ona gösteriş yapmak. ÖAA: ***Nisbet vermek:*** Karşısındakinin kıskanacağı ya da istemediği işi onu üzmek için yapmak. YÇ: ***Nisbet vermek:*** Birini üzecek, kıskandıracak, kızdıracak davranışta bulunmak.

Kulağa almamak: Dinlememek, sem'i itibara almamak. ↔ ÖAA: ***Kulaklarını tıkamak*** (bir şeye): Dinlemek istememek. YÇ: ***Kulak asmamak*** (bir şeye, birine): Onu dinlememek, ona önem vermemek.

Kulağına dokunmak: Kulağına gelmek. ↔ TS: ***Kulağına gelmek***: 1. Kulağına çalışmak. 2. Duymak. YÇ: ***Kulağına gelmek***: Duymak, duyulmak.

Kulağı yolda bulmak*:** Haber beklemek. ↔ ÖAA: ***Kulağı kirişte: Söylenecek sözü, gelecek haberi her an bekleyen.

Kulak burmak*:** 1. Kulağını bükmek, tenbihve ikaz etmek. *2.* (Sazın) burgusunu bükerek düzen vermek. ↔ TS: ***(Birinin) kulağını bükmek: Bir sorun karşısında dikkatli davranması için uyarıda bulunmak. YÇ: ***Kulağını bükmek***: Söz ve davranışlarına dikkat etmesi için uyarıda bulunmak, uyarmak.

Kulak burulmak: İkaz edilmek, tedip, tecziye olunmak. ↔ TS: ***(Birinin) kulağını bükmek***: Bir sorun karşısında dikkatli davranması için uyarıda bulunmak. YÇ: ***Kulağını bükmek*:** Söz ve davranışlarına dikkat etmesi için uyarıda bulunmak, uyarmak.

Kulak çekmek: Kulak vermek, dikkatle dinlemek. ↔ TS: ***Kulak vermek***: 1. Merak edip dinlemek, işitmeye başlamak. ÖAA: ***Kulak vermek***, (kulak tutmak): İyi anlamak üzere dinlemek. YÇ: ***Kulak tutmak***: 1. Dinlemeye çalışmak. 2. İşitmek, dinlemek, dediğini yapmak.

Kulak olmak: Kulak kesilmek, dikkatle dinlemek. ↔ TS: ***Kulak kesilmek***: Büyük bir dikkatle dinlemek. ÖAA: ***Kulak kesilmek***: Bütün dikkatiyle dinlemek. YÇ: ***Kulak kesilmek***: Büyük bir dikkatle dinlemeye çalışmak.

Kulak ovmak: Kulak bükmek; ihtarda bulunarak bir kimsenin uyanık bulunmasını sağlamak. ↔ TS: ***Kulağını bükmek***: Bir sorun karşısında dikkatli davranması için uyarıda bulunmak. ÖAA: ***Kulağını bükmek***: Yapacağı işte dikkatli davranması için uyarıda bulunmak. YÇ: ***Kulağını bükmek***: Söz ve davranışlarına dikkat etmesi için uyarıda bulunmak, uyarmak.

Kulak urmak*:** 1. Kulak vermek, dinlemek. 2. Ehemmiyet vermek, kulak asmak. ↔ TS: ***Kulak kesilmek: Büyük bir dikkatle dinlemek. ÖAA: ***Kulak kesilmek***: Bütün dikkatiyle dinlemek. YÇ: ***Kulak tutmak***: 1. Dinlemeye çalışmak. 2. İşitmek, dinlemek, dediğini yapmak.

Kumsuluk etmek: Tezvirde bulunmak, ara bozmak. ↔ TS: ***Aralarını bozmak***: İki kişi arasındaki ilişkiyi bozmak. ÖAA: ***Ara (aralarını) bozmak***: iki kişi arasındaki dostluğu bozmak. YÇ: ***Ara (aralarını) bozmak*** (açmak): Kişiler arasındaki dostluğu iyi ilişkileri bozmak.

Kuşağı berk: Gönülden inanan, bel bağlamış olan. ↔ ÖAA: ***Bel bağlamak***: Kendisine yadımı olacağına inanıp bir kimseye ya da bir şeye güvenmek. YÇ: ***Bel bağlamak*** (birine, bir şeye): Ona güvenmek, inanmak.

Kuru yaş: 1. İyi kötü, değerli değersiz. 2. Deniz, kara ↔ ÖAA: ***İyi kötü***: 1. Pek fena sayılmayacak bir durum içinde, oldukça iyi. 2. İyi de olsa kötü de olsa. YÇ: ***İyi kötü***: 1. Ne iyi ne kötü, orta halli. 2. Oldukça iyi.

Kuşağını iki yerden bağlamak: Güçlüğe karşı iyi hazırlanmak, sıkı durmak. ↔ TS: ***Sıkı durmak***: Güçlü dayanıklı olmak, dikkatli bulunmak. ÖAA: ***Sıkı durmak***: Güçlü durumunu ya da güçlü görünme durumunu korumak. YÇ: ***Sıkı durmak:*** Durumunu sağlamlığını korumak, dayanıklı olmak.

Kuşak berkitmek: İçten inanmak, bel bağlamak. ↔ TS: ***Bel bağlamak:*** Birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek. ÖAA: ***Bel bağlamak***: Kendisine yardımı olacağına inanıp bir kimseye ya da bir şeye güvenmek. YÇ***:*** ***Bel bağlamak***: Ona güvenmek, inanmak.

Küt olmak*:** Kötürüm olmak, elden ayaktan düşmek. ↔ TS: ***Elden ayaktan düşmek (veya kesilmek): Yaşlılık sebebiyle veya sağlığı büsbütün bozularak çalışamaz duruma gelmek. ÖAA: ***Elden ayaktan düşmek***: Yaşlılık ya da hastalık nedeniyle iş yapamaz yürüyemez olmak. YÇ: ***Elden ayaktan düşmek***: Hastalık ya da yaşlılık sonucu yürüyemez iş yapamaz duruma gelmek.

Laf çatlatmak: Yüksekten atmak ↔ TS: ***Yüksekten atmak***: Yapamayacağı şeyle yapabilirmiş gibi söylemek. ÖAA: ***Yüksekten atmak***: Yapamayacağı şeyleri yapabilirmiş gibi göstermek. YÇ: ***Yüksekten atmak***: Yapılması çok güç olan ya da kendi bilgi beceri ve yeteneğini aşan işleri yapabileceğini söylemek.

Lafın urmak*:** Sözünü etmek. ↔ TS: ***Lafını etmek: Birinden veya bir konudan söz etmek, onunla ilgili olarak konuşmak.

Laf urmak*:** Yüksekten atmak, atıp tutmak, böbürlenmek, övünmek. ↔ TS: ***Yüksekten atmak: Yapamayacağı şeyle yapabilirmiş gibi söylemek. ÖAA: ***Yüksekten atmak***: Yapamayacağı şeyleri yapabilirmiş gibi göstermek. YÇ: ***Yüksekten atmak***: Yapılması çok güç olan ya da kendi bilgi, beceri ve yeteneğini aşan işleri yapabileceğini söylemek.

Lâka burmak: Ad takmak ↔ TS: ***Lakap takmak***: Bir kimseye onun bir özelliğini belirtecek bir ad vermek. YÇ: ***Lakap takmak (birine):*** bir kimseye ya da aileye kendi adının dışında herhangi bir özelliğine uygun bir ad vermek

Lenger bırakmak*:** Demir atmak; oturup kalkmak. ↔ TS: ***Demir atmak: Gemi çapasını denize salmak. 2. Bir kimse yerde uzun süre kalmak. ÖAA: ***Demir atmak*:** 1. Bir yerde kalacak gemi çapasını denize salmak. 2. Bir yerde bir kimse uzun süre kalmak. YÇ: ***Demir atmak***: Bir yerde uzun süre kalmak.

Ling ling yelmek*:** Tırıs tırıs gitmek. ↔ TS: ***Tırıs tırıs: 1. Hızlı bir biçimde. 2. Utanmış, mahcup bir biçimde. 2. YÇ: ***Tırıs tırıs***: 1. Hızlı bir biçimde. 2. Utanmış mahçup olmuş bir biçimde.

Ling urmak*:** Tırıs yürümek. ↔ TS: ***Tırıs tırıs*:** 1. Hızlı bir biçimde. 2. Utanmış, mahcup bir biçimde. YÇ: ***Tırıs tırıs: 1. Hızlı bir biçimde 2. Utanmış mahçup olmuş bir biçimde.

Meze almak*:** Alay etmek, eğlenmek. ↔ TS: ***Alay etmek: Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun gülünç, kusurlu, eksik v.b. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapmak. YÇ: ***Alay etmek***: 1. Bir kimseyle gülünç yönlerini söz konusu edip eğlenmek. 2. Şaka etmek. 3. Küçümsemek, aşağılamak.

Nakş oynamak: Oyun etmek. ↔ ÖAA: ***Oyun etmek*** (yapmak, oynamak) (birine): Kurnazlıkla birini aldatmak. YÇ: ***Oyun etmek*** (yapmak, oynamak) (birine): Onu kurnazca yöntemlerle aldatmak, tuzağa düşürmek.

Na'ra urmak: Na'ra atmak, haykırmak ↔ TS: ***Nara atmak*** (veya basmak): Yüksek sesle uzun uzun haykırmak. ÖAA: ***Nara atmak***: Kabadayıca bağırmak. YÇ: ***Nara atmak***: Yüksek sesle haykırmak, bağırmak.

Ne yeller esti: Hangi yel attı, nasıl oldu da…↔ TS: ***Hangi rüzgar attı?*** Bir yere uzun süre uğramamışken beklenmedik bir zamanda gelenlere sitem yollu söylenen bir söz. ÖAA: ***Hangi rüzgar attı?*** Hiç görünmüyordun, nasıl oldu da geldin? Sen de gelir miymişsin? YÇ: ***Hangi rüzgar attı?*** "Uzun zamandır gelmiyordunuz, nasıl oldu da gelebildiniz?" anlamında sitem, alay yollu söylenir.

Ocağına su koymak: Ocağını söndürmek. ↔ ÖAA: ***Ocağını söndürmek***: Çoluk çocuğunu yok etmek. YÇ: ***Ocağını söndürmek***: Evinin ailesinin dağılmasına yol açmak. BAAD: ***Ocağına su dökmek***. Ocağına su salmak.

Ocağına su koyulmak*:** Ocağı söndürülmek. ↔ ÖAA: ***Ocağını söndürmek: Çoluk çocuğunu yok etmek YÇ: ***Ocağını söndürmek***: Evinin ailesinin dağılmasına yol açmak. BAAD: ***Ocağına su dökmek*.** Ocağına su salmak.

Od gözlü*:** Gözünü kan bürümüş, kızgın, öfkeli. ↔ TS: ***Gözünü (veya gözlerini) Kan bürümek: adam öldürecek kadar öfkelenmek. ÖAA: ***Gözünü kan bürümek***: Öfkelenerek adam öldürmeye kalkışmak. YÇ: ***Gözünü kan bürümek***: Öfkesinden adam öldürmeye kalkışmak.

Ofudak burun*:** Kibirli, burnu havada, kendini beğenmiş. ↔ TS: Burnu havada***: Çok kibirli. ÖAA: ***Burnu havada***: Herkese yukarıdan bakar, kibirli olmak. YÇ: ***Burnu havada:*** Kibirli herkese yukardan bakan kimse için söylenir.

Oğlandan kalmak*:** Çocuktan kesilmek, doğurma çağını geçirmek. ↔ BAA: ***Oğlandan kızdan kesilmek.

Oğlan uşak*:** Çoluk çocuk, çocuk kalabalığı. ↔ TS: ***Çoluk çocuk: 1. Çocuklarla birlikte aile topluluğu. 2. Bir işte gereken deneyimi kazanmamış yaşça kimseler, gençler. ÖAA: ***Çoluk çocuk***: 1. Çocuklarla birlikte aile topluluğu. 2. İşe aklı ermeyen çocuklar gençler.

Oğul edinmek: Evlat edinmek. ↔ TS: ***Evlat edinmek:*** Yasayla belirtilmiş şartlar içinde bir kimseyi evlat olarak nüfusuna geçirmek. ÖAA: ***Evlat edinmek***: Başkasının çocuğuna kendi çocuğu imiş gibi haklar tanımak.

Oğul oğulcuk: Çoluk çocuk. ↔ TS: ***Çoluk çocuk:*** 1. Çocuklarla birlikte aile topluluğu. 2. Bir işte gereken deneyimi kazanmamış yaşça kimseler, gençler. ÖAA: ***Çoluk çocuk***: 1. Çocuklarla birlikte aile topluluğu. 2. İşe aklı ermeyen çocuklar gençler.

Oğul oğla*:** Evlat edinmek. ↔ TS: ***Evlat edinmek: Yasayla belirtilmiş şartlar içinde bir kimseyi evlat olarak nüfusuna geçirmek. ÖAA: ***Evlat edinmek***: Başkasının çocuğuna kendi çocuğu gibi haklar tanımak.

Oğuz ıslatan*:** Ahmak ıslatan. ↔ TS: ***Ahmakıslatan: Yavaş yavaş ve ince ince yağan yağmur. YÇ: ***Ahmak ıslatan***: İnce ince yağan yağmur.

Omuz sıkmak*:** Omuz silkmek ↔ TS: Aldırmamak, önem vermemek. ÖAA: ***Omuz silkmek: Aldırmamak, umursamamak, benimsememek. YÇ: ***Omuz silkmek***: İlgi göstermemek, önem vermemek.

Onat dillü*:** Tatlı dilli. ↔ ÖAA: ***Tatlı dil: İncitmeyen, gönül alıcı söz. YÇ: ***Tatlı dil***: Gönül alıcı, hoşnut edici söz, konuşma.

Onat gelmek*:** (İş) rast gelmek, uygun düşmek. ↔ TS: ***Uygun düşmek: Yakışmak, yaraşmak, elverişli olmak. ÖAA: ***Uygun düşmek***: Yakışmak, yaraşmak. YÇ: ***Uygun gelmek*** (düşmek): 1. Ona yakışmak, yaraşmak. 2. Ona uymak. 3. Elverişli olmak.

Ortak katmak*:** Şirk koşmak, ortağı bulunduğunu kabul etmek. ↔ TS: ***(Tanrı'ya) şirk koşmak: Tanrı'nın birden çok olduğunu söylemek, Tanrı'ya ortak tanımak, eş koşmak.

Oynağa düşmek*:** Oyuncak olmak, maskara olmak. ↔ TS: Maskarası olmak***: Birinin eğlencesi olmak. YÇ: ***Maskarası olmak***: Bir kimsenin eğlencesi olmak.

Oynaş tutmak: Eğlenmek, eğlenceli oyunlar oynamak. ↔ TS: ***Oynaşlık etmek***: Toplumda hoş karşılanmayan ilişkilerde bulunmak.

Oyuna vermek: Hileye uğratmak. ↔ TS: ***Oyuna gelmek***: Aldatılmak.

Oyun karmak: Oyun etmek, şaka yapmak. ↔ ÖAA: ***Oyun etmek***: Kurnazlıkla birini aldatmak. YÇ: ***Oyuna gelmek***: Aldatılmak, kandırılmak.

Öç ödeştirmek*:** İntikam almak ↔ TS: ***Öç (veya öcünü) almak: Yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak çıkarmak, intikam almak. YÇ***: Öç (öcünü) almak*** (çıkamak) (birinden): Yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak çıkarmak.

Ödünü sıdurmak*:** Ödünü koparmak, patlatmak. ↔ TS: ***(Birinin) ödünü koparmak (veya patlatmak): Çok korkutmak. YÇ: ***Ödünü koparmak***: Bir kimseyi çok korkutmak.

Ödü sıdmak: Ödü kopmak, patlamak. ↔ TS: ***Ödü kopmak*** (veya patlamak): Çok korkmak. ÖAA: ***Ödü patlamak***: Ansızın çok korkmak. YÇ: ***Ödü kopmak***: Çok korkmak.

Ödü sınmak*:** Ödü kopmak, patlamak. ↔ TS: ***Ödü kopmak (veya patlamak): Çok korkmak. ÖAA: ***Ödü patlamak***: Ansızın çok korkmak. YÇ: ***Ödü kopmak***: Çok korkmak.

Ödü yarılmak: Çok korkmak, ödü patlamak. ↔ TS: ***Ödü kopmak*** (veya patlamak): Çok korkmak. ÖAA: ***Ödü patlamak***: Ansızın çok korkmak. YÇ: ***Ödü kopmak***: Çok korkmak.

Öğü dirilmek: Aklı başına gelmek. ↔ TS: ***Aklı başına gelmek***: 1. Davranışların yanlışlığını sezerek doğru yolu bulmak. 2. Ayılmak, kendine gelmek. . ÖAA: ***Aklı başına gelmek***: 1. Baygınken ayılmak, kendine gelmek. 2. Yanlış davranışların zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak. YÇ: ***Aklı başına gelmek***: Kendine gelmek, ayılmak. 2. Doğruyu yanlıştan ayırabilecek duruma gelmek, gerçeğin farkına varmak, doğru yolu bulmak, uslanmak.

Öğü gelmek*:** Aklı başına gelmek, ayılmak. ↔ TS: ***Aklı başına gelmek: 1. Davranışların yanlışlığını sezerek doğru yolu bulmak. 2. Ayılmak, kendine gelmek. ÖAA: ***Aklı başına gelmek***: 1. Baygınken ayılmak, kendine gelmek. 2. Yanlış davranışların zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak. YÇ: ***Aklı başına gelmek***: 1. Kendine gelmek, ayılmak. 2. Doğruyu yanlıştan ayırabilecek duruma gelmek, gerçeğin farkına varmak, doğru yolu bulmak, uslanmak.

Öğü gitmek*:** Aklı başından gitmek, bayılmak. ↔ TS: ***Aklı başından gitmek: Çok sevinçten veya korkudan ne yapacağini şaşırmak. YÇ: ***Aklı başından gitmek***: 1. Bayılmak, kendini kaybetmek. 2. Sevinç ya da korkudan ne yapacağını şaşırmak. 3. Sağlıklı düşünebilecek durumda olmamak.

Öğün azdurmak: Aklını şaşırmak. ↔ TS: ***Aklını şaşırmak***: Yerinde olmayan bir iş yapmak., yersiz düşünmek. YÇ: ***Aklını şaşırmak***: Akılsızca işler yapmaya başlamak.

Öğünden geçmek: Aklından geçmek, hatırına gelmek. ↔ TS***: Aklından geçmek***: Düşünmek. ÖAA: ***Aklından geçmek***: Şöyle ya da böyle olacağını düşünmek. YÇ: ***Aklından geçmek***: Bir kimseyi ya da şeyi düşünmek.

Öğünden gitmek*:** Aklından, hatırından çıkmak, unutmak. ↔ ÖAA: ***Aklından çıkmak: Unutmak. YÇ: ***Aklından çıkmak***: Unutmak, hatırlamamak.

Öğüne düşmek*:** Aklına, hatıra gelmek. ↔ TS: ***Aklına gelmek. 1. Hatırlamak, anımsamak. 2. Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak. . ÖAA: ***Aklına gelmek*** 1. Hatırlamak. 2. Kafasında bir düşünce doğmak. YÇ: ***Aklına gelmek***: 1. Kafasında bir düşünce doğmak, tasarlamak. 2. Hatırlamak.

Öğüne gelmek: Aklına, hatırına gelmek. ↔ TS: ***Aklına gelmek.*** 1. Hatırlamak, anımsamak. 2. Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak. ÖAA: ***Aklına gelmek:*** 1. Hatırlamak. 2. Kafasında bir düşünce doğmak. YÇ: ***Aklına gelmek***: 1. Kafasında bir düşünce doğmak, tasarlamak. 2. Hatırlamak.

Öğüne getirmek*:** Aklına, hatırına getirmek. ↔ TS: ***Aklına gelmek. 1. Hatırlamak, anımsamak. 2. Bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak. ÖAA: ***Aklına gelmek:*** 1. Hatırlamak. 2. Kafasında bir düşünce doğmak. YÇ: ***Aklına gelmek***: 1. Kafasında bir düşünce doğmak, tasarlamak. 2. Hatırlamak.

Öğünü başına dermek: Aklını başına toplamak. ↔ TS: ***Aklını başına almak*** (veya toplamak veya devşirmek): Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak. YÇ: ***Aklını başına almak*** (devşirmek, toplamak): Delice, çılgınca davranışları bırakıp akıllı uslu olmaya çalışmak.

Öğünü dermek: Aklını başına toplamak ↔ TS: ***Aklını başına almak*** (veya toplamak veya devşirmek): Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak. YÇ: ***Aklını başına almak*** (devşirmek, toplamak): Delice, çılgınca davranışları bırakıp akıllı uslu olmaya çalışmak.

Öğünü gidermek*:** Aklını almak ↔ ÖAA: ***Aklını almak: Güzelliği ile büyülemek.

Ölmek dirilmek (ölüp dirilmek)*:** Ne yapıp yapmak, her çareye baş vurmak, çalışıp çabalamak. ↔ ÖAA: ***Baş vurmak: 1. Bir işin yapılmasını bir kimseden ya da bir kuruluştan istemek. 2. Gereksinimini karşılamak üzere, yararlanacağı şeyle ilişki kurmak.

Ölüsü dirisine binmek*:** Telaşla birbirine girmek. YÇ: ***Birbirine girmek: 1. Kavga etmek. 2. Heyecanla oraya, buraya koşuşmak.

Ömrü hiçe vermek*:** Ömrü telef etmek, heder etmek, boşa harcamak.↔ TS: ***Ömür çürütmek: Uzun zaman emek vermiş olmak veya boşuna vakit geçirmiş olmak. ÖAA: ***Ömür çürütmek***: Uzun zaman emek vermiş ya da vakit geçirmiş olmak. YÇ: ***Ömür çürütmek***: 1. Bir işe uzun zaman emek vermiş olmak. 2. Boşuna zaman geçirmiş olmak.

Ön gelmek*:** Karşısına gelmek, karşısında durmak. ↔ TS: (Birinin): ***Karşısına geçmek: 1. Karşı düşünceye katılmak. 2. Karşı partiye gruba girmek. ÖAA: ***Karşısına***

(önüne) dikilmek, (çıkmak): 1. Gelip karşısında durmak. 2. Karşısındakine engel olduğunu ya da olacağını sözüyle, davranışıyla göstermek. YÇ: ***Karşısına dikilmek***: 1. Gelip bir kimsenin karşısında durmak. 2. Engel yaratacağını sözle davranışla belirtmek.

Önün almak**:** Önünü kesmek, önüne çıkmak. ↔ ÖAA: ***Önünü kesmek:*** Yolda gitmesine engel olmak için önüne çıkmak. YÇ: ***Önünü kesmek***: Yolunu kesmek, ilerlemesine engel olmak.

Önüne bırakmak**:** Önüne katmak ↔ TS: ***Önüne katmak***: Önden yürütüp kendisi ardı sıra gitmek. ÖAA: ***Önüne katmak***: O önde, kendisi arkada gitmek ya da koşmak. YÇ: ***Önüne katmak (birini)***: Onu önünden yürütüp ardından gitmek veya koşmak.

Ötelenip gitmek**:** Sürüp gitmek, devam edip gitmek. ↔ TS: ***Sürüp gitmek***: Eskiden olduğu gibi, eskiden nasılsa gene öyle olmak, öyle devam etmek.

Övlüç vermek**:** Öğünerek nisbet vermek. ↔ TS: ***Övünç duymak***: İftihar etmek, kıvanmak.

Öykeni kabarmak: İçi taşmak, öfkesi kabarmak. ↔ TS: ***Öfkesi kabarmak***: Çok kızmak, sakinleşmişken yeniden öfkelenmek, tekrar sinirlenmek.

Öykeni yellenmek: Korkmak, içi titremek. ↔ TS: ***İçi titremek***: 1. Özen göstermek. 3. Çok üşümek. 3. Duygulanmak. ÖAA: ***İçi titremek***: 1. Bir zarar gelecek korkusu içinde bulunmak. 2. Çok istek ve özlem duymak. YÇ: ***İçi titremek***: 1. Çok üşümek. 2. Özen göstermek, zarar gelecek diye tasalanmak.

Öykesi topuğuna çıkmak**:** Cinleri başına çıkmak, öfkesi kabarmak. ↔ TS: ***Cinleri ayağa kalkmak***: Çok sinirlenmek. ÖAA: ***Cinleri ayağa kalkmak:*** Cinleri başına toplanmak), (cini tepesine çıkmak), (cini tutmak): Çok sinirlenmek.

Öz özüne gelmek**:** Kendine gelmek, ayılmak. ↔ TS: ***Kendine gelmek:*** 1. Ayılmak. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzeltmek. YÇ: ***Kendine gelmek***: Ayılmak, biliçli duruma gelmek. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzeltmek.

Özü göyünmek**:** Ciğeri, içi yanmak, çok acı duymak, dilhım olmak. ↔ TS: ***Ciğeri yanmak***: Çok acı ve sıkıntı çekmek, büyük bir acıya uğramak yüreği yanmak. ÖAA: ***Ciğeri yanmak***: Büyük bir acıya uğramak, bir acıdan içi yanıyor gibi olmak.

Özün bulmak: Kendine gelmek, aklı başına gelmek. ↔ TS: ***Aklı başına gelmek***: 1. Davranışlarının yanlışlığı sezerek doğru yolu bulmak. 2. Ayılmak, kendine gelmek. ÖAA: ***Aklı başına gelmek***: 1. Baygınken ayılmak, kendine gelmek. 2.

Yanlış davranışların zararını görerek doğru yolun ne olduğunu anlamak. YÇ: ***Aklı başına gelmek***: Kendine gelmek, ayılmak. 2. Doğruyu yanlıştan ayırabilecek duruma gelmek, gerçeğin farkına varmak, doğru yolu bulmak, uslanmak.

Özünden gitmek*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bihuş olmak. ↔ TS: ***Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varmamak. ÖAA: ***Kendini kaybetmek***: 1. Düşüp bayılmak. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek. YÇ: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak, bilincini yitirmek. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilmemek.

Özün görmek*:** Kişinin beğenmek, hodbin olmak. ↔ TS: ***Kendini beğenmek: Başkalarını küçümseyerek kendini üstün görmek. ÖAA: ***Kendini beğenmek***: Kendini başkalrından üstün görmek. YÇ: ***Kendini beğenmek***: Kendini başkalarından üstün görmek.

Özünü bilmeze urmak: Bilmezden gelmek, tecahül göstermek. ↔ ÖAA: ***Bilmezlikten gelmek***: Bilmez görünmek, davranmak. YÇ: ***Bilmezlikten gelmek***: Bilmiyor görünmek, davranmak.

Özünü dişürmek: Kendine gelmek. ↔ TS: ***Kendine gelmek***: 1. Ayılmak. 2. Aklı başına gelmek. 3. Durumu düzeltmek. ÖAA: ***Kendine gelmek***: Düşünebilecek duruma gelmek, ayılmak. YÇ: ***Kendine gelmek***: Ayılmak, bilinçli duruma gelmek. 2. Aklı başına gelmek.

Özünü salmak*:** Kendini bırakmak, kendinden vaz geçmek. ↔. TS: ***Kendini bırakmak: 1. Kendine özen göstermemek. 2. Çevre ile ilgisini keserek yalnız bir konu ile uğraşmak. 3. Gevşek, rahat bir biçimde kalmak. YÇ: ***Kendini bırakmak***: 1. Üstüne başına özen göstermez olmak. 2. Çevreyle ilgisini kesip yalnız bir konuyla uğraşmaya başlamak.

Özünü yığmak: Kendini çekmek, nefsini menetmek. ↔ YÇ: ***Nefsini yenmek*** (zaptetmek): İsteklerini, tutkularını denetim altına almak.

Özünü yütürmek*:** Kendini kaybetmek ↔ TS: Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varmamak. YÇ: ***Kendini kaybetmek: 1. Bayılmak, bilincini yitirmek. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilmemek. ÖAA: ***Kendini kaybetmek***: 1. Düşüp bayılmak. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek.

Özü yanmak: İçi yanmak, yüreği yanmak. ↔ TS: ***İçi yanmak***: 1. Çok susamak. 2. Büyük bir acı, sıkıntı v.b. gibi sebeplerle çok üzlmek. ÖAA: ***İçi yanmak***: 1. Çok

büyük acı ve üzüntü duymak. YÇ: ***İçi yanmak***: Çok üzülmek, susamak. 2. Susamak.

Parmak sokmak: Müdahale etmek ↔ TS: (***Ber işe) burnunu sokmak***: Gerekmeden her işe karışmak. ÖAA: ***Burnunu sokmak*** (Her şeye burnunu sokmak): Kendisini ilgilendirmeyen işe karışmak. YÇ: ***Burnunu sokmak*** (bir şeye): Kendisini ilgilendirmeyen işe karışmak.

Perde dutmak*:** Perde çekmek, mania yığmak.↔ TS: ***Perde çekmek: Bir şeyin önüne perde germek. 2. Gözlemek, örtmek.

Pers olmak*:** Tersine dönmek, çarpılmak. TS: ***Tersine dönmek: 1. Beklenildiği umulduğu gibi gerçekleşmemek, aksi olmak.

Postuna sığışmamak: Gururlanmak, kabına sığmamak. ↔ TS: ***Kabına sığmamak***: Duygularına engel olmayıp taşkın davranışlarda bulunmak. ÖAA: ***Kabına sığmamak***: Taşkın davranışlarda bulunmak.

Pula saymamak: Hiçe saymak, değer vermemek, metelik vermemek. ↔ TS: ***Hiçe saymak*** (veya indirgemek): Önemsememek, önem vermemek. ÖAA: ***Hiçe saymak***: Hiç yerine koymak, yok gibi tutmak, biraz olsun önem vermemek.

Renk geçmek: Hile yapmak, aldatmak, oyun etmek. ↔ ÖAA: ***Oyun etmek***: Kurnazlıkla birini aldatmak. YÇ: ***Oyun etmek***: Onu kurnazca yöntemlerle aldatmak. TS: ***(Birine) oyun etmek***: Kurnazlıkla birilerini aldatmak.

Sabak almak: Ders almak. ↔ TS: ***Ders almak***: 1. Bir konu üzerinde bir öğrenci yetkili bir kimseden bilgi edinmek. 2. Bir olaydan deneyim kazanmak, ibret almak. YÇ: ***Ders almak***: Genellikle kötü bir olaydan yaralı sonuç çıkarmak.

Sağ gönüllü: Temiz yürekli, iyi kalpli. ↔ TS: ***İyi kalpli***. ÖAA: ***İyi kalpli***: Herkes için iyilik düşünen, herkesin iyliğini isteyen. YÇ: ***İyi kalpli***: Herkes için iyi şeyler düşünen kimse için söylenir.

Sağ işi sol olmak: İşi tersine dönmek.↔ TS: ***İşi bozulmak***: Yapmakta olduğu işten gereği kadar kazanç sağlayamaz olmak. ÖAA: ***İşi bozulmak***: Daha önce kazanç sağladığı işten artık zarar etmeye başlamak. YÇ: ***İşi bozulmak***: geçimini sağladığı işinde zarar etmeye başlamak.

Sakalına güldürmek: El alemin maskarası olmak, hareketleriyle herkesi kendine güldürmek. ↔ TS: ***Maskarası olmak***: Gülünç bir duruma düşmek. YÇ: ***Maskarası olmak***: Bir kimsenin eğlencesi olmak.

Sak olmak*:** Müteyakkız bulunmak, uyanık davranmak. ↔ TS: ***Sak durmak: Dikkatli uyanık durumda bulunmak.

Salma komak: Başı boş, serbest bırakmak. ↔ ÖAA: ***Başıboş bırakmak***: Denetimi altında bulunması gereken kimseyi hiç denetlemeyerek kendi bildiğini yapmaya bırakmak. YÇ***: Başı boş bırakmak(birini, bir şeyi)***: Onu denetlemeyip kendi haline bırakmak.

Sanu anıtmak*:** Hayal kurmak, bir şey tasarlamak. ↔ TS: ***Hayal kurmak: Gerçekleşmesi istenen, özlenen şeyi düşünmek. YÇ: ***Hayal kurmak***: Gerçekleşmesi istenen bir şeyi düşünmek.

Sanu sanmak*:** Tasavvurda bulunmak, hayal kurmak, emel beslemek, zanna şüpheye düşmek. ↔ TS: ***Zanına düşmek: Sanmak.

Sarmaşık dolaşık: Sarmaş dolaş. ↔ TS: ***Sarmaş dolaş olmak:*** 1. Birine sarılıp kucaklaşmak. 2. İç içe girmek, karman çorman olmak. ÖAA: ***Sarmaş dolaş olmak***: Birbirine iyice sarılıp, kucaklaşmak. YÇ: ***Samaş dolaş olmak***: Birbirine sarılmak, kucaklaşmak.

Sarpa çekmek: Güçlük çıkarmak. ↔ TS: ***Sarpa sarmak***: Güçlükler ortaya çıkarmak, çözülmesi çok güç bir duruma gelmek. ÖAA: ***Sarpa sarmak***: İş aşılması güç engellerle karşılaşmak. YÇ: ***Sarpa sarmak***: İş üstesinden güç gelinecek bir duruma getirmek, içinden çıkılmaz olmak.

Savaş koparmak*:** Kavga çıkarmak. ↔ TS: ***Kavga çıkarmak: Kavgaya sebep olmak. ÖAA: ***Kavga çıkarmak*** (patırtı çıkarak): Kavgaya yol açacak davranışlarda bulunmak. YÇ**:** ***Kavga çıkarmak***: Söz ya da davranışlarıyla kavgaya yol açmak; hadise çıkarmak, olay çıkarmak.

Sebük sallamak*:** Hafif bulmak, yeyni görmek, ehemmiyet vermemek ↔ TS: ***Hafife almak: Küçümsemek, önemsememek. ÖAA: ***Hafife almak***: Önemsiz saymak. YÇ: ***Hafife almak*** (birini, bir şeyi): Onu küçümsemek, ona önem vermemek.

Sen ol sen*:** Dikkat et, gözünü aç. ↔ TS: ***Gözünü dört açmak: Aldanmamak için çok uyanık bulunmak. ÖAA: ***Gözünü dört açmak***: Çok dikkatli olmak, aldanmamak için çok uyanık olmak. YÇ: ***Gözünü dört açmak***: Çok dikkatli olmak, aldatılmamak için uyanık bulunmak.

Sevdaya yelmek*:** Hevese kapılmak, bir arzu peşinde olmak. ↔ ÖAA: ***Sevda çekmek: Aşk tutkusu içinde olmak. YÇ: ***Sevda çekmek***: Bir kimseye karşı büyük bir sevgi beslemek.

Sıcağı geçmek*:** Pek sevmek, yanıp tutuşmak. ↔ TS: ***Yanıp tutuşmak: 1. Güçlü bir aşkla sevmek. 2. Bir şeyi elde etmek için güçlü bir istek duymak. 3. Elde edemediği bir şey için büyük üzüntü duymak. ÖAA: ***Yanıp tutuşmak***: 1. Büyük

bir aşk içinde olmak. 2. Elde etmek için güçlü bir istek duymak ya da elde edemediği, kaçırdığı için derin bir üzüntü ile harap olmak. YÇ: ***Yanıp tutuşmak***: 1. Birini ya da bir şeyi çok fazla sevmek. 2. Bir şeyi elde etmek için çabalamak, elde edmeyince çok üzülmek. 2. Bir şeyi elde etmek için çabalamak, elde edemeyince de çok üzülmek.

Sıkılcım etmek: Sıkıştırmak, tazyik etmek, rahatsız etmek. ↔ TS: ***Rahatsızlık vermek:*** Rahatını bozmak, rahatını, keyfini kaçırmak. YÇ: ***Rahatını bozmak*** (kaçırmak): Rahatsızlık vermek, keyfini kaçırmak, canını sıkmak.

Sınık gönüllü*:** Alçak gönüllü.↔ TS: ***Alçak gönüllülük: Alçak gönüllü olma durumu, mahviyet. ÖAA: ***Alçakgönüllülü***k: Kendini olduğundan daha aşağı düzeyde sayma durumu.

Sohun eylemek: Sitem etmek. ↔ TS: ***Sitem etmek***: Bir kimseye üzüldüğünü kırıldığını öfkelenmeden belirtmek.

Sol ağızlu: Aksi, ters konuşan, şom ağızlı. ↔ TS: ***Şom ağızlı***: Sürekli kötü şeylerden söz eden ve sözlerinin uğursuzluk getireceğinden korkulan kişi. YÇ: ***Şom ağızlı***: Felaket olasılıklarından söz eden ve konuştuklarının gerçekleşmesinden korkulan kişi.

Sol işi sağ olmak: İşi yoluna girmek ters işi düzelmek ↔ ÖAA: ***İşi (işler) yolunda olmak***: İşi (işler) memnunluk verici biçimde yürümek. TS: ***İşi yolunda gitmek (veya olmak)***: İşi tıkırında olmak.

Sonunu sürmek: Arkasını almak. ↔ TS: ***Arkasını almak***: Bir işi tamamlamak.

Soru vermek*:** Hesap vermek. ↔ TS: ***Hesap vermek (veya hesabını vermek): 1. Bir iş için sorumluluğu yüklenmek. 2. Herhangi bir davranışın sebebini açıklamak, anlatmak. ÖAA***: Hesap vermek***: Sorumlu olduğu işi nasıl yürüttüğünü ilgiliye anlatmak. YÇ: ***Hesap vermek***: Bir işin harcamanın durumunu göstermek. 2. Sorumlu olduğu bir konuda sorgudan geçmek, savunma yapmak.

Sovuk koymak*:** Soğuk dokunmak, tesir etmek, soğuk algınlığına uğramak. ↔ TS: ***Soğuk almak: Üşüyerek hastalanmak, üşütmek.

Sovukluk etmek*:** Soğuk davranmak, güler yüz göstermemek, havayı soğutmak. ↔ TS: ***Soğuk durmak: İlgisiz, sevimsiz davranmak.

Söze çekmek*:** Sorguya çekmek, isticvap etmek. ↔ TS: ***Sorguya çekmek: Bir suçla ilgili olarak soru sorup cevap istemek. ÖAA: ***Sorguya çekmek***: Bir suçla ilgili olarak sorular sorup yanıtlarını istemek. YÇ: ***Sorguya çekmek***: Sanık ya da tanık durumunda olan kimseye bir suçla ilgili çeşitli sorular sormak, sorgulamak.

Söze eslemek*:** Söz dinlemek, bir söze ehemmiyet vermek, nasihat dinlemek. ↔ TS: ***Söz dinlemek (veya tutmak): Söylenilen bir sözü, verilen bir öğüdü benimsemek, davranışlarını bunlara uydurmak. ÖAA: ***Söz (laf) dinlemek***, (tutmak), (söze yatmak): Söylenen bir sözü, verilen bir öğüdü kabul etmek, davranışlarını bunlara uydurmak. YÇ: ***Söz dinlemek*** (tutmak): Bir öğüde uyarıya uygun davranmak; laf dinlemek.

Söze komak: Söz söylemesine müsaade etmek, söz söylemesine meydan vermek. ↔ ÖAA: ***Söz vermek***: 1. Yapacağını kesin olarak söylemek. 2. Oğullarıyla evlendirmek üzere bir kızı isteyen aileye, kızın ailesi "peki" demek. 3. Bir toplantıya başkanlık eden kişi, konuşmak isteyen kimseye konuşma izni vermek.?

Söz eşitmek: Söz dinlemek, nasihat kabul etmek ↔ TS: ***Söz (veya laf) işitmek:*** Laf işitmek. ÖAA: ***Söz (laf) dinlemek***, (söz tutmak), (söze yatmak): Söylenen bir sözü, verilen bir öğüdü kabul etmek, davranışlarını bunlara uydurmak. YÇ: ***Söz dinlemek***, (tutmak): Bir öğüde, uyarıya uygun davranmak, laf dinlemek.

Söz uçkunmak: Ağızdan söz kaçırmak ↔ ÖAA: ***Ağzından kaçırmak***: Söylemek istemediği şeyi farkında olmadan bildirivermek.

Söz uğurlamak: Birinin sözünü gizlice dinlemek ↔ TS: ***Kulak kabartmak***: Belli etmemeye çalışarak dinlemek. ÖAA: ***Kulak kabartmak***: Belli etmemeye çalışarak dinlemek. YÇ: ***Kulak kabartmak:*** Belli etmeden söylenilenleri işitmeye çalışmak.

Sözü bir etmek*:** Fikir birliği yapmak, ittifak etmek. ↔ ÖAA: ***Ağız (söz) birliği etmek: Aynı şeyler yapmayı aralarında kararalaştırmak. YÇ: ***Ağız birliği etmek:*** Bir konuda aynı şeyler söylemeyi ya da yapmayı kararlaştırmak.

Sözü bir yere koymak*:** Ağız birliği etmek ↔ ÖAA: ***Ağız birliği etmek: Aynı şeyi söylemeyi ya da yapmayı aralarında kararlaştırmak. YÇ: ***Ağız birliği etmek***: Bir konuda aynı şeyler söylemeyi ya da yapmayı kararlaştırmak.

Sözü geçkin*:** Sözü makbul, sözü geçen ↔ TS: ***Sözü geçmek: 1. Kendisini kabul ettirmiş olmak, hatrı sayılmak. 2. Adı anılmak, bahsedilmek. ÖAA: ***Sözü geçmek***: İstediği şeylere uyulmak.

Sözünü karşulamak*:** Sözüne karşılık vermek, aksi cevap vermek. YÇ: ***Karşılık vermek: Birine, bir şeye: 1. Ona karşı gelmek, baş kaldırmak. 2. Ona yanıt vermek, cevap vermek.

Sözü ürce söylemek: Vakıtsız, yersiz söylemek. ↔ ÖAA: ***Yerli yersiz***: Uygun ve sıralı olup olmadığını düşünmeden, uygun olsun olmasın.

Sözü yüceltmek*:** Yüksek sesle konuşmak, yüksekten atıp tutmak. ↔ TS: ***Yüksekten atmak: Yapamayacağı şeyleri yapabilirmiş gibi söylemek. ÖAA: ***Yüksekten atmak***: Yapamayacağı şeyleri yapabilirmiş gibi göstermek. YÇ: ***Yüksekten atmak***: Yapılması çok güç olan ya da kendi bilgi, beceri ve yeteneğini aşan işleri yapabileceğini söylemek.

Suç dilemek*:** Suçun itiraf edip af dilemek, özür dilemek, suçunun bağışlanmasını istemek. ↔ TS: ***Özür dilemek: 1. Özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek. 2. Yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek. ÖAA: ***Özür dilemek***: 1. Bir özrü bulunduğunu söyleyerek yapılması kendisinden beklenen şeyden bağışlanmasını istemek. 2. İşlediği bir suçtan ya da yaptığı bir davranıştan dolayı bağışlanmasını istemek. YÇ: ***Özür dilemek***: 1. Bir hstalığı ya da engeli olduğu için bir şeyi yapamayacağını söylemek. 2. Yaptığı olumsuz bir davranış ya da söylediği bir sözden dolayı bağışlanmasını istemek.

Suret bağlamak*:** Vücut bulmak, teşekkül etmek. ↔ TS: ***Vücut bulmak: Oluşmak. YÇ: ***Vücut bulmak***: Oluşmak, var olmak.

Suya vermek*:** 1. Suya atmak. 2. Mahvolmağa bırakmak. ↔ TS: ***Suya salmak: Boşuna harcamak.

Suylayu gitmek*:** İz üzerinde yürümek, takip ederek gitmek ↔ ÖAA: ***İz sürmek: İnsan ya da hayvanın yolda kalan ayak izlerine baka baka ilerleyip gittiği yeri bulmaya çalışmak. YÇ: ***İz sürmek***: İnsan ya da hayvanların ayak izlerine bakarak nereye gittiklerini anlamak ve gittikleri yeri bulmaya çalışmak. 2. İzlemek, arkasından gitmek, takip etmek.

Suyunca olmak*:** Peşini takip etmek, ardından gitmek. ↔ ÖAA: ***Suyunca gitmek: Davranışlarını onun isteğine, eğilimine uydurmak. TS: ***Suyunca gitmek***: Bir kimseyi sinirlendirmeyecek biçimde davranmak.

Suyunca varmak*:** Ardından, peşi sıra gitmek. ↔ ÖAA: ***Suyunca gitmek: Davranışlarını onun isteğine, eğilimine uydurmak. TS: ***Suyunca gitmek***: Bir kimseyi sinirlendirmeyecek biçimde davranmak.

Suyun bulmak*:** İntizama girmek, yoluna girmek. ↔ ÖAA: ***Yoluna (rayına) girmek (işi): İstenilen biçimi almak. YÇ: ***Yoluna girmek***: O iş istenildiği gibi yürümek.

Südü yavuz: Sütü bozuk, soysuz. ↔ ÖAA: ***Mayası bozuk (sütü bozuk)***: Soysuz, soydan kötü, kötü yardılmış, aşağılık. YÇ: ***Sütü bozuk***: Soysuz, aşağılık.

Süksünü düşük*:** Boynu bir tarafa eğik. ÖAA: ***Boynu eğri: Herhangi bir nedenle, kendisini o kimsenin istediğini yapmaya borçlu sayan. YÇ: ***Boynu eğri***: Bir kimsenin isteğini yerine getirmek durumunda olan, bu isteği borç bilen.

Süpürü içmek: Son damlasına kadar içmek. ↔ TS: ***Silip süpürmek***: 1. Ortalığı temizleme. 2. Ne var ne yoksa hepsini yemek. 3. Ne var ne yoksa hepsini alıp götürmek veya yok etmek. ÖAA: ***Silip süpürmek***: 1. Ne varsa hepsini yemek. 2. Ne var ne yok hepsini alıp götürmek. YÇ: ***Silip süpürmek***: 1. Bir yerdeki yiyecek ve içeceklerin tümünü yiyip içip bitiremek. 2.Bir yerdeki bütün eşyaları alıp götürmek.

Şaş gitmek*:** Yanlış yola gitmek, hedefi şaşırmak, amaçtan sapmak. ↔ TS: ***Yolan çıkmak: 1. Belli bir yol izleyen taşıtlar herhangi bir sebeple yolundan ayrılmak, gitmez olmak. 2. Doğru yoldan ayrılmak. ÖAA: ***Yoldan çıkmak***: 1. Kötü yola düşmek. 2. Doğru bilinen gidişten ayrılmak, azınlığa sapmak. 3. (İş) düzensiz bir yön almak. YÇ: ***Yoldan çıkmak***: 1.Kötü, yanlış, tehlikeli davranışlara, eğilimlere yönelmek. 2. (Kadın için): oruspu olmak, kötü yola düşmek.

Şaşı bakmak*:** Eğri, ters, yan bakmak. ↔ ÖAA: ***Yan bakmak: Küçümseyerek ya da düşmanca bakmak. YÇ: ***Yan bakmak***: Ona kötü amaçlarla bakmak, onun hakkında kötü düşünmek.

Şaş olmak*:** Yoldan sapmak, bozulmak, çığırından çıkmak. ↔ TS: ***Yoldan çıkmak: 1. Belirli bir yol izleyen taşıtlar herhangi bir sebeple yolundan ayrılmak, gitmez olmak. 2. Doğru yoldan ayrılmak. YÇ: ***Yoldan çıkmak***:1. Kötü, yanlış, tehlikeli davranışlara, eğilimlere yönelmek. 2. (Kadın için) Oruspu olmak, kötü yola düşmek.

Şeytan atına binmek*:** Nefsin arzusuna göre hareket etmek. ↔ TS: ***Şeytana uymak: Kötü bir şey yapma isteğine kapılmak. ÖAA: ***Şeytana uymak***: Doğru yoldan ayrılarak kötü bir iş yapmak. YÇ: ***Şeytana uymak***: Uygunsuz bir iş yapma isteğine kapılmak, kötü bir işyapmak.

Şuncul buncuk: Öteberi, ufak tefek şeyler. ↔ TS: ***Ufak tefek***: Gerekli küçük eşya, araç, gereç. 2. Büyük yer kaplamayan küçük. 3. Çok gerekli olmayan önemsiz. 4. Kısa ve zayıf. ÖAA: ***Ufak tefek***: 1. Kısa boylu, küçük gövdeli (canlı). 2. Küçük ve önemsiz (şey, iş). YÇ: ***Ufak tefek***: 1. Küçük boyutlu az önemli olan. 2. Kısa ve çelimsiz (kimse).

Tabana kayar vermek*:** Tabana kuvvet vermek ↔ YÇ: ***Tabana kuvvet: "Söz konusu yere yayan gitmekten başka çare yok." anlamında. ÖAA: ***Tabana kuvvet***: Taşıt yok yürümek gerekiyor.

Taban berkitmek*:** Ayak diremek, metanet göstermek, metin davranmak. ↔ TS: ***Ayak diremek: Bir düşünceyi bir davranışı sonuna kadar sürdürmek, kendi tutumundan şaşmak. ÖAA: ***Ayak diremek***: Birine karşı kendi tutumundan şaşmamak. YÇ: ***Ayak diremek***: Kendi görüş ve tutumunda ısrar etmek, onu ısrarla savunmak.

Taban çalmak*:** Taban tepmek ↔. ÖAA: ***Taban tepmek (patlatmak): Yorgunluğa katlanarak uzun yol yürümek, çok gidip gelmek, sık sık gitmek. YÇ: ***Taban tepmek***: Uzun süre yol yürümek.

Taban götürmek: Çekip gitmek, süratle gitmek ↔ ÖAA: ***Çekip gitmek***: Savuşup gitmek. YÇ: ***Çekip gitmek***: Uzaklaşmak, sıvışmak, kaybolmak.

Taban kakmak*:** Yayan yürümek. ↔ TS: ***Taban tepmek (veya patlatmak)**:** Uzun yol yürümek.

Tahta kakmak: Maskaraya almak için tahta takırdatmak, yuhalamak, teneke çalmak ↔ TS: ***(Arkasından) teneke çalmak***: Tenekeye sopa vb. ile vurarak giden bir kişiye hakaret etmek. ÖAA: ***Teneke çalmak*** (arkasından): Tenekeye sopa ile vurarak (ya da başka bir biçimde) giden bir kişiye hakaret etmek.

Takatı tak olmak*:** Takatı kesilmek. ↔ TS: ***Takati kalmamak: Gücü azalmak, bitmek.

Takla kılmak (tak urmak): Takla atmak ↔ TS: ***Takla atmak***: 1. Takla hareketi yapmak. 2. Çok sevinmek. 3. Bir kimseye yaranmak için onon hoşuna giden davranışlarda bulunmak, dalkavukluk. ÖAA: ***Takla atmak***: Başını yere koyup ayaklarını havaya kaldırarak bir yandan öbü yana dönmek.

Talga itmek: Ortalığı karıştırmak, iğtişaşa vermek. ↔ TS: ***Ortalığı birbirine katmak***: Kargaşa çıkarmak. YÇ: ***Ortalığı curcunaya vermek:*** Ortalığı, bir yeri karmakarışık, gürültülü bir duruma getirmek.

Tamar götürmek*:** Baş kesmek, öldürmek.↔ TS: ***Baş kesmek: Selam vermek için baş eğmek.

Tamarı kesmek: Kökünü kurutmak ↔ ÖAA: ***Köküne kibrit suyu dökmek*** (kökünü kurutmak): Bir daha ortaya çıkmayacak biçimde yok etmek. Kökünü (veya kökünden) kazımak: Bir daha üreyemez duruma getirmek, hiçbir kalıntısını bırakmamak, yok etmek. YÇ: ***Kökünü kazımak***: Ortadan kaldırmak, varlığına son vermek.

Tap gelmek: Kafi gelmek, kifayet etmek ↔ TS: ***Kafi gelmek***: Yetmek, yetiştirmek.?

Tapu kılmak*:** 1. İtaat etmek, tebaiyet etmek, inkıyat etmek. 2. Tazim etmek, hürmet etmek. 3. Hizmet etmek.4. Tapmak, ibadet etmek. ↔ TS: ***Hürmet etmek: Saymak, saygı göstermek.?

Tapuya turmak: İtaat ve inkıyat göstermek. ↔ TS: ***İtaat etmek:*** Söz dinlemek, boyun eğmek, verilen buyruğa uymak.?

Taş bağır*:** Katı yürekli ↔ TS: ***Katı yürekli: Acıması olmayan acımasız kimse, atı kalpli. ÖAA: ***Katı yürekli***: Acıklı şeylerden üzüntü duymayan, acıması olmayan. YÇ: ***Katı yürekli***: Acıklı durumlar karşısında üzüntü duymayan, acımasız kimse.

Taş yatur: Korkudan hareketsiz, taş gibi duran. ↔ TS: ***Taş kesilmek***: 1. Çok şaşırıp ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek. 2. Sesini çıkaramaz olmak. ÖAA: ***Taş kesilmek***: Hiçbir şey söyleyemez olmak. YÇ: ***Taş kesilmek***: Herhangi bir durum, söz vb. hiçbir söz söyleyememek, ne yapacağını şaşırmak.

Taş yatur kalmak: Korkudan, hayretten taş gibi dona kalmak, harekete mecali olmamak. ↔ TS: ***Taş kesilmek***: 1. Çok şaşırıp ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek. 2. Sesini çıkaramaz olmak. ÖAA: ***Taş kesilmek***: Hiçbir şey söyleyemez olmak. YÇ: ***Taş kesilmek***: Herhangi bir durum, söz vb. hiçbir söz söyleyememek, ne yapacağını şaşırmak.

Tav tavlanıp sav savlanmak*:** İş işten geçmek ↔ TS: ***İş işten geçmek: Bir işi gerçekleştirme imkanı olmamış olmak. ÖAA: ***İş işten geçmek***: Daha önce davranılmadığı için bir fırsat kaçırılmış, artık o işyapma olanağı kalmamış olmak. YÇ: ***İş işten geçmek***: Bir iş için uygun olan fırsatı kaçırmak.

Teessüf yimek: Gam yemek, teessüf etmek. ↔ **TS:** ***Teesüf etmek***: Acımak, üzülmek, yerinmek, yazıklanmak.?

Tekye vurmak: Dayanmak, yaslanmak, ittika etmek. ↔ TS: ***Dayak atmak***: Dövmek, sopa ile dövmek. YÇ: ***Dayak atmak***: Onu dövmek; kötek atmak.

Ters izine dönmek: Ters yüzüne dönmek, gerisingeri dönmek. ↔ ÖAA: ***Tersi dönmek***: Bir duruş bir kişiye ters gibi görünmek, bulunduğu yeri ve gieceği yönü şaşırmak. YÇ: ***Tersine dönmek***: Bir iş umduğu gibi gerçekleşmemek. TS: ***Tersi dönmek***: Şaşırıp bulunduğu ve gideceği yeri kestirememek.

Tımar vermek: Süslemek, düzen vermek. ↔ TS: ***Tımar vermek***: 1. Yaralara bakmak, iyileştirmek. 2. Binek hayvanlarının kıllarını derisini temizlemek.

Tırnak çalmak: Tırnak kaşımak, kavgayı kızıştırmak için iki tarafı tahrik etmek. ↔ TS: ***Tırnak sürüştürmek***: Kavgayı körüklemek.

Tıraş eylemek*:** Elde etmek. ↔ TS: ***Elde etmek: 1. Bir şeye sahip olmak. 2. Bir kimseyi kendi hizmetine almak veya kendinden yana çekmek. ÖAA: ***Elde etmek:*** 1. Bir şeye herhangi bir yolla sahip olmak. 2. Yansız ya da başkasına bağlı olan bir kimsenin kendinden yana olmasını sağlamak.YÇ: ***Elde etmek*** (bir şey), (birini): 1. Bir şeye sahip olmak, onu edinmek. 2. Bir şey meydana getirmek, üretmek. 3. Bir kimseyi kendi yanına çekmek. 4. Bir kimseyi kendi hizmetine almak.

Toz koparmak*:** 1. Toz kaldırmak, meydanı alt üst etmek. 2. Ad bırakmak. ↔ TS: ***Tozunu dumana katmak: 1. Ortalığı alt üst etmek. 2. Toz kaldırarak hızla kaçmak veya gitmek. ÖAA: ***Tozunu dumana katmak***: 1. Ortalığı alt üst etmek, gürültü , patırtı çıkarmak. 2. Yolun tozunu kaldırarak hızla koşmak. YÇ: ***Tozu dumana katmak***: 1. Yerdeki tozları kaldırarak hızla koşmak.2. Ortalığı karmakarışık bir duruma getirmek.

Tozunu göğe savurmak*:** Tamamen mahvetmek, mahvedip eserini bırakmamak. ↔ TS: ***Tozunu dumana katmak: 1. Ortalığı alt üst etmek. 2. Toz kaldırarak hızla kaçmak veya gitmek. ÖAA: ***Tozunu dumana katmak*:** 1. Ortalığı alt üst etmek, gürültü patırtı çıkarmak. 2. Yolun tozunu kaldırarak hızla koşmak. YÇ: ***Tozu dumana katmak***: 1. Yerdeki tozları kaldırarak hızla koşmak.2. Ortalığı karmakarışık bir duruma getirmek.

Tutmağa vermek*:** Emanet bırakmak, iğreti olarak vermek. ↔ TS: ***Emanet bırakmak: Bir eşya, para v.b. koruma işi yapan kimseye veya yere vermek.?

Tüleğe gelmek*:** Kıvama gelmek, uygun duruma gelmek. ↔ TS: ***Kıvamını bulmak (kıvamına gelmek): Gerekli ve istenilen şartla yerine gelmek, en uygun anında olmak.

Ucuna ermek*:** Nihayet bulmak ↔ TS: ***Nihayete ermek: Sona varmak, sonuçlanmak, bitmek.

Ucuz dutmak*:** Aşağı görmek, değer vermemek ↔ YÇ: ***Aşağı görmek: Onu beğememek, küçümsemek. TS: ***Aşağı görmek***: Küçük görmek, beğenmemek, hor görmek.

Udlu düşmek*:** Mahcup olmak, utanır duruma düşmek. ↔ TS: ***Mahçup olmak: Utandırmak.

Uğumu uçurmak*:** Huzurunu, tahammülünü kaçırmak ↔ TS: ***Huzurunu kaçırmak: Tedirgin, rahatsız etmek.

Ululuk etmek: Kibirlenmek, büyüklük taslamak. ↔ TS: ***Büyüklük taslamak***: Kendini üstün görmeye çalışmak, böbürlenmek. YÇ: ***Büyük görmek*** (birini, kendini): Birini ya da kendini yüceltmek, olduğundan üstüntutmak.

Ulu tutmak: İtibar etmek. ↔ TS: ***İtibar etmek***: Saygı göstermek, saymak, değer vermek. 2. Göz önünde bulundurmak, dikkate almak. YÇ: ***İtibar etmek***: Ona saygı göstermek. 2. onu dikkate alak, önemsemek.

Usan gelmek: Usanç, bıkkınlık gelmek. ↔ TS: ***Bıkkınlık gelmek***: Bıkmak, usanmak, bunalmak. YÇ: ***Bıkkınlık gelmek*** (birine): Ondan bıkmak, usanmak, bunalmak.

Usan olmak: Bıkmak, gaflet etmek, gevşek davranmak, ihtiyatsız bulunmak, tekasül göstermek, zühul etmek, ihmal etmek. TS: ***Bıkkınlık gelmek***: Bıkmak, usanmak, bunalmak. ↔ YÇ: ***Bıkkınlık gelmek*** (birine): Ondan bıkmak, usanmak, bunalmak.

Uturu uturu bakmak: Dikkatli dikkatli bakmak, dik dik bakmak. ↔ TS: ***Dik dik bakmak***: Çok sert bir biçimde sert sert, öfkeli öfkeli bakmak. ÖAA: ***Dik dik bakmak:*** Sert sert öfkeli öfkeli bakmak. YÇ: ***Dik dik bakmak***: O kimseye sert, kızgın, öfkeli ifadeyle bakmak.

Uyhuya varmak*:** Uyumaya başlamak, uykuya dalmak, uyumak. ↔ TS: ***Uykuya dalmak: Uyumaya başlamak. ÖAA: ***Uykuya dalmak:*** 1. Kendini tutamayarak bir süre uyumak. 2. Çevrede olup bitenlerle ilgilenmez olmak. YÇ: ***Uykuya dalmak***: 1. Rahat ve derin bir şekilde uyumak. 2. Çevresinde olup bitenlerin farkına varmamak.

Uykusu uçmak: Uykusu kaçmak. ↔ TS: ***Uykusu kaçmak***: 1. Uyumak amacıyla yatmışken herhangi bir sebeple uyuyamamak. 2. Kaygılanmak, tedirgin olmak. ÖAA: ***Uykusu kaçmak***: 1. Uyuyacak durumda iken ya da uyuması gerekirken bir nedenle uyuyamamak. 2.Bir durumdan kaygılanmak. YÇ: ***Uykusu kaçmak***: 1. Uyuması gerekirken, uykusu gelmişken herhangi bir nedenle uyuyamamak. 2. Olumsuz bir durumdan dolayı kaygılanmak.

Uz düşmek: 1. Uygun gelmek. 2. Uyuşmak, imtizaç etmek. ↔ TS: ***Uygun düşmek***: Yakışmak, yaraşmak, elverişli olmak. ÖAA: ***Uygun gelmek*** (uygun düşmek): Yakışmak, yaraşmak. YÇ: ***Uygun gelmek*** (düşmek) (bir şey, birine): 1. Ona yakışmak, yaraşmak. 2. Ona uymak. 3. Elverişli olmak.

Uz gelmek: Uygun, muvafık gelmek. ↔ ÖAA: ***Uygun düşmek*** (Uygun gelmek): Yakışmak, yaraşmak. YÇ: ***Uygun gelmek*** (düşmek) (bir şey, birine): 1. Ona yakışmak, yaraşmak. 2. Ona uymak. 3. Elverişli olmak.

Uzun uzak*:** Uzun uzadıya, devamlı. ÖAA: ***Uzun boylu (uzun uzadıya anlatmak): Uzatarak, derinleştirerek, ayrıntılara girerek anlatmak. YÇ: ***Uzun boylu (uzun uzadıya):*** 1. Ayrıntılara girerek, derinleştirerek, uzatarak. 2. Uzun süre.

Ün çekmek*:** Bağırmak, haykırmak, feryat, figan etmek. ↔ TS: ***Feryat etmek: 1. Yüksek sesle haykırmak. 2. Büyük bir yokluk, zarar ve sıkıntı içinde bulunmak.

Üzerine olmak*:** Ciddi tutmak, ihmal etmemek, üzerine düşmek. ↔ TS**:** ***Üzerine düşmek: Bir şeyle ilgilenmeye başlamak, ilgi göstermek, bir şeyle uğraşmak. ÖAA: ***Üstüne (üzerine) düşmek***: 1. Çocuğu sevme ve korumada çok iler gitmek. 2. Bir şeyi elde etmek için çok uğraşmak. YÇ: ***Üstüne (üzerine) düşmek***: 1. Bir çocuğu ya da kimseyi sevme ve korumada aşırı davranmak. 2. Bir şeyi elde etmek için çok çaba harcamak.

Üzerine uğramak*:** Üzerine yürümek, hücum etmek, saldırmak. ↔ TS: ***Üstüne yürümek: Korkutmak, yıldırmak amacıyla saldıracakmış gibi yapmak. ÖAA: ***Üstüne yürümek*** Saldırırcasına ona doğru gitmek. YÇ: ***Üstüne yürümek***: Korkutmak, yıldırmak amacıyla saldıracakmış, dövecekmiş gibi davranmak.

Üzülüp kesilmek: Alakayı kesmek, tamamıyla ayrılmak. ↔ TS: ***Alakayı (alakasını) kesmek***: İlgiyi, ilgisini kesmek, ilişkisi kalmamak. YÇ: ***Alakayı kesmek***: Onunla her türlü ilişkiye son vermek.

Üzün kılmak*:** Alakayı kesmek. ↔ TS: ***Alakayı (alakasını) kesmek: İlgiyi, ilgisini kesmek, ilişkisi kalmamak. YÇ: ***Alakayı kesmek*** (bir şeyle, bir kimseyle): Onunla her türlü ilişkiye son vermek.

Vaktını düzmek: Güzel vakit geçirtmek, gönlünü hoş etmek. ↔ TS: ***Gönlünü hoş etmek***: Birinin dileğini yerine getirerek onu sevindirmek. ÖAA: ***Gönlünü (hatırını) hoş etmek***: İsteğini yaparak sevindirmek. YÇ: ***Gönlünü hoş etmek:*** Bir kimseyi istediğini yerine getirerek sevindirmek.

Varını unutmak İnsan kendi varlığını kaybetmek, fena-fillah mertebesine erişmek ↔ TS: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak. 2. Aşırı duygulanma dolayısıyla çevrede olup bitenin farkına varamamak. ÖAA: ***Kendini kaybetmek***: 1. Düşüp bayılmak. 2. Öfkesinden ne yaptığını bilememek. YÇ: ***Kendini kaybetmek***: 1. Bayılmak, bilincini yitirmek. 2. Öfkesinden ne yapacağını bilememek.

Vire etmek*:** Teslim olmak, teslim bayrağı çekmek. ↔ TS: ***Teslim bayrağı çekmek: 1. Yenilgiyi kabul etmek. 2. Çekişme sonunda karşıdakinin isteğini yapmaya razı olduğunu bildirmek. ÖAA: ***Teslim bayrağı çekmek:*** 1. Yenilgiyi kabul ettiğini açıkça belirtmek. 2. Çekişme sonunda, karşısındakinin istediğini yapmaya razı

olduğunu bildirmek. YÇ: ***Teslim bayrağı çekmek***: 1. Yenilgiyi kabul ettiğini açık ve kesin olarak belirtmek. 2. Bir çekişme sonunda, karşısındakinin isteğini yapmaya razı olduğunu bildirmek.

Vire eylemek*:** Veriştirmek, bir kimseyi bol bol azar, tokat gibi şeylere maruz bırakmak. ↔ TS: ***(Birine) verip veriştirme: Ağzına geleni söylemek. ÖAA: ***Verip veriştirmek***: Ağır sözler söylemek. YÇ: ***Verip veriştirmek*:** Ona ağzına geleni düşünmeden, kızgınlıkla söylemek.

Yabana salmak*:** 1. Kıra, açığa salıvermek, atmak, serbest bırakmak. 2. Bertaraf etmek, savmak, savuşturmak. ↔ ÖAA: ***Yabana atmak: önem vermemek, önemsiz görmek. YÇ: ***Yabana atmak*** (bir şeyi): Onu önemsememek, önemsiz. TS: ***Yabana atmak:*** Önem vermemek, önemsiz görmek. TS: ***Yabancı saymak*** (veya tutmak): Yabancı gibi görmek, yabancı olarak benimsemek.

Yaka yakaya olmak*:** Boğaz boğaza gelmek, yaka paça olmak. ↔ YÇ: ***Yaka paça: Onu hiç itiraz dinlemeden, zorla. TS: ***Yaka paça.***

Yalan çıkarmak*:** Yalan isnad etmek ↔ TS: ***Yalancı çıkarmak: Birinin yalan söylediğini ortaya koymak veya yalan söylemesini sağlamak.

Yalan eylemek*:** Yalancı çıkarmak. ↔ TS**:** ***Yalancı çıkarmak: Birinin yalan söylediğini ortaya koymak veya yalan söylemesini sağlamak.

Yalın aç: Çıplak, yoksul, mühtaç. ↔ TS: ***Yalın ayak başı kabak***: 1. Ayağı ve başı çıplak. 2. Çok perişan birkılıkta. ÖAA: ***Yalın ayak başı kabak***: Ayağında ve başında giyecek olmadan, üstü başı perişan. YÇ: ***Yalın ayak başı kabak***: Üstte başka bir şey olmadan, çok perişan bir kılıkta.

Yamsı yumsu olmak Şaşalamak, şaşkınlıktan süklüm püklüm olmak, ezilip büzülmek ↔ TS: ***Ezilip büzülmek***: Güç duruma düşüp davranışlarıyla utandığını belli etmek. ÖAA: ***Ezilip büzülmek***: Bir şey söylerken sıkılganlık utangaçlık ya da kibarlık davranışlarında bulunmak. YÇ: ***Ezilip büzülmek***: 1. Konuşurken sıkılmak, çekinmek, güç duruma düşmek. 2. Utangaç ya da kibarca davranışlarda bulunmak.

Yanbaşı gelmek: 1. Tokuşmak, çarpışmak. 2. Denk olmak, müsavi gelmek. ↔ YÇ: ***Denk gelmek***: 1. (Biçim yönünden) Uygun düşmek, uygun gelmek. 2. (Zaman yönünden): İyi rastlamak, uygun gelmek.

Yanu yanmak*:** Dert yanmak, dert dökmek, şikayette bulunmak. ↔ TS: ***Dert yanmak*:** Derdini sızlanarak anlatmak. ÖAA: ***Dert yanmak: Birine sızlanarak derdini

anlatmak. YÇ: ***Dert yanmak*** (bir şeyden, birinden): O şeyler kimse ile ilgili şikayette bulunmak.

Yan vermek*:** Yan çizmek, uzak durmak, arka çevirmek, kaçınmak. ↔ TS: ***Yan çizmek: Bir işten kaçmak. ÖAA: ***Yan çizmek***: Bir işten kaçmak. YÇ: Yan çizmek: Bir iş yapmaktan kaçınmak.

Yaramaz anma*:** Gıybet, çekiştirme. ↔ TS: ***Gıybet etmek: Çekiştirmek, yermek.

Yaramaz gönüllülük*:** Kötü kalplilik, kötü düşüncelik. ↔YÇ: ***Kötü kalpli: Kötülük yapmayı düşünen (Kimse).

Yaramazlıkta bulunmak*:** Fenalık yapmak. ↔ TS: ***Yaramazlık etmek: Yaramazca davranmak.

Yara urmak*:** Yara açmak ↔ ÖAA: ***Yara açmak: Büyük bir dert ve üzüntü yaratmak.

Yardan uçurmak: Bir kimesnen teşvik ederek tehlikeye düşürmek. ↔ TS: ***Yardan atmak***: Kazaya uğratmak. ÖAA: ***Yardan atmak***: Bir kimseyi aldatarak tehlikeli bir durum içine itmek.

Yasağa değürmek: Cezaya çarptırmak. ↔ TS: ***Cezaya çarptırmak***: Cezalandırmak. ÖAA: ***Cezaya çarptırılmak***: Cezalandırılmak. YÇ: ***Cezaya çarptırmak***: Onu cezalandırmak.

Yaş ağlamak*:** Göz yaşı dökmek. ↔ ÖAA: ***Yaş dökmek: Ağlamak. TS: ***Yaş akıtmak*** (veyadökmek): Ağlamak.

Yaş yaşlanmak: Yaş yaşamak, yaş sahibi olmak. ↔ TS: ***Yaşını almak***: Yaşını başını almak. ÖAA: ***Yaşını başını almış***, (yaşlı başlı): Yaşı oldukça ilerlemiş, olgunlaşmış. YÇ: ***Yaşını başını almış*** (yaşlı başlı): Oldukça ileri yaşta olan, olgunlaşmış (kimse).

Yavuz baş: Dik kafa, hırçın serkeş. ↔ ÖAA: ***Dik kafalı***: İnatçı, büyüklerinin sözüne uymayan. TS: Dikbaşlı. YÇ: ***Dik başlı*** (kafalı): Boyun eğmez, asi karakterli inatçı (kimse).

Yavuz dil vermek*:** Acı sözler söylemek. ↔ TS: ***Acı söylemek: Olumsuz bir davranışa karşı gerçeği olduğu gibi söylemek.

Yavuz dua etmek*:** Beddua etmek, ilenmek. ↔ TS: ***Beddua etmek: İlenmek, intizar etmek.

Yavuz gönüllü: Kötü niyetli, bozuk vicdanlı. ↔ ÖAA: ***Fena kalpli***: Herkesin kötülüğünü isteyen, başkaları için hep kötülük düşünün. YÇ: ***Kötü kalpli*** (yürekli): Kötülük yapmayı düşünen (kimse).

Yavuz göz*:** Kem nazar, değen göz. ↔ TS: ***Kem göz: baktığı kimseye zarar veren veya nazar değdiren göz, kötü göz. YÇ: ***Kem göz***: Nazar değdiğine inanılan göz.

Yavuz sanıcı*:** Bedhah, kötü yürekli. ↔ YÇ: ***Kötü kalpli (yürekli): Kötülük yapmayı düşünen.

Yazuğu gelmek*:** Acımak, merhamet duymak. ↔ TS: ***Merhamete gelmek: Acıma duygusuna kapılmak. YÇ: ***Merhamete gelmek***: Acıma duygusuna kapılmak, acımak.

Yeğin olmak*:** Zor ve kuvvetle birisini ezecek durumda olmak, bir şey üzerinde zor kullanıp ağır basmak, üstün olmak, galip durumda bulunmak. ↔ TS: ***Üstün olmak (veya gelmek): 1. Benzerlerinden daha yüksek düzeyde olmak. 2. Bir kimseden veya bir şeyden daha yüksek, daha değerli olmak. ÖAA: ***Üstün gelmek***: Ondan daha iyi daha ileri olduğu kabul edilmek.YÇ: ***Üstün gelmek:*** Birinden ya da bir şeyden daha başarılı olmak, daha ileri gitmiş olmak; galip gelmek.

Yeğlik vermek: Üstünlük vermek. ↔ TS: ***Yeğ tutmak***: Bir şeyi diğerlerinden daha üstün ve uygun görüp ona yönelmek, yeğlemek,tercih etmek. YÇ: ***Yeğ tutmak*** (bir şeyi, bi şeye): Onu diğerlerinden üstün görmek, tercih etmek.

Yele gitmek: Heder olmak, boşa gitmek ↔ TS: ***Boşa gitmek***: Harcanan emek, para hiçbir işe yaramamak, olumlu bir sonuca ulaşamamak. ÖAA: ***Boşa gitmek*** (harcanan emek, para): Bir işe yaramadan yok etmek. YÇ: ***Boşa gitmek***: Hiçbir işe yaramadan yok olmak; havaya gitmek.

Yelkeni suda*:** İddiasız, sakin. ↔ TS: ***Yelkenleri suya indirmek: Direnmekten vazgeçip karşısındakinin dediğini benimsemek, kabul etmek.

Yelmek yopurmak: Telaşla koşmak, durmadan seğirtmek. ↔ ÖAA: ***Yel yeperek*** (yepelek) yelken kürek: İvedilik ve telaşla. YÇ: ***Yel yepelek*** (yeperek) yelken kürek: Büyük bir telaş ve çabuklukla.

Yel ölçmek: Eli boşa çıkmak. ÖAA: ***Eli boş olmak***: O sırada işi bulunmamak. YÇ: ***Eli boş***: O sırada yaptığı işi olmayan.

Yel tutmak*:** Ağrımak. ↔ ÖAA: ***Ağzını havaya (poyraza) açmak: Elindeki fırsatı kaçırdıktan sonra boş yere bir şeyler elde etmeyi ummak. YÇ: ***Ağzını havaya (poyraza, yele) açmak***: Eline geçen fırsatı kaçırdıktan sonra, boş yere bir şeyler beklemek, ummak.

Yen devşirmek: Kollarını sıvamak, işe hazırlanmak. ↔ TS: ***Kolları sıvamak***: Bir iş yapmaya güçlü bir biçimde, istekle hazırlanmak. ÖAA: ***Paçaları (kolları)***

sıvamak: İşe bütün gücüyle girişmeye hazırlanmak. YÇ: ***Kolları sıvamak***: Bir işe istekle girişmek.

Yere bırakmak: Yere yıkmak, sermek ↔ TS: ***Yere sermek***: 1. Kötü bir duruma sokmak. 2. Vurup öldürmek. ÖAA: ***Alt etmek (yere sermek)***: Yenmek, sırtını yere getirmek. YÇ: ***Yere sermek (birini)***: 1. Onu yenmek. 2. Onu vurup öldürmek.

Yere getürmek: Yerine getirmek. ↔ TS: ***Yerine getirmek***: 1. İstenileni gerekeni yapmak. 2. Eski duruma döndürmek. 3. İfa etmek.

Yere ısmarlamak: Toprağa bırakmak. ↔ TS: ***Toprağa düşmek***: Ölüp gömülmek. YÇ: ***Toprağa vermek*** (birini): Ölen birini mezara gömmek.

Yere yamamak: Yam yassı etmek. ↔ TS: ***Yere sermek***: 1. Kötü bir duruma sokmak, yenmek. 2. Vurup öldürmek.

Yerin bulmak: Yerine gelmek. ↔ TS: ***Yerine gelmek***: Yapılmak, olmak. 2. Eski duruma dönmek.

Yerinden düşmek: Mevkiinden ayrılmak, yerinden olmak. ↔ ÖAA: ***Yerinden olmak*** (etmek) : İşi yeri elinden gitmek. (işinin yerinin elinden gitmesine etken olmak). YÇ: ***Yerinden olmak***: İşini sahip olduğu yeri yitirmek.

Yerinden iletmek: Yerinden oynatmak, korkudan hoplatmak, harekete getirmek. ↔ TS: ***Yerinden oynatmak***: Başka yere kaldırmak, yerini değiştirmek. ÖAA: ***Yerinden oynatmak***: Bulunduğu yerden ayrılmak. YÇ: ***Yerinden etmek*** (birini): Onun işini, sahip olduğu yeri yitirmesine neden olmak.

Yerine iletmek: Yerine getirmek. ↔ ÖAA: ***Yerine getirmek***: Gereğini yapmak. YÇ: ***Yerine getirmek*** (bir şeyi): Onu yapmak, gerçekleştirmek.

Yeyni başlı: Ağır başlı olmayan, hafifmeşrep. ↔ YÇ: ***Hafiflik etmek***: Hoş olmayan, ahlak kurallarıyla pek bağdaşmayan bir söz söylemek, davranışta bulunmak.

Yeyni dutmak: Değer ve ehemmiyet vermemek, aşağı görmek, yeyni görmek, istihfaf etmek. ↔ TS: ***Aşağı görmek***: Küçük görmek, beğenmemek, hor görmek. YÇ: ***Aşağı görmek*** (saymak) (birini, bir şeyi): Onu beğenmemek, küçümsemek.

Yeyni görmek: Küçük görmek, aşağı görmek, değer vermemek, yeyni tutmak. ↔ TS: ***Aşağı görmek***: Küçük görmek, beğenmemek, hor görmek. YÇ: ***Aşağı görmek*** (saymak) (birini, bir şeyi): Onu beğenmemek, küçümsemek.

Yıldızı düşük: Talihsiz, bedbaht. ↔ TS: ***Yıldızı düşük:*** 1. Şanssız, talihsiz. 2. Gözden düşmüş. ÖAA: ***Yıldızı düşük***: Talihsiz, gözden düşmüş. YÇ: ***Yıldızı düşük***: Talihsiz (kimse).

Yiyi dutmak*:** Koku almak, iştişmam etmek; bir şeyler sezmek. ↔ TS: ***Kokusunu (veya koku) almak (veya duymak): 1. Bir nesnenin kokusunu algılamak. 2. Gizli tutulan bir şeyi sezmek. ÖAA: ***Kokusunu almak***: Gizli tutulan bir şeyi sezmek. YÇ: ***Kokusunu almak:*** 1. Bir şeyin kokusunun farkına varmak. 2. Gizli tutulan bir şeyi sezmek.

Yoğun gönüllü*:** Katı yürekli. ↔ TS: ***Katı yürekli: Acıması olmayan acımasız kimse, katı kalpli. ÖAA: ***Katı (taş) yürekli,*** (yüreği katı), (taş yürekli): Acıklı şeylerden üzüntü duymayan, acıması olmayan. YÇ: ***Katı yürekli***: Acıklı durumlar karşısında, üzüntü duymayan, acımasız kimse.

Yoğun yumru: 1. Şişman, kısa boylu, tıknaz. 2. Kaba saba, münasebetsiz, biçimsiz. ↔ TS: ***Kaba saba***: 1. Görgüsüz. 2. Özensiz. YÇ: ***Kaba saba***: 1. Görgüsüz kimse için söylenir. 2. Özensiz yapılan şey için kullanılır.

Yola girmek: Yola çıkmak, yola düşmek, yola kaybolmak. ↔ ÖAA: ***Yola düşmek***: Bir yere gitmek üzere yola çıkmak. YÇ: ***Yola düşmek***: Bir yere gitmek üzere yola çıkmak.

Yol azmak*:** Yolunu şaşırmak, doğru yoldan sapmak, yanlış yola gitmek. ↔ ÖAA: ***Yoldan çıkmak: 1. Kadın oruspuluğa başlamak. 2. Doğru bilinen gidişten ayrılmak azgınlığa sapmak. 3. (İş) düzensiz bir yol almak YÇ: ***Yoldan çıkmak***: 1. Kötü, yanlış, tehlikeli davranışlara, eğilimlere yönelmek.

Yol basan*:** Yol kesmek**.** ↔ TS: ***Yol kesmek: 1. Geçmesine engel olmak, durdurmak. 2. Issız yerlerde soygunculuk yapmak. 3. Motor v.b. hızını azaltmak, devrini düşürmek. ÖAA: ***Yol kesmek***: İzinsiz yollarda, soygunculuk yapmak, yolcuları zor kullanarak durdurup soymak. YÇ: ***Yol kesmek*** (vurmak): Issız yörelerde soygun yapmak**.**

Yol başlamak: Kılavuzluk etmek, çığır açmak. ↔ TS: ***Çığır açmak***: Bir alanda yeni bir yol, yöntem başlatmak. ÖAA: ***Çığır açmak***: Kendisinden sonra izlenecek bir yöntem koymak. YÇ: ***Çığır açmak***: Bir alanda eski görüş, anlayış, biçim ya da yöntem yerine yenisini getirmek, başlatmak.

Yol bozmak*:** Yol şaşırtmak. ↔ ÖAA: ***Yolunu şaşırtmak: Doğru yoldan ayrılmak, kötü yola düşmek.

Yol çekmek*:** Yol kat'etmek, yol almak. ↔ TS: ***Yol almak: Yolda ilerlemek**.** ÖAA: ***Yol almak***: Yolda ilerlemek. YÇ: 1. ***Yol almak***: 1. Yolda ilerlemek. 2. Bir işte alanda ilerlemek, ileri gitmek**.**

Yoldan eğilmek: Yoldan ayrılmak, sapmak. ↔ ÖAA: ***Yoldan çıkmak***: 1. Kadın oruspuluğa başlamak. 2.doğru bilinen gidişten ayrılmak azgınlığa sapmak. 3. (İş) düzensiz bir yol almak. YÇ: ***Yoldan çıkmak***: 1.Kötü, yanlış, tehlikeli davranışlara, eğilimlere yönelmek. 2. (Kadın için) Oruspu olmak, kötü yola düşmek.

Yoldan iletmek: Yoldan çıkarmak. ↔ TS: ***Yoldan çıkmak***: 1. Belli bir yol izleyen taşıtlar herhangi bir sebeple yolundan ayrılmak, gitmez olmak. 2. Doğru yoldan ayrılmak.

Yol döğmek: Yol tepmek, yol yürümek. ↔ TS: ***Yol tepmek***: Çok uzun süre yürümek.

Yol iletmek*:** Yöneltmek, tevcih etmek. ↔ TS: ***Yol göstermek: 1. Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak. 2. Neye yapacağını, nasıl davranacağını öğretmek. ÖAA: ***Yol göstermek:*** Ne yapacağını, nasıl davranacağını öğretmek, kılavuzluk etmek. YÇ: ***Yol göstermek*** (birine): Ona herhangi bir konuda neler yapması, nasıl davranması gerektiği konusunda akıl vermek, örnek olmak, kılavuzluk etmek.

Yol izlemek: Kılavuzluk etmek, yol göstermek, rehberlik etmek. ↔ TS: ***Yol göstermek***: 1. Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak. 2. Neye yapacağını, nasıl davranacağını öğretmek. ÖAA: ***Yol göstermek:*** Ne yapacağını, nasıl davranacağını öğretmek, kılavuzluk etmek. YÇ: ***Yol göstermek*** (birine): Ona herhangi bir konuda neler yapması, nasıl davranması gerektiği konusunda akıl vermek, örnek olmak, kılavuzluk etmek.

Yol kesilmek*:** Yol kapanmak. ↔ TS: ***Yol kesmek: 1. Geçmesine engel olmak, durdurmak. 2. Issız yerlerde soygunculuk yapmak. 3. Motor v.b. hızını azaltmak, devrini düşürmek. ÖAA: ***Yol kesmek*** (vurmak): Issız yollarda soygunculuk yapmak, yolcuları zor kullanarak durdurup soymak. YÇ: ***Yol kesmek (vurmak)***: Issız yörelerde soygun yapmak.

Yol kesmek: Yol almak, kat-ı mesafe etmek. ↔ TS: ***Yol almak***: Yolda ilerlemek. ÖAA: ***Yol almak***: Yolda ilerlemek. YÇ: ***Yol almak***: 1. Yolda ilerlemek. 2. Bir işte, alanda ilerlemek, ileri gitmek.

Yol komak*:** Yol göstermek. ↔ TS: ***Yol göstermek: 1. Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak. 2. Neye yapacağını, nasıl davranacağını öğretmek. ÖAA: ***Yol göstermek:*** Ne yapacağını, nasıl davranacağını öğretmek, kılavuzluk etmek. YÇ: ***Yol göstermek*** (birine): Ona herhangi bir konuda neler yapması, nasıl davranması gerektiği konusunda akıl vermek, örnek olmak, kılavuzluk etmek.

Yol mu: Reva mı, layık mı, caiz mi, yeri var mı? ↔ YÇ: ***Reva görmek*** (Bir davranışı birine): Onun o davranışı hak ettiğine inanmak.

Yoluna gelmek: 1. Karşısına çıkmak. 2. Yolunu kesmek, önüne çıkmak. ↔ ÖAA: ***Yolunu kesmek***: Yürüyen kimsenin önüne geçip yürümesini durdurmak.

Yolun almak*:** Yolunu kesmek, yoluna çıkmak. ↔ ÖAA: ***Yolunu kesmek: Yürüyen kimsenin önüne geçip yürümesini durdurmak.

Yolun bağlamak: Yolunu kesmek. ↔ ÖAA: ***Yolunu kesmek***: Yürüyen kimsenin önüne geçip yürümesini durdurmak.

Yolundan eğmek: Yoldan çıkarmak, doğru yoldan saptırmak. ↔ TS: ***Yoldan çıkmak***: Belli bir yol izleyen taşıtlar herhangi bir sebeple yolundan ayrılmak, gitmez olmak.

Yolun sürmek Yolunu takip etmek, izinden ayrılmamak. ↔. ÖAA: ***İzinden yürümek***: Onun başladığı işi aynı anlayışla sürdürmek. YÇ: ***İzinde yürümek*** (izine uymak): Bir kimsenin başladığı bir işi aynı anlayış ve yöntemle yürütmek.

Yolunu urmak: Yolunu kesmek. ↔ TS: ***(Birinin) yolunu kesmek***: Engel olmak, engellemek. ÖAA: ***Yolunu kesmek***: Yürüyen kimsenin önüne geçipyürümesini durdurmak.

Yol urmak*:** Yol kesmek, yol vurmak. ↔ ÖAA: ***Yol kesmek (vurmak): Issız yollarda soygunculuk yapmak, yolcuları zor kullanarak durdurup soymak. YÇ: ***Yol kesmek (vurmak):*** Issız yörelerde soygun yapmak.

Yunı görmek: Uğur saymak, uğurlu bulmak. TS: ***Uğur getirmek*** (bir şey, birine): İyilik, şans, talih, bereket getirmek. YÇ: ***Uğur getirmek*** (bir şey, birine): O şey ona iyilik, şans, bereket getirmek.

Yükünü yukaru yığmak*:** Nazlanmak, kendini naza çekmek. ↔ ÖAA: ***Kendini naza çekmek: Kendisinden beklenen işi tekrar tekrar rica edilmedikçe yapmamak. YÇ: ***Naza çekmek*** (kendini): Bir şeyi yapmaya istekli olduğu yalvartmak amacıyla kendini isteksiz davranıyor göstermek.

Yüreği burmak*:** İçi sızlamak, muztarip olmak. ↔ ÖAA: ***Yüreği cız etmek: Ansızın içi sızlamak. YÇ: ***Yüreği cız etmek*** (cızlamak): Ansızın bir şey sezip, anımsayıp ya da görüp üzülmek.

Yüreği kopmak*:** Yüreğini parçalamak, pek çok acımak. ↔ ÖAA: ***Yüreği (ciğeri) parçalanmak (parça parça olmak): Birinin üzücü durumuna pek çok acımak. YÇ: ***Yüreği parçalanmak*** (parça parça olmak): Herhangi bir acılı, üzücü

durumdan çok üzülmek, bu durumda olan kimseye çok acımak; içi parçalanmak.

Yüreği sovumak: İçi rahat etmek, gönlü ferahlamak.↔ ÖAA: ***İçi rahat etmek***: Kaygılanacak bir konu bulunmadığını öğrenerek ferahlamak. YÇ: ***İçi rahat etmek***: Kötü bir şey olmadığını görerek, öğrenerek ferahlamak.

Yürek berkitmek: Gönül bağlamak, cesaret bulmak. ↔ TS: ***Gönül vermek***: 1. Sevmek, aşık olmak. 2. Bir şeyi sevmeye,istemeye ve yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek. ÖAA: ***Gönül vermek***: Sevgi ile bağlanmak. YÇ: ***Gönül vermek*** (birine), (bir şeye): 1. Ona aşık olmak. 2. Ona sevgiyle bağlanmak.

Yürek koparmak: Öldürecek gibi heyecanlandırmak. ↔ TS: ***Yüreği hop etmek*** (veya hoplamak veya oynamak): Birdenbire korkup heyecanlamak. ÖAA: ***Yüreği oynamak***: Birden heyecanlanmak. YÇ: ***Yüreği oynamak:*** Çok korkmak.

Yürek oynaması: Kalp çarpıntısı, hafakan. ↔ ÖAA: ***Yüreği oynamak***: Birden heyecanlanmak YÇ: ***Yüreği oynamak***: Çok korkmak. BAA: ***Yürek oynatmak***

Yürek tasası: İç sıkıntısı, üzüntü ↔ TS: ***İçi sıkılmak***: Bunalmak. ÖAA: ***İçi daralmak*** (İçi sıkılmak), (Sıkıntı basmak): Sıkılıp. Bunalmak, benliğini sıkıntı kaplamak. YÇ: ***İçi sıkılmak***: Bunalmak, sıkıntı duymak.

Yürek yankusu: Aşktan veya üzüntüden duyulan iç sıkıntısı. ↔ ÖAA: ***Yüreği yanmak***: Büyük bir felakete uğramak. 2. Pek çok acımak.

Yüz döndürmek: Yüz çevirmek, terk etmek, iltifat etmemek. ↔ ÖAA: ***Yüz çevirmek***: Ona karşı gösterdiği iyliği kesmek. YÇ: ***Yüz çevirmek***: Ona karşı gösterdiği yakın ilgi ve desteği kesmek.

Yüze dokunç: Yüze vurulan şey. ↔ TS: ***Yüzüne vurmak*** (veya çarpmak): Ayıplayarak kusurunu yüzüne söylemek. ÖAA: ***Yüzüne vurmak*** (çarpmak): Kabahatini yüzüzne karşı söyleyip kendisini ayıplamak. YÇ: ***Yüzüne vurmak*** (çarpmak) (bir suçu, kabahati): kabahatini, kusurunu yüzüne karşı söyleyip ayıplamak, kınamak.

Yüze gelmek: 1. Yüze vurmak, başa kakmak. 2. Meydana çıkmak, kendisini göstermek. ↔ ÖAA: ***Yüzüne vurmak***: Kabahatini yüzüne karşı söyleyip kendisini ayıplamak.

Yüze kir gelmek: Mahcup etmek, utanacak duruma düşürmek, yüzünü kara etmek. ↔ ÖAA: ***Yüzü kara***: Utanacak bir durumda bulunan.

Yüze kir getirmek: Mahcup etmek, utanacak duruma düşürmek, yüzünü kara etmek. ↔ ÖAA: ***Yüzü kara***: Utanacak bir durumda bulunan.

Yüze yüz olmak*:** Yüz yüze, karşı karşıya gelmek. ↔ ÖAA: ***Yüz yüze bakmak*:** Karşılıklı ilişkileri sürmek, birbirleriyle her zaman konuşur görüşür durumda olmak. YÇ: ***Yüz yüze bakmak: Birbirleriyle her zaman karşı karşıya gelip konuşur durumda olmak.

Yüz kızdırmak: Yüz kızartmak. ↔ ÖAA: ***Yüz kızartıcı***: Utandırıcı, utanılacak.

Yüz suyu*:** 1. Ar, hicap, haya, namus ve şeref, haysiyet, itibar. 2. Güzellik, hüsün, letafet. ↔ ÖAA: ***Yüzü suyu hürmetine (Birinin)**:** Onun saygınlığının yarattığı havadan yararlanarak, bu havnın yardımıyla, ona saygı göstermiş olmak için. YÇ: ***Yüzü suyu hürmetine:*** Ona duyulan saygı gereği.

Yüz sürtünmek: Yüz sürmek. ↔ ÖAA: ***Yüz sürmek***: Büyük sevgi saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine ayağına doğru, yüzünü yere sürercesine. YÇ: ***Yüz sürmek:*** Sevilen ve sayılan bir kimsenin huzuruna çıkarken eşiğine ayağına doğru yüzünü yere sürecek kadar eğilmek.

Yüz urmak: 1. Baş vurmak, müracaat etmek. 2. Yüz sürmek, secdeye kapanmak, yere kapanmak. 3. Yüz tutmak, teveccüh etmek, gitmek. 4. Yönelmek, rağbet etmek. 5. Aksetmek. ↔ ÖAA: ***Baş vurmak***: Bir işin yapılmasını bir kimseden ya da kuruluştan istemek, müracaat etmek. 2. Gereksemesini karşılamak üzere, yararlanacağı şeyle ilişki kurmak.

Yüzü çalık: Yüzü bozulmuş, yüzünün rengi, şekli değişmiş. ↔ TS: ***Rengi atmak*** (kaçmak veya uçmak): 1. Solmak. 2. Korku heyecan ve bunun gibi sebeplerle benzi sararmak. ÖAA: ***Rengi atmak*** (uçmak): 1. (Bir kişinin) Korku ya da üzüntüden benzi sararmak. 2. Renkli bir şeyin rengi solmak. YÇ: ***Rengi atmak*** (kaçmak, uçmak): 1.Solmak, rengini yitirmek. 2. Korku ya da üzüntüden yüzü solmak, sararmak.

Yüzü ışımak*:** Yüzü gülmek. ↔ ÖAA: ***Yüzü gülmek: Neşelenmek, sevinmek, sevindirici bir duruma kavuşmak. YÇ: ***Yüzü gülmek***: İstenen, özlenen bir duruma kavuşmaktan ötürü sevinmek, neşelenmek.

Yüzü kıbleden dönmek: Dinden çıkmak. ↔ TS: ***Dinden imandan çıkmak*:** Kendini kontrol edemeyecek kadar çok öfkelenmek, çok sinirlenmek. ÖAA: ***Dinden imandan çıkmak***: Çok öfkelenip dinin yasakladığı küfürleri savurmak.

Yüzü kir olmak: Yüzü kara olmak. ↔ ÖAA: ***Yüzü kara*:** Utanacak bir durumu bulunan.

Yüzün burtarmak: Yüzünü buruşturmak. ↔ ÖAA: ***Yüzünü (suratını) ekşitmek*** (buruşturmak): Yüzüne memnun olmadığı belirten bir anlam vermek. YÇ:

Yüzünü ekşitmek (buruşturmak): Herhangi bir şeyden memnunluk duymadığını yüz ifadesiyle belirtmek.

Yüzüne dökmek: Yüzüne vurmak, önüne sermek. ↔ ÖAA: ***Yüzüne vurmak***: Kabahatini yüzüne karşı söyleyip kendisini ayıplamak. YÇ: ***Yüzüne vurmak*** (çarpmak) (bir suçu, kabahati): Kabahatini, kusurunu yüzüne karşı söyleyip ayıplamak, kınamak.

Yüzünü ayağına bırakmak: Ayağına yüz sürmek. ↔ TS: ***Ayağına (veya ayaklarına) kapanmak***: 1. Alçalırcasına yalvarmak. 2. Bağışlanmak için yalvarmak. ÖAA: ***Ayağına kapanmak***: Alçalırcasına yalvarmak.

Yüzüne eğmek*:** Suratını asmak. ↔ ÖAA: ***Yüzünü (suratını) ekşitmek (buruşturmak): Yüzüne memnun olmadığı belirten bir anlam vermek. YÇ: ***Yüzünü ekşitmek*** (buruşturmak): Herhangi bir şeyden memnunluk duymadığını yüz ifadesiyle belirtmek

Yüzü yere düşmek*:** Teperek yüzükoyun düşürmek ↔ ÖAA: ***Yüzü yerde: Alçak gönüllü. YÇ: ***Yüzü yerde***: Mahçup, utangaç, alçak gönüllü (kimse). BAA: ***Yüzü yere yapışmak.***

Zindana bırakmak: Zindana atmak, hapsetmek. ↔ ÖAA: ***Zindan kesilmek***: 1. Çok karanlık duruma gelmek. 2. Çok sıkıcı ve içinde yaşanmaz duruma gelmek. YÇ: ***Zindan kesilmek*** (bir yer): Işıksız çok karanlık bir duruma gelmek. 2. Sıkıcı yaşanmaz bir duruma gelmek.

Zindana urmak*:** Zindana atmak, hapsetmek. ↔ ÖAA: ***Zindan kesilmek: 1. Çok karanlık duruma gelmek. 2. Çok sıkıcı ve içinde yaşanmaz duruma gelmek. YÇ: ***Zindan kesilmek*** (bir yer): Işıksız çok karanlık bir duruma gelmek. 2. Sıkıcı yaşanmaz bir duruma gelmek.

3.2.2. Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Zıt Anlamda Karşılığı Olan Deyimler

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'nde tespit edilen Türkiye Türkçesinde kullanılmayan 15 deyimin zıt anlamlarının Türkiye Türkçesinde kullanıldığı görülmüştür.

Ağzının kaşığı: 1. Bir kimsenin yerli yersiz ağzına aldığı ve kendisinden şöyle böyle bahsettiği (kişi). 2. Bir kimsenin yapabileceği, layıkı: bir kimseye yakışan,

uygun gelen, denk olan. ↔ ÖAA: ***Ağzının kaşığı olmamak***: Bir şey bir kimsenin uğraşabileceği konulardan olmamak.

Aşağı kalmış*:** Pespaye, furümaye, alçak. ↔ TS: ***Aşağı kalmamak: Herhangi bir nitelik bakımından ondan geri olmamak.

Başı hoş olmak*:** Sevişmek, anlaşmak.↔ TS: ***Başı hoş olmamak: Bir şeyden hoşlanmamak. ÖAA: ***Başı hoş olmamak:*** **(** Bir şeyden) hoşlanmamak. YÇ: ***Başı hoş olmamak***: (Bir şeyle), (biriyle): 1. Ondan hoşlanmamak. 2. O kimseyle arası bozuk olmak.

Çöreğinde çiği olmamak: İşinde hilesi bulunmamak. ↔ BAA: ***Çöreğinde çiği var demek.***

Diş koymak: Diş geçirmek. ↔ YÇ**:** ***Diş geçirememek*** **(birine):** O kimseye istediğini yaptırmaya gücü yetmemek. ÖAA: ***Diş geçirememek***: Gücü yetmemek, söz geçirememek, buyruğu altına alamamak.

Eli gin: Zengin, cömert. ↔ ÖAA: ***Eli cebine varmamak:*** Para harcamaya kıymamak YÇ: ***Eli cebine varmamak (gitmemek)***: Para harcamak konusunda cimri davranmak, para harcamaya yanaşmamak.

Elden komak: Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek. ↔ TS: ***Elden bırakmamak*** (veya düşürmemek): Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elden düşürmemek.

Göz gözü görmek: Ortalık ağarmak. ↔ ÖAA: ***Göz gözü görmemek***: Yoğun karanlıktan ya da tozdan, dumandan hiçbir şey görülemez olmak. YÇ: ***Göz gözü görmemek***: Sis, toz, duman gibi engeller yüzünden hiçbir şey görünmez olmak.

İpini uzatmamak: Serbest, başı boş bırakmamak. ↔ ÖAA: ***Başı boş bırakmak*** (birini): Denetimi altında bulunması gereken kimseyi hiç denetlemeyerek kendi bildiğini yapmaya bırakmak. YÇ: ***Başı boş bırakmak*** (birini) (bir şeyi): Onu denetlemeyip kendi haline bırakmak.

Kulak asmak Dikkatle dinlemek, önem vermek ↔ ÖAA: ***Kulak asmamak*****:** Önem vermemek, dinlememek. YÇ: ***Kulak asmamak***: Onu dinlememek, ona önem vermemek. TS: ***Kulak asmak*** (veya asmamak): Önem vermek (vermemek), dinlemek (dinlememek).

Külah eğmek: Eyvallah etmek, müdara etmek. ↔ ÖAA: ***Eyvallah etmemek***: Boyun eğmemek, minnet altına girmemek. YÇ: ***Eyvallah demek*** (bir şeye) (birine): 1. Razı olmak, kabul etmek. 2. Allaha ısmarladık demek.

Söz götürmek*:** Söz kaldırmak, ağır söze tahammül etmek. ↔ TS: ***Söz kaldırmamak: Onuruna dokunan söze dayanamayıp karşılık verir durumda olmak. ÖAA: ***Söz***

(laf) kaldıramamak: Kendisine dokunan söze dayanamayıp karşılık verir yaradılışta olmak. YÇ: ***Laf kaldıramamak***: Onuruna dokunan sözlere tepki gösterip karşılık vermeye yeltenmek.

Ön vermek: Meydan vermek. ↔ ÖAA: ***Meydan vermemek*** (bırakmamak): Kötü bir durumun gerçekleşmesi olasılığını ortadan kaldırmak. YÇ: ***Meydan vermemek*** (bırakmamak) (bir şeye): Kötü bir durumun yaratılmasına fırsat vermemek.

Tüsü onmamak*:** Tüyü düzelmemek, işi yolunda gitmemek. ÖAA: ***İşi (işler) yolunda olmak: İşi (işler) memnunluk verici biçimde yürümek.

Uyhusu alınmadık: Uykusu geçmemiş, uykusunu almamış. ↔ TS: ***Uykusunu almak***: Uykusunu tam olarak uyumak. ÖAA: ***Uykusunu almak***: Uykusunu tam olarak uyumak. YÇ: ***Uykusunu almak***: Tam istediği gibi uyumuş olmak.

3.3. Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Karşılığı Olmayanlar

Tanıklarıyla tarama sözlüğündeki deyimlerden Türkiye Türkçesi söz varlığında kullanılmayan 442 deyim aşağıda verilmiştir:

Ac dirilmek
Açuk boyamak
Ağırlık bulmak
Ağız çakmak
Ağzı kutlu
Aktan karadan
Aldaya düşmek
Alıp verişme
Andını yere komak
Anın dirisi olmak
Apur sapur
Ardın basmak
Ardına atmak
Arı dirilmak
Arı dirlik
Arı dirlüklü
Arı sıfatlamak
Arka biriktirmek
Arka dutmak
Aşağı varılmak
Aşaklık eylemek
Ateşe nal koymak
Avrat çekmek
Avurt savurt
Ayağa bağlanmak
Ayağa binmek
Ayak beraber
Ayak götürmek
Ayakta bırakmak
Ayakta komak
Az kişi
Bağrı başlu

Bahaya kesmek
Baş alup baş vermek
Baş asmak
Baş bilmemek
Baş hoş itmek
Baş indirmek
Baş öğrenmek
Baş şeker
Baş yere komak
Başa iletmek
Başı aşağa
Başı aşağa olmak
Başı hoş olmak
Başı kayusu olmak,
Başına sovuk geçmek
Başına söylemek
Başına toprak koymak
Başını almak
Başka çıkarmak
Başka çıkmak
Baştan kara
Bir ağız
Bir iki dimemek
Bir koyun aşığı olmak
Bir yana olmak
Bir yere gelmek
Birbirini almak
Boğazı kulu
Boğazı tolusuna
Boy boylamak
Boynuna el bırakmak
Boynuna salmak
Boynuna sarmak
Boyun tartmak
Bozgun söylemek
Bön düşmek
Bunla gelmek
Buru tutmak
Buyruğu yürümek
Buyruk sımak
Buyruk sınmak
Cabayı kesmemek
Can deri
Can gözü
Can iletmek
Can özemek
Can tutmak
Cana geçer
Canı azacuk
Canı kılca kalmak
Canına ne sığarsa
Çadır yarmak
Çalaca tutulmak
Çapağını silmek
Çav dutmak
Çerinin yüzünü döndürmek
Çevre çalmak
Çıkış etmemek
Çiciği genşemek
Çin etmek
Çöp tutuşmak
Çöpe saymamak
Çullara komak
Dane dükenmek
Dar dirlik
Daşra aşmak
Daşra kalmak
Değirü bakmak

Dek değil
Dek oturmak
Deneyü bakmak
Devleti dönmek
Devletini depmek
Dil açıklığı
Dil bağı
Dil çiğnemek
Dil vermek
Dilini bilemek
Dilini depretmek
Dilküceklik etmek
Dilli dilince
Dilsiz olmak
Dinç geçmek
Diri kılmak
Dirliği çalınmak
Dirliğini gin eylemek
Dirlik bulmak
Dirlik ettirmek
Dirlik genliği
Dirlik tağılmak
Dokuz dolanmak
Dolu bakmak
Doluya bakmak
Don idinmek
Doyum eylemek
Doyum olmak
Döğün urmak
Dölek olmak
Dört yanından tutmak
Döş vermek
Dudaş olmak
Durak eylemek
Durak tutmak
Durduklayın durmak
Duta komak
Dutu komak
Dutuya durmak
Dutuya komak
Dümük olmak
Düş azmak
Düş tutmak
Düşlü düşüne
Düzen idinmek
Düzenlik etmek
Düzmek koşmak
Düzün koşunmak
Eğri çekmek
Eğri okumak
Eksiği değil
Eksiği tutmak
Eksik gözetmek
Ektü olmak
El benim etek senin
El ele ısmarlamak
El kısa olmak
El süvar olmak
El uciyle görüşmek
El uciyle tutmak
El ulağı
Elden salmak
Ele öğrenmiş
Eli taş altında kalmak
Eli uz
Eli uzluluk etmek
Eli uzluluk etmek
Eli üstün

Eli üstün olmak
Elif kesmek, nal kesmek
Elin eneğine urmak
Elini dişlemek
Elini ovmak
Elini yeninde tutmak
Emeğini yele vermek
Enü yanu
Enü yanu olmak
Er avrat olmak
Er gören
Er özlemek
Eren erene turmak
Erlik etmek
Erlikten kalmak
Eskiyi yeniye geçürmek
Etini yimek
Ettiğine kalmamak
Ev bekçisi
Ev delmek
Ev eyelemek
Evin bağlamak
Eyerine tolu turmak
Eyle dutmak
Eyü toğuşlu
Eyü yollu
Fıtramaya varmak
Gedük düzülmek
Gel olmak
Genez eylemek
Genine komamak
Gerçek er
Gerü dutmak
Gerü karmak
Gerü komak
Gerü turgurmak
Göbeği yerine gelmek
Göç tutmak
Göğsüne kısmak
Gölge kovmak
Gönlü açuk
Gönlü kopmak
Gönlü oturmak
Gönlü yapılmak
Gönlü yufkalmak
Gönlüne bırakmak
Gönül arılığı
Gönül berkitmek
Gönül biriktirmek
Gönül birle
Gönül çürüklüğü
Gönül evi
Gönül gözü
Gönül katılığı
Gönül pası
Gönül yufkalığı
Gönülden yazılmak
Gönüle yörenmek
Görklüsünden olmak
Gövde bağlamak
Göz karartmak
Göz kazanmak
Göz kızartmak
Gözsüz alkışı
Gözüne getirmemek
Gözüne koruk vermemek
Gözünü öğretmek
Güc ile gökcek

Gücü kesilmek
Gücün dutmak
Gücün kurumak
Gücünü kurtmak
Güç değürmek
Güç dökmek
Güç edici
Güç götürmek
Gümür samur eylemek
Gün ayağu dururken
Günü kılmak
Günü salmak
Güre olmak
Güzel düşmek
Harca sürülmek
Heleşe keleşe
Hıra cura
Hiçe satmak
Hoş geçmek
Hoş olmak
Hoy kılmak
Hulkı dar
Imır yamur söylemek
Issı sovuk
Işık urunmak
İç ara
İçi yatlu
İçin bağlamak
İçin öttürmek
İki bir etmek
İki bölüklük
İki sözlü
İl olmak
İlerü çekmek
İlerü yollu
İmi bir
İmi bir etmek
İnamlık berkitmek
İş açılmak
İş başa çıkmak
İş geçmek
İş yenilenmek
İşe yel iletmek
İşi bağlanmak
İşin sürmek
İşleyesi olmak
İz azıtmak
Kabı dar
Kadasın almak
Kadem urmak
Kalem çalınmak
Kan ayaklı
Kanını pamuğa almak
Kara baş
Kara gönüllü
Kara uğrusu
Kara yurt
Karış götürmek
Karnı bağlamak
Karşulayu çıkmak
Kat kalmak
Katı dutmak
Katını almak
Kaydını kayurmak
Kaygu sanmak
Kayıt görmek
Kayusın yemek
Kemer bağlamak

Kendözünü komak
Kendü kendülerden turgurmak
Kendüde dutmak
Kendüye buyruk
Kendüyi uğurlamak
Kendüyi urmak
Kendüyi yenememek
Keseneye vermek
Kesip geçmek
Kesmelü olmak
Kığ u kağ
Kılıç etmeği
Kılınç etmek
Kıya bakmak
Kıyın vermek
Kızılı çıkarmak
Kızılını aşikare etmek
Kızıllık gelmek
Kızlık etmek
Kinini ödemek
Kirpiği kurumamak
Kirpikle harmanı süpürmek
Kişilik eylemek
Kitabete kesmek
Kolayına büyümek
Kolayına yürümek
Kolayında gezmek
Kollu kolunca
Konak idinmek
Konak salmak
Konmak göçmek
Konuş eylemek
Koz kabuğuna komak
Koz kırmak
Kör biliş
Kulak dinç olmak
Kulluğa durmak
Kulluğa tutmak
Kursağı dar
Kuru yerden
Kuş kanadı
Kuş yürekli
Kuşağına tolu
Kuşak bağlanmak
Kuşak çözmemek
Lem kapmak
Mal dökmek
Mala kesmek
Malı beslemek
Meydan almak
Meydanlu kılmak
Miş yaş
Mumla okumak
Namusunu beklemek
Nazar salmak
Nazar yetişmek
Od ile su barışmak
Oda uçmak
Oğul kız getirmek
Oğulluk kul
Ok bırakmak
Olmaz yere
Olta eylemek
Ödeye tutmak
Öğüde girmek
Öğür olmak
Öğüş olmak
Ökçesine basmak

Ölmek dirilmek
Ölümlü geçinmek
Ön geçenler
Öneğülük etmek
Önünde baş komak
Öykesini yutmak
Öz göynüğü
Özünü hıraya geçmek
Parmağını ağzında komak
Pençesin burmak
Perdesi yırtılmak
Pers itmek
Puç olmak
Putu sınmak
Saça seğirdim salmak
Saçı bıçik
Sağ esen yürümek
Sağdan söylemek
Sağınç kılmak
Sakal başı göstermek
Saklık edinmek
Salını yürümek
Salınma bulanma
Samana saymamak
Samur samur samranmak
San edinmek
Sana sağışa gelmemek
Saparı olmamak
Selip sepmek
Sente baş
Sikke suret bağlamak
Sokak sokak etmek
Sollu sağlı
Sovuk demür döğmek
Söz azmak
Söz çatmak
Söz keleci
Söz sürmek
Söz sürücü
Söz uğrusu
Sözde uz olmak
Söze varmak
Söze yatmak
Sözü bütün
Sözü karışmak
Sözü pişirmek
Sözün altında kalmak
Sözüne kalem çalınmamak
Su baştan aşmak
Suçunu almak
Suyu düşük
Sür salmak
Süt hırası
Şeker çiğnemek
Tabanı pek
Tap olmak
Taş koparmak
Tavala urmak
Taze yüzlülük
Ter düşmek
Ter geçmek
Tertip saklamak
Tırnağı dibinde
Tırnağı dibinde vermek
Tırnak yeri
Tizlik etmek
Tohum tutmak
Topraktan kaldırmak

Uca çıkmak
Ucun tutmak
Udlu itmek
Uğru yol
Uğrunu açmak
Uğumca olmak
Ulu başlu
Ulu yolla
Usu azmak
Uz dirilmek
Uz söylemek
Uzak uçmak
Üründü eylemek
Üründü olmak
Üstüne ağlamak
Üstüne girmek
Üzengü germek
Üzerine sürmek
Var mıdır
Var yimez
Varlu varınca
Yad olmak
Yada kalmak
Yakasız kalmak
Yakayı dutmak
Yakın varmak
Yalam yalam eylemek
Yalıncak eylemek
Yaman sanmak
Yan gitmek
Yanın almak
Yanu etmek
Yar geçmek
Yaramaz göz
Yaramaz sanmak
Yarı can
Yarı kılmak
Yaş dolmak
Yaşa doymak
Yaşın yaşın
Yavaş olmak
Yavu varmak
Yavuz dil
Yavuz dirliklü
Yavuz güman iletmek
Yavuz yollu
Yayını yasmak
Yazuğu soyulmak
Yazup yanılmak
Yel ayaklı
Yel çalmak
Yel devesi
Yel kovmak
Yele varmak
Yele yapışmak
Yelte vermek
Yen silkmek
Yeng etmek
Yer deprenmek
Yer edinmek
Yer götürmez
Yerden götürmek
Yerden kopmak
Yerini beklemek
Yetirü olmak
Yeyni kişi
Yeynicek kılmak
Yıldızı sevmek

Yohlu kılmak
Yol dartmak
Yol dokumak
Yol eri
Yol sürmek
Yol varmak
Yolca gidü
Yollu yolunca
Yolu başa aparmak
Yolu varmak
Yön dutmak
Yukaru olmak
Yum yoragörmek
Yum yormak
Yumruğa tükürmek
Yüce dutmak
Yücelik etmek
Yükün bırakmak
Yürek berkliği
Yürek burusu
Yürek oturmak
Yürek yakan
Yürüyüş etmek
Yüz berkitmek
Yüz berkliği
Yüz dürmek
Yüz eylemek
Yüz görmüş
Yüz göstermek
Yüz olmak
Yüz tutmak
Yüze yüz
Yüzlü göstermek
Yüzü eğilmek
Yüzü sulu
Yüzün düşmek
Yüzüne göre tabanca urmak
Yüzünü ele almak
Yüzünü yere depmek
Zağ vermek
Zarılık kılmak
Ziyan sanmak
Zorba kalkmak
Zort vermek

BÖLÜM IV

TABLOLAR

Tablo 1

Deyimlerin Sözdizimsel Dağılımı

Deyimlerin Sözdizimi	**Sayı**	**% oranı**
İsim Tamlamasından Oluşanlar	45	% 3
Sıfat Tamlamasından Oluşanlar	68	% 5
İsnat Grubundan Oluşanlar	50	% 4
İkilemeden Oluşanlar	50	% 4
Edat Grubundan Oluşanlar	3	% 0.2
Yönelme Grubundan oluşanlar	4	% 0.2
Çıkma Grubundan oluşanlar	2	% 0.1
Kısaltma Grubundan oluşanlar	4	% 0.2
Birleşik Fiillerden Oluşanlar	136	% 10
Fiilimsi Grubundan Oluşanlar	1048	% 74
Cümle yapısından Oluşanlar	8	% 0.5
Toplam:	1418	

Tablo 2

İsim+ Yardımcı Fiil Yapısından Oluşan Deyimlerin Dağılımı

İsim + yardımcı fiil yapısından oluşan deyimler	**Sayı**	**% oranı**
İsim+et-/it- yapısından oluşanlar	32	% 23
İsim+eyle- yapısından oluşanlar	20	% 15
İsim +kıl- yapısından oluşanlar	10	% 7
İsim +ol- yapısından oluşanlar	74	% 55
Toplam:	136	

Tablo 3

İsim Fiil Grubundan Oluşan Deyimlerin Dağılımı

İsim Fiil Grubundan Oluşan deyimler	**Sayı**	**% oranı**
Özne + Ycik Yapısından Oluşanlar	101	% 10
Bli N + Ycik Yapısından Oluşanlar	133	% 13
B.siz N. + Y.cik Yapısından Oluşanlar	354	%34
Yönelmeli DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	173	% 16
Bulunmalı DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	6	% 5
Çıkmalı DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	39	% 4
ZT + Ycik Yapısından Oluşanlar	134	% 13
Özne + Yönelmeli DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	12	% 1
Özne + Bulunmalı DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	2	% 0.1
Özne + Çıkmalı DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	3	% 3
Özne + ZT +Ycik Yapısından Oluşanlar	2	% 0.1
Bli N + Yönelmeli DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	23	% 2
Bli N + Bulunmalı DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	2	% 0.1
Bli N + ZT+ Ycik Yapısından Oluşanlar	6	% 0.1
Bsiz N + Yönelmeli DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	1	% 0.1
Yönelmeli DT + Özne + Ycik Yapısından Oluşanlar	5	% 5
Yönelmeli DT + B.siz N + Ycik Yapısından Oluşanlar	18	% 2
Yönelmeli DT + Zt+ Ycik Yapısından Oluşanlar	1	% 0.1
Bulunmalı DT + Özn+ Ycik Yapısından Oluşanlar	1	% 0.1
Çıkmalı DT + B.siz N + Ycik Yapısından Oluşanlar	2	% 0.1
ZT + Bli N + Ycik Yapısından Oluşanlar	1	% 0.1
Toplam:	**1019**	

Tablo 4

Sıfat Fiil Grubundan Oluşan Deyimlerin Dağılımı

Sıfat Fiil Grubundan Oluşan Deyimler	**Sayı**	**% oranı**
Özne + Ycik Yapısından Oluşanlar	3	% 11
B.li N + Y.cik Yapısından Oluşanlar	3	% 11
B.siz N. + Y.cik Yapısından Oluşanlar	13	%46
Yönelmeli DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	*4*	% 14
Çıkmalı DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	2	% 7
ZT + Ycik Yapısından Oluşanlar	2	% 7
Bli N + Yönelmeli DT + Ycik Yapısından Oluşanlar	1	% 4
Toplam:	*28*	

Tablo 5

Fiilimsi Grubundan Oluşan Deyimlerin Dağılımı İle İlgili Tablo

Fiilimsi Grubundan Oluşanlar	**Sayı**	**% oranı**
İsim Fiil Grubundan Oluşanlar	1019	% 97
Sıfat Fiil Grubundan Oluşanlar	28	% 3
Toplam:	1048	

Tablo 6

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması İle İlgili Tablo

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki Deyimlerin Türkiye Türkçesiyle Karşılaştırılması	**Sayı**	**% oranı**
Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamını Koruyanlar	136	% 10
Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Anlamı Farklılaşanlar	41	% 3
Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Eş / Yakın/ Anlamda Karşılığı Olanlar	764	% 54
Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Zıt Anlamda Karşılığı Olanlar	15	% 1
TanıklarıylaTarama Sözlüğü'ndekiDeyimlerden Türkiye Türkçesi Söz Varlığında Karşılığı Olmayanlar	462	% 33
Toplam	1418	

BÖLÜM V

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki 1689 deyim incelenmiş, bu incelemede aşağıdaki belirlemelere ulaşılmıştır:

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimleri söz dizimi açısından incelediğimizde %3 'ü *isim tamlamasından* oluştuğu tespit edilmiştir. Deyimlerden % 5'i *sıfat tamlamasından*, % 4'ü *isnat grubundan*, % 4'ü *ikilemeden*, % 0.2'si *edat grubundan*, % 0.2'si *yönelme grubundan*, % 0.1'i *çıkma grubundan*, % 0.2'si *kısaltma grubundan*, % 10'u *birleşik fiillerden*, % 74'ü *fiilimsi grubundan*, % 8'i *cümle* yapısından oluşmuştur (Bk. Tablo 1).

İsim tamlamasından oluşan bu deyimlerin 1'i *belirtili isim tamlamasından*, diğerleri *belirtisiz isim tamlamasından* oluşmuştur. *Belirtili İsim Tamlamasından* oluşan "ağzının kaşığı" deyiminin metin içinde "ağzın kaşığı" şeklinde geçtiği ve belirtisiz isim tamlaması yapısında olduğu görülmüştür.

*İsim+yardımcı fiil y*apısından oluşan deyimin % 23'ü *isim+et-/it-*, %15'i *isim+eyle-*, % 7'sı *isim + kıl-, %55 'i isim +ol-* yapısından oluştuğu tespit edilmiştir. *İsim + et-/ kıl-/eyle-* yapısından oluşan ortak kullanımların olduğu dikkati çekmektedir. Bu yapıdaki deyimlerden en fazla *isim + ol-* yapısından oluşan deyiminlerin olduğu görülmüştür (Bk. Tablo 2).

İsim fiil grubundan oluşan deyimin % 10'u *Özne + Ycik* , % 13'ü *Bli N + Ycik*, % 34'ü *Bsiz N + Ycik*, % 16 'sı *Yönelmeli DT + Ycik*, % 5 'i *Bulunmalı DT + Ycik*, % 4'ü *Çıkmalı DT + Ycik*, % 13'ü *ZT + Ycik*, % 1'i *Özne + Yönelmeli DT + Ycik*, % 0.1 'i *Özne + Bulunmalı DT + Ycik*, % *3'ü Özne + Çıkmalı DT + Ycik*, % 0.1'i *Özne + ZT +Ycik*, % 2'si *Bli N + Yönelmeli DT + Ycik*, % 0.1'i *Bli N + Bulunmalı DT + Ycik*, % 0.1'i *Bli N + ZT+ Ycik*, % 0.1'u *Bsiz N + Yönelmeli DT + Ycik*, % 5'i *Yönelmeli DT + Özne + Ycik*, % 2 'si *Yönelmeli DT + B.siz N + Ycik*, % 0.1'i *Yönelmeli DT + Zt+ Ycik*, % 0.1'i *Bulunmalı DT + Özn+ Ycik*, % 0.1'i *Çıkmalı DT + B.siz N + Ycik*, % 0.1'i *ZT + Bli N + Ycik* yapısından oluşmuştur (Bk. Tablo 3).

Sıfat Fiil Grubundan oluşan deyimin *% 11*'inin *Özne + Ycik, % 11*'inin *Bli N + Ycik, %46* 'sının *Bsiz N + Ycik, %* '14'ünün *Yönelmeli DT + Ycik, % 7'sinin Çıkmalı DT + Ycik, % 7'sinin ZT + Ycik, % 4'ünün Bli N + Yönelmeli DT + Ycik* yapısından

oluştuğu tespit edilmiştir. En fazla *Bsiz N + Ycik* yapısından oluşan deyimlerin olduğu görülmüştür (Bk. Tablo 4).

Fiilimsi grubundan oluşan deyimlerin % 97'sinin *isim fiil grubundan,* % 3'ünün *sıfat fiil grubundan* oluştuğu görülmüştür (Bk. Tablo 5).

Fiilimsi grubundan oluşan deyimlerden en az *zarf fiil* grubundan oluşan deyimlerin olduğu belirlenmiştir.

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimleri Türkiye Türkçesiyle karşılaştırdığımızda % 10'unun Türkiye Türkçesi söz varlığında anlamını koruduğu, % 3 'ünün Türkiye Türkçesi söz varlığında anlamının farklılaştığı, % 54'ünün Türkiye Türkçesi söz varlığında *eş / yakın* anlamda karşılığı olduğu, % 1'inin Türkiye Türkçesinde *zı*t anlamda karşılığı olduğu tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesi söz varlığında karşılığı olmayanların ise % 33bolduğu belirlenmiştir (Bk. Tablo 6).

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ündeki deyimlerden Türkiye Türkçesi söz varlığında anlamını koruyan deyimlerin aynı zamanda eş değerlilik özelliği gösterdiği görülmüştür. Türkiye Türkçesi söz varlığında anlamının farklılaşan deyimlerin olması deyimlerin tarihsel süreç içinde çeşitli nedenlerle kendi anlamından uzaklaştığını ve farklı anlamlara geldiğini göstermektedir. Farklı anlam kazanan bu deyimler, aynı zamanda yalancı eş değerlilik özelliği göstermektedir.

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerin önemli bir kısmının *eş ve yakın* anlamını koruyarak günümüze ulaştığı da görülmektedir.

Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü'ndeki deyimlerden Türkiye Türkçesi söz varlığında karşılığı olmayanların ise % 38 olduğu tespit edilmiştir. Bu oran deyimlerin birçoğunun tarihsel süreç içinde çeşitli sebeplerle unutulduğunu göstermektedir.

Bu çalışmayla söz varlığımıza bir nebze olsun katkıda bulunulmuştur.

SÖZLÜK

Abdest vermek: İyice darılmak, haşlanmak.

***Ac dirilmek*:** Aç yaşamak.

***Acı dil vermek*:** Acı söz söylemek.

***Acı dil*:** Dedikodu, acı söz.

***Acığ olmak*:** Muzdarip olmak, canı acımak.

Acığını almak (acığını çıkarmak): İntikamını almak.

***Acık etmek*:** Izdırap vermek, elem ve keder içinde bırakmak.

***Acıya koymak*:** Izdıraba sokmak, zahmet vermek.

***Açmaz komak*:** Olduğu gibi terk etmek, yüzüstü bırakmak.

***Açuk boyamak*:** Bir işi açıkça yapmak.

***Açuk gönüllü*:** Saf kalbli, temiz yürekli.

***Ad bağlamak*:** Ad olarak almak.

Ad çıkarmak: Ün salmak, şöhret kazanmak.

***Adam (Adem) tonuna girmek*:** İnsan kıyafetine girmek, insan kılığı almak.

***Ağı karası*:** İyisi kötüsü, her çeşidi.

***Ağır basmak*:** Kabus.

***Ağır baş*:** Ağır başlı.

***Ağırlık bulmak*:** Hürmet görmek.

***Ağız bir etmek (ağız bir eylemek)*:** Söz birliği yapmak.

***Ağız biriktirmek*:** Söz birliği yapmak, bir rey üzerinde toplanmak, ittifak etmek.

Ağız çakmak: Hoşa gidecek söz söylemek.

***Ağız eğmek*:** Minnet etmek, yalvarmak.

***Ağız etmek*:** Ağız yapmak, oyalayacak söz söylemek.

***Ağız koklamak*:** Ağız aramak.

***Ağız üşürmek*:** Ağız birliği etmek.

***Ağızlara düşmek*:** Dile düşmek, herkes tarafından duyulup bilinmek.

Ağlamış yüzlü: Ekşi suratlı.

***Ağzı çelikli*:** Çenesi kuvvetli, düzgün söz söyleyebilen.

***Ağzı kutlu*:** Ağzından hep hayırlı söz çıkan, hep iyi şey söyleyen.

Ağzı(nın) tadını vermek: Ağzının payını vermek, haddini bildirmek.

***Ağzını yele açmak, (ağzını poryaza açmak)*:** Ağzını havaya açmak, eli boşa çıkmak, mahrum kalmak.

Ağzının kaşığı: 1. Bir kimsenin yerli yersiz ağzına aldığı ve kendisinden şöyle böyle bahsettiği (kişi). 2. Bir kimsenin yapabileceği, layıkı: bir kimseye yakışan, uygun gelen, denk olan.

***Ahd bağlamak*:** Söz vermek, ahdetmek.

***Akıl gitmek*:** Bayılmak.

***Akla sinmek*:** Akla yatmak.

***Aklı bulanmak*:** Aklı karışmak, zihni darmadağınık olmak.

***Aklı ırılmak*:** Aklı gitme, bayılmak.

***Aklı şaşmak*:** Düşünmez hale gelmek, muhakemesini kaybetmek.

***Aktan karadan*:** Müspet, menfi, ne türlü olursa olsun.

***Alabanda vermek*:** Gözdağı vermek, bir adamı kuru gürültü ile korkutmak.

***Alçak olmak*:** Mütevazi olmak, alçak gönüllü olmak.

***Aldaya düşmek*:** Aldanmak, hileye kapılmak.

***Alıp verişme*:** Sevgi alışverişi, muakaşa.

***Alkış etmek (alğış etmek, alkış eylemek, alkış kılmak)*:** Alkışlamak, övmek; tazim etmek dua etmek.

***Alkış kazanmak*:** Takdir kazanmak.

***Alkış vermek*:** Alkışlanmak, övmek, dua etmek.

***Almak vermek*:** Mücadele, mukatele etmek, savaşmak.

***Alu kalmak*:** Geri kalmak, aşağı kalmak.

***Alup vermek*:** Bir işin türlü yönlerini heyecan içinde düşünmek.

***Ameli azmak*:** İşi ters gitmek.

***Anadan toğmuş*:** Anadan doğma.

***Andını yere komak*:** Yeminini yerine getirmemek.

***Anın dirisi olmak*:** Onun sayesinde yaşamak.

***Anlamayu bakmak*:** Sezdirmeyerek bakmak, göz ucuyla tetkik etmek.

***Apur sapur*:** Darmadağın, tarumar, perişan.

***Aradan götürmek*:** Ortadan kaldırmak.

***Aradan götürülmek*:** Ortadan kaldırılmak.

***Ardın almak*:** Arkasını çevirmek, kuşatmak, ricat hattını kesmek.

***Ardın basmak*:** Peşini bırakmayarak takip etmek, geriden vurmak.

***Ardın sürmek (ardını sürmek, artların sürmek)*:** Peşini bırakmamak azminde olmak, izinde bulunmak, arkasını bırakmamak, takip etmek.

***Ardına atmak*:** Terketmek, vazgeçmek, bırakmak.

Ardına uymak: Ardına düşmek, peşinden koşmak.

***Ardınca gitmek*:** Bir kimseye uymak.

***Ardınca olmak*:** Hevesinde, sevdasında olmak.

***Arı dirilmak*:** Temiz yaşamak.

***Arı dirlik*:** Temiz hayat.

Arı dirlüklü: Temiz yaşayışlı.

***Arı etekli (arı eteklü, aru etekli)*:** İffetli namuslu.

***Arı sıfatlamak*:** Tenzih etmek.

***Arka bir etmek (arka bir eylemek)*:** Birbirine muzaharat etmek.

***Arka bir olmak*:** Birbirine zahir olmak.

***Arka biriktirmek*:** Yardımcı toplamak, kuvvet peyda etmek.

***Arka dönmek*:** Yüz çevirmek, dönüp kaçmak.

***Arka dutmak*:** Yüklenmek.

***Arkuru çıkmak (Arkırı çıkmak)*:** Yolunu kesmek, karşısına çıkmak.

***Arkuru gelmek (arkırı gelmek)*:** Karşı koymak, karşısına çıkmak, önüne gerilmek.

***Arkuru tutmak*:** Göğüs germek, maruz olmak.

***Arkuru varmak*:** Karşı koymak.

***Aşağa kılmak*:** İndirmek, aşağı etmek.

***Aşağa komak*:** 1. Alçak görmek, değer vermemek. 2. Alçatmak, hafifletmek.

***Aşağı kalmak*:** Geri kalmak.

***Aşağı kalmış*:** Pespaye, furümaye, alçak.

***Aşağı varılmak*:** Tenzil edilmek.

***Aşak dilli*:** Alçak gönüllü.

Aşak gönüllü: Aciz, gönlü kırık.

***Aşak varmak*:** Gönül alçaklığı göstermek.

***Aşaklık eylemek (aşağlık eylemek, aşaklık kılmak)*:** Tevazu göstermek.

***Ateşe nal koymak*:** Bir kimseyi büyülemek için ateşte bir nal kızdırmak.

***Avcı delik*:** Para tutmaz.

***Avrat çekmek*:** Kadın getirmek.

***Avucunu açmak*:** Cömert davranmak.

***Avurd etmek*:** Atıp tutmak.

***Avurd öttürmek*:** Çene yormak, bağırıp çağırıp.

***Avurda çekmek*:** Söze tutmak, lakırdıya boğmak.

Avurdu yelli (avurdu yellü): Lafazan, palavracı.

***Avurt savurt*:** Şarlatanlık.

***Avurt urmak*:** Çene çalmak, sohbet etmek.

***Ayağa bağlanmak*:** Boş yere oyalanıp kalmak, bir yerden ayrılamamak.

***Ayağa binmek*:** (Savaş hakkında) kopmak, birdenbire şiddetle başlamak.

***Ayağa düşmek*:** 1. Acz içinde kalmak, kuvvetten düşmek. *2*. Olduğu yere yıkılmak.

***Ayağa kalkmak*:** Ayaklanmak.

***Ayağa salmak (ayaklara salmak)*:** Ayak altında bırakmak, ayak altına atmak.

***Ayağı düz basma*k:** İşi yoluna girmek.

***Ayağı sıvık*:** Bir yerde durmayıp daima dolaşan.

***Ayağı şaşmak*:** Ayağı kaymak, sürçmek.

***Ayağı yere basmamak*:** Sevinçten yerinde duramamak, ayağı yere erişmemek.

***Ayağına balta urmak*:** İşine engel olmak.

***Ayağına baş urmak*:** Ayağına kapanmak.

Ayağına düşmek: Ayağına kapanmak. Yalvarmak.

Ayak almak (ayağın alınak): Aleyhte bulunarak kuvvet ve itibardan düşürmek, çelme takıp yere sermek.

***Ayak basmak*:** Azmetmek, ıkdam etmek, ısrar etmek, ayak diremek.

***Ayak beraber*:** Beraberce, hep birden.

***Ayak dolanmak (ayak tolamak)*:** İftira ederek fena duruma düşürmek.

Ayak götürmek (ayak götürüp gitmek): Çabucak çekilip gitmek.

***Ayakdaş olmak*:** Ayak uydurmak.

***Ayakta bırakmak*:** Düşürmek, yıkmak, yürüyemez hale getirmek.

***Ayakta kalmak*:** İşi ilerletemeyip yarıda bırakmak.

***Ayakta komak (koymak)*:** Garip avare meydanda bırakmak.

***Ayaktan çıkmak*:** Harekete takati kalmamak, kendini kaybetmek.

***Ayaktan düşmek*:** 1. Yıkılmak- takatsiz kalmak, kuvvetten düşmek. 2. Acz içinde kalmak, felakete uğramak.

***Ayık oyuk*:** Bomboş, işsiz güçsüz.

***Ayın bayın olmak*:** Şaşıp kalmak.

***Aykırı inmak*:** Yol kesmek, önüne çıkmak.

Az kişi: Önemsiz, umursanmayacak kimse.

Aza saymak (aza tutmak): Az bulmak, az görmek, küçümsemek.

***Babalı kızlı olmak*:** Aralarında sıkı münasebet bulunmak, içli dışlı olmak.

***Bağır basmak*:** Saygı göstermek için elini göğsüne koymak.

Bağrı başlu (bağrı baş, bağrı başlı): Ciğeri kalbi yaralı.

***Bağrı çıkmak*:** Canı çıkmak.

***Bağrı katı*:** Merhametsiz.

***Bağrı yağın eritmek*:** Korku ve üzüntü içinde bırakmak.

Bağrını baş eylemek: Yüreğini yaralamak.

Bağrını ezmek: Yüreğini yaralamak.

***Baha kesmek*:** Paha biçmek, kıymet takdir etmek.

***Bahaya kesmek*:** Belli bir ücrete bağlamak.

***Baht körlüğü*:** Talihsizlik..

***Barmağa diş urmak*:** Parmağını ısırmak, şaşmak.

***Barmak dişlemek*:** Parmak ısırmak, şaşmak.

Baş açuk: Korkusuz, pervasız.

***Baş almak*:** Baş kesmek.

***Baş alup baş vermek*:** Öldürmek, ölmek.

***Baş asmak*:** Başını kaldırıp düşünmek.

***Baş bilmemek*:** Hizmette kullanılan hayvan talimsiz olmak.

***Baş bunluğu*:** Baş darlığı, sıkıntı.

***Baş çatmak*:** Baş başa vermek, ülfet etmek.

Baş çekmek:1. Ayrılmak, vazgeçmek. 2. Ön ayak olmak, başta gitmek.

***Baş düzmek*:** Kendi aklını başkasının aklına uydurmak.

***Baş ele gelmek*:** Kendine aklını başkasının aklına uydurmak.

Baş etmek (baş eylemek): Reis yapmak, komutan tayin etmek.

***Baş götürmek*:** 1. Başını kaldırmak, başını yukarı kaldırmak. 2. Baş göstermek, meydana gelmek.

Baş indirmek (baş indürmek): İtaat etmek, serfürü etmek,

***Baş kaldırmak*:** Belirgin durum göstermek.

***Baş kayusu (başı kayusu)*:** Baş derdi baş gailesi, can baş kaygısı.

***Baş kesmek* :** Baş eğerek saygı selamı vermek, alçak gönüllü davranmak.

Baş komak (baş koymak): 1.Can feda etmeğe razı olmak. 2. Saygı ile baş eğmek

Baş koşmak: 1. Baş başa vermek, fikir birliği yapmak. 2. Canla başla bir işin üzerinde düşmek. 3. Yarış etmek.

Baş oynamak: Hayatını tehlikeye koymak, canını feda etmekten çekinmemek.

Baş öğrenmek: Binit hayvanı talimli olmak.

Baş şeker: Kelle şeker.

Baş tartmak: Baş kaldırmak, isyan etmek.

Baş terketmek: Can feda etmek.

Baş tutmak: Baş çıkarmak, başlanmak

***Baş u can oynatmak*:** Hayatını feda etmeye hazır olmak.

Baş urmak: Baş eğmek saygı ile eğilmek

Baş utmak: Baş almak kelle kesmek.

***Baş üzre gelmek*:** Serfuru etmek saygı ile eğilmek.

***Baş yelli (başı yellü, başı yillu)*:** Hafif-meşrep,havalı.

Baş yere komak (baş yerde komak): Yere yüz sürmek.

***Başa çıkarmak*:** Şımartmak.

***Başa geçmiş*:** Başa gelen.

***Başa gelmek*:** Hitam bulmak, sona ermek. 2. Başa çıkmak, gücü yetmek.

Başa iletmek (başa iltmek): Sona erdirmek, ikmal etmek.

***Başa varılmak*:** Başa çıkılmak.

***Başa varmak*:** 1. Başa çıkmak. 2. Olup bitmek, bitmek, neticelenmek. 3. Bitirmek, neticelendirmek, tamamlamak.

Başa yazılan: Kader, mukadder, alın yazısı.

***Başı aşağa olmak*:** Utanmak, mahcup olmak.

***Başı aşağa*:** Kabahatli, şerefsiz.

***Başı canı ele almak*:** Kelleyi koltuğuna almak, ölümü göze aldırmak.

***Başı çalkalanmış*:** Başı dönmüş, şaşkın, aklı başında olmayan.

***Başı çevrilmek*:** Başı dönmek.

Başı hoş olmak (baş hoş itmek): Sevişmek, anlaşmak.

Başı kayusu olmak (başı kayısı olmak, başı kayu olmak, başlu başı kayusu olmak): Başı dertte olmak, başının derdine düşmek.

***Başı şaşmak*:** Başı dönmek, aklı başından gitmek.

***Başına and içmek*:** Adına yemin etmek.

***Başına dönmek*:** Hizmet için etrafında dolaşmak.

***Başına komak* :** Yalnız bırakmak, kendi başına bırakmak

***Başına sovuk geçmek*:** Anlayışını kaybetmek, anlayıştan uzak kalmak.

***Başına söylemek*:** Kendi kendine söylenmek.

***Başına toprak koymak*:** Ölümünü istemek

***Başını almak*:** Başını kesmek.

***Başını ortaya komak*:** Canını feda etmek.

***Başını örtmek*:** (Bir kadını) kendisine karı olarak kabul etmek.

***Başını taşa döğmek*:** Başını taşa çalmak.

Başka çıkarmak (başka kılmak): Ayırmak, (öğrenciyi yetiştirip usta haline getirecek kendi başına iş yapması için) ayırmak, benzerleri arasından seçip ayırmak.

***Başka çıkmak*:** Usta olup ayrı iş yapmağa başlamak.

***Baştan candan el yumak*:** Hayattan el çekmek vazgeçmek.

Baştan çıkmak (baştan candan çıkmak): Canını, başını, kaybetmek, canı, başı elinden gitmek.

Baştan kara: Çok sarhoş kendini kaybetmiş

***Başuna çezginmek*:** Etrafında dolaşmak.

Becid dutmak (becid durmak, becid tutmak): İkdam etmek, düşmek, ısrar etmek.

***Becid dutmamak*:** Aldırış etmemek.

Becid olmak: Sürekli çalışmak, üzerine düşmek, ısrar etmek.

***Bel bağlamak (bil bağlamak)*:** Ehemmiyet vermek, azmetmek, hazırlanmak.

Belinden gelmek: Sulbünden gelmek, evladı olmak.

Belini bağlamak (belin bağlamak, bilini bağlamak): 1. Hazırlanmak 2. Tarikate kabul edildiğinin belgesi olarak şeyh bir kimsenin beline kemer kuşatmak.

***Belini taş eylemek*:** Kamburlaştırmak ihtiyarlatmak.

***Bellü bilmek*:** İyi bilmek iyice anlamak kanaat getirmek.

Benem demek: Kibirlenmek kendini beğenmek.

Beni bana komaz: Beni kendi halime bırakmaz, irademi elimden alır, hayatıma kasdeder.

***Beniz aldırmak*:** Benzi atmak korkudan sararmak.

Beniz geçmek: Yüzün rengi değişmek.

Benlik eylemek: Kendini üstün görmek.

***Benzi alınmak*:** Benzi bozulmak sararmak.

Benzi çalınmak: Çehresi değişmek.

***Benzi gülmek*:** Yüzü gülmek sevinmek.

***Benzi ürpermek*:** Rengi atmak.

***Beraberlik çekişmek*:** Beraberlik iddiasında bulunmak.

***Beynini suvarmak*:** Kandırmak ikna etmek.

***Bıçağa düşmek*:** Son çareyi bıçakta aramak kendini bıçakla öldürmek.

***Bıçağa gelmek*:** Kesilmeğe yaraşmak kesilecek derecede büyümek.

***Bıçak sünüğe ermek*:** Bıçak kemiğe dayanmak.

***Bıyıgın burmak*:** Böbürlenmek, gururlanmak.

***Bıyıgını balta kesmez olmak*:** Çok kibirli olmak, kimseden korkusu olmamak.

***Bıyığı yelli*:** Kibirli, gururlu.

***Bicene olmak*:** Bir yere kapanmak, gizlenmek, sığınmak.

***Bile koşmak*:** Eklemek, birleştirmek, arkadaş etmek.

***Bilişlik vermek*:** Aşinalık göstermek

***Bilmeze urmak*:** Bilmez görünmek, bilmezlikten gelmek.

***Bilü vermek*:** Akıl öğretmek.

Bilüsü şaşmak (bilisi şaşmak): Bilgisi dağılmak, bildiği şeyleri zihninde toplayamamak, bildiğini şaşırmak**.**

***Bilüsü yanılmak*:** Ne söylediğini bilmez hale gelmek, bunamak.

***Bir ağız*:** Bir defa, bir kere, bir defacık.

***Bir bakmak*:** Eşit tutmak, bir görmek.

***Bir biriyle koşulmak*:** Birbirine eş olmak.

***Bir elden çıkmış*:** Yeknesak.

***Bir hal etmek*:** Bir şeye benzetmek çaresine bakmak.

Bir hoş olmak: Tuhaflaşmak.

Bir iki dimemek: Tereddüt etmemek vakit geçirmemek.

Bir koyun aşığı olmak: Ayni soydan olmak soyu sopu bir olmak.

***Bir yakadan baş çıkarmak*:** Toplu bir halde, dirlikle yaşamak.

Bir yana etmek (bir yandan etmek): Bertaraf etmek, ortadan kaldırmak.

Bir yana olmak: Uzaklaşmak, ayrılmak, bir tarafa çekilmek.

Bir yere gelmek: Birleşmek.

Birbirine çalmak: Birbirine düşürmek.

Birbirini almak: Birbiriyle evlenmek.

***Biri birine koymak*:** Birbirine düşürmek.

Birlik etmek (birlik eylemek): Birleşmek.

Boğaz yari: Boğazına düşkün.

Boğazı ele vermek: Yakalanmak, yakayı ele vermek.

Boğazı kulu: Pisbogaz, obur.

Boğazı tolusuna: Boğaz tokluğuna.

Boş komak: **S**erbest bırakmak.

***Boy boylamak*:** Bir kimsenin soyunu sopunu sayarak övmek.

Boy çekmek: Boy atmak, uzamak.

***Boya yetmek*:** Yükselmek, boylamak.

Boynu burulmuş: Boynu bükülmüş, mahzun.

***Boynu burulu*:** Boynu bükük.

Boynuna almak: Üzerine almak, deruhte etmek.

Boynuna el bırakmak (boynuna kol bırakmak): Boynuna sarılmak.

***Boynuna salmak*:** Kendisine bırakmak, uhdesine tevdi etmek.

***Boynuna sarmak*:** Bir kimseye hoşlanmadığı bir iş tahmil etmek.

***Boynunu burmak*:** Boynunu bükmek, tezallüm etmek.

Boynunu urmak (boynun urmak): Başını kesmek.

Boyu bükülmek: Beli bükülmek.

Boyun almak: Kefalet (boyun olmak).

Boyun dutmak (boyun tutmak): 1. Azmetmek, üzerine almak. 2. İnkıyadetmek, itaat etmek, rıza göstermek.

Boyun komah: 1. Teslimiyet göstermek. 2. Selam verene karşı esenlik dilemek.

Boyun olmak: Kefil olmak, üzerine almak.

Boyun sunmak: İtaat etmek.

***Boyun tartmak*:** 1. Kendini geri çekmek, kaçınmak. 2. Boynunu kaldırmak, kibirlenmek.

Boyun vermek (boy vermek): 1. İtaat ve inkıyat etmek, teslim olmak boyun eğmek.

Bozgun söylemek: Bir şeyin iyi ve fena taraflarını söylemek.

Böğür iği: Yakınında bulunup sürekli olarak rahatsızlık veren (Şey veya kişi).

***Bön düşmek*:** Budalalık etmek.

Bucakta oturmak: Bir köşeye çekilmek, inziva etmek.

Buna uğramak: Sıkıntıya düşmek, kederlenmek, bunalmak.

***Bunla gelmek*:** Keder, yeis, kaygı gelmek.

***Burnu yere depilmek*:** Burnu sürtülmek.

Burnuna yel girmek: Kibirlenmek, gururlanmak.

Burnunu sımak: Burnunu kırmak, gururunu kırmak.

***Buru tutmak*:** Gebe kadına doğum sancısı gelmek.

***Burun sürtmek*:** Birisinin hoşlanmadığı işi inadına yapmak.

***Burunda kokmak*:** Burunda tütmek.

***Busu açmak*:** Pusu kurmak.

Cabayı kesmemek: Bedava vermekte devam etmek.

***Can arıtmak*:** Kendini yormak, canını sıkıntıya koymak.

***Can bazarı*:** Ölüm kalım yeri.

***Can deri*:** Ölüm teri.

***Can eskitmek*:** Can sıkmak, ruh sıkmak, sıkıntı vermek.

Can evi: Kalp, yürek.

Can gözü: Kalp gözü.

Can gözün uyarmak: İntibah hasıl etmek, gözünü dört açmak.

Can hırsuzu: Can düşmanı.

***Can ısmarlamak*:** Can vermek, teslim-i ruh etmek, ölmek.

***Can iletmek*:** Can kurtarmak, uzaklaştırmak.

***Can karıştırmak*:** Yakınlık göstermek, canciğer dost olmak.

***Can keseği*:** Can, ciğer paresi.

Can oynamak (can baş oynamak): Canını feda etmeğe hazır olmak.

Can özemek: Bir işi yaparken çok özenmek, çok dikkatli ve sabırlı olmak.

***Can tapşırmak*:** Can vermek.

***Can tartınmak*:** Canını esirgemek.

Can tartmak (can dartmak): Can çekişmek.

***Can tutmak*:** Öldürmemek, sağ tutmak.

***Cana başa kalmamak*:** Cana kalmamak.

***Cana geçer*:** Yürekten kabul edilir.

Cana kalmamak (cana başa kalmamak): Canı başı esirgememek.

Canı azacuk: Sabırsız.

***Canı kılca kalmak*:** Sabrı, tahammülü kalmamak.

***Canı yerine oturmak*:** İçi rahat etmek.

Canı yoka komak: Hayatı fedaya hazır olmak.

Canına boyanmak: İçine işlemek, çok tesir etmek.

***Canına geçmek*:** Canına yetmek, canına tak etmek.

***Canına ne sığarsa*:** Vicdanı neyi kabul ederse.

Canına od düşmek: İçi yanmak.

Canını ağzına almak: Hayatını tehlikeye koyarak bir teşebbüse girişmek, canını dişine almak.

***Cebe satmak*:** Caka satmak.

***Cevap döndürmek*:** Cevap vermek, itiraz etmek.

***Cılk kesmek*:** Cılk olmak.

Cin tutmak: Delirmek.

Cuhud yolunması: Yaygara.

Çadır yarmak: Hırsızlık niyetiyle çadıra girmek.

Çalaca tutulmak: Az kullanılmak.

Çalımına gelmek: Biçime gelmek.

Çapağını silmek: Pürüzünü gidermek.

Çatma kaş: Alın ortasında birbirine bitişik kaş.

Çav dutmak (çav dutmak): Ün almak, şöhret kazanmak.

Çav olmak: Şayi olmak, dile düşmek, adı yayılmak.

Çerinin yüzünü döndürmek: Askeri hezimete uğratmak.

Çevre almak (çepçevre almak): Etrafını sarmak, kusatmak.

Çevre çalmak: Etrafı yoklama, araştırmak.

Çevresini bağlamak: Etrafını kuşatma, muhasara altına almak.

Çıbuk çalmak: Dayak atmak.

Çıkış etmemek: Kazanç sağlayamamak, kar etmemek.

Çiciği genşemek: Gönlü yumuşamak, arzu ve iştihası kabarmak.

Çin etmek (çin kılmak): Doğrultmak, düzeltmek, gerçekleştirmek.

Çoluk çolpa: Çoluk çocuk.

Çök urmak: Diz çökmek, dize gelmek.

Çölmek kayatmak: Tarikat yapmak, fesat çıkarmak.

Çöngül olmak: Zayıflamak, kuvveti kaybolmak.

Çöp tutuşmak: Birbirlerine küstüklerini belgelemek için bir çöpü karşılıklı tutup kırmak.

Çöpe saymamak: Çöp kadar değer vermemek.

Çöpten çelebi: Gayet zayıf ve sıska adam.

Çöreğinde çiği olmamak: İşinde hilesi bulunmamak.

Çullara komak: Çul giydirmek, perişan hale sokmak.

Dak dutmak (dak tutmak, tak tutmak, dak kılmak): Ta'riz etmek, i'tiraz etmek, kusur bulmak, ta'netmek, muahaze etmek, kınamak.

Dan dansuh: Hayret verici.

Dan görmek (tan görmek): Garip, acayip görmek.

Dana batmak (tana batmak): Hayretler içinde kalmak.

Dana gelmek (tana gelmek): Hayrette kalmak.

Dandin etmek: Çocuk oynatmak.

Dane dükenmek: Rızık tükenmek.

Dar dirlik (tar dirlik): Zaruret içinde yaşama.

Daşra aşmak (taşra aşmak): Dışarı çıkmak, haddi tecavüz etmek.

Daşra kalmak (taşra kalmak): Yoksun kalmak, uzak kalmak.

Daşra salmak (taşra salmak): Açığa vurmak.

Daşra vurmak (taşra salmak): Açığa vurmak, izhar etmek.

Dav istemek: Meydan okumak, cenk ve cidal talep etmek.

Değirü bakmak: Nafiz, isabetli, dokunaklı bakmak.

Deh düşmek: Muttali olmak.

Dek değil (tek değil): Tekin değil, boş değil, beyhude değil.

Dek oturmak (tek oturmak): Rahat durma, dek durmak.

Delüye urmak: Deli yerine koymak.

Demin yümün oynatmak: Vaktini boş geçirmek.

Demür komak: Demir atmak, demirlemek.

***Deneyü bakmak*:** Dikkatle, tecessüsle bakmak.

***Depesi döğmek*:** Kafasını ezmek.

Depüke bırakmak: Tekmeletmek, payimal ettirmek.

Derde varmak: Derde düşmek.

Derdi depreşmek (marazı depreşmek): Derdi tazelenmek.

Derip devşirmek (dirüp devşirmek, dirüp devşürmek): Derleyip toplamak, yığmak.

Derisine sığmamak (derisine sığmaz olmak): Heyecanın fazlalığından kabına sığamamak.

Ders demek: Ders vermek.

Derüp döşürülü görmek (dirüp döşürülü görmek, dirüp devşürülü görmek): Derlenip toparlanmak, hazırlanmak.

Devleti dönmek: Talihi kötüye dönmek.

***Devletini depmek*:** Saadetini kendi elleriyle mahvetmek.

***Dik gelmek*:** Muhalefet etmek, itiraz etmek, kafa tutmak.

Dike bakmak, (dike dike bakmak): Dik dik bakmak, dikkatle bakmak.

Dikine gitmek: Aksine hareket etmek.

Dil açıklığı: Fesahat, talakat.

Dil ağız vermemek: Çok hasta olduğundan konuşamamak.

Dil bağı: Söyleme kudretini engelleyen.

Dil çiğnemek: Sözü ağızda gevelemek, tevil için uğraşmak.

Dil kesmek: İskat etmek, ikna yoluyla susturmak.

Dil üşürmek: Birçok kimse bir sözü aynı şekilde bir ağızdan söylemek.

Dil vermek: Konuşma kudreti vermek.

Dile gelmek: Evvelce söylemezken, söylemeye başlamak.

Dile getirmek: Ağzına almak, söylemek, anmak.

Dili bağlanmak: Dili tutulmak.

Dili bağlı olmak: Söz söylemez halde bulunmak.

Dili yitmek: Dili tutulmak.

Dili zifir: Ağzı bozuk.

Dilin beklemek (dilini beklemek): Sükut etmek, dilini tutmak.

Dilini bilemek: Konuşmaya hazırlanmak.

Dilini depretmek: Söylemek, söylemeğe başlamak.

Dilini kesmek: Susmak.

Dilküceklik etmek (Dilküceklik eylemek): Yaltaklanmak, tabasbus etmek.

Dilli dilince: Hal diliyle, kendine mahsus dil ile.

Dilsiz olmak: Susmak, sukut etmek, ses çıkarmamak.

Dinç geçmek: Sukunet içinde yaşamak.

Dini dinlemek (Dinicilik eylemek, din dinlemek, dinü dinlemek): İki kişinin hafifçe konuştuğu sözlere kulak vermek.

Diri kılmak: Diriltmek, ihya etmek.

Dirliği çalınmak: Tahsisatı kesilmek.

Dirliğini gin eylemek: Bolluk ve huzur içinde yaşamasını sağlamak.

Dirlik bulmak: Hayata kavuşmak, canlanmak, dirilmek.

Dirlik dirilmek: Hayat geçirmek, ömür sürmek.

Dirlik ettirmek: Yaşatmak.

Dirlik genliği: Bolluk içinde yaşayış, huzur içinde yaşayış.

Dirlik sürmek: Hayat geçirmek, ömür sürmek.

Dirlik tağılmak: Dirlik bozulmak.

Dirlik yatı: Geçim yolu, geçinmeyi sağlayan şeyler.

Diş bilemek: Tama beslemek, iştahlanmak iştaha göstermek.

Diş göstermek: Sırıtmak.

Diş koymak (diş koyurmak): Diş geçirmek.

Dokuz dolanmak (dolaşmak): Birçok defalar dolaşmak.

Dolu bakmak (tolu bakmak): Kuvveti saymak, zaif saymamak.

Doluya bakmak: Çok içki içirip baygın hale getirmek.

Don idinmek: İtiyat edinmek.

Dondan dona girmek (tondan tona girmek): Şekilden şekle girmek, dilden dile dönmek.

Doyum eylemek (toyum eylemek): Ganimete kavuşturmak, zengin etmek.

Doyum olmak (toyumca olmak, toyum olmak): *G*animete kavuşmak, zengin olmak.

Döğün urmak (döğün vurmak): Yara açmak, dağ basmak.

Dölden kalmak: Doğurmaz olmak.

***Döleği yeyni*:** Çevik hareketli, tez canlı, çalak.

***Dölek olmak*:** Temkinli, sakin, itaatli olmak.

Dört kaşlı: Bıyıkları terlemiş genç kimse.

Dört yanından tutmak: Kayıtsız, şartsız emir altına almak.

Döş vermek (döşün vermek): Bağrını yaslamak, karar kılmak, konaklamak.

***Döşeğe düşmek*:** Esir-i Firaş olmak, yatalak olmak.

Döşek esiri: Yatalak, esir-i firaş.

Dudaş olmak (dutaş olmak, tudaş olmak): 1. Karşılaşmak, rastlamak, yaklaşmak, mukarin olmak. 2. Meşgul olmak, çalışmak.

Durak eylemek: Durmak, kalkmak, karar vermek, eğlenmek.

Durak tutmak (turak tutmak): Yerleşmek, ikamet etmek.

Durduklayın durmak: Eski vaziyette kalmak, eskisi gibi bulunmak, evvelki halde sebat ve devam etmek.

Duruş vermek (turuş vermek): Mukavemet etmek, karşı koymak.

Duta komak: Alıkoymak, bırakmamak, tevkif etmek.

Dutu komak (tutu komak): Rehin olarak bırakmak.

Dutuya durmak: Rehin koyarak bağlamak.

Dutuya komak (tutuya komak): Terhin etmek.

Duyuş vermemek: Duymazlıktan gelmek, ehemmiyet vermemek.

Dümük olmak: Bir işle yakından meşgul olmak, bir işin üzerine düşmek.

Dünyasın değişmek (dünyasın değşürmek): Öbür dünyaya göç etmek, ölmek.

Düş azmak: İhtilam olmak.

Düş eylemek (tüş eylemek, tuş etmek, düş etmek, tuş eylemek, tuş kılmak): 1. Rast getirmek, karşı karşıya getirmek, nail etmek. 2. Müptela kılmak, giriftar etmek, uğratmak. 3. Havale etmek.

Düş gelmek (tüş gelmek, tuş gelmek): Rast gelmek, tesadüf etmek, karşılaşmak.

Düş olmak (tüş olmak, tuş olmak): 1. Yönelmek. 2. Rast gelmek, isabet etmek, musadif olmak. karşılaşmak. 3. Nail olmak, mazhar olmak, erişmek. 4. Delalet etmek, uygun gelmek.

Düş tutmak (tuş tutmak): Bir semte yönelmek.

Düşe dura (düşe tura, düşe duru): Düşe kalka.

Düşlü düşüne (tuşlu tuşuna): Rast gelen tarafa beğendiği yöne.

Düşüne çıkmak (tuşuna çıkmak): Karşısına çıkmak.

Düz olmak: Düzelmek, yoluna girmek.

Düzen bağlamak: İntizam vermek, tertibe koymak.

Düzen düzmek: 1. Tertibat almak, iş tanzim etmek. 2. Ev bark yapmak, kurmak.

***Düzen idinmek*:** Ev bark sahibi olmak.

***Düzen kurmak*:** Ev bark yapmak.

Düzenlik etmek (düzenlik kılmak, düzenlik eylemek): Uyuşmak: Uyuşmak, iyi geçinmek.

Düzgün düzmek: Tertibat almak, hile tertiplemek.

Düzmek koşmak (düzüp koşmak): 1. Tertip, tanzim etmek. 2. İyice süslemek. 3. Nakşetmek, resmetmek.

Düzün koşunmak (düzülüp koşulmak, düzünüp koşunmak): Güzelce süslemek.

Eğri çekmek: Yanlış yola kılavuzlamak, götürmek.

Eğri okumak: Yanlış, bozuk okumak.

Eğri olmak: Sapmış olmak, muhalif hareket etmek.

Eğri söylemek: Yanlış, yalan söylemek.

Eksiği değil: Nesine lazım, ilgileneceği şey değil.

Eksiği tutmak: Kusurunu yakalamak.

Eksik gözetmek: Eksik görmek, zaif görmek.

Eksikliğine kalmamak (eksüklüğüne kalmamak): Kusuruna bakmamak

Ektü olmak: Kendini eklemek, çağırılmadan gitmek.

El almak: . Bir mürit, mürşidinden, başkalarına yol göstermek iznini almak.

El altındağı: El altındaki, tebaa, maiyet.

El arkası yerde: Pes diyerek, aczini itiraf ederek.

El arkasını yere komak: Pes demek, aczini itiraf etmek.

El benim etek senin: Eteğini tuttum, bırakmam; ya elimi kes, ya eteğini kes.

El bir etmek (el bir eylemek): El birliği yapmak, ittifak etmek.

El dartmak (el tartmak): El çekmek, vazgeçmek, feragat etmek.

Elden ayaktan düşmek: El, ayak tutmaz olmak, ihtiyarlayıp düşkün hale gelmek.

+ *bvcİç geçürmek:* İshal vermek.

El dutmak: Yardım etmek.

El ele ısmarlamak: Eli ele emanet etmek.

El genliği (el ginliği): Zenginlik.

El götürmek: El kaldırmak, el açmak, elini göğe doğru kaldırmak.

El irişmak: Güç yetmek, yapabilmek.

El katmak: Karışmak, müdahale etmek.

El kavşurmak (kol kavşurmak): Elpençe divan durmak, el kavuşturmak.

El kesmek: El çekmek, ferağat etmek.

El kısa olmak: Güç yetmemek, aciz kalmak.

El komak: El çekmek, vaz geçmek.

El salmak: 1. El dokundurmak, el uzatmak. 2. El sallamak, el ile işaret etmek.

El serpmek (el silkmek): İstememek, fariğ olmak.

El sunmak: 1. El uzatmak. 2. Cüret etmek.

El süvar olmak: El melekeli olmak.

El uciyle görüşmek: Az görüşmek.

El uciyle tutmak: Gönülsüz davranmak, işe önem vermemek.

El uciyle: Gönülsüz olarak, işe önem vermeyerek.

El ulağı: Yardımcı, küçük işlerde kullanılan hizmetçi.

El üşürmek: El birliği yapmak.

El vermek: Yardım etmek, fırsat vermek, husûl bulmak.

El yumak: Vazgeçmek, el çekmek.

Elden ayaktan gitmek (elden ayaktan vurmak): Fenalaşmak, eli ayağı kesilmek, eli ayağı tutmaz olmak.

Elden gitmek: Kendini kaybetmek, mahvolmak.

Elden komak (elden koymak): Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.

Elden salmak: Bırakmak, terk etmek.

Elden varmak: Elden gitmek, zâyi olmak, mahvolmak.

Ele düşmek: Ele girmek, yakayı el vermek, yakalanmak.

Ele gelmek: 1. Elde edilmek, husul bulmak. 2. Yakalanmak, derdest olunmak.

Ele getirmek (ele getürmek): Ele geçirmek, elde etmek, yakalamak, kazanmak.

Ele girmek: Ele geçmek, elde edilmek, yakalanmak.

Ele öğrenmiş (elde öğrenmiş): Ele alışmış, ele gelmeye, elde yem yemeye alışmış.

Eli boş: Yoksul.

Eli ermek: Vakıt bulmak, fırsat, meydan bulmak, gücü yetmek.

Eli gin: Zengin, cömert.

Eli sulu: Eli işe yatkın, maharetli, elinden iş gelir.

Eli taş altında kalmak: Zarurete düşmek, ihtiyaç içinde kalmak.

Eli uz: Eli hünerli, maharetli.

Eli uzluluk etmek: Bir işi, yolunu bilip kolaylıkla yapmak.

Eli üstün olmak: Kudret sahibi olmak.

Eli üstün: Galip, üstün durumda.

Eli vergili: Cömert, eli açık.

Eli yaramaz: Hırsız, eli uzun.

Eli yufka: Fakir, eli dar.

Elif kesmek, nal kesmek: Bir türlü döğün döğmek.

Elin eneğine urmak: Elini çenesine dayamak.

Elin tutmak: Elinden tutmak, yardımda bulunmak.

Elini dişlemek: Elini ısırmak, pişman olmak.

Elini ovmak: Elini ovuşturmak, ne yapacağını şaşırmak.

Elini yeninde tutmak: Bir şeye dokunmamak.

Eme seme yaramamak: Hiçbir işe yaramamak.

Emeğini yele vermek: Emeğini zayi etmek.

Emek dartınmak: Emek çekmek, zahmet çekmek, yorulmak.

Emek dartmak: Emek çekmek, zahmet çekmek.

Emek görmek: Emek sarfetmek, zahmet çekmek.

Emek yetürmek: Zahmet çekmek, istihkak hasıl etmek.

Emek yimek: Emek vermek, gayret sarfetmek, zahmet çekmek.

Emiş karış: Can ciğer, sarmaş dolaş, karma karışık.

Ensi etmek: Aklı başından gitmek, şaşırmak, rengi atmak.

Enü yanu olmak: Mütehayyir olmak, şaşırmak, şaşmak.

Enü yanu: Mütehayyir, şaşırmış.

Er almak: Kocaya varmak.

Er avrat olmak: Karı koca olmak, izdivaç etmek.

Er gören (er görmüş): Dul kadın.

Er özlemek: Koca istemek.

Ere varmak: Kocaya varmak.

Ere vermek: Evlendirmek, kocaya vermek.

Eren erene turmak: İki kahraman birbirine mukabil olmak, savaş için karşılaşmak.

Erlik etmek: İnsaniyette bulunmak, iyilik yapmak.

Erlikten kalmak: Adem-i iktidara uğramak, inninliğe uğramak.

Eskiyi yeniye geçürmek: Değeri olmayan bir şeyi değerli olarak kabul etmek.

Esüp savurmak (esip savurmak, esmek savurmak): Atıp tutmak, palavra savurmak.

Eşek eyeğülü: Kolay kolay yerinde kımıldamayan, ağır hareketli, üşengen, tembel.

Eşmiş yortmuş: Gün görmüş, devran sürmüş, başından çok iş geçmiş.

Eteği arı: Pak-damen, namuslu, afif.

Etek salmamak: Pabuç bırakmamak.

Etine canına tolu: Etli canlı.

Etini yimek (etini çekmek): Çekiştirmek, zemmetmek, gıybet etmek.

Etlü canlu: İri yapılı, kanlı canlı.

Etmek çıkarmak: Ekmek parası kazanmak.

Etrafını almak: Etrafını çevirmek.

Etten tenden düşmek: Pek zayıflamak.

Ettiğine kalmamak: Kusuruna bakmamak.

Ev bekçisi: Evin kadını, zevce.

Ev delmek: Evin duvarını delip hırsızlık yapmak.

Ev eyelemek: Medar edinmek.

Evin bağlamak: İçlenmek, dane tutmak, tohumlanmak.

Eyer çalmak: Eyer vurmak, eyerlemek, eyer kapamak.

Eyerine tolu turmak: Cüsseli olmak.

Eyle dutmak: Öyle kabul etmek, öyle farzetmek.

Eyü toğuşlu: İyi yaratılışlı.

Eyü yollu: Usul, erkan bilir, tutumu, davranışı, beğenilen, tavır ve hareketi güzel .

Fıtramaya varmak (fıtırtıya varmak): Fısıldaşmak, gizli gizli konuşmak, fısıltı yapmak.

Fing urmak: Fing atmak.

Gedük düzülmek: Eksik tamamlamak, ihtiyaç temin olunmak.

Gel olmak: Gel diye çağırılmak, davet olunmak.

Gen düşmek (gin düşmek): Geniş olmak, genişlemek.

Genez eylemek: Hoş geçinmek.

Genine komamak: Keyfine, gönlüne, haline, arzusuna bıramamak.

Gerü dutmak (gerü tutmök): Uzak bulundurmak, geri bırakmak, bertaraf etmek.

Gerü karmak: İrkilmek, geri dönmek; ihtiraz etmek.

Gerü komak: Tehir etmek, geri bırakmak. 2. Alıkoymak, mani olmak.

Gerü turgurmak: Alıkoymak, geri bırakmak.

Govuş galebe eylemek: İftira yollu sözlerle gürültü patırtı yapmak.

Göbeği yerine gelmek: Yüreği, kalbi sakinleşmek, sükunet bulmak.

Göç tutmak: Yol tedarikinde bulunmak, yolculuğa hazırlanmak.

Göğsün kütlemek: Göğsünü döğmek.

Göğsüne kısmak: Bağrına basmak.

Göğsünü güğünmek: Göğsünü dövmek, dövünmek.

Göğsünü kakmak: Göğsünü dövmek, elini göğsüne vurmak.

Göğüs germek (göğüz germek göğüs gerişmek): Övünmek, böbürlenmek, tefahür.

Göğüs örtmek (göğüz ötürmek, göğsün öttürmek, göğsün ötürtmek): Göğüs geçirmek, içini çekmek.

Gök kandil (gök zurna): Kör kütük, kör kandil, zilzurna.

Gölge kovmak: Gölgeden gölgeye koşmak, sıkıntıya gelememek.

Gönliyle söyleşmek: Kendi kendine demek, kalbinden geçirmek.

Gönlü açuk: Endişesiz, kedersiz, içi rahat, şen.

Gönlü kapılmak: İnanmak, kanmak, meclüp olmak, aldanmak.

Gönlü kapılmış: Aşık.

Gönlü kararmak: Ye'se kapılmak, hüzün içinde olmak.

Gönlü karartmak: Ye'se düşürmek, küstürmek.

Gönlü kopmak: Çok heyecanlanmak.

Gönlü oturmak: Müsterih olmak, mutmain olmak.

Gönlü sarsılmak: Acımak, merhamete gelmek.

Gönlü tar olmak: İçi sıkılmak.

Gönlü tonmak: Hareketten kalmak.

Gönlü yapılmak: Meyletmek.

Gönlü yavuz olmak: Canı sıkılmak.

Gönlü yufkalmak: Rikkate gelmek.

Gönlüne bırakmak: İlham etmek.

Gönlünü açmak: Gönlünü ferahlandırmak.

Gönlünü aramak: Kalbini yoklamak, fikrini araştırmak, düşüncesini anlamak istemek.

Gönlünü düzeltmek (gönlünü düzmek): Hatırını almak, gönlünü hoş etmek.

Gönlünü eğmek: Gönlünü bir tarafa çekmek, meylettirmek.

Gönül ağrıtmak: Gönül incitmek.

Gönül akıtmak: Gönül kaptırmak, gönül meylettirmek.

Gönül akmak: Temayül etmek, heves göstermek.

Gönül aldırmak: Gönül kaptırmak, gönül vermek.

Gönül arılığı: Kalp temizliği, safvet-i kalp.

Gönül azmak: Çok yemekten mide rahatsız olmak.

Gönül bağlamak: Rabt-ı kalp etmek.

Gönül berkitmek: Rabt-ı kalp etmek, kendini bir işe bağlamak.

Gönül biriktirmek: Gönülleri, fikirleri bir araya getirmek.

Gönül birle (gönül ile): İçten, gönülden, samimi olarak.

Gönül çekinmek: Hasret, iştiyak.

Gönül çürüklüğü: Fesat, kötü düşüncelik.

Gönül dölenmek: İç rahat etmek.

Gönül düşürmek: Gönül kaptırmak.

Gönül eri: Temiz yürekli, ehl-i dil.

Gönül evi: Kalp.

Gönül götürmek: Feragat etmek, vazgeçmek.

Gönül gözü: Kalp gözü, basiret.

***Gönül indirmek*:** Tenezzül göstermek.

***Gönül katılığı*:** Şecaat, metanet.

Gönül koşmak: Gönül, istek birliği yapmak.

Gönül koymak: Gücenmek.

Gönül pası: 1. Vesvese, kötü düşünceler. 2. Keder.

***Gönül uğrusu*:** Gönül çalan, gönül alan.

Gönül varmaz: Gönül arzu etmek, istemek.

Gönül yazmak: Gönül eğlendirmek.

Gönül yıkmak: Gönül kırmak.

Gönül yufkalığı: Rikka-i kalp, merhamet.

Gönülden yazılmak: Zihine nakşolunmak.

Gönüle yörenmek: Hatıra gelmek.

Görklüsünden olmak: İyisini yapmaya çalışmak.

Görüp gözetmek: 1. Beklemek, gözetmek. 2. İdare etmek, bakmak.

Gövde bağlamak: Semirmek, şişmanlamak.

***Göz alası dört olmak*:** Gözün fal taşı gibi açılmak.

Göz bağlamak: Sihir, büyü yapmak.

***Göz değmek*:** Nazar isabet etmek, nazar değmek.

Göz dutmak (göz tutmak): 1. Gözetlemek. 2. Umutla beklemek, beklemek.

Göz gözü görmek: Ortalık ağarmak.

***Göz kakmak (göz kahmak*):** Göz ile işaret etmek, göz etmek, göz kırpmak.

***Göz karartmak (göz karatmak)*:** Hiçbir şeyi göremez hale getirmek, ihtiyarını, iradesini kaybetmek.

Göz kazanmak: İyi görüş sahibi olmak.

Göz kızartmak: Mest olmak.

Göz kulak tutmak: Göz kulak olmak.

Göz urmak: Dikkatle bakmak, göz koymak.

Gözde uçmak: Gözde tütmek.

Gözden bırakmak: Nazardan, gözden düşürmek.

Gözden çıkmak: Gözden çıkmak.

Gözden salmak: Gözden uzaklaştırmak.

Gözden savmak: Ehemmiyet vermemek, nazara almamak.

Göze almak: Ehemmiyet vermek.

Göze göz: 1. Göz göze, yüz yüze. 2. Açıktan açığa, göz göre göre.

Gözsüz alkışı: Körü körüne öğüş.

***Gözü anlamak*:** Görüp tanımak, gözü ısırmak.

Gözü dolukmak: Gözü yaşla dolmak, ağlayacak hale gelmek.

***Gözü ilmek*:** Gözü ilişmek, gözüne çarpmak.

Gözü yenmek: Gözü kesmek.

Gözüne getirmemek: Yüzünü görmek, göz göze gelmek istememek.

Gözüne koruk vermemek: Faydası olmayan bir şeyi dahi esirgemek.

***Gözüne salmamak (gözüne salındırmamak, gözüne salındırmamak)*:** Hafif görmek, gözünde büyütmemek, önem vermemek.

Gözünü öğretmek: Gözünü muhite alıştırmak.

Gussa dutmak: Üzüntü çekmek, endişe etmek.

Güce görmek: 1. Güçlükle, zoraki yapmak. 2. Zorlamak. 3. Zoruna gitmek, nefsine ağır gelmek. 4. Güçlük çıkarmak, zora getirmek.

Güce uğramak: Güçlükle karşılaşmak, sıkıntıya düşmek.

Gücü kesilmek (gücü üzülmek): Kuvveti kalmamak, yorgun düşmek.

Gücün dutmak: İcbar etmek, zorla yaptırmak.

Gücün kurumak: Korkmak, korkudan donakalmak, dermanı kesilmek.

Gücüne gelmek: Gücüne gitmek, ağrına gitmek.

Gücünü kurtmak: Kuvvetini kesmek.

Gücünü üzmek: Benzerini yapmak hususunda bir kimseyi aciz bırakmak, bir şey yapamaz hale getirmek, yormak, kuvvetini kesmek.

Güç değürmek: Zulmetmek, eziyet etmek.

Güç dökmek: Kuvvet sarfetmek.

Güç edici: Zalim.

Güç görmek: 1. Gadre uğramak, zulmü görmek. 2. Zorluk, zahmet çekmek.

Güç götürmek: Zulme, güçlüğe katlanmak.

Güdüp gözlemek: Görüp gözetmek.

Gülünceğe almak (gülünce almak, temaşaya almak): Maskaraya, alaya almak.

***Gülüncün istemek*:** Gülünç olmasını istemek.

Güman iletmek: Şüphelenmek, şüpheye düşmek.

Gümür samur eylemek: Homurdanmak, mırıldanmak.

Gün ayağu dururken: Güneş henüz batmamışken.

Gün çalmak (güneş çalmak): Güneş çarpmak.

Günü kılmak (günü eylemek): Kıskanmak, haset etmek.

Günü salmak: Başkasında kıskanma duygusu uyandırmak.

Güre olmak: Azgınlaşmak, zıpırlaşmak.

Güzel düşmek: Yakışmak.

Hakkına komak: Hakkından gelmek, layık olduğu dersi vermek.

Hakkından çıkmak: Hakkından gelmek.

Halden gitmek: Kendini kaybetmek, vaziyeti değişmek, bulunduğu hali kaybetmek.

Harca sürmek: 1. Harcamak, feda etmek, sarf edip bitirmek. 2. Telef etmek, helak etmek, öldürmek.

Harca sürülmek: Sarf olunmak, harcanmak.

Hatıra yörendirmek: Hatıra getirmek.

Havaya baş koşmak: Boyun eğmek.

Heleşe keleşe: Dedikodu.

Heves bağlamak: Heves etmek, hevese kapılmak.

Hıra cura: Zayıf, çelimsiz, sıska.

Hiçe dilemek: Yok pahasına almak istemek.

Hiçe satmak: Yok pahasına vermek, karşılık almayarak telef etmek.

Horata dutmak: Alaya, maskaraya almak.

Horataya götürmek (horataya getürmek): Alay almak, lafa boğmak.

Hoş dutmak: 1. İncitmemek, iyi muamele etmek. 2. İkram etmek, ağırlamak, ziyafet etmek.

Hoş geçmek (hoş giçmek): Hoş vakit geçirmek, iyi yaşamak.

Hoş olmak: 1. Huzura kavuşmak, rahat olmak. 2. İyileşmek.

Hoy kılmak (hovlamak): Bağırarak şiddetle hücum etmek.

Hödük vermek: Korku vermek, ürkütmek.

Hulkı dar: Tahammülsüz.

Ilduzu ışımak: Talihi açılmak.

Imır yamur söylemek: Sözü geveleyerek, anlaşılmaz şekilde söylemek.

Isıcak kanlu: Sıcak kanlı, cana yakın, sevimli.

Isıcak yüz: Güler yüz, yumuşak yüz.

Issı sovuk: İyi ve fena günler, germ ü serd.

Işık urunmak: Miğfer giymek.

İç ara: Gizli, kendi aralarında, mabeyinlerinden.

İç karartmak: Ümitsizliğe düşmek.

İç yar (için yar, için yaren): Samimi dost, candan arkadaş, sırdaş.

İçi dolmak: Ağlayacak hale gelmek.

İçi eğri: Kötü kalpli, içinde kötü niyet olan.

İçi gitmek (içi geçmek): İshal olmak.

İçi göyünmek (içi göynümek): Yüreği yanmak, muztarip olmak.

İçi kara: Kara gönüllü, fena kalpli.

İçi kopmak: Çok heyecanlamak.

İçi taşmak: Çok bunalmak, tahammül edemez hale gelmek.

İçi yatlu: Kötü düşünceli, kalbinde fesat bulunan.

İçi yürütmek (içini yürütmek): Liynet vermek, ishal vermek.

İçin bağlamak: Peklik vermek.

İçin öttürmek: Göğsünden hırıltılı ses çıkarmak.

İçini geçürmek: İshale uğratmak.

İki bir etmek: Tereddüt göstermek.

İki bölüklük: İkilik, tefrika.

İki dillü: Münafık, iki yüzlü.

İki eli kanda bulunmak: Çok büyük günah işlemek.

İki gözünü dört etmek: İki gözünü dört açmak.

İki sözlü: Birbirini tutmaz sözler söyleyen.

İki yüz: İki yüzlü.

İl olmak: Sulh halinde bulunmak, dost olmak.

İlerü çekmek: İlerletmek, yükseltmek.

İlerü dutmak (İlerü tutmak): 1. İleri sürmek, öne sürmek, teklif etmek. 2. Üstün saymak, efdal addetmek.

İlerü gelmek (ileri gelmek): 1. Ortaya çıkmak, öne çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek. 2. Terakki etmek, ilerlemek, yükselmek, ileri gitmek.

İlerü getirmek (ilerü getürmek): 1. Ortaya getirmek, meydana koymak. 2. İleri sürmek, ortaya atmak.

İlerü iletmek (ileri iletmek): İleri götürmek, devam ettirmek, başa çıkarmak.

İlerü turmak: Beri gelmek, meydana çıkmak, ortaya çıkmak.

İlerü yollu: Mevkice yüksek olan.

İleyini almak: Yolunu kesmek, önüne çıkmak.

İliği kurumak: Çaresizlik içinde bunalmak.

İliği su olmak: Bitkin hale gelmek.

İmi bir etmek: Birlikte hareket etmeyi gizlice kararlaştırmak.

İmi bir: Aralarında gizli anlaşma bulunanlardan her biri.

İn cin: Sessiz, sakin, bomboş.

İnamlık berkitmek: Emniyeti sağlamak.

İpi çürük: Sözüne güvenilmeyen kararında durmayan.

İpi uzun tutmak: Ölçüsüz hareket etmek, ileri gitmek.

İpini uzatmamak: Serbest, başı boş bırakmamak.

İş açılmak: Mesele hallolmak.

İş başa çıkmak (iş başa ermek, iş başa irmek, iş başa varmak): İş bitmek, sona ermek, neticelenmek.

İş düşmek: Hadise zuhur etmek, vak'a tahaddüs etmek.

İş elden gitmek: İş işten geçmek.

İş geçmek: İş yapmak, fenalık yapmak.

İş ucu tutmak (iş ucuna yapışmak): Bir iş yapmağa başlamak.

İş yenilenmek: Yeni hadise zuhur etmek.

İşe gelmek: İşe yaramak, fayda vermek.

İşe yel iletmek: İşi soğutmak, unutuvermek, ihmal etmek, işi aksatmak.

İşi bağlanmak: İşi güçleşmek, yapılmaz hale gelmek.

İşi dönmek: İşi bozulmak, talihi dönmek.

İşi sağlamak (işi sağ etmek, işi sağ eylemek): İşi yoluna koymak.

İşin sürmek: İşini ilerletmek, yürütmek.

İşini altun etmek (işini altun eylemek): İşini yoluna koymak.

İşini bitürmek: Hayatına son vermek, öldürmek.

İşini düzmek: İşini yoluna koymak.

İşitmeze urmak: Duymuyormuş gibi davranmak, işitmemezlikten gelmek.

İşkil almak: Şüphelenmek, şüpheye düşmek.

İşkile varmak: Şüpheye düşmek.

İşleyesi olmak: Yapmak istemek, yapacak olmak.

İt canlu: Zahmet ve sıkıntıya çok dayanır, yorulmak bilmez.

İti gönüllü: Tez canlı.

İz azıtmak: Yolu kaybetmek.

İz sürmek: İzine bakarak gittiği yolu bulmak.

İzine uymak: İttiba etmek, izinde yürümek.

İzini azıtmak: İzini kaybetmek.

İzini çalmak: İzini yoklamak, izini aramak, takip etmek.

Kabı dar: Her şeyden alınıp çabuk kızan.

Kadasın almak: Birine gelecek kaza, öbürüne gitmek.

Kadem basmak: Azmetmek, ayak diremek, inat ve ısrar etmek.

Kadem urmak: Yapmaya girişmek.

Kakığan eylemek: Hiddete sevk etmek, öfkelendirmek, asabını bozmak.

Kalem çalınmak: Yazılmak.

Kalem çekmek**:** 1. İptal çizgisi çekmek. 2. Yazmağa başlamak.

Kalem urmak: Kalem çalmak, nakış ve resim yapmak.

Kaleme gelmek: Yazılmak, kaydolunmak.

Kaleme getirmek: Yazmak, kaleme almak.

Kan ayaklı: Fakir, biçare, zavallı, aciz.

Kan derlemek (kan dere batmak)**:** Kan ter içinde kalmak.

Kan eylemek (kan eylemek): Başkasının kanını dökmek, cinayet işlemek.

Kan kaşandırmak (kan kaşatmak): Korkudan kan işetmek.

Kan kaşanmak: Korkudan kan işemek.

Kan olmak: Kan dökülmek, cinayet işlemek.

Kan tutmak: Yaptığı katilden dolayı şaşkınlığa uğramak.

Kan yutmak: Pek çok sıkıtı, azap, ıstırap çekmek.

Kan yutturmak: Fazla eza ve cefa etmek.

Kana kan: Kısas, öldürenin öldürülmesi.

Kana yunmak: Kana boyanmak.

Kanat bükmek: Bir hedefe doğru koşmak.

Kanı boynuna: Ölümün vebali boynuna.

Kanı ısıcak (Kanı ısıcak): Kanı sıcak, sevimli.

Kanı kurumak: Bitkin, cansız hale gelmek.

Kanına etmek doğramak: Canına kastetmek.

Kanını pamuğa almak (kanını panbuğa almak): Öldürüp iznini bırakmamak.

Kanlu bıçaklu (kanlı bıçaklı): Birbirinin canına kasteden.

Kapu geçmek: Baştan savmak, atlatmak, ihmal etmek.

Kapu yapmak: Kapı kapamak.

Kara bağır: Dertli göğüs, dertli yürek.

Kara baş: 1. Dertli baş. 2. Akılsız.

***Kara gönüllü*:** Bilgisiz.

***Kara kan olmak*:** Kıpkızıl kana boyanmak, baştan ayağa kan olmak.

***Kara uğrusu*:** Gece hırsızı; serseri.

Kara yazulu (kara yazılu): Bahtsız, talihsiz, bahtı kara, bedbaht.

Kara yer (yir): Toprak, zemin, yer.

***Kara yohsul*:** Bedbaht fakir.

Kara yurt: Ağaçsız, bahçesiz yer, bozkır.

Karalar giymek (karalara girmek): Siyahlara bürünmek, matem elbisesi giymek.

***Karanu gönüllü*:** Siyah kalpli, kötü düşünceli.

Karasın dutmak: Metemini dutmak.

***Karaya çalmak*:** Karaya oturmak.

***Karılup katılmak*:** Birbirine girmek, birbirine karışmak, hercümerç olmak.

Karın kasık salmak: Fazla şişmanlamak, göbek bağlamak.

Karış götürmek: Beddua almak.

***Karış karmak*:** Beddua etmek, lanet okumak.

***Karış vermek*:** Lânet okumak, beddua etmek.

***Karlığı ağarmak*:** Rengini atmak, başka renge girmek.

Karnı bağlamak: Peklik vermek.

***Karşı düşmek*:** Karşı karşıya gelmek, tesadüf etmek.

***Karşu varmak*:** 1.Karşı çıkmak, istikbal etmek. 2. Karşılamak, karşılaşmak, mukabele etmek.

Karşulayu çıkmak: İstikbâl etmek.

Karşusını almak: Karşısına geçmek, karşısında durmak.

***Kaş kantarmak*:** Kaş çatmak.

***Kaş karak çatmak*:** Kaş çatmak, surat asmak.

***Kaş kararmak*:** Ufuk kararmak, karanlık basmak.

***Kaş kurmak*:** Kaş çatmak.

Kaşa çin bırakmak: Kaş çatmak.

***Kaşı karağı açılmak*:** Yüzü gülmek.

***Kaşını burtarmak*:** Kaşını çatmak.

***Kat kalmak*:** Tam bir acz içinde kalmak, umutsuz, çaresiz kalmak.

***Katı dutmak*:** Huşunet göstermek, sert muamele etmek.

***Katı yürek (katı gönüllü)*:** Taş yürekli, insafsız, merhametsiz.

***Katı yüzlü*:** Sırnaşık, arsız, utanmaz, hayasız.

***Katında yeri olmak*:** Yanında hatırı sayılmak, mevkii, ehemmiyeti olmak.

***Katını almak*:** Yanında yer almak.

***Kaydın görmek (kaydını görmek)*:** Çaresine bakmak, vazifeyi, hizmeti yerine getirmek.

***Kaydın yimek*:** Kaygısını çekmek, ilgi göstermek.

***Kaydını kayurmak (kaydını kayırmak)*:** İdam etmek.

***Kaygu sanmak*:** Keder vermek.

***Kaygu yimek*:** Gam çekmek, endişe etmek, tasalanmak.

***Kaygulu başına ağmak*:** Endişeye düşmek.

***Kaygusunu yimek*:** Merakına düşmek, tasasını çekmek.

***Kayguya yüklemek*:** Endişeye boğulmak.

***Kayıt görmek*:** Tedarikte bulunmak, hazırlık yapmak.

***Kayıt yimek*:** Endişe etmek, meraka düşmek.

***Kayusın yemek*:** Çabasını gütmek, … düşüncesinde olmak.

***Kayusunu kayurmak*:** İşin çaresine bakmak, bir işe çözüm yolu aramak.

***Keçeyi suya salmak*:** Ar ve namusu terk etmek.

***Kef geçmek*:** Takati kesilmek, takatten düşmek.

***Kemer bağlamak*:** Kemer kuşanmak, işe hazırlanmak.

Kenar çizmek: Yan çizmek.

***Kendini kurmak*:** Gurur duymak, böbürlenmek, kurulmak.

***Kendözün görmek (kendin görmek*):** Kendini beğenmek, hotbinlik etmek, gururlanmak, kibirlenmek.

***Kendözün görücü (kendin görücü*):** Hotbin, bencil.

***Kendözün yavı kulmak (kendözün yavu kılmak, kendini yavu kılmak)*:** Kendini kaybetmek, ne yapacağını bilmeyecek hale gelmek.

***Kendözüne buyrukluk*:** Nefsine hakim olma.

***Kendözünü divşürmek (kendözün diğşürmek)*:** Kendini toplamak, kendine gelmek.

***Kendözünü komak*:** Terk-i nefsetmek, benlikten vazgeçmek.

Kendözünü yenememek: Nefsine hakim olamamak.

***Kendü kendülerden turgurmak*:** Kendi kendilerine icat etmek, kendiliklerinden ortaya çıkarmak.

Kendüde dutmak: Saklanmak, zaptetmek.

Kendülere gelmek: Kendilerine gelmek, akılları başlarına gelmek, kendilerini toplamak.

Kendünden geçmek: Kendini kaybetmek, bayılmak.

***Kendünden gitmek (kendüsinden gitmek, kendözünden gitmek)*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak.

***Kendünden uğunmak*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak.

***Kendünden varmak*:** Kendinden geçmek.

Kendüye buyruk: Nefsine, iradesine hakim.

***Kendüye gelmek*:** Kendine gelmek, ayılmak, aklı başına gelmek.

Kendüye koçmak: Bağrına basmak, kucaklamak.

Kendüyi görmek: Hodbinlik etmek, kibirlenmek, kendini beğenmek.

***Kendüyi görmüş (kendüyi görücü)*:** Kendini beğenmiş, hodbin, kibirli, bencil.

Kendüyi uğurlamak: Saklanmak, kendini gizlemek, gizlenmek.

Kendüyi unutmak: Kendinden geçmek.

Kendüyi urmak: Kendini atmak, saldırmak, hamle etmek.

Kendüyi yenememek: Nefisine, kendisine hakim olamamak.

***Kendüyi yitirmek (kendüyi yitürmek)*:** Kendini kaybetmek, aklı başından gitmek.

***Kendüyi yüce tutmak*:** Büyüklük taslamak, kendini büyük göstermek.

***Kengele getürmek*:** Alaya almak, istihza etmek.

Keseneye vermek: Bir şeyin hasılatını önceden götürü olarak satmak.

***Kesime kesmek (kesim kesmek, kesü kesmek)*:** Bir işi belli şekilde yapmak üzere iki taraf aralarında uyuşmak.

***Kesime yazmak*:** Vergiye bağlamak, belli bir para ödemeye mecbur tutmak.

***Kesip geçmek*:** Bir baştan öbür başa yürüyüp, koşup geçmek.

***Kesmelü olmak*:** Koparmak istemek.

Kıç serpmek: Kıç atmak.

***Kıçın kıçın*:** Geri geri, geriye doğru.

Kıft etmek (kıft eylemek): Rağbetlendirmek, teşvik etmek.

Kıft olmak: Yakınlık, rağbet göstermek, bağlanmak.

***Kıldan kıla*:** İnceden inceye.

***Kılıcın çalmak*:** Tarafını tutmak.

***Kılıç etmeği*:** Kılıç hakkı.

***Kılıç girmek*:** Helak olmak, kırılmak.

Kılıç koymak: Kılıçla hucüm etmek, saldırmak, kılıçtan geçirmek.

Kılıç üşürmek: Hep birden kılıç vurmak, her taraftan kılıçla hucüm etmek.

Kılıç yürütmek: Kılıçtan geçirmek.

***Kılınç etmek (kılınç eylemek)*:** Çok tevazu göstermek, tabasbus etmek, yaltaklanmak.

***Kıran girmek*:** Öldürücü hastalık salgını musallat olmak.

***Kıya bakmak (kıya bahmak, kıya kıya bakmak, kıya kıya bahmak*):** 1. Hiddetle, kıyasıya bakmak, öldüresiye bakmak. 2. Dikkatle bakmak, keskin bakmak.

Kıyı çizmek: Yan çizmek, bir tarafa çekilmek.

Kıyın vermek: Tazip etmek, eza, cefa etmek.

Kız çıkarmak: Kız gelin etmek.

Kızılı çıkarmak: Fenalığı ortaya çıkmak.

***Kızılını aşikare etmek*:** Fenalığını meydana koymak.

***Kızıllık gelmek*:** Kıtlık, pahalılık meydana gelmek.

***Kızlık etmek*:** Pahalılaştırmak.

***Kilimi suya bırakmak (kilimi suya salmak)*:** Kötü bir durumu düzeltmek gayretinden vazgeçmek, işi oluruna bırakmak.

***Kin biçmek*:** Kin beslemek, öç almaya hazırlanmak.

Kin dartmak: Kin gütmek.

***Kinini ödemek*:** Kinini yatıştıracak bir karşılıkta bulunmak.

Kirpiği kurumamak: Göz yaşı kesilmemek.

Kirpik çatmak: Göz yummak, uyumak.

***Kirpikle harmanı süpürmek*:** Gerçekleştirilmeyecek işe girişmek.

***Kişi oğlu kişi, (kişizade)*:** Doğuştan hür olan, esir olmayan, asılzade.

***Kişilik eylemek*:** İnsanca hareket etmek.

***Kitabete kesmek*:** Deftere geçirmek.

***Kola almak*:** Şefaat ve himaye etmek.

***Kolanı enlü*:** Zengin, malı mülkü, eşyası çok olan kimse.

***Kolay bulmak*:** Fırsat bulmak, çalımına getirmek.

Kolayın gözlemek: Fırsat kollamak.

***Kolayına büyümek (kolayında büyükmek)*:** Serbest büyümek, gelişigüzel yetişmek.

***Kolayına gelmek*:** Kendisine uygun duruma gelmek.

Kolayına komak: Arzusuna bırakmak, serbest bırakmak.

***Kolayına yürümek*:** İstediği gibi hareket etmek.

***Kolayında gezmek*:** Allah'a mütevekkil olmak, Allah'ın dilediğine boyun eğmek.

***Kollu kolunca*:** Kol kol, taraf taraf.

Konak idinmek: İkametgah ittihat etmek.

Konak salmak: Köy odasında misafir edilen kimse için bir eve, yemek gönderme ödevi yüklemek.

***Konuş eylemek*:** İnmek, karargah ittihaz etmek, karar kılmak.

***Kov çav*:** Dedi kodu, gıybet, çekiştirmek.

***Koz kabuğuna komak (koz kabına komak)*:** Pek sıkmak, sıkıştırmak.

***Koz kırmak*:** Marifet göstermek.

***Kör biliş*:** Noksan bilgi.

***Körlük etmek (körlük vermek)*:** Nisbet vermek, inadına yapmak.

***Kulağa almamak*:** Dinlememek, sem'i itibara almamak.

***Kulağı yolda bulmak*:** Haber beklemek.

***Kulağına çalınmak*:** Tesadüfen işitmek, kulağına gelmek.

***Kulağına dokunmak*:** Kulağına gelmek.

***Kulak asmak*:** Dikkatle dinlemek, önem vermek.

***Kulak burmak (kulağını burmak)*:** 1. Kulağını bükmek, tenbihve ikaz etmek. *2.* (Sazın) burgusunu bükerek düzen vermek.

***Kulak burulmak*:** İkaz edilmek, tedip, tecziye olunmak.

***Kulak çekmek*:** Kulak vermek, dikkatle dinlemek.

***Kulak dinç olmak*:** Dedikodudan, lüzumsuz sözden kurtulmak.

Kulak olmak (kulağ olmak): Kulak kesilmek, dikkatle dinlemek.

***Kulak ovmak*:** Kulak bükmek; ihtarda bulunarak bir kimsenin uyanık bulunmasını sağlamak.

***Kulak tutmak (kulak dutmak)*:** 1. Kulak vermek, dikkatle dinlemek. 2. Kulak dikmek, kulağı dik tutmak.

***Kulak urmak (kulağ urmak, kulah urmak)*:** 1. Kulak vermek, dinlemek. 2. Ehemmiyet vermek, kulak asmak.

***Kulluğa durmak*:** Hizmetçilik yapmak.

***Kulluğa tutmak*:** Kul edinmek, bir kimseyi bende veya bend etmek.

***Kumsuluk etmek*:** Tezvirde bulunmak, ara bozmak.

***Kursağı dar*:** Tahammülü kıt, çabuk kızan.

***Kuru yaş*:** 1. İyi kötü, değerli değersiz. 2. Deniz, kara.

Kuru yerden: Asılsız fasılsız, boş yere sebepsiz.

***Kuş kanadı*:** Lokma almağa hazırlanan beş parmak.

***Kuş yürekli*:** Korkak, yüreksiz.

***Kuşağı berk*:** Gönülden inanan, bel bağlamış olan.

***Kuşağına tolu*:** Güçlü kuvvetli.

***Kuşağını iki yerden bağlamak (kuşağını iki yerden kuşanmak)*:** Güçlüğe karşı iyi hazırlanmak, sıkı durmak.

***Kuşak bağlanmak*:** İşe başlamaya hazır olmak, hazırlanmak.

***Kuşak berkitmek*:** İçten inanmak, bel bağlamak.

***Kuşak çözmemek*:** Metanetini kaybetmemek.

***Külah eğmek*:** Eyvallah etmek, müdara etmek.

***Küt olmak*:** Kötürüm olmak, elden ayaktan düşmek.

***Laf çatlatmak*:** Yüksekten atmak.

***Laf urmak*:** Yüksekten atmak, atıp tutmak, böbürlenmek, övünmek.

***Lafın urmak*:** Sözünü etmek.

Lâka burmak: Ad takmak.

***Lem kapmak*:** Alınmak.

***Lenger bırakmak*:** Demir atmak; oturup kalkmak.

***Ling ling yelmek*:** Tırıs tırıs gitmek.

***Ling urmak*:** Tırıs yürümek.

***Mal dökmek*:** Bol para harcamak.

***Mala kesmek*:** Diyete bağlamak.

***Malı beslemek*:** Serveti artırmak, çoğaltmak.

Meydan almak: Meydana hakim olmak.

Meydanlu kılmak: Serbest, geniş hareket etmesine imkan vermek.

***Meze almak (meze eylemek)*:** Alay etmek, eğlenmek.

***Miş yaş*:** Şüphe uyandıran, kötü şeyler düşündüren söz.

***Mumla okumak*:** Çok isteyerek davet etmek.

***Na'ra urmak*:** Na'ra atmak, haykırmak.

***Nakş oynamak*:** Oyun etmek.

***Namusunu beklemek*:** Şerefini korumak.

Nazar salmak: Bakmak, alabildiğine bakmak.

***Nazar yetişmek*:** Görülebilir uzaklıkta olmak.

***Ne gününe durur*:** Ne zamanı bekler, daha ne bekler, niçin ölmez.

***Ne yeller esti*:** Hangi yel attı, nasıl oldu da…

***Nefsini kör eylemek*:** Nefsini körlemek, nefsin zarurî ihtiyacını te'min etmek.

***Nutku bağlanmak*:** Dili tutulmak.

***Ocağına su koymak (ocağına su komak, ocağına su salmak*):** Ocağını söndürmek.

***Ocağına su koyulmak*:** Ocağı söndürülmek.

***Od gözlü*:** Gözünü kan bürümüş, kızgın, öfkeli.

Od ile su barışmak: Olmayacak iş olmak.

***Oda uçmak*:** Ateşe düşmek, cehenneme yuvarlanmak.

***Ofudak burun*:** Kibirli, burnu havada, kendini beğenmiş.

***Oğlan uşak*:** Çoluk çocuk, çocuk kalabalığı.

***Oğlandan kalmak (oğuldan kızdan kalmak)*:** Çocuktan kesilmek, doğurma çağını geçirmek.

***Oğul edinmek*:** Evlat edinmek.

***Oğul kız getirmek*:** Çocuk yapmak, doğurmak.

***Oğul oğla*:** Evlat edinmek.

***Oğul oğulcuk*:** Çoluk çocuk.

Oğulluk kul: Evlat edilnilmiş köle.

***Oğuz ıslatan* :** Ahmak ıslatan.

Ok bırakmak: Ok atmak, kura çekmek.

***Olmaz yere*:** Beyhude, boşa, yok yere.

***Olta eylemek*:** İleri geri gidip gelmek.

***Omuz sıkmak*:** Omuz silkmek.

***Onat dillü*:** Tatlı dilli.

***Onat gelmek*:** (İş) rast gelmek, uygun düşmek.

***Ortak katmak*:** Şirk koşmak, ortağı bulunduğunu kabul etmek.

***Oynağa düşmek*:** Oyuncak olmak, maskara olmak.

***Oynaş tutmak (oynaş tutunmak)*:** Kadın veya erkek meşru olmayan dost edinmek.

***Oyun karmak*:** Oyun etmek, şaka yapmak.

***Oyuna vermek*:** Hileye uğratmak.

***Ozanlık eylemek*:** Gevezelik etmek, çok konuşmak.

***Öç ödeştirmek*:** İntikam almak.

***Ödeye tutmak*:** Borca karşı hapsetmek.

***Ödü sıdmak (ödü sıtmak)*:** Ödü kopmak, patlamak.

***Ödü sınmak*:** Ödü kopmak, patlamak.

***Ödü yarılmak*:** Çok korkmak, ödü patlamak.

***Ödünü sıdurmak (öd sıdurtmak, ödünü sındırmak)*:** Ödünü koparmak, patlatmak.

***Öğü dirilmek*:** Aklı başına gelmek.

***Öğü gelmek*:** Aklı başına gelmek, ayılmak.

***Öğü gitmek*:** Aklı başından gitmek, bayılmak.

***Öğüde girmek*:** Nasihat kabul etmek, dinlemek.

***Öğün azdurmak*:** Aklını şaşırmak.

***Öğünden geçmek*:** Aklından geçmek, hatırına gelmek.

***Öğünden gitmek*:** Aklından, hatırından çıkmak, unutmak.

***Öğüne düşmek*:** Aklına, hatıra gelmek.

Öğüne gelmek: Aklına, hatırına gelmek.

***Öğüne getirmek*:** Aklına, hatırına getirmek.

***Öğünü başına dermek*:** Aklını başına toplamak.

Öğünü dermek (öğünü divşürmek, öğünü dişürmek): Aklını başına toplamak.

***Öğünü gidermek*:** Aklını almak.

***Öğür olmak*:** Birbirleriyle ünsiyet peyda etmek, birbirine alışmak, bir işe alışmak.

***Öğüş olmak*:** Şiddetlenmek.

***Ökçesine basmak*:** Yerinden kımıldamamak.

***Ölmek dirilmek (ölüp dirilmek)*:** Ne yapıp yapmak, her çareye baş vurmak, çalışıp çabalamak.

***Ölümlü geçinmek*:** Ölmeğe hazır bir halde ömür geçirmek.

***Ölüsü dirisine binmek*:** Telaşla birbirine girmek.

***Ömrü hiçe vermek*:** Ömrü telef etmek, heder etmek, boşa harcamak.

***Ön geçenler*:** Daha önce geçmiş olanlar, eslaf.

Ön gelmek: Karşısına gelmek, karşısında durmak.

***Ön vermek*:** Meydan vermek.

***Öneğülük etmek (öneğülük eylemek, öneğilik etmek)*:** Teannüt etmek, asilik etmek.

***Önün almak*:** Önünü kesmek, önüne çıkmak.

***Önünde baş komak*:** Yere kapamak.

***Önüne bırakmak*:** Önüne katmak.

***Övlüç vermek*:** Övünerek nisbet vermek.

***Öykeni kabarmak*:** İçi taşmak, öfkesi kabarmak.

***Öykeni yellenmek*:** Korkmak, içi titremek.

***Öykesi topuğuna çıkmak*:** Cinleri başına çıkmak, öfkesi kabarmak.

***Öykesini yutmak*:** Öfkesini hazmetmek.

***Öz göynüğü*:** İç acısı, kalb ızdırabı.

***Öz özüne gelmek*:** Kendine gelmek, ayılmak.

***Özü göyünmek (özü göynemek, özü göyünmek, özü gövünmek)*:** Ciğeri, içi yanmak, çok acı duymak, dilhım olmak.

***Özü yanmak*:** İçi yanmak, yüreği yanmak.

***Özün bulmak*:** Kendine gelmek, aklı başına gelmek.

***Özün görmek*:** Kişinin beğenmek, hodbin olmak.

***Özünden gitmek*:** Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bihuş olmak.

***Özünü bilmeze urmak*:** Bilmezden gelmek, tecahül göstermek.

***Özünü dişürmek*:** Kendine gelmek.

***Özünü hıraya geçmek (özünü hıraya urmak)*:** Kusurunu, aczini itiraf etmek.

***Özünü salmak*:** Kendini bırakmak, kendinden vaz geçmek.

***Özünü yığmak*:** Kendini çekmek, nefsini menetmek.

Özünü yütürmek (özünü itürmek): Kendini kaybetmek.

***Parmağını ağzında komak*:** Parmağını dudaklarına dokundurarak sükut işareti yapmak.

***Parmak sokmak*:** Müdahale etmek.

***Pençesin burmak*:** Kolunu bükmek, yenmek.

***Perde dutmak*:** Perde çekmek, mania yığmak.

***Perdesi yırtılmak*:** Sırrı meydana çıkmak, faş olmak.

***Pers itmek*:** Tersine döndürmek, çarpıtmak.

***Pers olmak*:** Tersine dönmek, çarpılmak.

***Postuna sığışmamak*:** Gururlanmak, kabına sığmamak.

***Puç olmak*:** Bedduaya uğrayıp çürümek, boşalmak, mahvolmak.

Pula saymamak (pula almamak): Hiçe saymak, değer vermemek, metelik vermemek.

***Putu sınmak (butu sınmak)*:** Gönlü daralmak, çehresi değişip bozulmak.

***Renk geçmek (renk vermek, renk oynamak)*:** Hile yapmak, aldatmak, oyun etmek.

***Sabak almak*:** Ders almak.

***Saça seğirdim salmak*:** Yayılarak hücum etmek.

***Saçı bıçik*:** Bir kötülüme, yerme sıfatı.

Sağ esen yürümek: Sıhhat ve selametle ömür sürmek.

***Sağ gönüllü*:** Temiz yürekli, iyi kalpli.

***Sağ işi sol olmak*:** İşi tersine dönmek.

***Sağdan söylemek*:** Sahih, doğru, gerçek söylemek.

***Sağınç kılmak (Sağınç sanmak)*:** Düşünmek, teemmül, tefekkür, mülahaza etmek.

***Sak olmak*:** Müteyakkız bulunmak, uyanık davranmak.

Sakal başı göstermek: Kendini önemli kişi gibi göstermek.

***Sakalına güldürmek*:** El alemin maskarası olmak, hareketleriyle herkesi kendine güldürmek.

***Saklık edinmek*:** İntibah hasıl etmek.

Salını yürümek (salınu yürümek, salını bulanı yürümek): Naz ü eda ile yürümek, hıraman olmak.

***Salınma bulanma*:** Salınarak eda ile yürüme, hiram etme.

***Salma komak (salma koyuvermek)*:** Başı boş, serbest bırakmak.

Salma sözlü: Gelişigüzel söz söyleyen, ulu orta söz söyleyen kimse.

Samana saymamak: Çöp kadar değer vermemek.

***Samur samur samranmak*:** Titizlenip sözlenmek.

***San edinmek*:** Huy edinmek, dil persengi yapmak.

***Sana sağışa gelmemek*:** Tahmin ve tadada gelmemek.

***Sanu anıtmak*:** Hayal kurmak, bir şey tasarlamak.

***Sanu sanmak (sanı sanmak)*:** Tasavvurda bulunmak, hayal kurmak, emel beslemek, zanna şüpheye düşmek.

***Saparı olmamak*:** Sakınıp yüz çevirenlerden olmamak.

***Sarmaşık dolaşık*:** Sarmaş dolaş.

Sarpa çekmek: Güçlük çıkarmak.

***Savaş karılmak*:** Harp kızışmak, iki taraf birbirine şiddetle saldırmak.

***Savaş koparmak*:** Kavga çıkarmak.

***Sebük sallamak*:** Hafif bulmak, yeyni görmek, ehemmiyet vermemek.

***Selip sepmek*:** Çok sevinmek, inbisat ve inşirah bulmak.

***Sen ol sen (sen sen ol, siz siz olun)*:** Dikkat et, gözünü aç.

***Sente baş*:** Başı sersem, hezeyan halinde.

***Sevdaya yelmek*:** Hevese kapılmak, bir arzu peşinde olmak.

Sıcağı geçmek: Pek sevmek, yanıp tutuşmak.

Sınık gönüllü: Alçak gönüllü.

***Sikke suret bağlamak*:** Kuruntulu bir tavır takınmak.

***Sivri akıllu*:** Dahi.

***Sohun eylemek*:** Sitem etmek.

***Sokak sokak etmek*:** Parça parça etmek.

***Sol ağızlu*:** Aksi, ters konuşan, şom ağızlı.

***Sol işi sağ olmak*:** İşi yoluna girmek ters işi düzelmek.

***Sollu sağlı*:** Muvafıkı da muhalifi de bulunan.

***Sonunu sürmek*:** Arkasını almak.

***Soru vermek*:** Hesap vermek.

***Sovuk demür döğmek*:** Boşuna uğraşmak, olmayacak bir mesele üzerinde durmak.

***Sovuk el*:** Uğursuz, kötü el, yabancı el, yaramaz el.

***Sovuk koymak (sovuk geçmek)*:** Soğuk dokunmak, tesir etmek, soğuk algınlığına uğramak.

***Sovukluk etmek*:** Soğuk davranmak, güler yüz göstermemek, havayı soğutmak.

***Söz almak*:** Söz dinlemek.

***Söz azmak*:** Söz, hezeyan halini almak.

***Söz çatmak*:** Söz tertip etmek.

***Söz eşitmek*:** Söz dinlemek, nasihat kabul etmek.

Söz getürmek: Söz söylemek.

***Söz götürmek*:** Söz kaldırmak, ağır söze tahammül etmek.

***Söz keleci (söz geleci, söz gelici, keleci söz)*:** Dedikodu, söz.

***Söz sürmek*:** İdarei kelam etmek, bastı kelam etmek.

***Söz sürücü*:** Söz ileri süren, fikir beyan eden.

Söz uçkunmak: Ağızdan söz kaçırmak.

***Söz uğrusu*:** Kandırıp aldatan, şarlatan.

***Söz uğurlamak*:** Birinin sözünü gizlice dinlemek.

***Söz yaraştırmak*:** Sözü yerli yerince söylemek, belagatle konuşmak.

***Sözde uz olmak*:** Belagat, güzel sözlü olmak.

***Söze çekmek*:** Sorguya çekmek, isticvap etmek.

***Söze eslemek (sözü eslemek, söz eslemek)*:** Söz dinlemek, bir söze ehemmiyet vermek, nasihat dinlemek.

***Söze komak*:** Söz söylemesine müsaade etmek, söz söylemesine meydan vermek.

***Söze varmak*:** Söze gelmek, tekellüm etmek.

***Söze yatmak*:** Teklif olunan sözü, verilen öğüdü kabul etmek.

***Sözü bir etmek*:** Fikir birliği yapmak, ittifak etmek.

***Sözü bir yere koymak*:** Karar vermek, ahdetmek, söz birliği etmek.

***Sözü bütün*:** Doğru sözlü.

***Sözü geçkin*:** Sözü makbul, sözü geçen.

***Sözü karışmak*:** Bunamak, ne söylediğini bilmemek.

***Sözü pişirmek*:** Söylenecek bir sözü ölçüp biçmek, olgunlaştırmak.

Sözü ürce söylemek: Vakıtsız, yersiz söylemek.

***Sözü yüceltmek*:** Yüksek sesle konuşmak, yüksekten atıp tutmak.

***Sözün altında kalmak*:** Verdiği sözü yerine getirememek.

***Sözüne kalem çalınmamak*:** Sözüne değer verilmemek.

***Sözünü karşulamak*:** Sözüne karşılık vermek, aksi cevap vermek.

***Su baştan aşmak*:** İş haddini geçmek.

Suç dilemek (suçun dilemek): Suçun itiraf edip af dilemek, özür dilemek, suçunun bağışlanmasını istemek.

***Suçdan geçmek*:** Suç bağışlama, affetmek.

***Suçunu almak*:** Günahını cezalandırmak.

***Suret bağlamak*:** Vücut bulmak, teşekkül etmek.

***Suya vermek*:** 1. Suya atmak. 2. Mahvolmağa bırakmak.

***Suylayu gitmek*:** İz üzerinde yürümek, takip ederek gitmek.

Suyu düşük: Soluk, revnaksız.

***Suyun bulmak*:** İntizama girmek, yoluna girmek.

***Suyunca olmak*:** Peşini takip etmek, ardından gitmek.

***Suyunca varmak*:** Ardından, peşi sıra gitmek.

***Südü yavuz*:** Sütü bozuk, soysuz.

***Süksünü düşük*:** Boynu bir tarafa eğik.

***Süpürü içmek*:** Son damlasına kadar içmek.

***Sür salmak*:** Saldırmak, hamle etmek, ileri atılmak.

Süt hırası: Yeter derecede anne sütü alamadığından zaif düşmüş çocuk.

***Şaş gitmek*:** Yanlış yola gitmek, hedefi şaşırmak, amaçtan sapmak.

***Şaş olmak*:** Yoldan sapmak, bozulmak, çığırından çıkmak.

***Şaşı bakmak*:** Eğri, ters, yan bakmak.

***Şeker çiğnemek*:** Hoşa gidecek şekilde imalı söz söylemek, ima ile bir şey va'detmek.

***Şenlik etmek*:** Meskun ve bayındır hale getirmek.

***Şuncul buncuk*:** Öteberi, ufak tefek şeyler.

***Taban berkitmek*:** Ayak diremek, metanet göstermek, metin davranmak.

***Taban çalmak*:** Taban tepmek.

***Taban götürmek*:** Çekip gitmek, süratle gitmek.

***Taban kakmak*:** Yayan yürümek.

***Taban kaldırmak*:** Süratle gitmek.

***Tabana kayar vermek*:** Tabana kuvvet vermek.

***Tabanı pek*:** Azimli, sebatlı.

***Tahta kakmak*:** Maskaraya almak için tahta takırdatmak, yuhalamak, teneke çalmak.

***Takatı tak olmak*:** Takatı kesilmek.

Takla kılmak (tak urmak): Takla atmak.

***Tamar götürmek*:** Baş kesmek, öldürmek.

Tamarı kesmek: Kökünü kurutmak.

Tap gelmek: Kafi gelmek, kifayet etmek.

***Tap olmak*:** Elvermek, kifayet etmek.

Tapu kılmak (tapu etmek, tapu eylemek): 1. İtaat etmek, tebaiyet etmek, inkıyat etmek. 2. Tazim etmek, hürmet etmek. 3. Hizmet etmek.4. Tapmak, ibadet etmek.

Tapuya turmak (tapusuna turmak): İtaat ve inkıyat göstermek.

***Taş bağır*:** Katı yürekli.

***Taş koparmak*:** İtaatsizlik etmek, sözünden çıkmak.

***Taş yatur kalmak*:** Korkudan, hayretten taş gibi dona kalmak, harekete mecali olmamak.

***Taş yatur*:** Korkudan hareketsiz, taş gibi duran.

***Tav tavlanıp sav savlanmak*:** İş işten geçmek.

***Tavala urmak*:** Yağmaya maruz bırakmak.

Tavşan uyhusu (tavşan yuhusu): Yalancı vaat.

***Taze yüzlülük*:** Beşuşluk, sırıtkanlık.

***Teessüf yimek*:** Gam yemek, teessüf etmek.

Tekye vurmak (tekye urmak): Dayanmak, yaslanmak, ittika etmek.

***Tel kırmak*:** Münasebetsiz harekette bulunmak, hata işlemek.

***Ter düşmek*:** Küsmek, gücenmek.

***Ter geçmek*:** Hafif geçmek, üstünkörü geçmek.

***Ters izine dönmek (Ters üzine dönmek)*:** Ters yüzüne dönmek, gerisingeri dönmek.

***Tertip saklamak*:** Tertibe, sıraya riayet etmek.

***Tımar vermek*:** Süslemek, düzen vermek.

***Tıraş eylemek*:** Elde etmek.

***Tırnağı dibinde vermek*:** Satın alınan şeyin bedeli derhal vermek.

***Tırnağı dibinde*:** Peşin.

Tırnak çalmak: Tırnak kaşımak, kavgayı kızıştırmak için iki tarafı tahrik etmek.

***Tırnak yeri*:** İlişecek, dokunacak, itiraz edecek nokta.

***Tizlik etmek*:** Böbürlenmek, aşırı davranmak.

Tohum tutmak: (Dişi hayvan aşıldıktan sonra) gebe kalmak veya yumurtası civciv çıkaracak halde olmak.

***Topraktan kaldırmak*:** Yükseltmek, i'zaz etmek.

***Topuk çalmak*:** İnsan ve hayvan yürürken iç topuklarını birbirine çarpmak.

***Toz koparmak*:** 1. Toz kaldırmak, meydanı alt üst etmek. 2. Ad bırakmak.

***Tozunu göğe savurmak*:** Tamamen mahvetmek, mahvedip eserini bırakmamak.

***Tundan tuna atmak*:** Diyar diyar dolaşmak zorunda bırakmak.

***Tundan tuna*:** Uzak yerlere, felaketten felakete.

***Tutmağa vermek*:** Emanet bırakmak, iğreti olarak vermek.

***Tüleğe gelmek*:** Kıvama gelmek, uygun duruma gelmek.

***Tüsü onmamak*:** Tüyü düzelmemek, işi yolunda gitmemek.

***Uca çıkmak*:** Sona erişmek, hitam bulmak.

***Ucun tutmak*:** Yoluna, tarafına gitmek.

***Ucuna ermek*:** Nihayet bulmak.

***Ucuz dutmak*:** Aşağı görmek, değer vermemek.

***Udlu düşmek*:** Mahcup olmak, utanır duruma düşmek.

***Udlu itmek*:** Mahcup düşürmek, utandırmak.

***Uğru yol (uğrun yol)*:** Gizli yol, kestirme, kısa yol.

***Uğrunu açmak*:** Yolunu açmak.

***Uğumca olmak*:** Geçimli olmak, uysal, kanaatkar, mütevazi olmak.

***Uğumu uçurmak*:** Huzurunu, tahammülünü kaçırmak.

***Ulu başlu*:** Yüce, yüksek mertebeli, serfiraz.

Ulu tutmak: İtibar etmek.

***Ulu yolla*:** Yolda büyük, yüksek dereceli.

***Ululuk etmek*:** Kibirlenmek, büyüklük taslamak.

Usan gelmek: Usanç, bıkkınlık gelmek.

Usan olmak (usal olmak, usal tutmak, usan tutmak): Bıkmak, gaflet etmek, gevşek davranmak, ihtiyatsız bulunmak, tekasül göstermek, zühul etmek, ihmal etmek.

***Usu azmak*:** Çıldırmak.

***Uturu uturu bakmak*:** Dikkatli dikkatli bakmak, dik dik bakmak.

***Uyhusu alınmadık*:** Uykusu geçmemiş, uykusunu almamış.

***Uyhuya varmak (uykuya varmak)*:** Uyumaya başlamak, uykuya dalmak, uyumak.

Uykusu uçmak: Uykusu kaçmak.

***Uz dirilmek*:** Güzel geçinmek.

***Uz düşmek*:** 1. Uygun gelmek. 2. Uyuşmak, imtizaç etmek.

Uz elli (uz ellü): Marifetli, hünerli, eli işe yakışır.

***Uz gelmek*:** Uygun, muvafık gelmek.

***Uz söylemek*:** Sözü düşünerek, tartarak, teenni ile söylemek.

***Uzak uçmak*:** Az zamanda uzun mesafe almak.

***Uzun uzak*:** Uzun uzadıya, devamlı.

***Ün çekmek*:** Bağırmak, haykırmak, feryat, figan etmek.

***Üründü eylemek (üründü kılmak)*:** Seçmek, intihap etmek, ihtiyar etmek.

***Üründü olmak*:** Seçilmek, seçkin, mümtaz olmak.

***Üstüne ağlamak*:** Ölüsüne ağlamak.

***Üstüne düşmek*:** Etrafına, üstüne toplanmak.

***Üstüne girmek*:** Yanına girmek, nezdine varmak.

***Üzengü germek (üzegü germek)*:** Şiddete karşı koymak, at üstünde kahramanca dayanmak.

***Üzerine olmak*:** Ciddi tutmak, ihmal etmemek, üzerine düşmek.

***Üzerine sürmek (üstüne sürmek)*:** Israr etmek, üstelemek.

Üzerine uğramak (üzerin urmak): Üzerine yürümek, hücum etmek, saldırmak.

***Üzülüp kesilmek*:** Alakayı kesmek, tamamıyla ayrılmak.

***Üzün kılmak*:** Alakayı kesmek.

***Vaktı düzünmek*:** Güzel vakit geçirmek.

***Vaktını düzmek*:** Güzel vakit geçirtmek, gönlünü hoş etmek.

***Var mıdır*:** Adete uygun mudur? Caiz midir? Layık mıdır?

***Var yimez*:** Pinti, hasis.

***Varını unutmak*:** İnsan kendi varlığını kaybetmek, fena-fillah mertebesine erişmek.

***Varlu varınca*:** Gücü yettiği ölçüde.

***Vire etmek*:** Teslim olmak, teslim bayrağı çekmek.

***Vire eylemek*:** Veriştirmek, bir kimseyi bol bol azar, tokat gibi şeylere maruz bırakmak.

***Yabana atmak*:** Dikkate almamak, itibar etmemek, hiçe sayma, değer vermemek.

***Yabana gitmek*:** Heder olmak.

***Yabana salmak*:** 1. Kıra, açığa salıvermek, atmak, serbest bırakmak. 2. Bertaraf etmek, savmak, savuşturmak.

***Yabana söylemek*:** Esası olmayan şeyler söylemek, hezeyan etmek.

***Yad etmek (yad dutmak, yad eylemek, yad kılmak)*:** Yabancı saymak, uzak tutmak.

***Yad olmak*:** Yabancı durumuna düşmek, uzak olmak, mahrum olmak.

Yada kalmak: Mahrum kalmak.

Yaka yaka olmak (yaka yakaya gelmek): Boğaz boğaza gelmek, yaka paça olmak.

***Yakası açılmadık söz*:** İşitilmedik söz.

Yakasız kalmak: Pek züğürtlemek.

Yakayı dutmak: Bir tarafa çekilip gitmek.

Yakın varmak: 1. Yaklaşmak. 2. Cinsi münasebette bulunmak.

Yalam yalam eylemek: Dilini çıkarıp dudaklarını yalar gibi yapmak, aç gözlülükle yalanmak.

Yalan çıkarmak: Yalan isnad etmek.

Yalan eylemek: Yalancı çıkarmak.

Yalımı alçak: 1. İtibarı düşük, mevkii olmayan. 2. Yüzü yerde, yumuşak huylu, mütevazı. 3. Yüksekliği az, yassı yaygın.

Yalın aç (yalınaç): Çıplak, yoksul, muhtaç.

Yalıncak eylemek: Soymak, çıplatmak.

Yaman sanmak: Fenalık düşünmek, kötü düşünce beslemek.

Yamsı yumsu olmak: Şaşalamak, şaşkınlıktan süklüm püklüm olmak, ezilip büzülmek.

Yan basmak: Yanında yer almak, tarafını iltizam etmek.

Yan gitmek: Mübayin, muhalif harekette bulunmak, ünsiyete yanaşmamak.

Yan vermek: Yan çizmek, uzak durmak, arka çevirmek, kaçınmak.

Yanbaşı gelmek: 1. Tokuşmak, çarpışmak. 2. Denk olmak, müsavi gelmek.

Yanın almak: Yanına yaklaşmak, yanında bulunmak.

Yanu etmek (yanu kılmak): Azarlamak, tekdir etmek.

Yanu yanmak: Dert yanmak, dert dökmek, şikayette bulunmak.

Yar geçmek: Dost geçinmek, birisini çok sever görünmek.

Yara urmak: Yara açmak.

Yaramaz anma: Gıybet, çekiştirme.

Yaramaz gönüllülük: Kötü kalplilik, kötü düşüncelik.

Yaramaz göz: Değen, dokunan, isabet eden göz.

Yaramaz sanmak: Kötü niyet beslemek.

Yaramazlıkta bulunmak: Fenalık yapmak.

Yardan uçurmak: Bir kimesnen teşvik ederek tehlikeye düşürmek.

Yarı can: Yarı canlı.

Yarı kılmak: Yardım etmek, muin olmak.

Yasağa değürmek (yasağa yetürmek): Cezaya çarptırmak.

Yaş ağlamak: Göz yaşı dökmek.

Yaş dolmak: Yaş, sin kemale erişmek, ihtiyarlamak.

Yaş yaşlanmak: Yaş yaşamak, yaş sahibi olmak.

Yaşa doymak: Uzun ömür sürerek yaşamaktan gına getirmek.

Yaşın yaşın: Gizli gizli, için için.

Yavaş olmak: Yumuşak huylu ve tahammüllü olmak.

Yavu varmak (yavı varmak): Kaybolmak, zayi olmak.

Yavuz baş: Dik kafa, hırçın serkeş.

Yavuz dil vermek: Acı sözler söylemek.

Yavuz dil: Nazar değmesine sebep olacak kötü söz.

Yavuz dirliklü: Geçimsiz, huysuz.

Yavuz dua etmek (yavuz dua kılmak): Beddua etmek, ilenmek.

Yavuz gönüllü: Kötü niyetli, bozuk vicdanlı.

Yavuz göz: Kem nazar, değen göz.

Yavuz güman iletmek: Kötü düşünce beslemek, suizanda bulunmak.

Yavuz sanıcı: Bedhah, kötü yürekli.

Yavuz sanılu: Kötü düşünceli.

Yavuz sanmak (yavuzluksanmak, yavuz sanı sanmak): Kötülük dilemek, kötü niyet beslemek, suizanda bulunmak.

Yavuz yollu: Kötü gidişli.

Yayını yasmak: Mücadeleden vazgeçmek.

Yazuğu gelmek: Acımak, merhamet duymak.

Yazuğu soyulmak: Günahı affolmak, günahından sıyrılmak.

Yazup yanılmak (yanılup yazmak): 1. Şaşırıp yanılmak, hata etmek. 2. Hedefe isabet ettirmekte yanılmak.

Yeğin olmak: Zor ve kuvvetle birisini ezecek durumda olmak, bir şey üzerinde zor kullanıp ağır basmak, üstün olmak, galip durumda bulunmak.

Yeğlik vermek: Üstünlük vermek.

Yel ayaklı: Yüğrük, hızlı koşan.

Yel çalmak: Yel çarpmak, rüzgar dokunmak, soğuk vurmak.

Yel devesi: Çok koşan hicin.

Yel kovmak (yel koğmak): Beyhude emek sarfetmek, faydasız dolaşmak, abesle uğraşmak.

Yel ölçmek: Eli boşa çıkmak.

Yel tutmak: Ağrımak.

Yel tutmak: Ağzını havaya açmak, hava almak.

Yel yeperek: Telaş ile, acele ile, çabucak.

Yele gitmek: Heder olmak, boşa gitmek.

Yele varmak (I), (yile varmak(I)): Heba olmak, havaya gitmek, boşa gitmek, zayi olmak, heder olmak.

Yele varmak (II), (yile varmak(II)): Yel gibi gitmek, koşarak gitmek.

Yele vermek: Heder etmek, heba etmek, mahvetmek.

Yele yapışmak: Esassız, temelsiz şeye güvenmek.

Yeler onmaz: Uğraşıp durduğu halde eline bir şey geçmez, çalışır kazanamaz.

Yelkeni suda: İddiasız, sakin.

Yelmek yopurmak (yelip yopurmak, yelmek yopulmak, yelmek yüğürmek): Telaşla koşmak, durmadan seğirtmek.

Yelte vermek: Tahrik, teşvik, ıgva etmek.

Yem dökmek: Bir kimseyi, hoşuna gidecek şeylerle aldatıp tuzağa düşürmeğe çalışmak.

Yen devşirmek: Kollarını sıvamak, işe hazırlanmak.

Yen silkmek: Vazgeçmek.

Yeng etmek: Çare bulmak.

Yer deprenmek: Yer sarsılmak, hareket-i arz olmak.

Yer edinmek: Mevki tutmak.

Yer götürmez (yer gök götürmez): Pek çok.

Yerden götürmek: Yükseltmek, zilletten, perişanlıktan kurtarmak.

Yerden kopmak: Tekrar dirilmek, kabirden kalkmak.

Yere bırakmak: Yere yıkmak, sermek.

Yere getürmek: Yerine getirmek.

Yere ısmarlamak: Toprağa bırakmak.

Yere yamamak: Yam yassı etmek.

Yerin bulmak: Yerine gelmek.

Yerinde olmak: Kararınca, ne az ne çok, yeteri kadar, miktarınca olmak.

Yerinden düşmek: Mevkiinden ayrılmak, yerinden olmak.

***Yerinden iletmek*:** Yerinden oynatmak, korkudan hoplatmak, harekete getirmek.

Yerine iletmek: Yerine getirmek.

Yerini beklemek (yerini saklamak): Mevkiini muhafaza etmek.

Yetirü olmak: Ulaşmak, vasıl olmak, muttasıl yetişmek.

Yeyni başlı (yiyni başlu): Ağır başlı olmayan, hafifmeşrep.

Yeyni dutmak (yiyni dutmak): Değer ve ehemmiyet vermemek, aşağı görmek, yeğni görmek, istihfaf etmek.

Yeyni eylemek: Hafifletmek, hafif tutmak

Yeyni görmek: Küçük görmek, aşağı görmek, değer vermemek, yeğni tutmak.

Yeyni kişi: Hafif meşrep, boşboğaz.

Yeynicek kılmak: Düşüncesiz harekete, acele karara sevketmek.

Yıldızı düşkün (yılduzu düşkün): Talihsiz, bedbaht.

Yıldızı düşmek: Nekbete uğramak, talihi ters dönmek.

Yıldızı sevmek: Candan sevmek.

Yiyi dutmak: Koku almak, iştişmam etmek; bir şeyler sezmek.

Yoğun gönüllü: Katı yürekli.

Yoğun yumru: 1. Şişman, kısa boylu, tıknaz. 2. Kaba saba, münasebetsiz, biçimsiz.

Yohlu kılmak: Fakirleştirmek, yoksullaştırmak.

Yol azmak (yoldan azmak, yolu azmak, yolun azmak, yol azıtmak): Yolunu şaşırmak, doğru yoldan sapmak, yanlış yola gitmek.

Yol basan: Yol kesmek.

Yol başlamak: Kılavuzluk etmek, çığır açmak.

Yol bozmak: Yol şaşırtmak.

Yol bulmak: 1. Fırsat bulmak. 2. Benliğine girmek, tesir ve nüfuz etmek.

Yol çekmek: Yol kat'etmek, yol almak.

Yol dartmak: Yol zahmeti çekmek.

Yol dokumak: Sürekli olarak yol yürümek.

Yol döğmek: Yol tepmek, yol yürümek.

Yol eri: Salik, tarik ehli, yolcu.

Yol etmek: 1. Yol bulmak. 2. Yol açmak.

Yol iletmek: Yöneltmek, tevcih etmek.

Yol izlemek: Kılavuzluk etmek, yol göstermek, rehberlik etmek.

Yol kesilmek: Yol kapanmak.

Yol kesmek: Yol almak, kat-ı mesafe etmek.

Yol komak: Yol göstermek.

Yol mu: Reva mı, layık mı, caiz mi, yeri var mı?

Yol sürmek: Bir yolda yürümek.

Yol urmak: Yol kesmek, yol vurmak.

Yol varmak: Yol gitmek, yola devam etmek, doğru yoldan gitmek.

Yol vermek: Müsaade etmek.

Yola girmek: Yola çıkmak, yola düşmek, yola kaybolmak.

Yolca gidü: Yol boyunca giderek.

Yoldan eğilmek: Yoldan ayrılmak, sapmak.

Yoldan iletmek: Yoldan çıkarmak.

Yollu yolunca: Usulü dairesinde, merasime uygun olarak, adet üzere.

Yolu başa aparmak: Amaca ulaşmak, maksada erişmek.

Yolu varmak: Ermek, yolunu amacına eriştirmek.

Yolun almak: Yolunu kesmek, yoluna çıkmak.

Yolun bağlamak: Yolunu kesmek.

Yolun sürmek: Yolunu takip etmek, izinden ayrılmamak.

Yoluna gelmek: 1. Karşısına çıkmak. 2. Yolunu kesmek, önüne çıkmak.

Yolundan eğmek: Yoldan çıkarmak, doğru yoldan saptırmak.

Yolunu urmak (yolun urmak): Yolunu kesmek.

Yön dutmak (yön tutmak): Yüzünü bir yöne çevirmek, teveccüh etmek, yüz tutmak.

Yukaru olmak: Yükselmek.

Yum tutmak: 1. Hayırlı, kutlu saymak. 2. Uğursuz saymak, teşe'üm etmek.

Yumruğa tükürmek: Yumruğa, sopaya kuvvet vermek.

Yunı görmek: Uğur saymak, uğurlu bulmak.

Yücelik etmek: Kibir, azamet satmak.

Yüksek uçmak: Yüksekten atıp tutmak, azamet furuşluk yapmak, büyüklük taslamak.

Yükün bırakmak: Çocuğunu bırakmak.

Yükünü yukaru yığmak (yükünü yukarı tutmak): Nazlanmak, kendini naza çekmek.

Yüreği ağzına gelmek: Çok korkmak, çok heyecanlanmak.

Yüreği burmak: İçi sızlamak, muzdarip olmak.

Yüreği kopmak: Yüreğini parçalamak, pek çok acımak.

Yüreği oynamak: Kalbi çarpmak.

Yüreği sovumak: İçi rahat etmek, gönlü ferahlamak.

Yürek berkitmek: Gönül bağlamak, cesaret bulmak.

Yürek berkliği: Cesaret, şecaat.

Yürek burmak: Bağırsakta ishal sancısı peyda olmak.

Yürek burusu: Mide sancısı.

Yürek koparmak: Öldürecek gibi heyecanlandırmak.

Yürek oturmak: Kalp sakinleşmek.

Yürek oynamak: Kalb çarpmak, çarpıntı gelmek.

Yürek oynaması (yürek ditremesi): Kalp çarpıntısı, hafakan.

Yürek tasası: İç sıkıntısı, üzüntü.

Yürek yakan: Çok tatlı, iç bayıltan.

Yürek yankusu: Aşktan veya üzüntüden duyulan iç sıkıntısı.

Yürüyüş etmek: Saldırmak, hücum etmek.

Yüz berkitmek,(yüz bekitmek): Katı yüzlülük etmek.

Yüz berkliği: Utanç duymama, sıkılmazlık.

Yüz döndürmek (yüz döndermek): Yüz çevirmek, terk etmek, iltifat etmemek.

Yüz dürmek: Surat asmak, yüz buruşturmak.

Yüz eylemek: Havale etmek.

Yüz görmüş: Koca görmüş, kocaya varmış kadın, dul kadın.

Yüz göstermek: Nasip olmak, kısmet olmak, kendini göstermek, meydana gelmek.

Yüz kızdırmak: Yüz kızartmak.

Yüz olmak: Bir kimsenin başkasına olan borcunu ödemeyi kabul etmek.

Yüz suyu: 1. Ar, hicap, haya, namus ve şeref, haysiyet, itibar. 2. Güzellik, hüsün, letafet.

Yüz sürtünmek: Yüz sürmek.

Yüz tutmak (yüz dutmak): Yönelmek, teveccüh etmek, rağbet etmek, meylemek.

Yüz urmak (yere yüz urmak, yüzün yere urmak, yüz toprağa urmak, yüz yere komak, yüz yere koymak): 1. Baş vurmak, müracaat etmek. 2. Yüz sürmek, secdeye

kapanmak, yere kapanmak. 3. Yüz tutmak, teveccüh etmek, gitmek. 4. Yönelmek, rağbet etmek. 5. Aksetmek.

Yüz vermek: Yüz göstermek, teveccüh etmek.

Yüze dokunç: Yüze vurulan şey.

Yüze gelmek (yüze getürmek): 1. Yüze vurmak, başa kakmak. 2. Meydana çıkmak, kendisini göstermek.

Yüze kir gelmek: Namus lekelemek, yüzü kara olma, utanacak duruma düşmek.

Yüze kir getirmek: Mahcup etmek, utanacak duruma düşürmek, yüzünü kara etmek.

Yüze yüz olmak: Yüz yüze, karşı karşıya gelmek.

Yüze yüz: Yüz yüze, vicahen.

Yüzlü göstermek: Muhterem, makbul göstermek.

Yüzü berk: Sıkılması utanması olmayan, katı yüzlü.

Yüzü çalık: Yüzü bozulmuş, yüzünün rengi, şekli değişmiş.

Yüzü eğilmek: Yüzü çarpılmak.

Yüzü ışımak: Yüzü gülmek.

***Yüzü kıbleden dönmek*:** Dinden çıkmak.

Yüzü kir olmak: Yüzü kara olmak.

Yüzü sulu: 1. Yüzü travetli, parlak, güzel, asîl yüzlü. 2. Şerefli, namuslu, hayâ, hicap sahibi.

Yüzü yere düşmek: Mahcup, hacil, meyus olmak.

Yüzün burtarmak (burtarmak): Yüzünü buruşturmak.

Yüzün düşmek: Yüzüstü, yüzükoyun düşmek.

Yüzüne dökmek: Yüzüne vurmak, önüne sermek.

Yüzüne eğmek: Suratını asmak.

Yüzüne göre tabanca urmak: Haline münasip olanı yapmak.

Yüzünü ayağına bırakmak: Ayağına yüz sürmek.

Yüzünü ele almak: Utancını yenmeye çalışmak.

Yüzünü yere depmek: Teperek yüzükoyun düşürmek.

Zağ vermek: Kesinliğini göstermek.

Zarılık kılmak (Zarılık etmek): Ağlayıp sızlamak.

Zindana bırakmak: Zindana atmak, hapsetmek.

Zindana urmak (Zindana vurmak): Zindana atmak, hapsetmek.

Ziyan sanmak: Zarar vermeyi düşünmek.

Zorba kalkmak: İsyan çıkmak, zorbalar ayaklanmak.

Zort vermek (Sort vermek): Avurt çatlatmak.

KAYNAKÇA

Abik, A. D. (2003). Nevayi'nin üç esrindeki deyimlerin Farsça ile karşılaştırması. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. (1, s. 1-10), Ankara: TDK yay.

Agah Sırrı Levend (1961). *Türk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Deyimler*.

Ağakay, M. A. (1953). İkizlemeler üzerine I. *Türk Dili*, (I, s.12, s. 683-684), Ankara: TDK Yay.

Ağakay, M. A. (1988). Türkçede kelime koşmaları. *TDAY Belleten 1954 (2.* baskı), (s. 97- 104), Ankara: TDK yay.

Ahmet Vefik Paşa (2000). *Lehce-i Osmani*. (ed. R. Toparlı), Ankara: TDK Yay.

Aksan, D. (2009). *Anlambilim*. Ankara: Engin Yayınevi.

Aksan, D. (2008). *Türkçenin gücü* (11. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, D. (2007*). Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aksoy, Ö. A. (2013). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1-2*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Aksoy, Ö. A. (1962). Atasözleri deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. (s. 131-166), Ankara: TDK yay.

Aktaş, T. (2013). *Tatar Türkçesi'ndeki baş ve başta bulunan organ adlarıyla kurulmuş deyimler ve bu deyimlerin Türkiye Türkçesi'ndeki şekilleri ile karşı-karşılaştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Aktaş, T. (2015). Deyimlerde yalancı eş değerlik: Tatar Türkçesi Türkiye Türkçesi örneği. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10/4, 1-16.

Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin anlamsal zenginlikleri deyimlerimiz*. Ankara: Ertem Matbaası.

Alkan, H. (2012). Lehçeler arası aktarmalarda yalancı eş değerler sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği), *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 7/4, 671- 688.

Altınöz, M. (2013). *Türkiye Türkçesinde anlatım kalıpları.* Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Atabay, N., Çam, A., ve Özel, S. (2003). *Türkiye Türkçesinin sözdizimi* (2. Baskı). İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Beılıkezı, S. (2011). *Uygur atasözleri ve deyimler B; P, T, C maddeleri: metin -çeviri-açıklama.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara.

Bilgegil, K. (1984). *Türkçe dil bilgisi* (3. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.

Bilgin, M. (2006). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

BAAD, *1-2* (1996). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bolulu, O. (1998). Deyimler deyimlenemeyenler. *Türk Dili Dergisi*, 64, 16-18.

Boz, E. (2012). *Türkiye Türkçesi biçimsel ve anlamsal işlevli biçimbilgisi.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Çakır, C. (2004). Anlamın Bağlam açısından incelenmesi: kökanlambilim ve artanlambilim. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *24*(3), 245-255.

Çetinkaya, B. (2009). Eşdizimli sözlükler. *Turkish Studies*, 4/4, 196-205.

Çotuksen, Y. (1992*). Deyimlerimiz.* İstanbul: Özgül Yayınları Eğitim Öğretimde Kaynak Kitaplar Dizisi: 2.

Delice, İ. (2002). Deyimlerin dilbilgisel yapıları ve yapı çözümlemeleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri,* 2, 177- 194.

Deny, J. (1941) *Türk dili grameri.* (Çev: A. U. Elöve). İstanbul: Maarif Vekaleti.

Develioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat* (13. baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilbilim Terimleri Sözlüğü (1949). Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. O.

Eker, Ü. (2012). Tarihî metin aktarımlarında deyimler (Eski Türkiye Türkçesi - Türkiye Türkçesi). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1/1, 124-157.

Elçin, Ş. (2000). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçay Basım Yayım Pazarlama A.Ş.

Erdem, M. D. (2005*). Harezm Türkçesinde ikilemeler ve yinelemeler üzerine.* Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yay.

Ediskun, H. (1999). *Türk dil bilgisi* (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Eyüpoğlu, E. K. (1973*). Onüçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

Gümüşatam, G. (2012). Deyim bilimi ışığında deyim kavramı. *The Journal of Academic Social Science, Studies International Journal of Social Science*, 5(7), 357-364.

Gürer, G. & Boz, E. (2010*). Eski Anadolu Türkçesi.* Ankara: Gazi Kitapevi.

Göğüş, B. (1962). Türkçe'de birleşik kelimelerin oluşumu ve nasıl yazılması gerektiği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 245-264.

Gökdayı, H. (2012). Dilde kalıplaşma dereceleri. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri,* 20-22 Ekim 2011, (s. 660-670), Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.

Gökdayı, H. (2015). *Türkçede kalıp sözler*, Kriter Yayınları, İstanbul.

Gölpınarlı, A. (2004). *Tasavvuftan dilimize geçen deyimler ve atasözleri.* İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Hatipoğlu, V. (1972). *Türkçenin söz dizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Hatipoğlu, V. (1964). Atasözleri ve deyimler. *Türk Dili Dergisi, 152,* 468-471.

Hatipoğlu, V. (1982). *Dilbilgisi terimler sözlüğü* (4. baskı). Ankara: DTCF Yayınları.

Hatipoğlu, V. (1963). Kelime grupları ve kuralları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. (1963-234; 2003-244), Ankara: TDK yay.

Hengirmen, M. (2007). *Deyimler sözlüğü.* Ankara: Engin Yayınevi.

İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

İşeri, K. (2010). Türk Üniversite Öğrencilerinin Deyimleri Tahmin Etme Durumları. *TÜBAR*, S. XXVII.

Kanar, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.

Karaağaç, G. (2013). *Anlam bilimi ve iletişim*. Ankara: Kesit yayınları.

Kaya, B. A. (2011). Atasözleri ve Deyimlerin Divan Şiirinde Kullanımı ile Divanların Bu söz Varlıklarımız Bakımından Önemi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 6,* 11-54.

Koç, N. (1992). *Açıklamalı dilbilgisi terimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Korkmaz, Z. (1994). Birleşik kelimeler ve yazılışları üzerine. *Türk Dili, 507,* 180-186.

Korkmaz, Z. 1992*). Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri* (Şekil bilgisi). Ankara: TDK Yayınları.

Maltepe, S. (1997). *Deyimlerimizin yapısal özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Naci, Muallim (1987*). Lugat-ı Naci.* İstanbul: Çağrı Yayınları.

Naskali, E. G. (1997). *Türk Dünyası gramer terimleri kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.

Nurmatov, M. (2008). *Kırgız Türkçesinde deyimler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Özeren, M. (2014). Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eşdeğer sözcükler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3/2,. 111-127.

Özkan, B. (2010). Türkiye Türkçesinde 'ikili tekrarlar'ın sözlükbirimsel dizgesel ve metinsel görünümleri. *Turkish Studies*, 5/4, 564-582. http://www.turkishstudies.net/Makaleler. pdf Erişim Tarihi: 2.10.2013

Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkçe atasözleri ve deyimler. *Turkish Studies*, 6/3, 1133-1147, http://www.turkishstudies.net/Makaleler. pdf Erişim Tarihi: 2.10.2013

Özkan, M. (2004). Deyimleşmiş ikilemeler. *V. Uluslar Arası türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 20-26 Eylül 2004, (2, s.2289-2318), Ankara: TDK Yay: 855/I.

Özkan, M. (2012). *Türk dilinin gelişme alanları ve eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, B. Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçe Atasözleri ve Deyimler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/3 Summer 2011, p. 1133-1147 TURKEY.

Özmen, M. (2013). *Türkçenin sözdizimi*. Adana: Karahan Kitabevi.

Özön, M. N. (1943). *Türkçe tabirler sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Öztürk, D. (2008). *Türkiye Türkçesinde anlamca kaynaşmış-deyimleşmiş birleşik fiiller*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Pakalın, M. Z. (1971). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Resulov, A. (1995). Akraba diller ve □yalancı eş değerler□ sorunu. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, (1995/II), 524, 916-924.

Sarı, G. (2014). XVII. Yüzyıl Divan Şairlerinden Ruz-Namemeci-Zade Şinasinin şiirlerinde Deyimler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9/6 , 913-931.

Shadiyava, G. (2005*). Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'de zaman deyimleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sinan, A. T. (2000). *Türkiye Türkçesi'ndeki deyimler üzerine bir dil incelemesi.* Yayınlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Sinan, A. T. (2008). Deyim Kavramı Üzerine Notlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 91-98.

Sinan, A. T. (2013). Türk Atasözlerinde geçen deyimler. *Milli folklor, 51*, 136-140.

Sözer, V. (2001). *Geniş kapsamlı deyimler sözlüğü* (3. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Subaşı, U. L. (1991). Deyimleşme ve Türkçe'de deyimleşme dereceleri. *Dilbilim Araştırmaları, 29.*

Subaşı, U, L. (1991). Deyimlerde bildirinin düzenleniş biçimi ve özellikleri. *Türk Dilleri Araştırmaları,* s. 111- 120.

Şahin, H. (2009). Kaşgarlı'dan günümüze organ isimleriyle kurulmuş deyimler. *Turkish Studies*, 2020- 2023.

Tietze, A. (2002). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lugatı*. İstanbul: Simurg Yayınları.

Türk Dil Kurumu (t.y.). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. http://tdkterim.gov.tr Erişim Tarihi: 10.10.2013

Tokmak, A. N. (2001). *Telafffuzlu Türkçe Farsça ortak deyimler sözlüğü*. İstanbul: Simurg Yayınları.

Topaloğlu, A. (1989). *Dilbilgisi terimler sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.

Torun, Y. (2014). *Tarama sözlüğü verilerine göre türkçede çokluk bildiren fiiller ve birlikte kullanıldığı isimlerle sayılabilirlik bağlamında görünümleri.* (Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı). Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.

Torun, Y. (2012). Divanu Lugati't Türk'ten Türkiye Türkçesi ağızlarına deve ile ilgili söz varlığı üzerine. *Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu Bildirileri, 20*-22 Ekim 2011, (s. 787-794), Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.

Torun, Y. (2012). *Dokuztekne Köyü'nden derlenen atasözü ve deyimler üzerine bir inceleme.* Turkoloji.cu.edu.tr Erişim Tarihi: 03.10. 2013

Tursunova, A. (2007). *Kırgızca ve Türkçe'de göz ile ilgili deyimler ve çağrışım alanlarının karşılaştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara

Uğur, N. (2003). *Anlambilim.* İstanbul: Doruk Yayımcılık.

Uğurlu, M. (2012). Türk lehçeleri arasında benzer kelimelerin eş değerlik durumu. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/4, 215-222.

Uğurlu M. Lehçe İçi Aktarmada "Yalancı Eş Değerlilik" http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/U%C4%9EURLU-Mustafa-Leh%C3%A7e-%C4%B0%C3%A7%C4%B0-Aktarmada-Yalanc%C4%B1-E%C5%9F-De%C4%9Ferlik.pdf. Erişim Tarihi: 3.12.2017.

Uzun, N. E. (2006). *Biçimbilim.* İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Vardar, B. (1988). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: ABC Tanıtım Basımevi.

Yalçın, S. K. Çalışır, R. (2012). Elazığ ağzında görülen deyimler üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1/3, 136-157.

Yastı, M. (2007). Türkçe deyimlerde geçen ikilemelerin ses ve şekil özellikleri, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 21,* 51-87.

Yıldız, H. (2009). Karay Türkçesinde yalancı eş değer kelimeler. *Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, *5*, 611-659.

Yurtbaşı, M. (1996). *Örnekleriyle deyimler sözlüğü*. İstanbul: Mem Ofset Ltd. Şti.

Yusipova, R. (1968). Türkçe'de deyimler ve birleşik fiiller. *XI. Türk Dili Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, 270,* 249-250.

Yüceol Özezen, M. (2001). Türkçe deyimler üzerine birkaç söz. *Türk Dili, (*600, 869-879), Ankara: TDK Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ülkü TOGAY

Doğum Tarihi: 18. 01. 1978

Ünvanı: Öğretmen

ÖĞRENİM DURUMU

Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi 2017

Lisans: Erciyes Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi 2001